

o. SREĆKO MAJSTOROVIĆ

OSVAJAČ VJEKOVA

O. Srećko Majstorović

OSVAJAČ VJEKOVA

Život i djelo sv. Antuna Padovanskog

Drugo izdanje

ZAGREB 1971

S odobrenjem crkvenih i redovničkih poglavara

Slika na omotu reprodukcija je uljene slike u crkvi svetog Lenarta u Kotarima kraj Samobora. Na slici je potpis na latinskom: »Sveti Antun Padovanski u ovom je odijelu, u koje ga je obukao španjolski admiral u franjevačkoj crkvi u Alicante, potjerao Maure iz Orana godine 1732.«

Izdao autor, Zagreb, Kaptol 9. Tisak: Informator — Štamparija »Prosvjeta«, Zagreb, Preradovićeva 21.

UVOD

»Bliže tebi, o Bože!« Blizina Božja! To je prvi i najveći zakon svake religije. Njezina srž. Cilj čovječjeg duha treba da bude u tome da dokuči Boga po njegovim stvorenjima. U cijelom vidljivom svijetu ništa nam tako ne približuje Boga kao pogled na velikoga, svetog čovjeka. Takav je i sv. Antun. Ova knjiga o padovanskom Čudotvorcu napisana je sa željom da hrvatskom narodu približi Boga, a Bogu opet da približi hrvatski narod, koji vrlo štuje sv. Antuna.

O. Beda Kleinschmidt piše: »Broj Antunovih biografija je legija.« Portugalac Emanuel Avezedo, autor je jedne od najboljih svečevih biografija, piše gotovo prije dva stoljeća, da ih je on pročitao stotinjak. Ovo nije svečeva biografija. U ovoj su knjizi izneseni pojedini odlomci iz svečevih djela, doslovno ili sažeto, i rezultati dosadašnjih povijesnih istraživanja o Antunu i njegovu djelovanju i kultu.

Povijesno-asketskim poglavljima nastojao sam dati govorničku notu, jer će knjiga dobro poslužiti govornicima o »Svecu čitavoga svijeta«. Takav oblik i raspored smatrao sam najprikladnijim za današnju čitalačku publiku religioznog interesa. Kod takve obrade najviše sam vodio računa o psihološkom momentu. Dispozicija moderne duše jedva podnosi duge rasprave. I sami crkveni govornici radije čitaju one autore koji nisu razvukli građu u opširne traktate. Iako se ovdje radi o jedinstvenom djelu, koje nastoji dati uvid u čitavu Antunovu teologiju, a kroz nju i psihoprofil najpopularnijeg sveca — rasporedio sam gradivo tako, da svako poglavlje, a donekle i svako potpoglavlje, pruža zaokruženu cjelinu.

Da se osvijetli karakter i djelovanje sv. Antuna, u mnogo slučajeva može nam za to poslužiti jedino njegova pisana riječ. Kad se služimo Antunovim »GOVORIMA«, treba imati na pameti da je svetac bio propovjednik i učitelj. Činjenica, da je on kao propovjednik požeo tolike uspjehe, može se samo tako razumjeti, što je on udešavao svoje propovijedi prema slušaocima i prema prilikama u kojima je propovijedao. On nije govorio onako kako je kasnije pisao. Postoji razlika između izgovorenih i napisanih svečevih propovijedi. Njegova živa riječ neodoljivo je osvajala jer je bila jasna i prilagođena slušateljima, a što ne vrijedi uvijek i za njegove pisane Govore.

Svetac je i učitelj. Ne samo Franjevačkog reda, već i univerzalne Crkve. Nauk crkvenog učitelja ima svoju punu vrijednost i utjecaj kad se iznosi u originalnom obliku. Antunovi štovatelji žele čitati njegove misli u onom jezičnom ruhu koje im je on sam dao. Zato sam pojedina poglavlja knjige obilno isprepleo citatima iz Antunovih pisanih djela prema kritičnom Locatellijevu izdanju.

Kad čovjek čita Antunove Govore, susreće se neprestano s dvije tajne: jedna je misterij Biblije, Božje poruke ljudima, a druga: tajna svečeva života i uspjeha. Svetac je upravo onako živio kako je pisao i zato su njegovi spisi vjerno zrcalo njegova života.

Biblija je kostur i krv Govora. Ono Antunovo navezuje se na sveti tekst kao organizam na kostur. Svečev komentar prožet je biblijskim idejama kao tijelo krvlju. Uz neisporedive biblijske slike iz života i usporedbe iz djevičanske prirode nadovezuje on svoje apostolsko životno iskustvo, a s pojavama iz prirode osvjetljuje ono, što je nejasno. Zanosne pjesničke odlomke Sv. pisma tumači lapidarnim izrekama, od kojih su neke postale poslovične kod kasnijih pisaca. Nebrojena mjesta dokazuju, da su vatreni biblijski izljevi čuvstava trajno prelijevali Antunovu dušu.

Uz biblijska rješenja najvažnijih socijalnih pitanja, kao što je pitanje života, napretka i radosti, niže svetac vječno suvremene kršćanske principe za dobar, napredan i sretan život. Taj veliki duh bio je neprestano zauzet time da drugima koristi i dijeli. Tajna njegova uspjeha bila je u tom što je snaga njegova duha bila uvijek veća od zapreka, s kojima se susretao.

Da i ova knjiga u kojoj je sakupljena bogata svečeva baština, donese ploda, treba da čitalac što dublje prodre u tajnu Biblije i svečeva života. Propovjednici i konferensijeri treba da udahnu u njezin sadržaj životnu privlačnost i osvajalačku snagu. Ljubav prema svecu najbolje će ih svjetovati u tom pravcu. Proučavanje i ljubav vode do bogatih plodova.

Antunova posveta u Prologu njegovih Govora obuhvaća i moje želje s kojima sam pisao ovu knjigu: »Predraga braćo! Ja, najmanji između vas, vaš brat i sluga, sastavio sam ovo . . . vama za utjehu, narodu na korist, za oproštenje svojih grijeha.«

Ugodna mi je dužnost da ovdje zahvalim mnp. ocu Inocentu Zrinski, profesoru hrvatskog jezika, što je dotjerao jezičnu stranu ove moje knjige.

U Zagrebu, 4. listopada 1970.

prof. O. Srećko Majstorović

VREMENSKO KAZALO

Rođenje Ferdinandovo (Antunovo) u Lisabonu	1195.
Ferdinand stupa u Augustinski red	oko 1210.
Premješten u samostan sv. Križa u Koimbri	1212/1213.
Ferdinand postaje franjevcem i dobiva ime Antun u ljetu	1220.
Misionarsko putovanje u Afriku	1220/1221.
Antun u pustinjačkom samostanu na Monte Paolo	1221/1222.
Propovijed sv. Antuna prigodom ređenja u Forliju	1222.
Prvo razdoblje propovijedanja (u sjevernoj Italiji)	1222—1224.
Učitelj braće po nalogu sv. Franje	oko 1223.
Drugo razdoblje propovijedanja (u Francuskoj)	1224—1227.
Treće razdoblje propovijedanja (u Italiji)	1227—1231.
Sastavlja »Nedjeljne propovijedi«	1227—1228.
Sastavlja »Nedjeljne propovijedi«	1227—1228.
Propovijeda kroz korizmu u Padovi	5. II—23.IV 1231.
Boravak u Campo san Piero	iza 23. IV
Smrt svečeva uvečer	13. VI 1231.
Proglašen svecem	30. V 1232.
Uvršten među Učitelje univerzalne Crkve	16. I 1946.

ŽIVOT KOJI ZAVREĐUJE IME ŽIVOTA

1. Povijesna pojava Antunova

Antun Padovanski, dijete Portugala, brat Augustinskoga, zatim Franjevačkog reda, pučki misionar Francuske i Italije, ujedinio je u svome štovanju čitav svijet, kojega zemlje rastavljaju nebrojene prirodne i umjetne granice. I najjače vjerske razlike iščezavaju među narodima: svetog Antuna štuju i inovjerci.

Moderno vrijeme donosi Crkvi nove probleme i postavlja joj nove zadatke. Iako Crkva u takvu položaju traži nove ljude i nove metode rada, ona nipošto ne skida oka s velikana dalje ili bliže prošlosti. Ona ističe njihov nauk, oslanja se na njihov zagovor, ukazuje na njihove primjere. To vrijedi i za učitelja univerzalne Crkve sv. Antuna.

Antun je ostao Antun. Njegov je život završio u malo godina, ali njegova slava ne pozna granica ni s obzirom na širinu ni s obzirom na dubinu. Iako rođen u davnom srednjem vijeku, kao da neumoljivi zakon, koji pogađa sve ljudsko, nije protegnut na njega. On i sada vrši veliku misiju čudotvorca i misionara. Njegovo ime utvrđuje vjeru, budi nadu a ljubavi daje pravo kršćansko obilježje.

Prva i najvrednija svečeva biografija ovako opisuje njegovo značenje u Crkvi: »Kao što je Petar Crkvu, tako je Franjo osnovao Serafski red i bio njegov vođa i pastir, i što je bio Pavao Crkvi, to je bio Antun Redu: njegov propovjednik, graditelj i učitelj.« (Leg. Assidua, gl. 19, 59.) Veliku ulogu vrši Antun i u cijeloj Crkvi.

Antun je jednako aktivan i u socijalnom pogledu. Kruhom sv. Antuna hrane se siromasi po svim kontinentima. Utjecaj svečev na prirodne i nadprirodne sile proteže se isto tako na sadašnjost, kao što ga je iskusila i davna prošlost. U srcima milijuna običnog puka zauzima on kroz vjekove mjesto p r v o g pomoćnika u svim nevoljama. Narod, koji u znoju lica jede svagdašnji kruh, usko se povezao sa »Svecem kruha« nerazorivim vezama pobožne ljubavi. Njegov lik — iako često nepovijesno iznesen — jest stvarnost koja tako

snažno utječe na tolike štovatelje. A ne može se poreći da on zanima i naš današnji svijet.

Lik sv. Antuna, kao i likove tolikih drugih svetaca, katolički svijet prepoznaje po simbolima. To su znakovi koji prikazuju događaje iz života svetaca ili koju krepost u kojoj su se sveci posebno odlikovali. Iznesimo njegov lik tako da ga uzmogne svijet prepoznati i bez djeteta Isusa, bez knjige i ljiljana.

Najveću vrijednost imale bi slike sv. Antuna, koje bi datirale iz vremena njegova života ili neposredno iza njegove smrti. Međutim, čini se, da on nije za života portretiran, kao što je to slučaj sa sv. Franjom u benediktinskom samostanu kod Subiaco. Do našeg vremena nije ništa nađeno. Prva je Antunova slika dovršena kojih 30 godina poslije njegove smrti. Naslikao ju je fiorentinac Belinghieri, i to prema pripovijedanju onih koji su sveca poznavali. Na njoj je on prikazan kao vitka franjevačka figura s mladolikim licem, bez brade. Iz prvih slika i najstarijih opisa svečeve vanjštine gradi kasnija umjestnost. I za nas je to jedini put da dođemo do njegova vjernog lika.

Antun se isticao nježnim i lijepim oblikom. Radi klice vodene bolesti, koju je nosio od rane mladosti, bio je više naduven nego debeo. Obraz pun i prijazan. Ruke su mu bile bijele. Premda je bio trajno podvržen bolestima i provodio strogi pokornički život, njegovo je tijelo ipak sačuvalo prirodnu korpulentnost samo što je bilo bljedoliko. Ono je nakon smrti postalo svjetlo te je nadmašilo prijašnju bjelinu puti. Lice mu je odavalo ljupkost i pobožnost. On je ostvario ono što je napisao: »Kako je divan poredak u kome je duša podložna svome Stvoritelju, a tijelo duši« (Str. 884). Ta ljepota se odražavala i na njegovu licu.

Smrt nije izmijenila njegova lica, već je i poslije smrti zadržao vedri i djevičanski izražaj da je više naličio živom čovjeku koji spava. Udovi su mu zadržali potpunu gipkost tako da ih se moglo po volji kretati. Činilo se da će svaki čas otvoriti usta i govoriti o nebeskim stvarima. Ruke, hrapave i blijede od umora i patnja, kao da su poprimile svježinu i bjelinu djeteta. Takvo je bilo i svečevo lice: svježe i bijelo.

Velika razboritost i rječitost u govoru odavale su utjecaj milosti. Ako tome dodamo da je bio susretljiv u nastupu, razjasnili smo, kako je — prema tvrdnji biografa — osvajao srca sviju. Muževi svakog položaja i dobi s radošću su prihvaćali njegov uzorni život sebi za primjer. Jedan stari biograf ovako sažima dokumente XIII stoljeća o svecu: »Prostodušan i urešen ugodnim ponašanjem bio je mio Bogu i ljudima.«

2. Plemeniti plod s plemenitog stabla

Portugal je u svojoj davnoj prošlosti bio zemlja ratnika, otkrivača novih zemalja i velikana na polju katoličke znanosti i svetosti. Na ruševinama stare rimske Luzitanije osnovali su srednjevjekovni vitezovi i križari novo portugalsko kraljevstvo i obranili njegovu slobodu od arapskog jarma.

Nakon vjekovnog arapskog ugnjetavanja princ Alfonz Henriquer uspijeva da pomoću njemačkih, francuskih, flandrijskih i engleskih križara istjera godine 1.147. Arape iz Lisabona. Dvadeset dvije godine kasnije podijelio mu je papa kraljevsko dostojanstvo. Za vjernu službu nagradio je kralj svoje suradnike imanjima. Potomak jedne takve nagrađene viteške porodice bio je i naš svetac.

Iz slobodne domovine na obali golemog i misterioznog oceana odlazili su Portugalci da istražuju mora i otkrivaju nove nepoznate zemlje. Pod utjecajem bujnoga vjerskog života, drugi su gradili samostane i vjerske škole, kule znanosti i svetosti. Biskupi, profesori akademija i redovnici čuvali su i produbljivali najveće blago zemlje-katoličku vjeru. Sv. Antun je ne samo po podrijetlu već i po ćudi pravi sin svoje domovine. I on je posjedovao ratobornu vojničku dušu. I on će nositi oružje svoje vrste, polaziti na bojne pothvate preko mora da osvaja svijet za Krista. On će ići za tim da kao mučenik izgubi život, samo da ga zadobiju oni koji sjede u sjeni smrti. Do kraja života ostaje taj potomak vitezova nepomirljiv neprijatelj tlačitelja malih ljudi, prepotentnih tiranskih feudalaca, nemilosrdnih bankara i krivovjeraca svoga doba. Iz Lisabona, »Kraljice oceana«, polazi i Antun u zagonetnu Afriku, odakle će kasnije dospjeti na Siciliju. Pred očima mu neprestano lebdi blago ljudskih duša. On jedino žudi za proširenjem Kristova kraljevstva u svijetu.

Antun se rodio u Lisabonu god. 1195. Dok drugi sveci dobivaju pridjevak po gradu rođenja, Antun ga je dobio po gradu smrti. Prozvali su ga »padovanski« sigurno zato da se razlikuje od Antuna Pustinjaka. Ali ga njegovi sunarodnjaci zovu »sveti Antun iz Lisabona« na rijeci Tajo. Na krstu dobiva ime Ferdinand. Prve biografije nisu nam sačuvale ni krsnog ni porodičnog imena njegovih roditelja. Tek prema jednom svjedočanstvu iz XIV stoljeća znamo da su se zvali Martin i Marija. Sigurni podaci tvrde, da je Ferdinand bio »od plemenita i moćna roda«, da su mu roditelji stanovali uz katedralu bl. Djevice Marije u kući, koja je odgovarala njihovu društvenom položaju i da su ga roditelji slali u školu koja se nalazila uz katedralu. U toj su školi poučavali svećenici, a polazila su je

djeca iz odličnih obitelji. Tu su đaci učili prve temelje gramatike, retorike, dijalektike i crkvenog pjevanja.

Ferdinand je rano izgubio roditelje. Uvaženi biograf Rigauld uspoređuje Ferdinandove roditelje s roditeljima sv. Ivana Krstitelja radi njihove odanosti Božjem zakonu. »Provevši u skromnosti i nevinosti uz domaće ognjište godine djetinjstva, navršio je sretno petnaestu godinu«, tvrdi Praživotopis. Jer je bio daleko od zla, ljepota božanskoga zakona osvajala je bez zapreke nevine osjećaje njegova srca. Odvažno je koracao k svome Bogu jer mu noge nije zaustavljalo blato ove zemlje. On je odabrao molitvu, samoću, sabranost, tajnu sreću posluha i žrtve. Njegove rodne kuće odavna je nestalo, ali početkom petnaestog stoljeća na ovome mjestu gdje je ona vjerojatno stajala, podigli su crkvu. Zašto tolika škrtost u izvještajima najstarijih biografa o rodu i djetinjstvu Antunovu? Srednjovječni pisci malo su držali do sjaja rođenja i sličnih okolnosti. Oni su se više zadržavali na tome da slave padovanskog Čudotvorca, a ta slava nije dolazila od rodne kuće, već od sjaja njegovih kreposti i Božjih darova.

3. U samostanu augustinaca

Nedaleko Lisabona prema istoku dizao se veliki samostan regularnih kanonika sv. Augustina: S. Vincente de Fora- Sv. Vinko izvan grada. Podignut je godine 1147. kraljevskim darom Alfonza I na spomen oslobođenja grada od maurskog jarma. G. 1210. rastrgne mladi plemić Ferdinand sve veze sa svijetom i »ponizno i pobožno uđe u taj samostan«.

Samostan je mistična Kalvarija na kojoj su mnogi žrtvovali svoju mladost. Tako i Ferdinand žrtvuje Bogu samoga sebe da spasi vremeniti i vječni život. Mnogi gubitak je dobitak. Tako možemo reći i za odlazak toga svetog mladića u samostan. Samostanski život pribavio mu je trostruku krunu na ovome svijetu: krunu apostola, učitelja i čudotvorca, a na nebu neuvelu aureolu.

Prva biografija nam obrazlaže zašto je Ferdinand tako rano odlučio da stupi u samostan. Osjetio je da se s mladim godinama neobično snažno dižu neuredne sklonosti tijela. Bojao se da mu godine »proljetnih oluja« ne zasjene ljepotu čiste duše.

Lučki grad bio je onda, kao što je to i danas, izložen pokvarenosti daleko više nego drugi gradovi. A osim toga ne smijemo zaboraviti da je Lisabon još nosio tragove nedavne prošlosti. S Maurima nisu bile izagnane i njihove istočnjačke navike.

U lisabonskom samostanu proveo je Ferdinand dvije godine. Sve je teklo normalno kao i kod velikog dijela početnika. Dani su

prolazili u molitvi i u studiju. Samo ga je nešto uznemirivalo. Prečesto su ga posjećivali roditelji i prijatelji. Duša, žedna samoće, šutnje i intimnog sjedinjenja s Bogom, nije mogla radi te jeke svijeta kušati slatkoću onog mira koji je tražila. »Da služi mirnije i slobodnije Gospodinu«, piše Praživotopis, »zatraži premještaj u udaljeniji samostan.«

Jednog dana g. 1212. prestrašena golubica, pošto je razveseljavala dvije godine samostan sv. Vinka, odleti prema nepristupačnoj obali rječice Mondego, samostan Santa Cruz u Koimbri. Tu je konačno postigao Antun onaj mir, koga nije našao u samostanu svoga rodnog grada. Promijenio je mjesto, ali nije promijenio načina života. Ondje je novim pojačanim žarom nastojao oko svetosti i nauka. Sve što ga je ondje sjećalo križa i Raspetoga, uvijek mu je iznova duboko obuzimalo dušu. Slijedeći vjerno poticaje nebeske milosti, nastojao je u novom prebivalištu prodrijeti u otajstvo križa i uznapredovati u svim krepostima. Tako idealni početak svečeva redovničkog života mogao je imati onako realističan svršetak.

4. Među sinovima sv. Franje

Dva su momenta skrenula pažnju učenog augustinca Ferdinanda na Franjevački red. Prvi je: poznanstvo sa sinovima sv. Franje iz siromašnog samostana S. Antonio dos Olivares — Sv. Antun u masliniku — koji im je poklonila u blizini Koimbre kraljica Uraka; drugi je: utisak Marokanskih mučenika. Ti odvažni misionari zadržali su se u Koimbri prije svoga odlaska u Maroko, a kasnije, nakon hrabrog mučeništva, njihove relikvije bile su izložene u Antunovu samostanu. To je značilo odlučnu prekretnicu u životu mladog augustinskog kanonika.

On je sigurno bio zaređen za svećenika još u samostanu augustinaca. Nikakav dokumenat ni povijesni ni legendarni ne spominje nam ni godinu ni dan njegova ređenja. Neki pisci dočavaraju nam u svojim biografijama, kako je sin Martina i donne Marije bio u času svoga ređenja impoznatan i pun nebeskog zanosa.

Svećenik Ferdinand bio je određen za primanje stranaca i gostiju. Kao takav vjerojatno je dijelio milostinju siromašnoj braći iz samostana franjevaca. A ova su mu braća svojim primjerom uzvratila duhovnim uzdarjem. Ferdinand osjeti u sebi poziv da bude siromašan kao ti Božji prosjaci i da umre za Kristovu vjeru mučeničkom smrću u Franjevačkom redu. Velike duše od uvijek resi odlučnost u izvođenju plemenitih namisli. I Ferdinand odlučno poduzima sve, da mu poglavari dopuste prijeći u red sv. Franje. Procedura prijelaza bila je kratka, ali nije bila laka. »Prmitak u Red

postigao je mukom i snagom molitava«, kaže Praživotopis. Prior samostana dao mu je potrebno dopuštenje, iako je nerado s drugom braćom gledao kako se od njih dijeli taj mladi, talentirani subrat. Stara legenda kaže da su braća iz franjevačkog samostana donijela sa sobom siromašni franjevački habit. Nakon što se obukao novi brat u njihovo pokorničko odijelo, žurila su se s njim korakom kući u S. Antonio dos Olivares, gdje su s velikom srdanošću primila novog brata. To je bilo ljeti godine 1220.

Biografi se pitaju: Kako je novi franjevac došao na misao da mijenja ime kad ta praksa još nije postojala u Redu. Pisac Praživotopisa tumači to tako da je na taj način htio izbjeći traženju rođaka, a odmah dodaje da je to načinio na božansko ponukanje. Današnje kritičare ne zadovoljava ni jedno ni drugo. Prijelaz mladog redovnika iz Reda kanonika sv. Augustina k siromašnoj braći sv. Franje nije se mogao tajiti. On je bio brzo razglašen. Pitanje razjašnjava Antunov viteški karakter. S istom energijom, koja se pokazala kod prijelaza iz jednog Reda u drugi, htio je i da prekine iza sebe sve mostove ljudske veličine. Odsada nije upravo ništa htio da zna o ranijem imenu i plemićkoj prošlosti. Zato je uzeo ime velikog pustinjaka, čije je ime nosio i prvi franjevački samostan u kojemu je on prolazno boravio.

Antun je prešao u Red da može poći u misije gdje je mislio postići mučeničku palmu i krunu. Ali, iako ga nije zadržavao novicijat, koji je u Franjevačkom redu uveo papa Honorije III istom 22. rujna 1220. godine, ipak nije mogao onako brzo, kako je želio, ostvariti svoje planove s misijama. U misije se može ići prema franjevačkoj Reguli samo s privolom viših poglavara. Dok je to dopuštenje stiglo, prošlo je više mjeseci, i Antun je mogao otići u Afriku tek u jesen iste godine. Prema običaju, kakav je bio u ono vrijeme u Redu, vjerojatno je imao i pratioca.

5. Planovi Božji s Antunom

Kad je Antun zavolio jedan zadatak, on mu se potpuno predao. Mučenička smrt za Krista bila je njegova središnja misao. Božja providnost zadovoljila se tom čežnjom. Bog je s posebnim utjecajem posegao u njegov život da ga dovede k drugom cilju. Krvno mučeništvo zamijenit će nekrvno. Nastup pred marokanskim sultanom i njegovim Arapima zamijenit će propovijedanje pred mnogim evropskim duhovnim i svjetovnim knezovima i nebrojenim tisućama vjernika i heretika. Nebesku krunu zaslužit će najpožrtvovnijim apostolskim propovijedanjem u dvije katoličke zemlje — do sloma fizičkih sila.

Antun je stigao u Maroko. Međutim tamo je našao nešto drugo od onoga što je tražio. Odmah nakon dolaska teško je obolio i proležao cijelu zimu 1220—1221. godine. Upravo to je Gospodin od njega htio. Boli su staklenik u kojemu ranije dozrijevaju plodovi kreposti. Dok je tijelo bilo prikovano uz bolesničku postelju, njegov je duh u razmatranju tražio volju Božju. Tjelesna bolest donijela mu je duševnu promjenu. On odlučuje da se vrati u Koimbru, da traži ponovno zdravlje. Kasnije mu se po drugi puta pružila prilika da se vrati u Afriku, ali on toga nije nikada učinio. Definitivno je napustio misao na misije među nevjernicima jer je u dugim satima na bolesničkoj postelji shvatio planove Božje providnosti i potpuno im se podložio.

Prije nego je Antun nastupio novo polje rada, trebalo mu se za nj temeljito pripraviti. Bog, koji mu je namijenio drugu misiju, ravnao je i tim pripravama.

Na povratku iz Afrike doživljava ponovno razočaranje. Protivni vjetrovi doveli su lađu na Siciliju mjesto u Portugal. Ovdje se zadržao vrlo kratko vrijeme. Od braće u Messini saznao je da se »za kratko vrijeme« to jest 30. svibnja 1221. ima održati generalni kapitul Reda. Na taj su bila pozvana sva braća. Ta vijest ispunila je Antuna osobitom radošću. Iako slab i boležljiv, pun duševne energije, poduzima dugi put prema Asizu. Kao novi član Reda imat će prilike da se bolje upozna s duhom i pravilima svoje redovničke zajednice. Što ga je osobito vuklo na kapitul, bila je želja da vidi i čuje utemeljitelja Franju. To je prvi kapitul, koji je Franjo sazvao nakon svoga povratka iz misija na Istoku. Ta je činjenica privukla neobično mnogo braće u Asiz. I ondje je Antun trebao izdržati jaku kušnju. Kako je bio svima nepoznat, nitko se na nj nije obazirao kod razmještaja braće po provincijama ili misijama. Zato se ponizno obraća bratu Gracijanu, provincijalu sjeverne Italije, da ga primi u svoju provinciju. On ga namjesti u samotni Monte Paolo blizu Forlija. Baš tu ga je željela Providnost da se pripravi za budućnost.

Spomenimo ovdje što je svetac napisao u svojim Govorima: »Sveci su kao zvijezde. Krist ih u svojoj providnosti drži sakrivene da se ne pojave u javnosti iako bi oni to rado učinili. Oni su ipak uvijek spremni — kad u srcu razaberu Kristov poziv — da zamijene tihi život promatranja s djelima milosrđa« (Str. 193). Takvo je bilo Antunovo mišljenje u samoći San Paola.

Po ljudskom gledanju svi su svečevi planovi bili osujećeni. Bog je baš taj put neprekidnih žrtava i odricanja izabrao da uzdigne Antuna do visokog stupnja svetosti. Bogati patricijski sin svladao je

sve ono što svijet časti i cijeni: bogatstvo i udobnost, čast i ugled, važne položaje i službe. Svladane kušnje potpuno su oslobodile i obnovile njegovo srce. Za sebe je požudno grabio siromaštvo i odricanje svake ruke. Žrtvovati Bogu i posljednju moć duha i tijela, i to potpuno i nezapaženo, sadržava sintezu njegovih odluka. Uza sve nastojanje da takve žrtve sakrije, nije u tom uspio. Braća su čitala s njegova lica ono što je u sebi trpio. Mnogi su ga sažaljevali radi tjelesne slabosti i krhkosti koja ga je trajno pratila. Svi su ga cijenili i divili se njegovoj ustrajnoj ljubavi prema žrtvi, koja se manifestirala u vršenju svih dužnosti. Antunova nutrina odsijevala je i na vanjštini, ali prava veličina njegove pobožne, požrtvovne i ponizne duše ostala je ipak svima sakrivena. Nju je poznavao samo Bog. Antun mu je takvom nutrinom posebno omilio. U Božjim očima vrijednije je srce, koje je mnogo trpjelo te je puno rana nego ono srce koje nije nikada izranjeno.

Čini se da je Antun proboravio na Monte Paolo od lipnja 1221. do rujna 1222. godine. I sada se tamo čuva spomenik na taj boravak. Na njemu piše, da se »Kraljevski orao«, kao nekada Mojsije na Sinaju, pripravljao u molitvi i kontemplaciji za svoj triumfalni apostolat. Rigauld veli da je Antun tamo stekao sve one kreposti koje iz kršćanina stvaraju »nebesko biće«. Snabdjeven znanjem i svetošću dočekao je »svoje vrijeme«. Bilo mu je tada 27 ili 28 godina.

6. Na svijećnjaku

Biskupski grad Forli mjesto je Antunova prvog životnog nastupa koji je odlučio cijelim kasnijim njegovim životom. U vezi sa svećeničkim ređenjem održao je bez prethodne priprave ređenicima govor. Ni jedan koji je za to bio zamoljen- po Božjoj odluci- nije se usudio govoriti. Uzvišen sadržaj i govornikova rječitost upravo su fascinirale slušatelje. S njihovih usnica sašla je riječ Sv. pisma: »Nitko nije nikada tako govorio.«

Bog je otkrio koliko se bogatstvo svetosti i znanja sakrivalo u tome nepoznatom bratu. Postavio ga je na svijećnjak da svijetli u Crkvi Božjoj. Tako je na veličanstven način započeo godine 1222. onu providencijalnu misiju koja je trajala devet godina.

Iza nastupa u Forliju nije prošlo mnogo vremena dok ga je provincijal Gracijan slao u okolna mjesta da naviješta riječ Božju. Glas o Antunovoj propovijedi dopro je i do sv. Franje. Neki moderni biografi pripisuju Franji da je — čuvši za taj govor — uskliknuo: »Napokon imamo jednog biskupa.«

Suvremenici to ne spominju. Kako bilo da bilo, svakako je taj govor bio povod da je sv. Franjo svratio na Antuna posebnu pažnju. I njemu, prvome u Redu, povjerava poučavanje redovničkog podmlatka u svetim znanostima. Prema mišljenju povjesničara bilo je to 1223. ili 1224. god. On je vjerojatno vršio službu lektora bogoslovlja u Monte Fessulano, Bolonji, Monpelieu i Tuluzi. Svečevi biografi spominju da je prije polaska u Francusku neko vrijeme upotpunjavao svoje studije kod glasovitog Tome od sv. Viktora, tadašnjeg opata samostana sv. Andrije u Veričelima. Lektorovanje u Italiji nije trajalo više od dvije godine jer ga g. 1225. nalazimo u istoj službi u Francuskoj. Najprije je službovao u gradovima južne Francuske. Vrijeme boravka u Monpelijeu i Tuluzi ne može se povijesno utvrditi. U naglom obilaženju francuskog juga nalazimo dalje sveca u glavnom gradu Veleja, koji se zove Piji (Le Puy), gdje je glasovito Marijino svetište; tu je vršio službu gvardijana.

Ako je svečevo djelovanje ondje bilo opširno, onda je ono u srednjoj Francuskoj, u pokrajini Berry upravo čudnovato različito i mnogostruko. Centralna Francuska sačuvala je na to djelovanje neizbrisivu uspomenu. I u tome je kraju bio poglavar braće i »učinio nečuvena čudesa«. Iza Burža (Bourges) biografi spominju Arl (Arles), stari Arelate, grad cara Konstantina u pokrajini Provansi. Vremenski se dade utvrditi da je ondje bio svakako iza 14. rujna 1224. i prije 3. listopada 1226. g. Pokrajina Limuzen (Limousin), gdje je proveo posljednju godinu svoga boravka u Francuskoj, bio je kraj u kojemu je najradije boravio. Kraj je okružen visokim brdima i kotlinama, pa su stanovnici sačuvali vjerski duh. Zato je tu bez zapreke mogao širiti Božju slavu. Opat benediktovske opatije sv. Martina u gradu Limožu (Limoges), u svojoj kronici od god. 1247. spominje, kako je Antun boravio godine 1226. u mjestu, koje je njihova opatija darovala Antunu uz neke uvjete i ugovore. Braća su onamo došla god. 1223. i boravila uz crkvicu sv. Pavla. Nazivali su ih »Menudets«. Po jednoj drugoj vjerodostojnoj kronici Antun je održao prve svoje govore na groblju uz crkvicu sv. Pavla. U samostanu sv. Martina održao je i jednu konferenciju o sedmom retku iz 54. psalma: »Kad bih imao golubinja krila, odletio bih odavle i našao mir!« Kad je stigao u Limož, o njemu je već bio raširen glas apostola koga prate izvanredni darovi i osobite milosti. Zato su ga dočekali kao anđela s neba.

Antun je u Francuskoj učinio toliko čudesa da ga je narod prozvao »sijačem čudesa«. Vjera tih pokrajina je opet oživjela, popravilo se ćudoređe. Zemlja je ustrajala na putu da ostvari ona određenja koja joj je Providnost namijenila. Da li je djelovao i u drugim dijelovima Francuske, osim spomenutih, ne može se utvrditi.

Kad je poslije smrti sv. Franje brat Ilija pozvao više poglavare Reda na kapitul da izaberu generalnog ministra, Antun je osjetio kako ga Bog zove ponovno u Italiju, i odluči ostaviti Francusku.

Sve što je uslijedilo u Antunovu životu i radu kroz buduće dvije godine — od djelovanja u Francuskoj do prvog njegova dolaska u Padovu god. 1229. — obavijeno je velom potpune neizvjesnosti. Da je ostavio Francusku i došao u Italiju, to je sigurno i potvrđeno vjerodostojnim svjedočanstvima. Ne znamo ništa, da li je putovao kopnom ili morem i kuda je prolazio. Nemamo ni jednog dokumenta koji bi nam posvjedočio da je Antun bio na generalnom kapitulu 1227. g. u Asizu iako je to vrlo vjerojatno iz ovih razloga: Radilo se o izboru vrhovnog poglavara Reda. Na to mjesto je aspirirao brat Ilija koga je Antun dobro poznavao i koga sigurno nije želio vidjeti kao vrhovnog starješinu Reda. Drugi razlog je njegova revnost za čistoću Pravila. Ti nas razlozi uvjeravaju da je bio na kapitulu i da je svojim velikim autoritetom podupro izbor Ivana Parenti. Ivan, svetac i pravnik, združio je u isto vrijeme s golemim znanjem i lavski karakter u obrani svete Franjine ostavštine.

Svi Antunovi biografi složno tvrde da je on na tome kapitulu izabran za provincijala Emilije, tj. sjeverne Italije. Ta provincija, je obuhvatala krajeve oko Milana, Đenove, Bolonje i pokrajinu Veneciju. On je to bio, ali iz dokumenata se ne može ustanoviti vrijeme te provincijalske službe. Ipak znamo sigurno da je na generalnom kapitulu 30. svibnja 1230. razriješen dužnosti provincijala kako bi se mogao posve posvetiti propovijedanju. Starješinska dužnost tražila je od njega da obilazi svoju veliku pokrajinu. Baš takva služba odgovarala je misiji koju je primio od Boga, da s istom snagom svoje riječi i svetosti, kojom je obnavljao Francusku, obnovi i sjevernu Italiju.

Moderni biografi nastojali su iskonstruirati putove, po kojima je prolazio sjevernom Italijom od god. 1227. do prvog dolaska u Padovu pod konac 1229. g. Sve su to nagađanja bez povijesne osnove, sastavljena na temelju nepotvrđene tradicije. Stalno je da je Antun proputovao sjevernu Italiju, ali nije poznato kojim redom. Iz povijesnih vrela znamo da je u prvome redu djelovao u Romanji, koje je centar Rimini, a zatim u padovanskom kraju. Praživotopis kaže: »Bilo bi odviše dugo pripovijedati koje je pokrajine prošao, u kojim je dijelovima zemlje punom rukom sijao riječ Božju.« Njegova franjevačka provincija obuhvatala je u ono vrijeme veliko područje čitave sjeverne Italije. Utvrđeno je da se nije ograničio samo na vizitaciju samostana. Njegov suvremenik Rolandino piše: »U ono vrijeme (pod konac g. 1229.) među slavnim i pravednim muževima došao je (u Padovu) i blaženi Antun ... i po različitim mjestima po Marki propovijedao riječ Božju poput meda slatkim glasom.«

U to vrijeme Padova je cvala. U slobodi razvijala se industrija i trgovina. Sveučilište je bilo kula prosvjete. Grad je odisao vjerskim duhom. U Padovi su tada boravila tri velika čovjeka: prvi sv. Albert Veliki, s kojim je vjerojatno Antun bio povezan; zatim je opat benediktovske opatije Đordano Forrate, koji je s crkvenom službom spojio i vodstvo gradskog vijeća i za grad stekao velikih zasluga; i taj je čovjek bio sveta života i dokazano je da se Antun s njim povezao nježnim i uskim prijateljstvom, a bio je i svjedok kod Antunove kanonizacije; treći je bl. Luka Belludi koji je mlad stupio u Red i postao svečevim učenikom i pratiocem do njegove smrti. Bio je glasoviti govornik, i ostavio jednu kolekciju svojih propovijedi, a među njima i onu koju je držao kod prijenosa tijela u prisustvu sv. Bonaventure g. 1263. Jedno svjedočanstvo nam govori da je Antun osvojio naklonost naroda, uzdrmao savjestima velikog broja slušatelja, koji su grnuli da ga čuju. To i Rolandinovo svjedočanstvo navode nas na zaključak da je taj prvi boravak u Padovi bio popraćen velikim i čudesnim pojavama.

Za kratko vrijeme morao je Antun ostaviti »svoj grad«. Volja Božja je bila, da ode u Asiz i Rim. I u tim gradovima nosi njegovo djelovanje žig triumfalnog apostolata.

General Franjevačkog reda sazvao je generalni kapitul za 25. svibnja g. 1230. Želio je da predstavnici Reda prisustvuju prijenosu tijela sv. Franje iz crkve sv. Jurja u novu baziliku, koju je po nalogu Grgura IX pod vodstvom brata Ilije gradio slavni Lapo. Antun je kao provincijal bio među pozvanima i sigurno je da se odazvao. Još više. On je na tom kapitulu bio jedan od najuplivnijih članova. Bio je i u poslanstvu koje je išlo papi Grguru IX u zamašnim poslovima Reda. Tom ga je zgodom papa zadržao neko vrijeme na svom dvoru u Anagniju. Sam to spominje u buli kanonizacije: »Mi smo sami jedanput gledali njegovu svetost života i uživali njegovo divno prijateljstvo jer je on sproveo neko vrijeme pohvalno kod nas.«

Generalni kapitul je dopustio Antunu da se isključivo posveti propovijedanju i da sam odabere mjesto boravka. On ponovno odabere sjevernu Italiju. Godine 1230. opet dođe u Padovu. Rolandino posvećuje i tom dolasku veliku pažnju u padovanskoj kronici. Uz druge pohvalne ocjene Antunova karaktera primjenjuje na nj i riječi Sv. pisma: »Silan u djelu i riječima.«

U Padovi je propovijedao korizmu god. 1231. Iako ga je mučila vodena bolest, s novim je žarom sakupio svu energiju i s tim propovijedima okrunio svoj apostolat. Bio je neumoran na propovjeda-

onici, neiscrpiv u djelima ljubavi, neutrudiv u osvajanju duša u ispovjedaonici. Na sve je mislio, samo ne na samoga sebe i na svoje krhko zdravlje, dok mu je iz zasjede prijetila opasna bolest i sama smrt.

7. Večer počinka

Posljednji dani, smrt i ukop sv. Antuna tako su opisani u dokumentima XIII stoljeća da ti opisi sliče mozaiku, iz kojega nije nestao nijedan kamečak. Što je važnije, lako je opaziti još iz izvještaja Praživotopisa, da iz njega govori snažni zanos očevidaca. Kao što je nerijetko kod mnogih svetaca tako je i Antunu po Božjem nadahnuću bio poznat dan smrti. Njegov nježni obzir prema braći, da ih s tom vijesti ne ražalosti, bio je uzrokom da im je nastojao sakriti brzi konac koji je on na svakom koraku osjećao.

Korizma je svršila. Ali s prestankom korizme on ne bi završio svoje apostolsko djelovanje radi same premorenosti. On je odlučio da se povuče iz Padove iza uskrsne osmine u samotni Campo San Piero u blizini grada jer je želio da omogući narodu da se posveti svojim poslovima. To je osobito vrijedilo za seljake. Braća i njegov prijatelj vlastelin Tiso, omogućit će mu da provede te dane u takvoj samoći, kakva će mu duši donijeti što više koristi. Tu će se spremiti za posljednju borbu i pobjedu. Poglavari su rado udovoljili njegovoj usrdnoj molbi. Onamo je otišao 13. svibnja. Njemu, koji je duhom bio uvijek iznad zemlje, spremili su drvenu ćeliju na nekom stablu. Tu se u krošnjama orahova drveta, bliže nebu, spremao na put u nebesku domovinu. S te svoje ćelije običavao je silaziti, da s braćom zajedno uzima oskudnu hranu.

Jednog je dana pao za stolom u nesvijest. Nije se tu radilo, kao što su braća mislila, o zanesenju. To je bio novi dokaz da se svjetiljka njegova dragocjenog života gasi. Kad se osvijestio, reče svom pratiocu bratu Ruđeru: »Bojim se, da sam svojom bolešću na teret toj siromašnoj zajednici. Ako, dakle, smatraš, da je zgodno, hajdemo u naš samostan u Padovu.« Taj je samostan bio posvećen bl. Djevici. Svečeva želja je pobijedila. Braća koja su ga pod svaku cijenu željela zadržati, popustila su. Prevozno sredstvo su bila neka ručna kolica. Povorka je prolazila pokraj samostana u Arćeli, udaljenom od grada svega četvrt sata. Brat Veneto iz Padove mislio je da će sveca u padovanskom samostanu previše uznemirivati, zato je savjetovao da ostane u tom tihom samostanu klarisa, gdje bi mu braća i kćeri sv. Klare pružili najbolju njegu. Povorka sa svecem se doduše zaustavila, ali je svaka njega bila suvišna, jer ga je dijelilo od smrti samo kratko vrijeme.

Položili su ga na naslonjač. Nakon kratkog odmora on zatraži sv. ispovijed. Iza toga zapjeva svoju omiljelu pjesmu: O gloriosa virginum- O slavo bijelih djevica. Poslije kratke ali važne riječi: »V i d i m s v o g a G o s p o d i n a« uslijedilo je bolesničko pomazanje. Kad mu je svećenik donio sv. ulje, reče: »Ja već imam u sebi to pomazanje. Ipak dobro je za me (da ga primim i izvana) i mnogo se veselim.«

Ta je izjava razumljiva, ako je promatramo u vezi s malo prije spomenutim ukazanjem Isusovim. Gospodin je tim svojim ukazanjem »pomazao uljem radosti« (ps 44,8) umirućeg ljubimca. Sad pruži ruke i sklopi dlanove u obliku križa. Pobožno je pratio pjevanje sedam pokorničkih psalama i sveti obred pomazanja. Nakon svršenog sv. obreda padne u ekstazu. Pola sata kasnije još se jedanput nasmiješio, nekoliko trenutaka molio, oglasio se jednim glasom, uzdahnuo i umro. Bilo je to u petak 13. lipnja 1231. godine. Imao je tridest i šest godina.

Samo čovjek koji je kroz sav život radio plemeniti posao, može reći da je uistinu živio. Ako je kroz sav život sve radio za Boga, može reći da je živio kako treba. Otuda neki zaključuju da revnovati za Boga znači pravo živjeti. U tome smislu govorimo i o Antunovu životu da zavređuje ime života. On je u punoj mjeri dao svijetu svoj rad, nebu savršenu molitvu, a paklu je nanio goleme gubitke. Zato je njegov život izvanredno poučan. On jače govori od njegovih najsnanžijih propovijedi, koje su potresale njegove slušatelje. Antun je živio tako da je postao miljenikom Boga i ljudi. Stekao je najviše, jer za sebe nije tražio ništa, osim da bude oruđe u ruci Božjoj. Ta ruka je s tim oruđem izvela remek-djela, a na koncu ga je nagradila kao da je on sam sve to učinio.

MILJENIK BOŽANSKOG DJETETA

Svuda gdje se radi o pravim čudesima, nužno se mora računati i s direktnim Božjim utjecajem. Već u Spasiteljevo doba predmijevali su ljudi u čudotvorcu povezanost s Bogom. »Kako jedan grešnik može činiti takve znakove? Kad on ne bi bio od Boga, ne bi mogao ništa učiniti« (Iv 9. 16, 33). Sam Gospodin nam u dijalogu s apostolima u Cezareji Filipovoj spominje posebni božanski utjecaj kod sv. Petra. Najprije je on sam upitao Petra za koga ljudi drže Sina Čovječjega? A zatim je postavio pitanje: kakvo je njihovo mišljenje o njemu? To je učinio-tvrdi jedan tumač-da pokaže apostolsko dostojanstvo. I oni su bili ljudi, ali obogaćeni božanskim utjecajem. Njihov odgovor na Petrova usta: »Ti si Krist, Sin živoga Boga«, bio je nadahnut od nebeskog Oca.

I čudesa sv. Antuna upućuju nas na direktni utjecaj Božji. Izvanredne uspjehe njegova apostolata pripisuje njegov najvjerodostojniji biograf također osobitoj svečevoj povezanosti s Bogom. Sam Bog time što je sačuvao neozlijeđen Antunov jezik, pokazao je kako mu je ugodio svojim molitvama i propovijedima.

Narodna duša sažela je svečev odnos s Kristom u zaziv: »Miljeniče božanskog Djeteta, moli za nas!« Taj naziv je nastao pod utjecajem umjetnosti koja je prikazivala sveca s Djetetom Isusom u najrazličitijim pozicijama. Prvi put ga nalazimo tako naslikana tek g. 1469. Budući da je u očima umjetnika upravo takvo prikazivanje najbolje iznosilo Antunovu ljubav prema utjelovljenom Sinu Božjemu, ono je potisnulo u pozadinu sve druge svečeve atribute: vatreno srce, knjigu, križ. U kršćanskom svijetu ustalio se taj Antunov atribut jer on zorno osvjetljuje bitnu karakteristiku njegove religioznosti i njegove teološke nauke. U zazivu: »Miljenik božanskog Djeteta« istaknuta je centralna ideja u svečevim pisanim djelima. Elementi Antunova odnosa prema Kristu jesu: uzvišena spoznaja, ljubav žrtve, nasljedovanje, visoka kontemplacija i ekstatične pojave.

1. Uzvišena spoznaja Isusa Krista

Svetac je u svojim djelima pokazao da temeljito pozna kristologiju. Svestrana spoznaja Krista Gospodina vodi k ljubavi a ljubav produbljuje spoznaju.

Svecu je »Božja ljubav plod mudrosti« (9. po Duh. str. 351). U nedjelji iza Božića odgovara na pitanje gdje će čovjek naći mudrost. »Nauči se, o čovječe, ljubiti Isusa i naučit ćeš gdje je mudrost. On je Mudrost« (Str. 627). U istom govoru svetac postavlja pitanje: gdje treba tražiti Isusa, Mudrost? »O preblaženi Isuse, a gdje da te tražim- gdje ću te naći? Gdje ću naći, našavši tebe, tolika dobra? Gdje, molim te, on stanuje? Gdje se o podne odmara? Isusa ćeš naći u s r e d i n i između Josipa i Marije, Šimuna i Ane« (Str. 638).

Na dan Ivana Evanđeliste više je opjevao nego opisao povezanost l j u b a v i i m u d r o s t i. Na riječi Sv. pisma: »Učenik kojega je Isus osobito ljubio- onaj koji se na večeri naslonio na Isusove grudi« (Iv 21, 30) nastavlja: »Bio je znak velike ljubavi, što se on sam naslonio na Isusove grudi, u kojima je sakriveno sve blago mudrosti i znanja. S tim je označeno o kakvim će dubinama božanstva pisati bolje od svih drugih ... I mi ćemo se kod gozbe vječnog zasićenja nasloniti s blaženim Ivanom na Isusove grudi. Srce u grudima, ljubav u srcu! Počivat ćemo dakle u njegovoj ljubavi jer ćemo ga ljubiti svim srcem i svom dušom i u njemu ćemo naći sve blago mudrosti i znanja. O ljubavi Isusova! O blago pohranjeno u ljubavi, o mudrosti neprocjenjivog užitka i znanje bogato spoznajama. Sit ću ga se nagledati (Ps 16, 15). »A to je vječni život: spoznati tebe, jedino pravog Boga i onoga koga si poslao Isusa Krista.« Njemu čast i slava u vijeke. Amen« (Str. 763). Mogao je svetac tako spajati ljubav i spoznaju, jer je ljubav kao vatra koja u isto vrijeme i svijetli i grije.

Taj miljenik božanskog Djeteta nikada ne skida oka sa svoga Gospodina. Krist je trajni predmet njegovih razmatranja i njegova studija. Isusovo ime, riječi i djelovanje provejava u tolikoj mjeri Antunove spise da možemo i na nj primijeniti Pavlovu riječ: »Sve sada gubi u mojoj cijeni svoju vrijednost zbog najveće prednosti: spoznaje Isusa Krista, moga Gospodina« (Fil 3,8).

Antunovi spisi su vjerni odraz njegove duše. Kako je mislio i osjećao tako je pisao. Zato je ta uzvišena spoznaja ključ kojim možemo otvoriti svečevo srce i upoznati u njemu ljubav prema Kristu. Evo primjera kako su njegovi komentari teksta Sv. pisma prožeti osjaćajima ljubavi za Gospodina.

»Što ćete mi dati, da vam ga izdam?« Jao! pogađa se za nešto što se ne može procjeniti! Jao! Za neznatni novac izdaje se, prodaje

Bog! Kaže: Što ćete mi dati. O Judo! Gospodina, Sina Božjega hoćeš da prodaš kao jeftinu robu, kao uginula psa, a da kod toga ne odlučuje tvoja volja, već volja onih koji kupuju. Kaže: Što ćete mi dati? A što ti uopće mogu dati? Da ti dadu Jeruzalem, Galileju i Samariju, zar bi time mogli kupiti Isusa? Kad bi ti mogli dati nebo i anđele, zemlju i ljude, more i sve što je u njemu, zar bi zato mogli kupiti Božjeg Sina u kome se nalazi sakriveno sve blago mudrosti i znanja? Sigurno ne!

Ta zar se može kupiti ili prodati Stvoritelja? A ti kažeš: Što ćete mi dati, da vam ga izdam? Gdje je ona neisporediva poniznost Božjeg Sina i njegovo dragovoljno siromaštvo? gdje dobrostivost i prijaznost? gdje je ono slatko propovijedanje i ona čudesa? gdje su one nježne suze prolivene nad Jeruzalemom i nad Lazarom? gdje odlikovanje, kojim te je izabrao za apostola i učinio pouzdanim prijateljem? To i tome slično trebalo je smekšati tvoje srce i ganuti te na samilost da ne izgovoriš: Da vam ga izdam« (Str. 37).

Antun gleda na Krista očima sv. Augustina i sv. Franje. Ta dva sveta utemeljitelja Redova, kojima je pripadao Antun, promatraju Krista kako ga opisuje Evanđelje. Njima zahvaljujemo da se naš svetac formirao u Evanđeoskog učitelja. U Redu sv. Augustina proveo je 9 godina u studiju svetih znanosti, a u Franjevačkom redu primjenjivao je svoje bogato znanje u apostolatu riječi, djela i primjera. Antun je donio u Franjevački red toliko Augustinovih misli da možemo s pravom ustvrditi da je s njim ušla u taj Red i teologija sv. Augustina. Ona je i u kasnijim stoljećima vršila snažan utjecaj na franjevačku školu.

Dubinu svoga gledanja na Krista izlio je Augustin u molitvicu: »Daj da upoznam svoju malenkost i tvoju veličinu!« On je obraćeni filozof. U svojoj duhovnosti posvećuje osobitu pažnju istočnom grijehu i njegovim posljedicama s kojima je čovjek mnogo izgubio. Odatle Augustinova ponizna svijest o ljudskoj nedostatnosti. Ali s Isusovim utjelovljenjem dobiva čovjek mnogo više nego je grijehom izgubio. Zato je osoba Kristova u dvije naravi centralna ideja u njegovu religioznom umovanju. Dok u svojim razmatranjima i raspravama ističe nedostiživu Kristovu veličinu, uvijek te refleksije svršavaju u izljevima ljubavi.

U Antunovim Govorima nailazimo tako često na sličnost u izražavanju sa sv. Augustinom. Augustin piše (Govor br. 124. str. 658) kako nam je Krist kao Bog domovina u koju putujemo, a kao čovjek put po kojem hodamo. Antun sličnu misao formulira ovako: »Krist označuje velikog svećenika budućih dobara (Hebr 9, 18). On se naziva pontifeks (latinski pons znači most) jer za one koji ga slijede, predstavlja most, put. Dvije obale leže jedna prema drugoj: obala

smrtnosti i obala besmrtnosti. Između njih teče hirovita rijeka naše bijedne grešnosti. Krist se pojavljuje kao pontifeks, veliki svećenik i postavlja se kao most od obale naše smrtnosti do obale besmrtnosti. Preko toga mosta treba da stignemo u posjed budućih dobara. On se naziva velikim svećenikom budućih a ne sadašnjih dobara, jer je svojim učenicima ovdje obećao patnju (Iv 16, 35) a uživanje tek na drugom svijetu« (str. 100).

I asiškom patrijarhu je Krist stvarnost prema kojoj on neprestano, u kontemplaciji i apostolatu, okreće duh i srce. Franjo je planet koji od Sunca-Krista dobiva svjetlost. Logički zaključak iz Franjina odnosa prema Kristu je: R e d a m a r e- U z v r a ć a t i l j u b a v. On teži da se sa svojim Uzorom poistovjeti, koliko je to čovjeku moguće. Zato Franjo prihvaća s toliko žara siromaštvo, prezir i trpljenje.

Kroz takve prizme gleda i sv. Antun na Krista. Na istom ognjištu i on raspaljuje ljubav i kod sebe i kod svojih slušatelja. Njemu je Kristova ljubav nešto personificirana. On je nagovara kao živo biće: »O ljubavi Kristova koja sve gorko pretvaraš u slatko« (Str. 921). U takvu naziranju nikle su njegove poredbe Krista sa suncem. On ga poredi s ljetnim suncem kad ono najjače grije, jer je Krist i došao na svijet, da na njega baci oganj (Str. 569). »Krist -Sunce kod svoga rođenja svijetli, svojim propovijedima grije, svojim čudesima žari. Njegova muka je kao povjetarac kod sunčanog zapada koji razblažuje nebeskog Oca kad žrtveno Janje tone u smrt. Ako to Sunce izlazi nad grešnikom, ono mu svijetli da može upoznati svoje grijehe, grije ga da ih može okajati, žari da učini za njih pokoru, rashlađuje ga kad mu umiruje strasti« (11. po Duh, str. 377). »Za onoga koji vjeruje to Sunce izlazi, a za onoga koji ne vjeruje, ono zalazi« (10. po Duh, str. 361).

Kad Antun raspravlja o Kristu njegov govor uvijek poprima vlastitosti poezije. Njegov Isus je »u svemu p r v i«. Nauk o Kristovu prvenstvu u svečevim spisima potpuno odgovara Sv. pismu i Predaji. Krist je onaj »dobri dar« i »savršeni poklon« koji dolazi odozgo, od Stvoritelja zvijezda (Jak 1. 17, str. 181). Njemu govori: »O prvi, o posljednji, o uzvišeni, o ponizni i prezreni« (str. 590). Jer je p r v i pripada mu najviša čast.

Krist može jedini s pravom reći: J a j e s a m (Iv 10, 14) jer za nj ne postoji ni prošlost ni budućnost. Njemu je sve sadašnjost. Zato on i govori u Otkrivenju: Ja sam Alfa i Omega, Početak i Konac (2. po Us, str. 146). Krist je onaj »P r a d a v n i« (Dan 7, 9), jer on sam Početak bez početka i bez vremena, stvori vrijeme i upravlja vremenom i tako svuda vlada kao Bog (str. 841).

U epilogu svojih Govora (Str. 687) ovako se obraća Kristu: »Ljubljeni Sine Očev, Isuse Kriste, ti činiš sva naša dobra djela. Neka ti bude sva čast, sva slava i sve priznanje jer ti si Alfa i Omega, Početak i Konac. Ti si u svojoj samilosnoj dobroti i ljubavi dao meni najnevrednijem, milost da mogu završiti ovo djelo za čim sam dugo čeznuo.« Zatim se obraća čitateljima: »Molim vas, ako u tom djelu nađete štogod pobudno, utješno, što je dobro izrečeno i kako treba sastavljeno: svu hvalu, svu slavu i svu čast dajte istom blaženom, blagoslovljenom Isusu Kristu, Sinu Božjemu.«

Antun, propovjednik Kristova prvenstva veliki je propovjednik i Kristova kraljevskog dostojanstva. U štovanju Krista kralja on je preteča Ivana Duns Scota koji je od svih skolastičkih teologa najbolje osvijetlio Kristovo kraljevsko dostojanstvo.

Prema sv. Bonaventuri Antun je na kapitulu u Arlu (Arles) pred braćom komentirao križni natpis: Isus Nazarećanin, kralj židovski. Taj komentar nije dopro do nas. Ali cjelokupni njegov nauk o Kristovu kraljevskom dostojanstvu divna je jeka tog govora. Na parabolu o kralju i njegovim dužnicima (Mt 18, 24) nadovezuje: »Taj čovjek -kralj je Isus Krist. On je čovjek radi ljudske naravi, a kralj radi svoga Božanstva. Čovjek po rođenju, a kralj po muci. U njoj je imao sve znakove što pripadaju jednom kralju: krunu, grimiz i žezlo. Nosio je krunu od trnja, grimiznu haljinu i trsku u desnici kao žezlo. Zato su Židovi i klecali pred njim i izrugivali mu se govoreći: Zdravo, kralju židovski« (Str. 542).

Iako po dostojanstvu kralj, Krist zazire od svih prerogativa zemaljskih vladara. Svetac to ovako obrazlaže: »Gospodin je otklonio da ide u kuću »kraljevskog čovjeka« da mu izliječi sina. On ga je izliječio iz daleka. A sam se ponudio da će doći u kuću stotnikovu, da mu izliječi slugu. Prvo je otklonio da se ne bi činilo, da mu imponira bogatstvo, a ovo je prihvatio da se ne bi činilo, da prezire položaj sluge« (Str. 680).

Karakteristika toga Kralja nad kraljevima je siromaštvo iako on nije tek »bogat«, već je samo »bogatstvo«. On svima obilno dijeli, a kraj toga se njegovo bogatstvo nimalo ne umanjuje (Str. 806).

Kristovo kraljevsko dostojanstvo je izvor dostojanstva njegovih vjernika. »Kralj kraljeva svih stvorova Gospodin Isus Krist, koji vlada nad anđelima u nebu i nad ljudima, priznaje svakog vjernika na tom svijetu »kraljevskim čovjekom« radi toga jer on na neki način pokazuje na sebi sliku svih nebeskih stanovnika« (Str. 50).

Budući da je Krist najodličniji, njemu uvijek pripada i najodličnije mjesto — a to je sredina. Pripada mu to mjesto i kao čovjeku i kao Bogu. Tu svoju omiljelu misao razvija svetac na mnogo

mjesta u Govorima. Krist je u sredini u betlehemskoj štalici, između dviju životinja; u sredini na križu između dva razbojnika; on se iza uskrsnuća pojavljuje »usred svojih učenika« (Iv 20, 19). On je u nebu »Janje koje stoji u sredini prijestolja« (Otkr 7, 12). Isus »stoji« usred svakog srca. Zato ovdje »stoji«, jer iz njega izlaze zrake njegovih milosti k nama, koji sačinjavamo oko njega krug i koji se oko njega krećemo (Osmina Uskrsa, str. 138). Krist je u sredini ekonomije spasa kako je spasenje opisano u svetim knjigama. Nije on samo u središtu objave, već je u njemu i savršenstvo Božje objave.

Središnji Isusov položaj odgovara njegovoj ulozi posrednika između Boga i ljudi. »Bog i čovjek bili su u međusobnom sukobu. Bog se borio mačem kazne, a čovjek mačem krivnje. Nitko nije bio u stanju da sredi tu parnicu. Došao je Krist- bliz jednoj i drugoj strani, jer se kao Sin Božji postavio u sredinu i uredio stvar u oba smjera. Čovjeka je opomenuo da ne griješi, a Oca je sklonio svojom mukom da svijetu iskaže milosrđe. Stavio je ruku na jednu i na drugu stranu: čovjeku je pokazao primjer kako će odsada raditi, a Bogu je pokazao gotovo djelo da se ublaži (Str 427). Posredničku Kristovu ulogu naglasuje i na mnogim drugim mjestima. »Kao po kanalu šalje nam Otac svoje milosti po Kristu« (Str 719). Antun poredi dušu rajskim vrtom (Jo. 2, 3), koji za razliku od zemaljskih vrtova, trajno donosi plodove. Taj nikada nije neplodan. U taj vrt silazi Sin Božji kao vrtlar, kad ga natapa milostima i kad se u njemu nastanjuje. Sam po sebi taj vrt bi bio pustinja, a ovako postaje vrtom užitaka. »Može li duša naći veći užitak, veću sreću nego kad se s njim sjedini? Bez kojega sve što se čini da postoji, nije ništa i sve, što se čini da je bogato, nije uistinu ništa drugo nego oskudica... Od njega kao središta proizlaze zrake dobrote ravno, na sve strane uokolo« (Str. 84).

Antun je propovjednik Evanđelja, a ono bitno sadržaje život Isusov, opisuje njegovu božansku misiju. Već ta činjenica, što je on bio propovjednik, govori sama po sebi da je imao nakanu osvajati duše za Krista. On poučava, riše najljepšim bojama uzvišenost Isusove osobe da pridobije volju i srca slušalaca za njega. Zato njegova visoka kontemplacija u Govorima svršava uvijek s aplikacijom na život čitatelja. Konačni cilj njegovih propovijedi je uvijek da raspali u ljudima ljubav prema Kristu. To dokazuje i ovo mjesto: »Primjeri, riječi spasa, koje je Krist ostavio, jesu prije svega plamene zrake što ih je usmjerio prema nama zato da se raspalimo u njegovoj ljubavi« (Str 578).

U osvajanju duša svetac ukazuje na Božju dobrotu. Ova je tolika da razumna bića potpuno zasićuje i ponovno raspaljuje no-

vom čežnjom za sobom. Kad je Mojsije zatražio od Boga da mu pokaže svoju slavu (Izl 33, 18) odgovara mu Bog: »Pokazat ću ti sva dobra«. »Tko vidi Krista, vidi i Oca i s njim sva dobra. Bog je po svojoj naravi sama dobrota, on dijeli svoja dobra sa svim stvorovima. Sve što ima razum i život: u nebu među anđelima, na zemlji i pod zemljom, u zraku i u vodi, sve što se tamo kreće, sve što živi i opstoji, stvoreno je od najvišeg d o b r a. Ono je uzrok svega i izvor svake dobrote« (Str 864).

2. Suglasnost srdaca i jedinstvo volje

Miljenik Kristov mora nužno htjeti što hoće on i otklanjati sve ono što on neće. O takvom piše svetac: »O dobri Isuse! Blažen, koji se mili tvojim očima! Nesretan, koji se mili svojima. Želiš li da se dopadneš Bogu, ne dopadaj se samome sebi!« (Str 439). Miljenik Kristov nastoji u granicama svojih mogućnosti uništiti vlast grijeha. On žudi za tim da Krista svi spoznaju i uzljube. Raduje se afirmaciji njegove nauke, pobjedama njegove Crkve i triumfima njegove milosti. Suglasnost srdaca i jedinstvo volje između Krista i Antuna uključuje: povjerenje, davanje i nasljedovanje.

Riječi psalma (21, 29): »Siromasi će jesti i nasitit će se i hvalit će Gospodina« Antun ovako komentira: »Siromasi, to jest ponizni, najprije će jesti u saznavanju, zatim će se nasititi u ljubavi a onda će hvaliti Gospodina« (Str 801). To je bio njegov životni put i put kojim je on vodio duše.

Krist je bio u sredini njegove duše kao na svom prijestolju i tamo neograničeno vladao. Tu je primao prinos njegove hvale. Svečev kontemplativni i aktivni život nosi oznake najužeg sjedinjenja s njim. S Kristom je on uvijek isto htio i isto otklanjao.

»Čovjek odabire prijatelje, kakav je i sam« (Str 816). Antun je odabrao ovog Prijatelja, jer je težio da mu bude sličan. Zato je taj učitelj i misionar, borac proti krivovjerju i ugnjetavanju naroda, neustrašivi zaštitnik malih ljudi i njihovih prava, mogao sačuvati u vrtlogu tolikih briga i poslova svoj nutarnji mir, jer se u njegovu srcu u isto vrijeme odvijalo najpovjerljivije prijateljevanje s Kristom. Sam nam svetac stvar ovako obrazlaže: Isus je onaj »j a k i č o v j e k«, dobro naoružan koji čuva svoj dvor pravedne duše i sigurno je imanje njegovo (Lk 11, 21). Njegova je omiljela misao da je Krist »Č u v a r«. Onaj koji se pojavljuje kao Gospodin — osobito kod stvaranja i suda — pojavljuje se kao čuvar u noći (Iz, 21, 11). Uzeo je obličje sluge da bdije nad svojim slugama. Zato kaže Luka

o njemu: Kao čuvar u noći proveo je čitavu noć u molitvi, ne za se već za svoje stvorove, radi čijeg otkupa je došao na zemlju... Sam je molio za sve, kao što je htio i da trpi za sve« (Str 80).

U Antunovu odnosu s Kristom igra ulogu i d a v a n j e. I to uključuje svaka prava ljubav. I on, apostol XIII stoljeća, izvršuje ugovor između Gospodina i njegovih prvih apostola o izmjeničnoj razmjeni dobara (Mt 19). Oni njemu za ljubav ostavljaju sve, a on njima obećava postostručena dobra na ovom svijetu i nebo na drugom.

Onome koji je nama dao sve, daje i Antun sve bez ikakva pridržavanja. Na dan Uskrsa (Str 123) spominje Krista u slici diva, koji poput sunca prelijeće nebesku stazu, da izvrši misiju otkupljenja. »Tko ga želi slijediti, mora ostaviti i napustiti sve, jer ga ne može slijediti sa svojim teretom.« U tom vjernom Franjinom sinu slavi evanđeosko siromaštvo ponovno triumf. Kod njega se ispunila molitva sv. Franje »najsiromašnijem Isusu« da privilegijem najvišeg siromaštva obdari njega i njegove sljedbenike. Stupajući u vojsku Krista kralja Antun je sve ostavio, a za nagradu svoje vjerne službe dobio je samoga Kralja (Oficij sv. Antuna). Dao je Gospodinu dušu i kontemplaciji, a tijelo u mrtvenju. Postio je o kruhu i vodi, nosio je željezni lanac o bokovima, od koga se i danas čuva jedan komad u Limožu. Toliko je postio da su mu noge gubile snagu.

Zato je mogao iz puna srca pisati: »Sretna je bijeda, koja nas vodi boljem životu, sretna sjena, koja nas vodi sjaju. Lišeni obilja svjetskih stvari kao siromasi, lišeni tjelesnog zdravlja kao oslabljeni, slijepi, hromi, koji nemaju mamca na grijeh, lako odlaze na Gospodnju gozbu« (Str 253).

Otresao je sa sebe zemaljsku prašinu da na gozbi, koju je bož. Kralj priredio svome Sinu, uživa »hranu pokornika Isusa Krista« i da ga razveseljava »naš Smiješak, naš Krist, naš Spasitelj« (Božić, str 741).

Antunov odnos prema Kristu i njegov apostolat uključuje i n a s l j e d o v a n j e. To traži i augustinijanska i franjevačka kristocentrična duhovnost. Sv. Franjo traži od svojih sinova da »nasljeduju stope Kristove« (Djelca, str 113). U tom nasljedovanju Kristovu vidi sv. Antun »najvišu mudrost« (Str 795). Krist traži nasljedovanje od svakog kršćanina (Str 671). Njegovo utjelovljenje, obasjano siromaštvom i poniznošću, i njegova bolna muka treba da zaokupljaju sve naše misli i djelovanje (Str 412).

Obvezu da nasljedujemo Krista ovako obrazlaže: »Krist je naslijedio dvostruku baštinu: jednu od strane Majke; ta je rad i bol

a drugu od strane Oca: radost i mir. Mi kao njegovi subaštinici treba da tražimo jednu i drugu baštinu. U zabludi smo ako želimo doći samo do one druge, bez prve. Bog je drugu baštinu ugradio u prvu da ne bismo tražili jednu bez druge« (Str 184).

Antun nabraja pojedinačno u čemu treba da posebno nasljedujemo Gospodina: u čežnji za spasom ljudi, u sabranosti, u nošenju križeva, pokori i u trpljenju. Njegov je savjet: »Pomiješaj njegove gorke boli sa svojim radostima. Taj će lijek donijeti zdravlje tvojoj duši« (Str 446).

Kad je Marija, Lazareva sestra razbila alabastrenu posudu i izlila Isusu na glavu nardovu pomast, napunila se kuća mirisom. Na taj događaj nadovezuje svetac: »Kad je Krist na križu razbio alabastrenu posudu svoga tijela, napunio je miris ulja, kojim je bio pomazan, cijeli svijet. Za mirisom Raspetoga neka k njemu hrle kršćani!« (Str 886).

Na blagdan Našašća sv. križa ovako poziva na sućut i nasljedovanje Raspetoga: »Što je čovjeku milije od njegova života? Život tijela je duša, a život duše je Krist. Gle (na križu) visi život tvoje duše. Zašto se ustručavaš da dijeliš s njim patnju? Ako se radi o »tvom životu« kako da s Petrom nisi pripravan s njim ići u zatvor i s njime zajedno umrijeti? On visi pred tobom da te poziva na sućut. One koje je tako bolno otkupio, tako ih je lako izgubio! Zato treba da se veoma plašimo da on, koji je u početku svijeta rekao: »Žao mi je, što sam ih stvorio«, sada ne kaže: Žao mi je, što sam ih otkupio!« (Str 872). Evo svečeve molitve za nasljedovanje: »Povuci nas Gospodine Isuse, kukom svoga križa, iz blata kalnoga da mognemo trčati ne za m i r i s o m već za gorčinom tvoje muke« (Str 36).

4. »Srce u grudima a ljubav u srcu«

Najkraći sadržaj Antunovih spisa možemo ovako sažeti: Utjelovljeni Krist je objava Očeve ljubavi prema nama. Kristova ljubav daje nam život i obvezuje nas da mu uzvraćamo ljubav. Antunova »teologija ljubavi« na poseban način očituje se u raspravama o Kristovoj predragocjenoj Krvi, o njegovim Ranama i o njegovu presv. Srcu.

U jednoj rečenici iznio nam je svetac s kakvom je duševnom dispozicijom on sam razmatrao Kristovu muku: »Kad okom vjere gledam svoga Boga, svoga Zaručnika, dok visi na križu probodena čavlima, kako ga napadaju žučju i octom, okrunjena trnovom krunom, tada mi se sva slava, sva čast, sav prolazni sjaj obraća u bezvrijednost i u ništa« (Str 188).

Cio Isusov život označen je u svečevoj koncepciji s krvlju. »Kao što se sunce kod svoga izlaza i zalaza obavija rumenilom, tako nam se pojavljuje Krist na početku i na koncu života, rumen od krvi« (Str 78). Budući da je Kristova krv sredstvo pomirenja, ona vapi za milosrđem. Krist je svojom krvlju zapečatio savez s nama, svojom djecom da nas ne ostavi bez baštine (Str 401).

Druga je pobožnost u svečevovoj mističnoj teologiji, koja je imala veliki utjecaj na franjevačku duhovnost, ona prema svetim ranama. Na riječi: »Pojavit će se znaci na suncu« (Lk 21, 25) nadovezuje: »Znaci na suncu su pet rana na tijelu Kristovu. Te su »gradovi utočišta«. Raširenim rukama Krist na križu kao sa dva krila prihvaća sve one koji mu se utječu i sakriva ih u sklonište svojih rana od đavolskih prepada. Rane Kristove poprimaju ulogu jezika i govore o nama Ocu da od nas otkloni osvetu i da nam iskaže milorđe (Str 600).

Krist je iza svoga Uskrsnuća pokazao apostolima rane na svojim rukama i na boku. Kristove izranjene grudi sjećaju sveca na pukotine u pećini, u kojima golubica traži utočište pred neprijateljima. »Crkva ili vjerna duša — piše Antun — može se ugnijezditi u tim ranama kao u pukotinama pećine i u njih se sakriti pred grabilicama, koje za njom lete« (Str 139).

Na Kristove rane gleda svetac i s drugih aspekata. Na riječi Izaije (17, 16): »Gle u dlanove sam te svoje urezao« nadovezuje: »Za pisanje je potrebno troje: papir, crnilo i pero. Kristove ruke bile su kao papir, krv kao crnilo a čavli kao pero. Krist nas je urezao u svoje dlanove p r v o zato da Ocu može pokazivati brazgotine rana koje je radi nas primio; d r u g o, da nas on sam nikada ne zaboravi; t r e ć e da nam na svojim dlanovima označi, koje kreposti treba da imamo i kome treba da vjerujemo: Ne budi, moj kršćanine nevjeran nego vjeran!« (Osm. Us, str. 142).

Štovanje rane Kristova boka već je sveca dovelo do štovanja Kristova srca. Upravo srce je simbol one ljubavi koja je sklonula Krista da postane čovjekom i da nas otkupi. Da je naš mistik uronuo duboko u tu istinu, dokazuje i njegova riječ: »Srce u grudima, a ljubav u Srcu!« (Petrovo, str 921).

Tu nauku Antunovu poprimio je kasnije sv. Bonaventura.

Augsburški slikar dr Waagus iz 18. stoljeća narisao je sliku, na kojoj prikazuje Srce Isusovo u plamenu. Ispod njega je sv. Antun. Njemu se s lijeve strane spušta na ruke Dijete Isus okruženo sjajem. Kraj njega je natpis: »Ne zaboravi me!« Antun prinosi svoje srce Isusu riječima: »Moje srce s tvojim Srcem!« Slika potpuno odgovara tekstovima koji u Govorima dotiču temu o Srcu Isusovu.

I jedna privatna objava, koju je prije više od tri stoljeća primila časna Ivana M. od križa, klarisa u Roveretiju dopunjuje naše poglede o odnosu Krista prema našem svecu. Ona ovako piše: »Na dan sv. Antuna, dok sam bila u molitvi, vidjela sam dušu tog sveca kako je nose anđeli k Isusovim nogama. Naš je Gospodin otkrio ranu svog Srca, obasjanu sjajnim zrakama svjetla. Činilo se, da ta rana apsorbira dušu sv. Antuna. Svečeva duša pričinila mi se u Srcu Isusovu kao blještavi dragi kamen koji je ispunio svu dubinu rane. Različiti odrazi boja toga kamena predočivali su mi kreposti Čudotvorca i silno su bljeskali u oceanu svjetla Srca Isusova. Na kraju je Isus uzeo taj dragulj posve u svoje Srce i prinio ga svome nebeskom Ocu, koji ga je pokazao anđelima i svecima da mu se dive.«

Antun je zastupao evanđeoski totalitarizam ljubavi. Iz punine Antunova srca govorila su njegova propovjednička usta. Odlomci u njegovim Govorima, koji raspravljaju o ljubavi prema Bogu, uvjerljivo dokazuju da svetac zaslužuje naziv: »propovjednik ljubavi«. Navedimo u potvrdu toga samo jedno mjesto: »Ljubi G. Boga svoga svim srcem svojim... Boga, koji je potpuno dao sebe tebi, da ti sasvim sebe dadeš njemu. Kad tebe još nije bilo — kod stvaranja — dao je tebe tebi. Kod Otkupljenja, kada si bio zao, dao je sebe tebi i povratio tebe tebi. Dakle, duguješ mu sebe i to dvostruko i to čitava sebe.

Kad je rekao: Ljubi svim srcem — nije ti ostavio ni komadića tebe, već je zapovjedio da cijeloga sebe prikažeš njemu. Čitavim svojim bićem je kupio čitava tebe da te samo on čitava posjeduje. Nemoj s Ananijom i Safirom za se zadržati dio sebe da s njima čitav ne propadneš. Ljubi, dakle, s v i m srcem, a ne samo » d i j e l o m« srca. Bog nema dijelova već je svuda čitav; zato neće dio tebe koji mu čitav pripadaš. Ako za se zadržiš dio sebe, nisi više njegov, već svoj. Hoćeš li da posjeduješ sve? Daj mu ono što je tvoje, a on će tebi dati što je njegovo; i tako nećeš ništa imati od sebe, ali ćeš imati s v e sa čitavim sobom« (Str 412).

Antunov totalitarizam ljubavi prema Kristu vidi se i iz komentara riječi: »Kliktat ću Bogu, Isusu svome« (Hab, 3, 8). »Dobro kaže: I s u s u s v o m e. Ta on je, da me spasi, uzeo od mene dio mene, to jest uzeo je moje tijelo i uzdigao ga iznad korova anđeoskih. Što može zaručnica ugodnije reći ili slađe pomisliti u zagrljaju slatkog Isusa nego što ga je nazvala i pozdravila kao »svoga«? Malo bi rekla da ga je nazvala b r a t o m. Isto tako rekla bi malo da ga je nazvala z a r u č n i k o m. Ona ga najnježnije naziva sa riječju s v o j i m.« Svetac obrazlaže ovu svoju tvrdnju Kristovim utjelovljenjem. On je

želio imati s nama zajedničko č o v j e š t v o. To je kod njega ono n a š e, što mi posebno ljubimo i što nam toliko povećava radost. I sami anđeli se dive Kristu — Čovjeku i slave »tijelo našega tijela«, uzneseno nad njihove korove (Str 225).

4. Dvije vizije Krista

Srce čovječje stvoreno je da ljubi. Ono traži da predmet njegove ljubavi bude prisutan. Ljubav ne podnosi rastave. Bog ljubi čovjeka i usadio je u ljudsku dušu čežnju za sobom. Iz toga slijedi centralna ideja svake religije: prisutnost Božja kod čovjeka i čovječja kod Boga.

Kod Antuna je intenzivnost te čežnje odgovarala intenzivnosti njegove ljubavi. Krist je već ovdje na zemlji udovoljio neutaživoj svečevoj težnji za svojom stvarnom prisutnošću. Legendarni autor »Knjige čudesa« opisuje nam Antunovu ekstatičnu viziju Kristovu ovako: »Jedanput se Antun propovijedajući u jednom gradu svratio k nekom građaninu. Ovaj mu ustupi za noćište samotnu sobicu, da se može bolje podati omiljeloj kontemplaciji. Dok je svetac molio u tišini sobice, kroz pukotine na vratima prodiralo je svjetlo. To je privuklo pažnju Antunova gostoprimca da je primakao oko k bravi. O božanskog prizora! Prekrasni dječak, snijležno bijelog tijela, smješio se na Antunovim rukama. Svetac je nato pao u zanos, pun beskrajne sreće, pun radosti i ljubavi. Dijete je nježno ovilo svoju ruku oko Antuna, s njim je povjerljivo razgovaralo i napunilo ga nebeskom utjehom. To je bio Isus, »Cvijet na poljani« i »Ljiljan u dolini«.

Murillov kist je ovjekovječio tu legendu. Svetac je naslikan na klecalu s otvorenom knjigom pred sobom. Oči su mu uprte gore na dijete Isusa, radosno usred čete anđela, okrunjeno sjajnom aureolom. Na Antunovu licu smiješi se ljepota mladosti. Neporočan i bistar pogled odaje neokaljanost čista srca i spokojnost duše, koja je pobjedonosno prošla burama života i koja nije ljubila ništa drugo osim Boga i njegove slave.

Sretni gledalac toga nježnog i slatkog prizora držao je po svečevu nalogu do Antunove smrti cijeli događaj u tajnosti. No iza svečeve smrti otkrije on odmah uz suze radosnice svoj doživljaj koji je uistinu jedna od najmilijih epizoda kršćanske hagiografije i koji otkriva beskrajnu nježnost Božje ljubavi.

Realnost te vizije jedni kritičari drže neosporivom, kao na primjer uvaženi Nikola Dal-Gal. Drugi, kao što je Beda Kleinschmidt dovode je u sumnju jer i čitavu »Knjigu čudesa« naziva »kasnijim i mutnim izvorom«. Mutan je — kaže pisac — jer ne spominje ni mjesta ni osoba, a kasniji je jer potječe iz 14. stoljeća.

Za nas nije u pitanju mogućnost samog ukazanja već njegova realnost. No kad bi to i bila tek pobožna legenda, ipak joj treba posvetiti neku pažnju kao i ostalim legendama. Ona nam u svakom slučaju iznosi svečevu dušu i dokazuje da je već u 14. stoljeću bio veoma štovan. Ona je nadahnula tolike pisce i umjetnike da nam bolje približe Antunovu ljubav prema Kristu i Kristovu naklonost prema Antunu. Slike o toj viziji osvojile su srca Antunovih štovatelja po čitavom svijetu, i od 17. stoljeća potisnule su u pozadinu ostale svečeve simbole.

Papa Pijo XII. u svom apostolskom pismu, kojim proglasuje Antuna Crkvenim učiteljem, spominje i obrazlaže spomenutu viziju.

Postoji i jedna povijesno zajamčena svečeva vizija Krista. Gospodin, koji je svojom pojavom na Alverni posvjedočio osobitu naklonost prema sv. Franji, posvjedočio ju je i prema najodličnijem Franjinu sinu svojom objavom na njegovoj smrtnoj postelji. Antun se nalazio u samostanu klarisa kraj Padove zvanom Arčela. Nakon što je slabim glasom zapjevao pjesmu: »O slavo bijelih djevica« upre živo oči prema nebu. Kad ga je brat, koji ga je držao na rukama, zapitao kamo gleda tako napeto, odgovorio je sav ushićen: »Video Dominum meum — Vidim svoga Gospodina«.

To ukazanje opravdava umjetnike, koji prikazuju sveca kako privija božansko Dijete k sebi jer je to Dijete ispunilo posljednje Antunove časove na zemlji nebeskom utjehom.

Obadvije vizije toliko su naglašene u svečevim biografijama, u kiparstvu, slikarstvu i papinskim dokumentima, da je u duši Antunovih štovatelja ostao njegov lik neodjeljiv od Krista. Još je jedan dokumenat koji ostavlja takav dojam kod ljudi. To su svečevi Govori. U njima je on ostavio autentične dokaze da mu je Isus bio središte pažnje, čežnje i ljubavi. Kao Pavlove poslanice, tako su i reci Govora protkani neprestanim aluzijama na Krista. U obrađivanju svoje kristologije spaja on učenost skolastika i nježnost mistika sa žarom propovjednika samo da što efektnije prikaže Kristovu Osobu, njegove vlastitosti i djelovanje. To mu tako uspijeva, da se dobiva dojam da u isto vrijeme dok piše, prima s Marijinih ruku božansko Dijete, da ga grli, da ga nježno privija k srcu i da s njim najpouzdanije razgovara.

Na dan Isusova prikazanja u hramu nadovezuje na riječi Pjesme nad pjesmama: »Plod njezin sladak je grlu mome« pohvale Isusu i Mariji: Bogorodica je djevičanska pčela, koja je na današnji dan prinijela Bogu Ocu med. »Malena je pčela među krilatim stvorovima, ali ona daje najveću slast.« Med je plod djevičanske utrobe — Isus. On je uvijek sladak. Sladak u majčinu krilu, sladak u jaslama, sladak u Egiptu, sladak kod krštenja, sladak u pustinji, sladak na riječi, sladak u čudesima, sladak kod bičevanja, sladak na križu, sladak u grobu, sladak u nebu.

O slatki Isuse! Što je slađe od tebe? Misao na te slađa je od meda i svega ostaloga. O Isuse, slatko ime spasa! Ta što je Isus drugo, ako ne Spasitelj? Dakle, o dobri Isuse, budi nam radi sebe Isus, da nam ti, koji si nam dao početak slasti — vjeru — dadeš i ufanje i ljubav, da zavrijedimo doći k tebi, po tvojoj darežljivoj dobroti, a po zagovoru tvoje darežljive Majke. To nam daj ti, koji si blagoslovljen u vijeke. Amen. (Str 810).

SLUŽBENIK DJEVIČANSKE MAJKE

Druga riječ Isusova na Križu: »Zaista kažem ti, danas ćeš samnom biti u raju!« dala nam je prvog sveca. To je bila prva kanonizacija. Sv. Petar Damjan pripisuje to pomilovanje skrušenog razbojnika molitvi majke Božje, koja je stajala između Isusova i razbojnikova križa.

Marija između Isusa i prvog sveca! Tu je simbolizirana istina, koja se ponavlja kroz čitavu povijest kršćanstva. Aureole kršćanskih svetaca obasjane su utjecajem Kraljice svih svetih.

Ima u našem jeziku jedna kratka riječ koja u sebi krije čudesno i neistraživo blago. Ta je riječ m i l o s t. Mnogi kršćani ostaju hladni kad se ona izgovori. A ipak se tu radi o nečem najvišem i najljepšem: milost je Božji život u nama. Ona je u grudima smrtnih ljudi sjeme besmrtnosti, zraka nebeskog sjaja. Mi smo kršćani u prvom redu po tome što posjedujemo milost, a milosti su položene u Marijine ruke. Bog ih je položio u njezine ruke, jer se majčinske ruke najlakše otvaraju da dijele djeci. Sveci su plodovi milosti, koje je Krist zaslužio da ih dijeli po Marijinim rukama. Taj princip vrijedi i kod našeg Čudotvorca. Djeliteljica milosti je obasula bogatstvom nebeskih darova našeg sveca a on je: »pribrojen najslavnijim Marijinim štovateljima i najvećim glasnicima njezine slave« (Locatelli).

1. Marijanski pečat na Antunovu životu

Marija i Antun! To je predmet koji mnogi bogoslovi obrađuju s pravim ushićenjem. Marija i Antun to je temeljno poglavlje u svečevu životu, koje nam objašnjava, kako je on u tako kratko vrijeme postigao toliku svetost i učenost; kako je razvio tako utjecajni apostolat u dvije velike nacije: francuskoj i talijanskoj i postigao jedinstvenu slavu. Marija i Antun — pružili su mnogim umjetnicima građu za njihova stvaranja.

Stara časna predaja svjedoči, da je on rođen na dan Marijina uznesenja. Rigauld (Rigo), najvjerodostojniji biograf iz 13. stoljeća, piše: »Bog je tako sve uredio da je mali Ferdinand već od prvog djetinjstva imao za učiteljicu Mariju, koja ga je čuvala, vodila i razveseljavala.« Već je u ranoj mladosti iskusio pomoć Marijinu proti navalama sotone. Povijesna je činjenica da je neprestano častio Gospu molitvom, propovijedima i pjesmom, i da je znanstveno osvijetlio njezine povlastice.

U plamenu, što ga na starijim spomenicima nosi u ruci, vide pisci simbol ljubavi prema Isusu ali i prema Mariji. Ostale simbole kao ljiljan i djetešce Isusa nalazimo i kod drugih svetaca. Upravo plamen u ruci izvrsno simbolizira ono što je narod gledao u svecu i radi čega ga je osobito štovao. Od g. 1394. kroz kasnijih 150 godina prevladava na Antunovim slikama upravo simbol plamena.

Mladi Michelangelov prijatelj iz Bolonje Bugiardini ostavio je glasovitu sliku: Zaruke sv. Katarine. Uz Marijino prijestolje naslikao je i Antuna. On se uspinje po stepenicama prijestolja i prinosi Mariji p l a m e n, znak svoje ljubavi. Gospa s prijestolja gleda dostojanstveno svoga štovatelja, kao da se na drugoj strani prijestolja i ne odvijaju zaruke djeteta Isusa sa sv. Katarinom.

Povijest umjetnosti pozna posebnu vrst Madoninih slika koje naziva zajedničkim imenom: Sacra conversazione — Sveto posijelo. To su slike Madone na prijestolju s djetetom ili bez njega. Okružuju je sveci, asistenti prijestolja, koji vode s Gospom nebeski razgovor. I Antun je često među tim svecima. Na temelju njegove marijologije možemo s pravom zaključivati da je upravo on inspirirao umjetnike — zastupnike takvih grupacija.

U prijestolju je simbolizirano kraljevsko dostojanstvo. Antun je upravo genijalno primjenio na Gospu sva ona mjesta u Sv. pismu koja govore o prijestolju. Da ilustrira svoju zamisao o uzvišenosti i svetosti nebeske kraljice, nije našao ništa veličanstvenije i dragocjenije od dva prijestolja: onog Božjega i Salomonova. Marija je »Prijesto slave« (Iz 22, 23) jer je trajno ostala neslomiva i besprijekorna. Kad je uzeo od nje tijelo, zasjeo je na to prijestolje mudri Očev Sin, sama Mudrost (Str 729).

Na petu nedjelju po Duhovima opširno komentira opis Salomonova prijestolja. Počinje riječima: »Prijestolje moje bi stup od oblaka« (Str 4). Ja koji stanujem na visinama kod Oca, odabrao sam prijestolje u siromašici majci. Pazi: bl. Djevica, prijestolje Sina Božjega, naziva se stup od oblaka. Stup — jer podržava našu krhkost, od oblaka — jer je prosta od grijeha.

To je prijestolje bilo od slonove kosti jer je bl. Marija bila posvemašnja nevinost i hladna, bez žara ikakve požude.«

Svetac dalje nastavlja poređivanjem pojedinosti na prijestolju s Marijinim krepostima i povlasticama. Raspravu zaključuje ovako:

»Uistinu, ni u jednom kraljevstvu nije izvedeno takvo remek-djelo jer nijedna kraljica nije njoj slična, niti je ona imala ikoga, tko bi je naslijedio. Mnoge su žene bile vrsne, ali ti ih nadmašuješ« (196).

Svetog utemeljitelja Franjevačkog reda posve je obuzimala i zanosila misao: Marija nam je poklonila Krista-Čovjeka. Ona mu je najvjernije služila. Zato taj svetac prema njoj gaji osjećaje, za koje tvrdi Bonaventura da su »neiskazani«. Velikodušna Marijina ljubav prema Kristu oblikovala je Franjinu pobožnost prema njemu. Ona je bila poticaj da se za Isusa žrtvuje u apostolatu jer je i Marija otajstvenom tijelu Kristovu — Crkvi najpožrtvovnija majka. Viteška duša sv. Franje gleda u Mariji kraljicu a u njezinoj vrhunskoj slavi — kraljevsku proslavu.

Tu terminologiju poprimio je i Antun i cijela franjevačka škola. Naš svetac opisuje Bogorodicu kao bezgrešnu kraljicu kraj Krista kralja i Glave svega stvorenoga. Anđeli su reprezentanti najodličnijih razumnih bića u carstvu stvorenja. Čini se da je i Antun kao i sv. Franjo u govorima o Mariji bio pod trajnim utiskom crkvice Marije anđeoske.

Antunova duša, puna ushićenja pred Marijinim veličanstvom poziva sva stvorenja da je veličaju. »O Kerubini, o Serafini, o Anđeli, o Arkanđeli oborenih očiju, priklonjenom glavom s počitanjem klanjajte se hramu Sina Božjega, Svetištu Duha Svetoga, blaženom krilu ograđenom ljiljanima. Govorite: blaženo krilo koje te je nosilo! O zemaljski sinovi Adamovi, kojima je podijeljena ta milost, ta specijalna prednost, puni pobožne vjere, skrušeni u srcu — klanjajte se pravom Salomonovu prijestolju od slonove kosti, tako uzvišenom, koje nam je opisao Izaija. Klanjajte se i govorite: Blaženo krilo koje te je nosilo!« (90).

Marija je svecu i »o l t a r« radi uzvišene kontemplacije i duboke poniznosti. Oltar na kome je — raspaljena božanskom ljubavlju — sebe prinosila kao žrtvu paljenicu. Pred tim »oltarom« palio je Antun tamjan svoje marijanske ljubavi i opajao dušu miomirisom njezine pobožnosti (12. po Duh, 400).

2. Bogoslov »Imakulate« i božanskog Materinstva

Antunova ljubav prema Gospi odsijeva i iz obrađivanja njezinih povlastica. On učenjak-propovjednik jednako kao i mistik u dubokoj kontemplaciji, posvećuje svoje sposobnosti Marijinoj službi. U doba kad još skolastička teologija nije svestrano osvijetlila sve marijanske istine katoličke vjere, Antun sa svom sigurnošću raspravlja o odnosu Božje Majke i Sina. Kanonik Locatelli, izdavač kritičnog izdanja Antunovih Govora, ovako je ocijenio njegov udio u marijanskoj teologiji: »Jedan jedini govor u trećoj korizmenoj nedjelji dostaje, da se potvrdi i preporuči vrijednost nauke sv. Antuna. Autor nije samo silan u tumačenju mjesta Sv. pisma nego sjajnom govorničkom vještinom slavi Gospu i razjašnjava njezine vanredne povlastice. On ih uzvisuje novim slikama i slavi takvom rječitošću, da bi takav način obradbe čovjek prije pripisao sv. Bernardu, medorjekom učitelju nego apostolskom mužu i propovjedniku Antunu« (str 92).

Kad je govor u njegovim spisima o Imakulati moramo imati na pameti doba, kad je svetac živio i ljude, za koje je pisao. Prvo je važno zato, da ne tražimo u njegovim spisima onih izraza kojima kasniji teolozi razjašnjavaju tu istinu. On se ne upušta u dubinu teoloških razmimoilaženja u toj nauci, jer to ne bi spadalo u govornički priručnik namijenjen braći njegova Reda. O bezgrešnom začeću nije nam on ostavio ni posebnog govora. U ono doba nije taj blagdan bio usvojen u cijeloj Crkvi već je bio privilegirana svetkovina pojedinih skupina. On tu istinu obrađuje u drugim svojim govorima.

Antun slavi »neokaljanu Djevicu«, Djevicu »koja je bila bez ljage u svom rođenju jer je u krilu svoje majke bila posvećena«. On uči da je Mariju Bog »predusreo i napunio osobitom milošću«. Ništa ne spominje o vremenu, kad je Marija dobila osobitu milost neokaljanosti; da li u samom Začeću, malo ili mnogo kasnije. Svakako, njegova Imakulata, njegova Prečista je kao takva rođena. Ona je bila u Božjoj ljubavi r a n i j e i d u b l j e ukorjenjena od svih ljudi. Ona je, dakle, prije i u većoj mjeri posvećena od ostalih. Kad je govor o Marijinoj neokaljanosti, on sa sv. Augustinom ne dopušta bilo kakvo pitanje o grijehu.

On sa svima teolozima onoga doba govori o »očišćavanju« od istočnog grijeha, a ne o »očuvanju«. Ipak je njegova specijalna uloga u marijologiji u tome što je utro put definiranoj nauci Crkve, koju je kasnije razvio Duns Scot. Antun je u svom srcu stajao najbliže od teologa-suvremenika toj nauci. Na Malu Gospu piše: »Kao što se zvijezda od zvijezde razlikuje sjajem, tako rođenje bl. djevice Marije nadilazi rođenja svih svetih. Kod svoga rođenja bila je prebl. Djevica bez ljage, jer je već u krilu svoje majke bila snabdjevena posvetnom milošću.« (Str 695). Na Svijećnicu piše, »da će Marija satirati zmiji glavu« (721).

Antunov nauk o Imakulati sačuvan je i u umjetnosti. U pinakoteci u Lucca (Italija) jedna slika iz doba rane renesanse prikazuje raspravu svetaca o Bezgrešnom začeću. Kraj pojedinih svetaca su i kratke izreke, u kojima je sažet njihov nauk. Među njima je i Antun. On drži svoj stari simbol p l a m e n, a kraj njega je natpis: »Čini se, da je ispravno da se sve najsavršenije dade Mariji«.

Franjevački red već od svog početka smatra svojom ulogom, koju mu je namijenila Božja providnost, da promiče čast Imakulate. Više od drugih Marijinih povlastica svetac obrađuje njezino božansko materinstvo. Makar se tu radi o vidljivom, povijesnom događaju, za nj je ono neistraživa tajna (Str 14). Na Cvjetnicu piše o utjelovljenju Sina Božjega: »Jer Adam nije htio služiti Gospodinu, zato je Gospodin uzeo narav sluge, da služi sluzi, da se sluga ne stidi unaprijed služiti svome Gospodaru« (Str 114).

Kao marljiva pčela sakupio je mnoštvo sentencija iz kršćanske predaje o Djevičinu porodu i bož. materinstvu. To je svojim umovanjem proširio i utvrdio novim dokazima.

U utjelovljenju gleda Kristove zaruke s ljudskom naravi. »To su prve zaruke, proslavljene u hramu krila presv. Djevice. Druge zaruke se objavljuju svaki put, kad se koja duša obrati i kad se na nju spušta Božja milost. Treće zaruke bit će na sudnji dan, kad se ispuni riječ: Zaručnik dolazi. Iziđite mu u susret. Tada će on uzeti sv. Crkvu kao zaručnicu k sebi« (Str 515).

Antun razlikuje dvostruko Marijino materinstvo: ono po tijelu i ono po duhu. Njezino tjelesno materinstvo nije ozlijedilo njezina djevičanstva. Ono nije bilo bolno već radosno. To potkrepljuje slikom iz prirode: »Hoćeš li da saznaš kako je Djevica rodila Otkupitelja? Kao što loza cvate i ništa tim ne gubi što njezin cvijet miriše, tako moramo vjerovati da ni čistoća Djevice nije pretrpjela nikakve štete Otkupiteljevim rođenjem« (Str 91). Drugo njezino Materinstvo pod križem bilo je puno gorčine i boli.

Vrijeme Isusova rođenja je Pavlova punina vremena (Kol 14, 4), pravo vrijeme (II Kor 6, 2), godina dobrote (Ps 64, 12). Od Adamova grijeha do dolaska Kristova bilo je vrijeme pustoši, muke i prokletstva. Sada je sve drugačije. »Tebi, preblažena Djevice, slava i čast, jer smo se danas nasitili dobrima doma tvoga — krila tvoga. Bili smo prazni i postali smo puni dobara; bili smo bolesni i ozdravili smo; bili smo prokleti i postali smo blagoslovljeni« (Božić, str 742).

»Nisi li ti sretnija od svake sretnice? Ti, koja imaš zajedničkog Sina s Bogom Ocem? Ne bi li bila čast za siromašnu ženu, da kao žena zemaljskog cara ima zajedničkog sina? Kolika je veća čast Djevice, koja s Bogom Ocem ima istog Sina? Rodila nam je svog Sina, Emanuela koji je Bog s nama. A tko onda može biti proti nama?« (Str. 734).

Antunov omiljeli simbol — dijete Isus — potakao je velike majstore Italije da na slikama Isusova rođenja donose i Antunov lik.

3. Svjedok tradicionalne vjere u Marijino uznesenje

Neprevarljiva usta Kristova namjesnika na zemlji proglasila su g. 1950. dogmom nauk da je Gospa tijelom i dušom bila uznesena na nebo. U papinoj buli navode se Crkveni učitelji i pisci — svjedoci da je Crkva kroz vjekove vjerovala u tu istinu. U nizu tih svjedoka spominje se i Antun. On je gajio specijalnu pobožnost prema uznesenoj Gospi, a bio je i branilac i apostol te istine.

On je izvacima iz Sv. pisma i prekrasnim poredbama s punom sigurnošću osvijetlio prakršćansku vjeru puka u uznesenje. Iako se ovdje radi o najstarijoj i solidno dokazanoj predaji, ta je istina u Antunovo vrijeme proživljavala osobitu krizu. Jedni su u nju sumnjali, a drugi su je drsko nijekali.

Svečevi životopisi spominju jedno ukazanje »Gospe u slavi« našem svecu. Ono se zbilo u predvečerje blagdana Uznesenja. Antun je pun žalosti slušao jedno čitanje u kojem se dovodila u sumnju ta istina. Tada mu se ukazala majka Božja, potvrdila pred njim istinitost toga svog privilegija i ostavila ga utješena i razveseljena. Bila je to nagrada za odvažnu obranu te istine, koju su obradili i toliki učitelji prije Antuna.

Svetac je raspršio sumnje jednih i oborio labave dokaze drugih. Njegove jasne argumente u prilog toj istini podržaje i danas katolička teologija. Baš u obradbi Uznesenja Marijina pokazuje se Antunova genijalnost i odvažnost. On je svoje zaključke o Uznesenju donio na temelju umovanja o odnosu Krista i njegove Majke i na temelju učenja katoličke predaje.

Isus s tim odlikovanjem vraća svojoj majci usluge, koje mu je učinila kod utjelovljenja i poroda. »Bl. Marija okrunila je Krista na dan zaruka s ljudskom naravi dijademom slave« (Uzn, str 732). Gospa je primila nagradu kao svi sveti zajedno jer je i rodila Stvoritelja i Otkupitelja svih. Kod rođenja Kristova povila je božanskog Sina u »pelenice zlatnog siromaštva« a sada ju je Sin »obasuo neisporedivim svjetlom« (Str 731).

Kao što je Pijo XII istakao Antuna kao svjedoka te stare istine, tako je i slikarska umjetnost ovjekovječila slavu viteza Marijina uznesenja. U bazilici sv. Petra u Rimu u kapeli kanonika prikazana je u mozaiku Djevica u slavi na istoku i na zapadu. Istočnu Crkvu simbolizira sv. Ivan Zlatousti a zapadnu sv. Franjo i Antun. Na mozaiku u bazilici sv. Marije Velike opet nalazimo Antuna kao glasnika uznesene Gospe.

Na jednoj Tizijanovoj slici »Marija u slavi« oblak zastire Gospu u nebesima, a među gledaocima sa zemlje posebno je istaknut Antun, kako usredotočuje svu svoju pažnju na Gospu u visinama.

Razlaganja Marijinih povlastica protkana su u Govorima s divljenjem, pohvalama, čestitanjem, sućuti i proživljavanjem. Kad uzvisujemo Gospu, onda je naša pohvala Mariji u Isusovim ušima »slatki glas«. Zato nas svetac poziva da slavimo krilo, koje je nosilo Krista, prsa, koja su ga dojila, da joj čestitamo na porođaju, da u muci Kristovoj dijelimo s njom boli i žalost.

Kao što u svečevim razlaganjima upada u oči njegova genijalnost, tako u završecima pojedinih govora njegovo rasplamćeno srce. Na Svijećnicu završava svoju propovijed: »Bl. Marija, dok je živjela u militantnoj Crkvi, posjedovala je kreposti svih pravednika. Zato na nju i primjenjujemo riječi: »U meni je sva milina života i istine; u meni je sva nada u život i krepost« (Sir 24, 25). Posjedovala je i duboku sućut prema patnicima. Zato je izrekla: Nemaju vina. Kao da je rekla: Ulij, moj Sine, u duše patnika milost svoje ljubavi, jer im nedostaje vino skrušenosti. Sada Gospa vlada u slavi u kojoj posjeduje nagrade svih svetih, jer je uznesena nad anđeoske korove. Evo Šatora, koji nije napravljen rukom, to jest, koji ne pripada ovome svijetu već je sagrađen i posvećen milošću Duha Svetoga. Recimo dakle: Bila blagoslovljena u svom Šatoru! Amen« (Str 723).

4. Apostol Marijine slave

Kruna marijanske ljubavi je apostolat njezine časti. Kritični biografi stavljaju Antuna u tom pravcu odmah iza sv. Bernarda. Njegova ljubav prema Bogorodici odsijeva sa velikog broja stranica njegovih Govora. Kad on propovijeda slavu Marijinu, uvijek ima pred očima i proslavu Isusovu koji je autor Marijine veličine. Antun poziva svoje slušatelje, da promatraju ljepotu, svetost i dostojanstvo Marijino i da kod toga promatranja slave njezina Sina srcem, djelom i ustima jer ju je on učinio takvom.

Sumarni sadržaj njegova gledanja na Mariju je ovaj: Bez Marije se propada, a s njom se uživa i u najvećim patnjama. Kad tumači njezino ime koje znači »Zvijezda mora« piše: »Koji ne vidi te Zvijezde, slijepac je i hoda pipajući s rukama. Njegovu lađu uništava oluja, i on se topi usred valova. O Zvijezdo mora! O poniznosti srca koja trpko i strašno more pretvaraš u slatko i tečno mlijeko. O kako je slatka ponizna gorčina! O kako je poniznom podnošljiva gorčina i kako je laka nevolja, koju podnosi za Isusa. Stjepanu je bilo slatko kamenje, Lovri užareno željezo a Vinku ražareni ugljen. Kad se trpi za Isusa, isti trpki morski valovi imaju vlastitosti mlijeka. Čovjek ih srče požudnom nasladom. Samo poniznost prihvaća patnju i bol s duhovnom požudom i ugodnošću!« (Str 638, 639).

Ovaj svijet mnogo toga treba i traži a Marija posjeduje obilje i milostivo od njega dijeli. A može dijeliti zato jer je milosti puna (Str 840). Kad je ona već posjedovala puninu milosti, sišao je nad nju Duh Sveti s novim milostima. A kad se u punu posudu još nalijeva, to se izlijeva preko posude. Tako se i milosti Duha Svetoga, izlivene na Mariju, prelijevaju na nas. Zato svetac poređuje Gospu vratima, kroz koja se sve unosi i iznosi. Kroz ta sveta vrata dolaze do nas Božji darovi i njegove milosti.

Krist je središte svega stvorenoga, a Marija dijeli s njim tu prednost. Marijina je uloga kao uloga maslinove grane — da bude simbol mira i milosrđa.

»Bl. Djevica, naša posrednica« obnovila je mir između Boga i grešnika. Ona je duga na nebeskom svodu, koja je iza općeg potopa označivala savez između Boga i ljudi (Str 709). Iako ne možemo iz svečevih Govora zaključiti da je Gospa posrednica svih milosti, možemo sa svom sigurnošću dokazati njegov nauk o Marijinu posredništvu mnogih milosti (Navj, str 838).

Ljubav uvijek smjera na djela. U svečevoj marijologiji Mariju ljubiti znači Mariju nasljedovati. Prema načelu da krepost nije znanje već htijenje — čitava njegova marijologija ide za tim da je istakne kao savršeni uzor za nasljedovanje. Antunovi Govori su u cijelosti i napisani da budu priručnik za propovijedanje praktičnog kršćanskog života. Tko usvaja Marijine kreposti, taj se najbolje pripravlja za svadbenu gozbu Janjeta. Krist je zaručio ljudsku narav kad je uzeo tijelo u krilu Bogorodice, predstavnice cijelog čovječanstva. Zato je ono cijelo pozvano da učestvuje u toj otajstvenoj gozbi, na kojoj se slavi sjedinjenje božanske i ljudske naravi. A uvjet zato je da budemo obučeni u svadbenu odjeću nedužnosti (Str 719).

Od ćudorednih Marijinih kreposti posebno obrađuje koje je njegova franjevačka mistična duša osobito voljela i proučavala: poniznost, djevičanstvo i siromaštvo. Sve svoje osjećaje izlio je u naziv, kojim tako često oslovljuje Bogorodicu: Virgo paupercula — Siromaška Djevica. Jedva je mogao bolje oduševljavati svoje slušatelje za njezino siromaštvo nego riječima: »O najčišće zlato siromaštva! Tko tebe ne posjeduje, makar ima sve, ništa nema. Vremenita dobra napuhuju, napuhujući nas ogoljuju; dok je u siromaštvu radost, dotle je u bogatstvu žalost i muka (Uzn, str 731). »O siromaštva; o poniznosti! Gospodara svega povijaju u pelenice. Kralj anđela leži u štali. Zastidi se, nezasitna lakomosti! Nestani, oholosti! Marija ga je zavila u pelenice. Gle, Krista su na početku i na koncu života umotali u platno. Marko kaže da je Josip kupio

platno i zavio Isusovo tijelo. Blažen onaj koji završi život u krsnoj nevinosti! Novi Adam zavit je u platno. U čistoj bjelini se pokazuje čistoća njegove Majke, krsna nevinost njegovih vjernih i njihova slava kod uskrsnuća na sudnji dan« (Božić, str 743). U svega par riječi sažeo je svetac tešku osudu oholosti: »Ohola djevica nije uopće djevica.«

Franjevačka škola naslijedila je od Evanđeoskog učitelja praksu da sve kreposti vježba iz ljubavi prema Mariji. U jednoj korizmenoj propovijedi poziva kršćanski svijet, da zaboravi na sve vremenito i da se cijelom dušom opaja Marijinim krepostima (Str 90).

Prve dvije godine Spasiteljeva javnog života pratio je palestinski narod oduševljenim zanosom. Treća godina bila je period tajnog i javnog rovarenja njegovih neprijatelja, period žučljivog oponiranja i otpada. Kad je ta neprijateljska djelatnost dosegla svoj vrhunac na Kalvariji, kad se broj Isusovih pristaša najviše prorijedio, kad se nad predstavnikom Crkve pod križem nadvila tama, Spasitelj ga predaje u sigurne ruke svoje majke, otada majke Crkve.

Naš period crkvene povijesti sličan je trećoj godini njegova javnog djelovanja. Crkva prorijeđena otpadima i apostazijama, progonjena na tolikim stranama, obavita tamom ateizma — posve se privinula kao Ivan uz križ Kristov. »Crkva Kalvarije« nosi jasne oznake posebne Marijine zaštite u tolikoj mjeri, da crkveni pisci s pravom pišu o marijanskom razdoblju crkvene povijesti. Nije bez duboka razloga da je baš u to vrijeme Crkva dala svijetu novog učitelja — sv. Antuna.

Činjenica da je on tek četiri godine prije dogmatizacije Marijina uznesenja proglašen Učiteljem univerzalne Crkve, daje nam naslutiti da su ta dva događaja međusobno povezana. Isti papa i gotovo u isto vrijeme dodijeljuje najviše počasti Mariji i vjernom apostolu njezine časti u 13. stoljeću. Tim gestom naglasio je papa važnost Antunove nauke dakle i njegove marijologije za suvremeno kršćanstvo. U tami u kojoj se našao svijet Marija treba da zasja kao »Svjetlo narodima« (Str 744). Sada, kad je »naša pjesma naricanje, kad su naše melodije uzdisaji« nosi nam Gospa sa svojim božanskim Djetetom »osmjeh« (Str 744).

VJERNI SIN SV. FRANJE

Svi koji su pisali biografije sv. Antuna jednodušno tvrde da on spada među najvjernije sinove utemeljitelja Franjevačkog reda. I povijest umjetnosti usvaja tu činjenicu. Čovjek bi zaključio da su ta dva sveca upravo nerazdruživa, jer ih na slikama koje donose grupacije, uvijek nalazimo zajedno. Gdje se slika pojedinačno jedan od njih, redovito mu je pendant drugi. Pisci i govornici su pridavali svojstva sv. Franje u tolikoj mjeri njegovu prvom svetom učeniku Antunu, da je u pojedinim slučajevima vrlo teško objektivnoj povijesti iznijeti pravu istinu.

Te se pojave mogu samo tako protumačiti da je Antun bio uistinu vjerna kopija sv. Franje. Na njega se s punim pravom primjenjuje riječ Sv. pisma: »Putovi očevi dopali su se njegovim očima; on ih je do kraja vjerno slijedio. I kad je umro njegov otac, kao da nije bio mrtav, jer je ostavio iza sebe jednoga koji mu je sličan« (Mudre izr, 23, 26).

Stupivši u Franjevački red preuzeo je Antun nove velike dužnosti. Dužnost je nešto uzvišena a vjernost je prva dužnost. On ju je izvršio potpuno. Vjernost sv. Franji bila je svestrana. Nije prestala do smrti, jer je bila jeka Antunove vjernosti prema Bogu koja ga je resila do posljednjeg daha.

1. Sin spoznaje Očevu veličinu

»U djeci se upoznaje čovjek« kaže mudri Sirah (11,30). I augustinac Ferdinand je u Franjinim sinovima, koji su dolazili iz samostana S. Antonio di Olivares da prose milostinju u samostan S. Cruz, mogao upoznati sv. Franju. Najstarija Antunova biografija kaže za njih: »Redovnici koji su u njem stanovali, odlikovali su se više uzornim životom nego zemaljskom mudrošću; bili su posve uronjeni u duh Evanđelja, raspaljeni ljubavlju prema Bogu i braći.« Primjer te braće snažno je govorio mladom augustinskom kanoniku o ustanovitelju novog asiškog Reda, u čijem su duhu oni odgajani.

Još određenije spoznaje o Franji stekao je iz susreta s marokanskim mučenicima. Brat Berardo iz porodice Leopardi di Calvi, Petar Cattani, Oton, Adjut i Akurzije nose časni naslov prvomučenika Franjevačkog reda. Misijska ideja privukla je u Red Berarda kojega je sam utemeljitelj Reda Franjo obukao u redovničko odijelo. Pod vodstvom Franjinim spremila se ta četa apostolskih misionara za tešku misiju. Godine 1219. otišao je Franjo na istok, a Berardo sa spomenutom braćom na zapad. Sve ih je povezivao duh revnosti za Božje interese, duh odricanja i želja za mučeništvom. Na putu u Maroko zaustavili su se u Koimbri i bili primljeni s počastima na kraljevskom dvoru. Nije teško vjerovati da su posjetili tom zgodom i glasoviti samostan u kojem je boravio naš svetac, kamo su kasnije prenijeli njihove tjelesne ostatke.

Prvi lični susret Franje i Antuna bio je u Asizu godine 1221. na generalnom kapitulu Reda. Kako se ondje sabralo oko 5000 braće, stanovali su pod vedrim nebom i spavali na hasurama. Odatle je taj kapitul dobio i ime »kapitul hasura«.

Budući da je Franjo nešto ranije iste godine predao upravu Reda generalnom vikaru bratu Iliji, taj je vodio poslove kapitula. Antun je bio tek jedan od tisuća učesnika, svima nepoznat. Ustanovitelj Reda sjedio je pokraj Ilije. Od vremena na vrijeme šapnuo mu je nešto, što je želio da se saopći braći, a u znak odobravanja lakim naklonom glave potvrđivao je po koju njegovu izjavu. Antun je više gledao Franju nego slušao Iliju čiji jezik nije pravo ni razumio. Sam nezapažen, promatrao je pronicavim okom svoje duše poniznost svetog osnivača Reda. On, prvi i najčasniji zadovoljava se ulogom podređenoga. Svetac je razumio sveca. Antun nije bio u franjevačkom novicijatu, ali ta blizina svetog utemeljitelja bila je uvod u plodnu godinu samoće u samostanu s. Paolo. Franjin primjer poniznosti lebdio mu je neprestano pred očima, i možemo ustvrditi da tome učitelju treba pripisati Antunovu ljubav za franjevački način života.

Povijesno je zajamčeno da je Providnost tako vodila dvojicu svetaca, da se njihovo poznanstvo razvije u najintimniju povezanost. Fr. Salimbene de Adam, pouzdani i prostodušni kroničar, u svom djelu »Chronica Ordinis Minorum«, pisanom od g. 1282—1287, govori o smrti sv. Antuna i dodaje ovu dragocjenu bilješku: »On je bio iz Reda Manje braće i d r u g i b l. F r a n j o.« Prema tome je bio u blizom, osobnom i familijarnom odnosu. S tvrdnjom toga kroničara slažu se »Djelca sv. Franje« i »Knjiga čudesa«. Prvo djelo nabraja među svečevim pratiocima i Antuna, pa ovako zaključuje: »Takve drugove je imao naš vođa Franjo.« Drugo djelo spominje za Antuna da je bio jedan od divnih drugova i učenika sv. Franje, kojega je taj svetac nazivao svojim biskupom. Pod riječju »biskup« mislilo se na učitelja svetih znanosti.

Premda su ta dva navedena spisa male vjerodostojnosti, jer se oslanjaju na legendarne autore 14. stoljeća, ipak su u toj stvari od velike važnosti. Antun je kroz nekoliko godina, to jest od otkrića njegove rječitosti kod ređenja u Forliju do svog odlaska u Francusku g. 1224. uživao povjerljivu Franjinu familijarnost. Sačuvalo nam se i pismo sv. Franje, koje očito govori o njihovoj međusobnoj povezanosti. Nije teško vjerovati da je osnivač Reda uzeo u svoju užu pratnju sina kome je povjerio da mladoj braći predaje svete znanosti. Kad se prviput u povijesti Reda tako što određuje, lako je pretpostaviti, da se Franjo osobno uvjerio o sposobnostima odabranika.

I jedno čudo povijesno zajamčeno potvrdilo je povezanost te dvojice. Ako nazovemo njihov prvi sastanak u Asizu veličanstvenom ouverturom toga drugovanja, tada Franjino ukazanje u Arlu možemo nazvati oproštajem i posljednjim »zbogom«. Uz druge pisce i sv. Bonaventura spominje taj događaj.

Franjo nije mogao da osobno prisustvuje pokrajinskim skupštinama braće po svijetu. Ali je on davao smjernice za njihov rad, on se molio za njihov uspjeh. Čudesno se ukazao na vidljivi način na kapitulu u Arlu upravo u vrijeme kad je Antun, glasoviti propovjednik i tada već proslavljeni priznavalac Kristov, na svetkovinu sv. Križa tumačio braći natpis: Isus Nazarećanin, kralj židovski.

Dok je zanosno govorio o ljubavi svetim ranama umirućega Boga — Čovjeka, opazi jedan od braće kako Franjo lebdi nad crkvenim vratima i kako ispruženim rukama u obliku križa blagoslivlja braću. A sve učesnike je ispunila velika radost kad su čuli o viziji i prisutnosti svoga slavnog Oca (Cel. II. 48).

Svoj izvještaj o tome viđenju završava sv. Bonaventura ovako: »Moć svemogućeg Boga proizvela je da je Ambrozije, pobožni i sveti biskup milanski, na čudesni način mogao sudjelovati kod pokopa sv. Martina. Tako možemo vjerovati da je tom istom moći sv. Franjo bio nazočan kod Antunove propovijedi, da potvrdi istinitost njegovih riječi. Ta radilo se o Kristovu križu, a on se uvijek ponosio time da je nosilac i sluga križa.«

U pogledu vremena toga ukazanja nemamo ništa spomenuto u dokumentima. Ono se moralo dogoditi iza 14. rujna 1224. godine. Razlog je tome, što se Franjo pojavio sa svetim ranama.

2. Potpuno razumijevanje zakonodavca i sljedbenika

Sv. Franjo poredi svoj Red ribaru koji baca mrežu u vode svijeta, da dođe do novih vrijednih članova. Antun je najdragocjenija riba u mreži Serafskog reda. Franjin primjer, njegova Regula i bogata baština njegovih opomena i životnih direktiva: sve su to bile za Antuna svetinje, koje je primjenjivao na svoj život. Antun zaključuje, da se naša djela, ako ne ćemo da skrenemo s pravoga puta, moraju ravnati prema životu i vladanju naših otaca (Osmina Uskrsa, str. 140). Budući da je Antun tako činio, njegova velika krepost i svetost nose izričiti franjevački pečat. To su tvrdili već njegovi suvremenici. U liturgijskom oficiju, koji je složen rano iza svečeve kanonizacije, na više se mjesta ističe kako je Antun vjerno slijedio stope sv. Franje.

Franjevačka duhovnost izgrađivala se stoljećima, ali njezina srž su ostali uvijek ideali sv. Franje. Njih nam zaokruženo navode Toma iz Celana i Bonaventura. »Najviša briga -piše prvi- glavna težnja i vrhunska odluka mu je bila: u svemu i iznad svega izvršiti Evanđelje.« Bonaventura piše, da je sv. Franjo izgarao od trostruke želje: da potpuno nasljeduje Krista, da se sjedini s Bogom u neprestanoj molitvi i kontemplaciji i napokon da za Boga pridobije mnogo duša. Obojica pisaca su zapravo ustvrdili isto. Jer ono troje, što nabraja sv. Bonaventura, nije drugo nego sumarni sadržaj Evanđelja.

Cijeli franjevački pokret je bitno evanđeoski. Antun je ukrašen imenom »Evanđeoskog učitelja« u prvom redu zato jer su njegov život i njegovi Govori u punoj mjeri obasjani Evanđeljem. Za nj je Evanđelje slatka knjiga koja sadržava nauk, koji je oplodio čitavu Crkvu.

Franjo u svojim spisima i Antun u svojim Govorima imaju istu koncepciju o Bogu. Prvi pun počitanja moli se »najsvetijem, jakom, velikom, najvišem, svemožnom, najuzvišenijem, slavnom Kralju koji stanuje u nepristupačnom svjetlu«. Antun piše duši, koja živi u Božjoj prisutnosti: »O dušo, koja imaš Boga pred očima, ti si blaženija od svih blaženih, sretnija od svih sretnika! Što ti nedostaje? Ti imaš sve, jer imaš onoga koji je sve načinio, koji jedini čovjeka posve zadovoljava, bez kojega sve što nešto jest, nije ništa. Blago onom koji te posjeduje, sretan koji te ima. O Bože, što treba da dadem, da tebe dobijem? Da li ću te posjedovati, ako sve dadem za te? Za koju te cijenu mogu dobiti? Viši si od neba, dublji od podzemlja, dulji od zemlje i širi od mora.« I svetac odgovara parafrazirajući riječi Sv. pisma: »Daj mi sebe i dat ću ti sebe. Daj mi svoju dušu i imat ćeš me u duši. Sve drugo možeš zadržati, samo mi daj dušu. Sit sam već tvojih riječi, ne trebam tvojih djela, daj mi samo svoju dušu!« (15. Ned. po Duh, 448).

Cio unutarnji život pobožnosti, sva Antunova revnost za spas duša, sva njegova ljubav prema bližnjemu- koja je tako opsežna kao što je opsežna fizička i moralna bijeda čovječanstva — njegova pobožna ljubav prema muci Isusovoj, Euharistiji, prečistoj Djevici: sve su to zajedničke vlastitosti Franje i Antuna. Sve su to potoci kojima teče ista voda koju nalazimo na izvoru: u Franjinoj duši. Antunovi Govori na svakoj stranici odišu franjevačkim duhom.

U toj činjenici treba tražiti uzroke Antunovu uspjehu u učiteljskom i propovjedničkom radu. Jednostavnost i skromnost nisu isključivale da bude bliz životu i da snažno i smišljeno primjenjuje u svome radu ono što je ranije iskusio. Dal-Gal kaže da on stoji iznad svijeta, živi neprekidno u Bogu, a pozna kao ni jedan drugi duševne i tjelesne potrebe svoga vremena. Udubljuje se u božansku znanost i ostaje uvijek ponizni sluga svih. On prolazi svijetom, a da ga ne zasjenjuju njegove slabosti, i sve svojim primjerom i riječima diže k Bogu.

U svojim propovijedima izvršuje nalog franjevačke Regule jer navješta grijehe i kreposti, kaznu i slavu. Drugim riječima, Antun je potpuno preuzeo prvi princip franjevačkih propovjednika: moralnu obnovu društva. Papa Pijo XII. daje mu zasluženu pohvalu da je sve poduzeo da obnovi vrijednost Evanđelja i svetosti. A uspio je u tom jer je srž njegovih proživljenih propovijedi — kao i kod Franje — raspeti Krist. Već onaj prvi glas s križa u sv. Damjanu, kako tvrdi Celano (II, 10), ostavio je u Franjinoj duši neizbrisive tragove sućuti prema Raspetome. To su bile nevidljive rane, koje su kasnije na Verni postale vidljive. Ljubav Raspetome davala je njegovim riječima neodoljivu snagu. I kod Antuna nije drugačije. U križu gleda »ključ« neba i »vlast« nad svim Kristovim protivnicima (45). Pokazuje na Kristove raširene ruke na križu da dijele milosna dobra, ali i dodaje da će se te ruke jedanput i stisnuti da smrve bezbožnike (2. po Duh, 248).

Franjin utjecaj vidimo i na Antunovoj nježnoj pobožnosti prema presv. Euharistiji. On čitav život širi među vjernicima njezino štovanje i brani taj uzvišeni sakramenat od napadaja krivovjeraca.

Obadva sveca gledaju identično na čovječje tijelo i na rad. Franjo odvraća bolesnu braću, a pogotovo zdravu od pretjeranih briga za tijelo, da se ne bi činilo da tijelo više ljube od duše. Antun hoće da pokorničkog propovjednika karakterizira ponizni glas, grubo odijelo, tanak struk, blijedo lice. Franjo naziva brata, koji bi se bavio tričarijom »bratom muhom.« Antun poređuje pravog redovnika s orlom. On mora kao orao letjeti visoko, u sferama nebeskih stvari.

Orao ne leti na muhe. Tako se i pravi redovnik ne upušta u stvari koje na nj ne spadaju, ne bavi se sitnicama, već neprestano promatra Boga kao orao sunce (Pedeset. 32).

Antun ne bi bio vjerni Franjin lik da nije ljubio i prirodu, kako je to činio i Franjo. Franjo je tu odliku stekao kao vjerni vršilac Evanđelja u kojem je naš Gospodin toliko pouka nadovezao na slike iz prirode. Njegova su presveta usta izgovorila: Gledajte ptice nebeske, pogledajte ljiljane u polju (Mt. 6). Franjo je protegao te Spasiteljeve riječi na čitavu prirodu. Iz nje je vadio poticaje za žarku ljubav prema Stvoritelju.

Sv. Antun je u svojim Govorima crpao veliko prirodno blago da svoje riječi zaodjene u razumljivi i privlačivi oblik. On je svoju ljubav za prirodu i svoje spretno objašnjavanje duhovnih vrednota pomoću slika iz prirode, baštinio od Izidora iz Sevilje. U tome mu je među propovjednicima jedva tko sličan. Čovječji organizam, životinjsko, biljno i rudno carstvo: sve je to s mnogo erudicije unosio u svoje Govore da pridiže čitaoce i slušatelje s moralnim poukama, što ih je na te poredbe redovito nadovezivao. Slavu Evanđeoskog učitelja povećava uvelike to što je sa sv. Franjom vrlo cijenio prirodu. Antunova je misao da nam je Bog ostavio tri knjige: knjigu savjesti da je prebiremo u srcu; knjigu Sv. pisma da je slušamo i knjigu prirode da je gledamo (Str. 864).

Papa Pijo XI u svome pismu prigodom jubileja Antunove smrti, potanko nabraja njegove kreposti i tvrdi, da ih je on stekao »slijedeći stope asiškog Sveca«. General Franjevačkog reda Marrani istom zgodom piše, da su svi, koji su ga gledali i slušali, nazirali u njemu sljedbenika očevih kreposti. Te se tvrdnje upiru o povijesne činjenice. Franjo je bio Antunu u kreposnom nastojanju primjer, uzor i učitelj. Zato se ne treba čuditi, što je sin iz Lisabona postao najvjernija slika oca iz Asiza.

3. Vjernost ljubavi

Papa Pijo XII u apostolskom pismu kojim proglasuje Antuna učiteljem univerzalne Crkve, govori o učincima njegova prvog susreta sa sv. Franjom ovako: »Kad je došao (u Asiz), s najvećom radošću upoznao je oca Franju, a slatki pogled na nj oblio ga takvom i tolikom slatkoćom da se u njegovoj duši rasplamsao najvatreniji žar serafskog duha.«

Kad je već prvi susret urodio takvim plodovima, tko bi mogao opisati kako je njihov posljednji čudesni sastanak u Arlu ispunio svece nadzemaljskim osjećajima ljubavi i privrženosti. To je uistinu »delikatna epizoda ljubavi« (Dal-Gal). Giotto ju je ovjekovječio

klasičnim prikazima u asiškoj bazilici, gdje počiva sv. Franjo, i u crkvi sv. Križa u Firenci. U najnapornijem apostolskom poslu, usred neprestanih okršaja s krivovjercima, kad se približavalo vrijeme da zamijeni Francusku s Italijom, gdje su ga čekali novi napori, dobio je Antun s Franjinim blagoslovom potrebitu utjehu i ohrabrenje. Očev blagoslov podvostručio je sinovljev apostolski žar. Očeva pojava sa svetim ranama ispunila ga je srećom što je prihvatio životno Pravilo, koje je Franjo primio od samoga Boga.

Bog je na tijelu sv. Zakonodavca pokazao da je on vođa koga se mora u punoj mjeri slijediti, ako se želi omiljeti nebu.

Kad je riječ o ljubavi Antunovoj prema sv. Franji, treba imati na pameti da je Antun bio svetac. Svetac ljubi bez egoizma, najčišće, ljubi u Bogu. Ovdje je s v e t a c l j u b i o s v e c a s kojim je dijelio iste težnje i iste ideale. Taj je svetac bio zakonodavac njegove Regule, on mu je povjerio najvažnije službe u Redu, i on je svoje povjerenje okrunio čudesnim ukazanjem i blagoslovom u Arlu.

Kad je smrt sv. Franje prekinula te veze, razumljivo je da je bila velika bol Antunova za sv. Ocem. On je saznao za Franjinu smrt u francuskom gradu Limožu iz ganutljive okružnice koju je brat Ilija razaslao braći po svijetu. Ali i ta je bol bila svetačka, uzvišena, odana Božjoj providnosti. Antunova ljubav obuhvatala je ne samo Franjinu osobu već i njegovo životno djelo: Franjevački red. Između prvog i posljednjeg sastanka tih dvaju prvaka Reda, njihov je život bio ispunjen stvarnim dokazima izvanredne međusobne ljubavi. Njihove dvije duše bile su jedna misao, a njihova dva srca jedan kucaj. Kao što je ljubav usađena u temelje mlade Crkve, gdje su svi bili jedno srce i jedna duša, tako je ona uzidana i u temelje Franjevačkog reda. Uzvišeni njegovi prvaci, Franjo i Antun, najizrazitiji su predstavnici te ljubavi.

Vjernost ljubavi može doći u pitanje tamo gdje nema duševne jakosti. Jaki promišljeno prihvaća opasnosti i preuzima napore. Jakost je prema Aristotelu zlatna sredina između straha i smionosti. Tko je uistinu jak, niti se čega lakoumno prihvaća — kaže Augustin — niti se bezrazložno čega boji. Vjernost ljubavi k sv. Ocu Franji dokazao je naš svetac osobito u borbama i olujama života. I tu mu je ostao vjeran i u velikom i malom. Još više. Zabitni samostan, tvrdi ležaj, oskudni zalogaj, poniženja, kušnje, bolest, bdijenja i druge gorčine na franjevačkom putu k savršenstvu bile su mu s l a t k e n e v o l j e, koje je trebalo podnositi u tako opsežnom apostolskom djelovanju.

Poniznost i revnost bile su podloga Antunovoj duševnoj jakosti. O njoj piše Andre Suarez: »Ovaj neslomivi asketa, s voljom koja

zapanjuje, bio je veliki kršćanin kakva je upravo srednji vijek poznavao i iznio. Branitelj prava proti sili, čovjek revolucije protiv zloupotrebe sile. Pun nježnosti prema dobrima, nepomirljiv prema zlu, umro je taj borac za moral, koji nije ni pred kim uzmicao, u vatri rada i mrtvenja, jedva star 36 godina. Svetac srednjega vijeka bio je junak čovječje savjesti.«

Franjo je u Antunu dobio sina koji je u meditaciji Kristove jakosti postao uzorom u toj kardinalnoj kreposti. U njegovu teškom životu ne nalazimo ni časa klonulosti ili uzmicanja. Upravo takva je trebao Red u svojim počecima. Franjevački red je bio određen da izdrži bure i oluje vjekova. Čistoća Pravila tražila je u borbi protiv duha laksnosti snažnog branitelja. Ponizni i strpljivi Franjo i odvažni Antun odgovorili su misiji koju im je Božja providnost odredila u početku Reda.

4. Prvi učitelj svoje braće

Prirođenom intuicijom svoje lijepe duše predvidio je sv. Franjo da će njegov Red biti ukrašen u povijesti trostrukom krunom: svetosti, mučeništva i učenosti. Antun je prvi među mnogom braćom koja su proslavila i učvrstila Red svojom učenošću. Glas o njegovoj »nebeskoj učenosti« (Pijo XII) raširio se, iza slavnog nastupa u Forliju, nadaleko i naširoko. O tome je bio obaviješten i sv. Franjo. Kaže se da je tada uskliknuo: »Napokon imamo u našem Redu jednoga biskupa«.

Posjedujemo povijesno zajamčena svjedočanstva da je Franjo nazivao Antuna »svojim biskupom« radi njegovih propovijedi. U Antunu je otkrio sina koji je potpuno odgovarao njegovoj koncepciji franjevačkog učenjaka, te mu zato i pismeno povjerava poučavanje mladih redovnika u svetim znanostima. To pismo glasi: »Svome dragom bratu Antunu, svome biskupu, brat Franjo blagoslov i pozdrav u Gospodinu. Potpuno sam s tim sporazuman da tumačiš braći sveto bogoslovlje, ali tako da se ne utrne duh svete molitve kako to propisuju naša Pravila. Zbogom.«

To je kronološki prvi pisani dokumenat za povijest sv. Antuna. Povjesničari ga stavljaju vremenski u posljednje trogodište Franjina života, tj. oko 1223. Kasniji pisci mijenjali su po koju riječ Franjina pisma, no u bitnosti je ono ipak došlo cjelovito do nas. Kritika se mnogo bavi riječima: »svome biskupu«. Tu nam pomaže Toma iz Celana koji tvrdi da je Franjo, kad je jedanput pisao bl. Antunu, dao napisati na početku lista »bratu Antunu, svome biskupu«.

Ono što je sv. Franjo napisao Antunu, izrekao je u svome tumačenju franjevačke Regule sv. Bonaventura ovako: »Naučni rad i studij su moćni poticaji pobožnosti i božanske ljubavi«. Redovnici su pozvani da budu u eminentnom smislu svjetlo svijeta i sol zemlje. A to mogu biti samo onda ako na bujno stablo svetosti nakalame solidno znanje. Krivo podmeću neki racionalistički pisci sv. Franji da je prezirao znanost. Protivno tome, na temelju historijskih podataka, možemo ustvrditi da je on osobito respektirao znanost. Petra Katanskoga naziva radi njegove učenosti »Signor« i postavlja ga svojim prvim generalnim vikarom. U svome Testamentu traži da sve bogoslove i sve one koji nam naviještaju Božju riječ, visoko štujemo i častimo.

Mjesta koja sebi prisvajaju čast da je Antun u njima predavao skolastičko bogoslovlje, jesu: Bologna, Montpellier i Touluse. U Bologni je predavao na domaćem franjevačkom institutu, koji je osnovao raniji profesor prava na tamošnjoj univerzi Petar Stacia. Ovoga je sv. Franjo uklonio jer je podigao samostan koji po njegovu sudu nije odgovarao svetom siromaštvu. Sad su se braća obratila Antunu koji je tom zgodom dobio spomenuto pismo sv. Franje.

Godinu dana kasnije nalazimo Antuna u Francuskoj. Iako njegovo djelovanje u Bologni nije trajalo dugo, ono je tamo ostavilo najpoželjnije posljedice. God. 1236, na zahtjev pape Grgura IX prenesen je taj domaći studij, koji se nalazio izvan grada, u samu Bolognu da ga mogu pohađati i oni studenti koji nisu pripadali Redu.

U Francuskoj je svetac ostao 3 godine, ali je za predavanje bogoslovije jedva imao vremena. Tu su ga zaokupljale upravničke službe među braćom i misionarenje među hereticima.

Kako onda još nije nastupilo »zlatno doba skolastike«, ne možemo u njegovu znanstvenom radu tražiti one elemente koje nalazimo kod kasnijih franjevačkih teologa Aleksandra Haleškoga, Bonaventure i Duns Scota. On u svojim predavanjima tumači Sv. pismo, a kod toga primjenjuje uz svoje i misli svetih otaca i Crkvenih učitelja, osobito sv. Augustina. Zazirao je od filozofa aristotelovske škole jer ih u njegovo vrijeme nije odobravao ni službeni crkveni autoritet.

Iako dosada nije pronađen nijedan njegov spis, u kojem bi se sistematski obrađivali teološki traktati, ipak njegovi Govori nose izrazito znanstveni karakter.

Kad je sv. Antun imenovan profesorom teologije, stupio je Franjevački red na svoj pravi put. Tada je svanula slavna zora franjevačke škole, koja je u tome uzoru savršenosti spojila anđeosku nevinost sa žarom serafske ljubavi. On je prvi ispred nepreglednog niza franjevačkih učenjaka ostvario devizu: Lucere et ardere- Svijetliti i gorjeti. A upravo takve i jedino takve učenjake želio je sv. Franjo.

Duboku Franjinu misao da znanje toliko vrijedi koliko se očituje u djelima, nalazimo u Antunovoj propovijedi na drugu nedjelju po Uskrsu: »Propovijed treba da bude istinska, tj. popraćena s puninom dobrih djela« (Str. 145).

Franjo je shvaćao svoje propovjedničko poslanje u prvome redu kao sredstvo obnove kršćanskog života. Taj glasnik velikoga Kralja propovijeda pokoru i popravak života. Iako Antun zaodijeva jednostavno pučko propovijedanje pokore dotadašnjih franjevačkih propovjednika u znanstveno ruho, ipak u srži stoji on na stanovištu, da treba slušaoce više obraćati životom nego alegorijama produbljivati njihovu vjeru.

5. Antun i franjevačko siromaštvo

Sv. Franju možemo nazvati Jeremijom XIII stoljeća. Jednome i drugome svome poslaniku namijenio je Bog da obrane narod od moralne pokvarenosti i drugih zabluda. Obadva naviještaju grijehe i kreposti, kaznu i slavu. U nedostiživom pjesničkom zanosu oplakuju opustošene svetinje. Jeremija plače nad opustošenim Jeruzalemom, simbolom narodne sigurnosti i sreće, a Franjo, napadno sličnim načinom, oplakuje tužnu sudbinu »siromaštine«, koja je temelj čitavoj njegovoj ćudorednoj obnovi.

Jeremijin Jeruzalem, nekada »gospodarica naroda«, postao je udovicom, bez stanovnika. Franjina siromaština, kraljica kreposti, nekada najistaknutiji ures Kralja nad kraljevima i Kraljice majke Marije, sjedi u žalosti odbačena od svih i jadikuje što su je prezreli svi prijatelji i postali joj neprijatelji. U njoj, od nje, i po njoj rodio je Krist sve sinove savršenosti. I ta vjerna Kristova zaručnica gleda već dugo vremena mjesto zaručnika »preljubnike«.

Dok Jeremija tuguje, što je pao sa Sionske kćeri sav njezin sjaj, dotle Franjo neutješen piše da je njegova gospođa siromaština bačena na smetište. Kao što su prazni putovi u razoreni Jeruzalem, tako je i Franjina via salutis- put spasa, pust i prazan. Molitva serafskog Franje može se s punim pravom postaviti uz bok Jeremijine molitve za obnovu Jeruzalema po svojoj unutarnjoj i vanjskoj strukturi. »Ponovi dane naše, kako su bili prije«, moli Jeremija. Franjo u molitvi za dar siromaštva, koju nam navodi Bonaventura, uzdiše: »Od tebe molim, najsiromašniji Isuse, da budem dionik te povlastice, da čeznem da me obogatiš tim draguljem, molim da meni i mojima ona bude uvijek posjedom.«

Siromaštvo treba u Redu obdržavati onako, kako ga je propisao njegov Utemeljitelj. A držat će ga samo oni, koji ga dobro poznaju i koji odvažno otklanjaju ništetne razloge koje sugerira čovjeku narav ili okolina.

Antun je odvažni sljedbenik i mudri tumač franjevačkog siromaštva. O njegovoj ljubavi za tu krepost piše Rigauld: »Postavši totalno sličan Franjinu siromaštvu, najsolidnije je naučavao riječima i taj nauk potvrdio primjerima najsiromašnijeg života.« On je od prvoga do posljednjega dana vodio kruti boj proti samome sebi. Iako bez krvi, ipak je taj boj bio veoma težak. To je domaći i svakidašnji boj, o kojemu je lako govoriti i pisati, ali ga je teško uspješno voditi. Za ideal siromaštva borio se sv. Antun i s onima koji su se udaljili od duha sv. Franje.

Svetac cijeni u prvom redu siromaštvo zato jer se ono odrazuje u najvišoj mjeri na Kristu i njegovoj Majci. Postoji dragocjena umjetnička slika. Načinio ju je najmudriji slikar. Na njoj je sve izrađeno nedokučivo lijepo. Umjetnik je složio u najharmoničniju cjelinu motive neba i zemlje. Jedno je samo neshvatljivo kod te umjetnine što je mnogi gledaju i odlaze od nje bez osjećaja divljenja. Štoviše, s omalovažavanjem. Ta umjetnina je slika Sina Božjega u čovječjem obliku. Njezin je autor Duh Sveti. Bog sam, »Sjajnost Očeva«, hoće da bude primjerom, na koji treba da svijet gleda i da ga nasljeduje. Antun i za njim ostali franjevački učitelji potpuno jasno uočavaju na Kristu najmarkantniju crtu njegova siromaštva.

U osmini Uskrsa govori: »Siromašni Krist je na svom vlastitom tijelu posvetio siromaštvo« (140b).

Kao da je pisao rukom sv. Utemeljitelja, Antun, prvi iza sv. Franje, ističe usku povezanost između duhovnog života i sv. siromaštva. Za njim cijela franjevačka škola izgrađuje svoju spiritualnost u tome pravcu. Siromaštvo u svjetlu mistike, to je omiljela tema franjevačkih učitelja. Ono ruši sve što donosi čovjeku utjehu svijeta, a na tim ruševinama podiže odmah Gospodin zgradu duhovne utjehe. Antun, koji je izgarao od želje da posveti sebe i druge, svom dušom je prihvatio to principalno sredstvo posvećenja. Njegova je lapidarna izreka: »Siromaštvo zaodjeva dušu krepostima.« Ono je po franjevačkom naziranju temelj. Temelj nije sam sebi svrhom. On treba da nosi zgradu serafske ljubavi, a ova opet obuhvata sve kreposti. Sv. Franjo je u jednom poglavlju svoje Regule genijalno povezao siromaštvo i ljubav. Bratska ljubav treba da zasladi i olakoti teškoće strogog franjevačkog siromaštva.

Sv. Antun je afirmirao franjevačko siromaštvo više svojim primjerom nego riječima. Papa Pijo XI obuhvatio je jednom kratkom rečenicom svu opširnost njegove ljubavi prema siromaštvu i čitavu povijest njegova osobnog siromaštva: »On se odricao gotovo svih životnih udobnosti.«

»Antun — piše Rigauld — taj divni siromah izgarao je neprestano najintenzivnije i najnježnije za tom dragom zaručnicom. Tražio je svim poletom duše, da se prilagodi toj uzvišenoj kreposti, i često je spominjao oskudicu Isusa Krista i djevičanske Majke.«

Odvratnost prema novcu i posjedovanju bila je uzrokom, da nije ništa uzimao na put. Njegovo bogatstvo i jedini užitak bilo je sv. siromaštvo. Prošao je čitave pokrajine ničim neopskrbljen kao putnik i tuđinac na svijetu. S apostolom naroda znao je trpjeti i podnositi glad, ponositi se s oskudicom i neimaštinom, znajući iz iskustva, da Gospodin uslišava želje siromaha (ps 11)«.

Taj strastveni ljubitelj franjevačkog siromaštva bio je poslije smrti sv. Franje i čuvar i branitelj očeva amaneta. Kad se pojavila u Redu struja, koja je željela provesti izmjenu u siromaštvu, on se svim silama opro duhu zgrtanja zemaljskih dobara. Predstavnik te struje je bio brat Ilija.

Još za života sv. Franje pokušavao je ugledni taj brat, kako bi na nj utjecao da ublaži stroge propise o siromaštvu. Franjino siromaštvo je »altissima paupertas- najviše siromaštvo«. Ono isključuje svako posjedovanje i kod pojedinaca i u samoj zajednici. A kad je svetac umro, iskoristio je Ilija svoj uplivni položaj da sa svojim sumišljenicima provede ono što nije mogao provesti za Franjina života. Njima se učinila Regula suviše strogom. Tražili su posjedovanje u zajednici, upotrebu novca, ublaženje samostanske oskudice, da ne moraju ići bosonogi i u grubom odijelu. Jedino su željeli pooštriti Regulu u pitanju nemrsa. Iako je broj braće, koja su željela olakšice u pogledu siromaštva bio malen, ipak je njihov pokret teško uzdrmao i samo jedinstvo Reda.

Sve se više zaoštravao odnos između većine, koja je uz cijenu žrtava željela ustrajati na započetom putu doslovnog izvršivanja Pravila, i sljedbenika Ilijinih. Ilija je bio čovjek visoke inteligencije i čudnovate energije u izvršavanju zvaničnih dužnosti. Svi njegovi planovi kretali su se samo oko izvođenja velikih pothvata. Skromni put sitnih dnevnih poslova nije mu odgovarao. Kao što je uživao naklonost sv. Franje, tako je osvojio i simpatije nekojih vladara pa i samoga Pape Grgura IX. Franjo mu je povjerio službu generalnog vikara, a papa zidanje asiške bazilike. Uz težnju za vlašću i osobnim isticanjem počela se nakon Franjine smrti kod njega ispoljavati i

ljubav za raskoš i sjaj. Taj smioni čovjek i njegov pokret naišli su u Antunu na svoga najžešćeg protivnika. Na temelju povijesnih dokumenata je utvrđeno da se Antun otvoreno uvrstio među braću koja su zastupala mišljenje, da treba ostati na liniji izvornog siromaštva. Svako ublaživanje mora prethoditi mudro i savjesno čuvanje Franjinih osnovnih nakana.

U obrani siromaštva Antunova strogost kao da nije poznavala granica. »Ne zaslužuju ime redovnika, već ime đavolske legije oni, koji su od pustinje učinili palaču, od samostana dvorac, od redovničke kuće kraljevski stan. Redovnik i vitez nose odijelo od istoga sukna, dok ljubitelj pustinje, najveći prorok, nosi odijelo od devine dlake. Ako je sv. Ivan, koga je anđeo prorekao, koji je posvećen u utrobi majke, koga je Gospodin pohvalio... izvršavao toliku strogost, što tek da radimo mi koji smo začeti u grijehu, natovareni osobnim grijesima... S koliko pokore i s koliko oštrine trebali bismo mi da se upokorimo? U pustinji pokore neka odsijeva s nas grubost odijela, prosta hrana, da zavrijedimo ime redovnika« (Druga adventska, str. 611).

Antun i Ilija, ta dvojica prvaka Reda, slična u mnogim pothvatima, a tako oprečna u strogosti života, sukobila su se na generalnom kapitulu Reda u Asizu g. 1230. Sačuvan nam je izvještaj suvremenika Tome Ecclestona koji ga je sastavio na temelju izjava očevidaca.

Sljedbenici ublaženog siromaštva, po Ilijinoj zapovijedi, dođu u njegovu sobu i odvedu ga s velikom bukom u kapitularnu dvoranu i posade ga na mjesto vrhovnog poglavara. Na čelo pobornika siromaštva stavi se najslavniji od braće: Antun Padovanski, koji je kao provincijal bio član zbora. On je najsvečanije i najodlučnije protestirao proti takvu nasilju. Kroničar piše: »I nisu htjeli saslušati Antuna«. Ilijine su ga pristaše uspjele nadvikati. Gungula je bila na vrhuncu. General Ivan Parenti od prevelike žalosti svuče i razdere svoje odijelo. Tim je gestom postigao ono, što nije mogao postići svojom vlašću. Sad se većina braće okupi oko svoga generala. Mnogi buntovnici, a s njima i sam brat Ilija, priznadoše svoj grijeh i zamole pokoru.

Franjina najsvetija baština, koju je na samrti tako snažno stavio braći na srce, postala je grebenom, na kojemu je mladi Red mogao doživjeti brodolom. Da se brodolom spriječi, otišao je Antun, neustrašivi apostol, papi Grguru, da pred njim brani uzvišeno siromaštvo. Njega i s njime nekoliko najodličnije braće, poslao je tamo general Ivan, da izvijeste sv. Oca o sablažnjivu ispadu braće i da isposluje od njega, da svojim najvišim autoritetom odobri izvršiva-

nje Pravila onako kako su ga oni shvaćali. Antun je tako rječito govorio pred papom i kardinalima da ga je ovaj nazvao »škrinjom zavjeta«.

Iako je Antun bio u otvorenoj opoziciji s nazorima Ilijinih pristaša, ipak je smatrao da se ne treba previše vezati na riječi Regule kao što su to zastupali ekstremni spiritualci. Najvažniji je njezin duh. Papa je u svojoj buli i kao pravnik i kao najbolji poznavalac Franjinih ideja usvojio takvo mišljenje, koje nije smjeralo na popuštanje discipline, već na to da se može udovoljiti pravednim zahtjevima vremena i pojedinih slučajeva. Papinsko rješenje je prvo tumačenje Pravila sv. Franje. Ono je smirilo duhove. Svečevo mišljenje dobilo je potvrdu vrhovne vlasti u Crkvi. Ono je do danas ostalo mjerodavno u opsluživanje Regule za sve Franjine sinove.

Veliki Augustin je rekao: »Propao bih, da nisam propao«. Propao bih u zemaljštini, strastima, uživanju, da nisam propao u siromaštvu, mrtvenju i dragovoljnom ponižavanju. I naš svetac je sljedbenik ove filozofije. On grli siromaštvo sa svim njegovim poteškoćama samo da otkloni od sebe štetu na duši. Bogatstvo je opasni greben u moru života na kome su mnogi doživjeli svoju duhovnu propast. Od njega je kratak put do grijeha. Duševno bogatstvo, koje se ne može kupiti ni jednim materijalnim dobrom, može se steći dragovoljnim odbacivanjem svih dobara. Čovjek nije nikada tako bogat kao tada, kad je radi Boga potpuno siromašan.

6. Uzor poglavara

Sv. Franjo nije, možda, nigdje postupao s toliko mudrosti kao tada, kad je postavljao principe po kojima će poglavari upravljati njegovim Redom. Oni su, prema evanđeoskoj nauci, viši od drugih, a zato sluge braće. Franjevački poglavar, gospodar i sluga, mora da spoji u duši brigu za očuvanje redovničke stege i bratsku ljubav.

Ljubav prema braći je onaj kriterij koji Franjo traži od poglavara, da njime dokažu svoju ljubav i prema Kristu i prema njemu, osnivaču Reda. Ta ljubav je milosrdna. Ako brat tisuću puta dođe po milosrđe, ne smije ga se odbiti. Ako brat zanemari da po nj dođe, poglavar će mu sam ponuditi milosrđe i ljubit će ga više nego što bi ljubio Franju. U tom smislu napisao je sv. Utemeljitelj pismo prvom svom generalnom vikaru Petru Katanskom.

Antun, kao misionar Kristov, postao je sluga sviju da ih jače predobije. Kad je postao poglavarom, proširio se broj njegovih »gospodara« na svu braću koja su mu bila povjerena. O njegovu upravljanju redovničkom pokrajinom u Francuskoj tvrde izvori prve ruke da je svojom ljubavlju i budnošću vodio brigu za raznolike potrebe braće i branio ih od svakoga nasrtaja neprijatelja.

Dva su faktora proizvela u njegovoj duši takvu svijest. On je bio u prvom redu duboko uvjeren da je povjerenje, što ga Red iskazuje poglavaru, veoma važno, a usto se potpuno predao vodstvu Duha Svetoga. Glavno sredstvo da održi disciplinu, bio je njegov živi primjer. Njegov cijeli poglavarski život dade se obuhvatiti riječima: Bio je više nego majka. Nastojao je da što više braći koristi, da drugima smanji boli, ukloni nevolje. Karakteristična je i izjava starog njegova biografa: »U poglavarskoj službi bio je vanredno ljubezan«. Postoje i povijesno zajamčena čudesa koja potvrđuju te navode. Novak Petar u Limožu, kojega je sam svetac primio u Red, bio je teško napastovan da ga ostavi. Svetac, kome je nebo objavilo stanje nesretnog novaka, dahne u nj i reče: »Primi Duha Svetoga«. Novak se zauvijek riješi napasti i ostane u Redu. U samostanu Brive, što ga je osnovao svetac, dogodilo se čudo sa ženom, koja je braći donijela povrća po najvećoj kiši, a kod toga ostala posve suha. Antun je bio onaj koji je zamolio gospodaricu te žene milostinju, jer nisu imali ništa za jelo.

Braća su iza povečerja, kad se svetac običavao udupsti u kontemplaciju, opazila u svjetlu mjesečine, kako su neki banditi ušli u polje samostanskog dobročinitelja i stali uništavati ljetinu. Antun ih upozori, da su to đavolska priviđenja koja su namještena zato da ometu njihovu molitvu. Ujutro su se o tome i sami uvjerili i njihovo se udivljenje prema ljubljenom poglavaru i čudotvorcu uvelike povećalo. Podignut na čast poglavara, nije isticao svoje dostojanstvo, već je prilazio svojoj braći pokazujući se kao posljednji među njima i sluga svih tvrdi Rigauld. Ali zato: »Bog, koji obara ohole, a podiže ponizne, učinio ga je pastirom po svom Srcu: blagim i budnim. O čovjeka uistinu ponizna! Sakrivao je svoje znanje, a bio je pozvan na čast apostolata. Tražio je niske službe u samostanu, a u njima je bio proslavljen. Postavljao se na posljednje mjesto, a čudesa su ga izdigla na prvo. Sam prelat, a uzoran podložnik, spasavao je svojom budnošću i blagošću duše, povjerene njegovoj brizi« (Rigauld).

Utemeljitelj Franjevačkog reda postavio je vrhovnim načelom svoje Regule: »Obdržavati Evanđelje«. U sedmoj nedjelji po Duhovima ističe Antun Evanđelje kao »Regulu Isusa Krista, koju treba predpostaviti svim redovničkim Regulama, ustanovama, tradicijama i navikama« (65). Jer nije učenik- ustanovitelj Reda- nad Učiteljem. Zato ga s pravom nazivamo »mudrim sinom, koji veseli oca«. Evanđeoska orijentacija učinila je Franju ocem svetaca. Prvi od njih je Evanđeoski učitelj.

MUŽ SVETOG RAZMATRANJA

Jedna od najutješljivijih pojava, bez koje bi bijeda svijeta dosegla zapanjivi stupanj, legija je duša koje mole. Ti anđeoski likovi u ljudskom tijelu neprestano obnavljaju lice zemlje jer svojom molitvom iskorjenjuju prokletstvo a siju blagoslov.

Molitva je razgovor duše s Bogom. Čovjek se u njoj diže duhom iznad samoga sebe i iznad svega stvorenoga. Duša se postavlja pred Boga, a Bog pred dušu. On gleda dušu očima svoga milosrđa, a duša gleda Boga očima skrušenja.

Sv. Antun pozna molitvu usta, srca i ruku. Molitva usta ili usmena zove se ona koja ne zaokuplja samo dušu, već i jezik. U njoj se i duh i jezik kao blizanci uzdižu pred Boga i zajednički iznose pred njega svoje prošnje. Misaona molitva ili razmatranje pažljivo i s osjećajem pretresa vjerske istine. Najviši stupanj misaone molitve je kontemplacija. U njoj duša s udivljenjem, bez napora, **gleda** istinu. Sam Bog se objavljuje u duši. Molitva ruku je ona za koju piše Sv. pismo: »Molite bez prestanka!« (1 Sol 5). Onaj moli bez prestanka, tvrdi Antun, koji ne prestaje činiti dobro (Str. 212).

U toj nepreglednoj legiji molitelja zauzima vidno mjesto i Antun. Molitva je bila kod njega početak mudrosti i dobrote. U oceanu božanskih istina i djela nalazio je on misli, koje su oblikovale njegov sveti život i nadahnjivale njegove propovijedi.

1. Molitva usta

O dvojici svetaca katoličke Crkve znamo da im je Bog čudesno sačuvao jezik poslije smrti. To su sv. Antun i sv. Ivan Nepomuk. Ovaj je drugi osobito štovao prvoga. Antunu je Bog sačuvao jezik jer mu je omilio svojim g o v o r o m, a drugome jer mu je ugodio svojom š u t n j o m. Franjo Mendozius D. I. ovako slavi Antunov jezik: »Kad bih imao sto jezika i sto usta, kad bi se svi moji udovi pretvorili u jezik, kad bih govorio jezike ljudske i anđeoske, kao što

kaže Pavao, ne bih se dovinuo do one hvale, koju dugujemo Antunovu jeziku. On dok šuti govori; mrtav živi, zakopan uskrisava; dok ljudi drže za nj da se pretvorio u prah, on se zaodjenuo svojom prirodnom ljepotom.«

Sv. Bonaventura bio je prvi, koji je opjevao slavu svečeva jezika. Za prenos Antunova tijela u novi grob u pregrađenoj crkvi u Padovi bila je određena Bijela nedjelja, 8. travnja 1263. Prenosu je prisustvovao i Bonaventura, sedmi general Reda. Tom zgodom otvorili su lijes. Tijelo je bilo u prahu, samo je jezik ostao nakon 32 godine iza svečeve smrti posve sačuvan i svježe boje. Pun udivljenja uzeo ga je sv. general u ruke i kroz suze radosnice uskliknuo: »O blagoslovljeni jeziče, koji si uvijek hvalio Boga i poticao druge da ga hvale! Sada se očito pokazuje kolika je bila tvoja zasluga pred Bogom.«

Pratilac i učenik sv. Antuna, bl. Luka Belludi, slavio je tom zgodom u svojoj propovijedi kreposti i zasluge svoga oca i učitelja.

Antun je cijelim svojim bićem i svim svojim najrazličitijim djelovanjem slavio Boga. Ipak Bonaventurina riječ daje nam pravo da zaključimo, da je baš svečeva molitva i njegovo poticanje da i drugi molitvom slave Boga prvenstvena zasluga svečeva jezika. Taj je jezik bio više nebeski nego zemaljski. Ili je govorio s Bogom u molitvi ili je govorio o Bogu u propovijedi.

Papa Pijo XI piše: »Osobito onda kad se nije pouzdavao u svoju snagu, žarko se molio danju i noću te se uistinu može reći da je čitav njegov život bio trajna molitva upravljena Bogu.«

Bog je rijetkim čudom bilokacije očitovao kako je Antun ljubio zajedničku molitvu s braćom i kako joj je nastojao redovito prisustvovati. Na Veliki četvrtak propovijedao je u crkvi sv. Petra u Limožu, gdje se najviše zadržavao za svog boravka u Francuskoj. U isto vrijeme pjevala su njegova braća u koru Jutrenju kod koje je njihov sveti poglavar trebao čitati jednu lekciju iz božanskog oficija. Za čas on zaustavi govor i sabere se u dubokoj šutnji. Na začuđenje sve braće koja su znala da je udaljen, pojavi se usred kora i pročita svoju lekciju.

Bogata Antunova molitvena teologija ističe, da prva nakana naših molitava treba da bude da steknemo Božju ljubav. Samo ljubiti Boga je »nešto«. Tu ljubav Božju poredi sa zemljom, koja jedina ostaje u sveopćim promjenama. »Ljubav nikada ne prestaje« (I Kor, 13, 8).

2. Molitva srca

U svojim »Djelcima« napisao je sv. Franjo da nitko ne može napredovati u dobru ako ne nastoji podizati srce i duh Bogu u čestoj i žarkoj molitvi. Sjedinjenje s Bogom je posljednja težnja duhovnog čovjeka. Put tome sjedinjenju je molitva srca. Rigauld piše, da se naš svetac svim svojim bićem posvetio z n a n o s t i m o l i t v e.

Duša pravednika je Antunu ona kuća za koju piše u Sv. pismu: »Kuća moja neka bude kuća molitve!« (Lk 19, 45). Kuća ima temelj, zidove i krov. Temelj je poniznost, zidovi kršćanske kreposti a krov ljubav. Gdje to postoji, tamo se nastanjuje Gospodin... Duhovni čovjek odvraćajući se od briga za zemaljske stvari, od nemira i uzrujavanja i ušavši u kuću vlastite savjesti, zatvorivši vrata pet sjetila uživa u miru nebeske slasti« (Str. 371).

Možda nijednu drugu misao nije Antun obradio s toliko uvjerljivosti i osjećanja kao čežnju duše da se sjedini s Bogom. »Ako ljubiš (dobar život) mrziš (zao) život. Ako se zanosiš za višim životom, preziri niži! I obratno: Ljubi sebe onakva kakva te je stvorio onaj koji te je ljubio; mrzi na se onakva kakva si od sebe ti načinio; zanosi se za onim višim u sebi, a preziri ono niže! Ljubi sebe radi onoga radi čega te je ljubio onaj koji se za te predao. Mrzi na sebe radi toga što si ranije mrzio ono, što je Bog od tebe načinio i radi čega te je ljubio« (Str. 448).

»Hoćeš li da svaki dan imaš Boga u duši? Uščuvaj se onakav, kakva te je on stvorio! Ne idi za tim da od sebe načiniš drugačijeg čovjeka od onoga, kakva te je Bog načinio. I tako ćeš svaki dan imati Boga u duši« (isto).

Kontemplativnu dušu poredi svetac s pticom. Ona nema u svom letu stalne pravce. Tako i kontemplativna duša kad se uzdiže u visine promatranja, nema određenog puta. Sav njezin put ovisi o Stvoritelju koji ulijeva u dušu slatkoću kontemplacije kome, kada i kako hoće (Sedamd str. 19).

Osobiti razlog radi kojega je Antun toliko njegovao molitvu srca, bila je njegova s l u ž b a. On je bio propovjednik, a taj mora da bude »sin znanja i poznavanja«. Propovjednik mora sigurno znati š t o, k o m e i k a d a treba propovijedati. S tim u vezi mora spoznavati na samom sebi: da li živi onako kako propovijeda. Propovjednik uvijek silazi s kontemplacije Boga na poučavanje bližnjega« (3. po Duh, 257).

Propovijedanje iziskuje znanje i mudrost, a obadvoje predpostavlja razmatranje. Kako su kod njega čežnja za duhovnim dobrima i želja da bude propovjednik po volji Božjoj bile izvanredno jake,

prihvatio je svim žarom i molitvu srca koja vodi tom cilju. Već u doba svoga školovanja u samostanu augustinaca »zaokupljao je svoju čistu dušu razmatranjem nebeskih stvari, pa se danju ni noću nije dijelio od molitve« tvrdi Praživotopis.

Rolandino ovako formulira svoj sud o Antunovu molitvenom životu: »Taj čovjek koji je živio tijelom među braćom, duhom je boravio na nebu.« I drugi izvori prve ruke govore nam o povezanosti njegova apostolskoga i molitvenog života.

Prije svoga javnog djelovanja provodio je Antun najstroži pustinjački život u Monte Paolo. Dnevna hrana u tom eremitoriju bila je kruh, a piće voda. Bdijenja su bila duga, a pokore oštre. U Francuskoj je uredio sebi kontemplativni način života u jednoj spilji kod grada Brivea. U nju se povlačio nakon dnevnoga napornog rada. Njegova se strogost popela i do takve oštrine, da se je opažala klonulost tijela.

Uza sve to njegova blagoslovljena duša, gotovo posve oslobođena od utjecaja oslabljena tijela, slobodna u čežnji za nebeskim stvarima, mogla se nesmetano uzdizati do njih. Dok su mu se noge lagano doticale zemaljske prašine, njegove misli bile su kod Boga, a njegovi razgovori s nebeskim anđelima.

Iza kako je požeo posljednje snopove na njivi Gospodnjoj, povlači se u samoću u Campo San Piero. Njegov kratki boravak ondje, sve do predvečerja blažene smrti, pruža nam zanimljive podatke o njegovu kontemplativnom životu. Zaželio je da mu se u krošnji velikog stabla načini viseća sjenica u kojoj bi mogao da se bavi jedino Bogom. Kad mu je ta želja ispunjena veseo se uspeo u to svoje gnijezdo i provodio u njemu dane više anđeoski nego ljudski. Praživotopis nam o tom piše: »Živio je tamo samo za Boga i vruće je (kao Marija Magdalena) s pobožnim suzama i uzdasima molio da se očisti i od najsitnijeg praška kojim se, možda, okaljao u vezi sa svijetom, kako se to lako događa.«

Antun je bio čovjek mistike i zanosa. Zavrijedio je časni naslov Evanđeoskog učitelja jer je najsavjesnije obdržavao evanđeosku zapovijed o velikoj ljubavi. On je i druge o njoj poučavao i zato je postao v e l i k u kraljevstvu nebeskom. Oduševljeni sljedbenici njegova nauka o unutarnjem životu dali su mu naslov: Otac nebeske znanosti.

Antunov učitelj, opat Toma, tvrdi za njega da je upravo divno poznavao mistiku, dok je naprotiv bio slabije upućen u filozofiju. Sv. Antonin piše da je bio vrstan tumač mistične teologije i da su mu se divili svi oni koji su ga mogli slušati a usto su govorili da

su jedva ikada tako što čuli. Antun nije napisao neki posebni priručnik o mističnom bogoslovlju. Ipak se na temelju njegovih pisanih djela dade iskonstruirati njegova mistična teologija.

On tvrdi da su mnogi pozvani na mistični život, ali je malo onih koji uistinu idu tim putem. On razlikuje put početnika, naprednijih i savršenih. Stanje početnika odgovara duhovnom djetinjstvu. Bog se za tu duhovnu djecu brine više od ijedne majke. On početnike hrani posebnim milostima, rasvjetljuje ih da mognu rasti u krepostima. Početnici moraju imati trajno pred očima Kristovo čovještvo: njegovo rođenje, muku i uskrsnuće. Slabi duh, koji se ne zna kretati izvan vidljivoga i iskustvenoga, ima u tim otajstvima materiju, kojom će korisno zaokupiti oči duše. Napredniji su oni, koji već pokazuju plodove dobrih djela. Savršene vodi Bog samoći i pokoju srca. Njima se daje slast božanskih nadahnuća. Ti su puni dobrih djela koja nose jasan znak čiste ljubavi prema Bogu i bližnjemu (12. po Duh, 389).

Na dan sv. apostola Filipa i Jakoba raspravlja svetac o temi kako se »uzvisuje Boga« (Ps. 63, 7). Boga uzvisuje samo »visoko srce«, a to je srce onoga koji ljubi, koji žudi, koji se predaje kontemplaciji i koji prezire sve što je nisko. Boga se može uzvisivati samo u nama, a ne s obzirom na njega. Njegovo »uzvisivanje« je u intenziviranju naše ljubavi, u dizanju našeg srca. »Protegni duhom sebe da, koliko je moguće, dosegneš ili dohvatiš njega koji je nad tobom i koga nazivamo: uzvišenim« (806).

3. Molitva ruku

Kad se promatra s jedne strane tako bujan kontemplativni život, a s druge strane Antunov svestrani apostolat, nameće se samo od sebe pitanje: kako je mogao taj pisac, neumorni pučki misionar i borac proti krivovjerju u tom vrtlogu briga i poslova njegovati takav mistični život, koji uključuje posvemašnju apsorpciju volje i ostalih duševnih moći? Da li se mogu donijeti uvjerljivi dokazi za njegovu visoku kontemplaciju kao što se navode za njegov apostolat?

Odgovor na to pitanje je pozitivan. Antun je povezao kontemplativni i aktivni život u harmoničnu cjelinu. Molitvi usana i srca pridružio je molitvu ruku, kako je on sam naziva. To je po njegovoj definiciji molitva čovjeka koji živi u milosti Božjoj i neprestano čini dobro. Na taj je način i Antun načinio iz cijeloga svog života molitvu, a molitvu je smatrao pravim životom. Uistinu to i jest najbolje shvaćanje velikoga kršćanskog zakona molitve.

On dosljedno zastupa jednako snažnim argumentima vrijednost kontemplacije i aktivnosti. On tvrdi da žar pobožnosti odsijeva iz dobrih djela. Sveci odilaze iz aktivnosti u kontemplaciju a iz kontemplacije u aktivnost jer se ne mogu dugo zadržavati u kontemplaciji radi spasa svijeta. Zato ih on poredi munjom. Kao što ona tolikima svijetli ,tako i sveci svojom molitvom i radom osvjetljuju ljudima staze kršćanskog života (Str. 536).

Kako on sintetizira oba načina života u duhu serafskog Utemeljitelja Reda, svjedoči i poredba s očima. »Oči dobra pastira su promatranje i sućut s bližnjima. Oba ta oka treba da svijetle pred Bogom u bezazlenosti, a pred ljudima u nevinosti« (Str. 150)).

Antun konkretizira ulogu kontemplacije u radu. »Kontemplativni život — koji je u skrušenosti srca- ima da bude put k aktivnom životu, ukoliko molitva i pokorničke suze sređuju revnost u radu, ohlađuju žar napasti, da se sva aktivnost može odvijati u skromnosti srca« (Str. 124).

»Samo onaj ispravno govori Isusu Gospodine koji vjeruje srcem, koji vjeru priznaje ustima i svjedoči djelima. Ako postoji negdje jedno bez drugoga, to znači nijekanje Isusova imena. Mogu ga usta ne znam koliko slaviti- uza sve to život takvih ljudi više psuje Gospodina nego ga slavi« (Str. 335).

Naše biće ne smije biti u molitvi razdijeljeno. Što imamo na jeziku, treba da imamo i u srcu. »Podijeljena duša neće izmoliti ništa. Treba nastojati da budemo jedinstveni, da jezik surađuje sa srcem; tako će molitva biti slatka melodija u ušima Gospoda nad vojskama« (Str. 372).

Spasiteljeva riječ: »Pogledajte poljske ljiljane« pruža svecu građu za izdizanje onih kreposti koje se ostvaruju u svijetu, bez samostanske klauzure i daleko od pustinjačke samoće. »Polje- za razliku od pustinje i vrta- je svijet. Ako se u njem održi cvijet kreposti, tada je u tom veća žrtva, ali i posebna veličina.« Tu misao potkrepljuje životom Krista Gospodina i njegove presv. Majke, koji su usred svijeta i u punoj životnoj aktivnosti sačuvali u eminentnom smislu »privlačivost vladanja i miris dobra mišljenja kod ljudi« (Str. 453).

Svojim principom, da treba iz kontemplacije silaziti u aktivni život, sjajno je obranio praksu koju je našao u Franjevačkom redu. Već je sv. Utemeljitelj raspoređivao po svijetu svoje sinove tako, da naizmjence vrše djela apostolata i provode povučeni život. U svojim »Djelcima« pod naslovom: »O načinu života u eremitorijima« piše, kako je uredio život u tim pustinjačkim samostanima tako, da jedna braća budu »majke« a druga »sinovi«. Prvi će voditi

život Marte, a drugi život Lazarove sestre Marije. Oni žive odijeljeno svaki za sebe. Tek iza trećeg liturgijskog časa prekidaju »sinovi« šutnju i odlaze »majkama«, da od njih prose milostinju kao najsiromašniji među siromasima. Kasnije izmjenjuju uloge majki i sinova.

Lijepo je rekao jedan misaoni čovjek: Ono što je u filozofiji misao, to je u religiji molitva. Jedno se bez drugoga ne može održati ni u filozofiji ni u religiji. Mi treba da molimo: srcem, ustima i životom. Razmatranje o božanskim stvarima je predmolitva; iza nje slijedi molitva ruku kad sve naše djelovanje, što ga obavljamo u milosti, usmjerujemo na slavu Božju. Molitva usta prati opet kao vjerni pratilac i jedno i drugo. Ona je kao glas živoga zvona koje odzvanja u svim prigodama života.

OGLEDALO SVIH KREPOSTI

Sv. Antun je plemić ne samo po rodu već i po kreposti, i to u pravom smislu riječi. Kreposna strana njegove svetačke ličnosti vrijedi više od njegovih čudesa. Čudesima je usrećio tisuće, ali dobar primjer njegova svetog života koristi milijunima. Mnogi moderni biografi, zaneseni čudesnim žarom njegove apostolske aktivnosti i brojem njegovih čudesa, zadržavaju se više na tim izvanjim pojavama njegova svetačkog lika. Naprotiv najstariji dokumenti snažnije ističu Antunov unutarnji život. Oni opširnije opisuju svetost njegove duše, triumfe milosti, koji se očituju u svim njegovim službama, kušnjama i borbama. Ovo poglavlje je posvećeno toj strani njegova bića.

1. Riznica kreposti i svetosti

Praživotopis ovako piše o Antunovim krepostima: »Svetoga Antuna možemo porediti s časnim patrijarhom Jakobom, o kome njegov otac Izak -praslika sv. Franje- ovako govori: »Gle, miris moga sina nalik je mirisu polja, koje Gospod blagoslovi« (Post 2, 27). Milost božanskog blagoslova natopila je ovo polje i oplodila mnogim krepostima. Antun je postao uzorom u poniznosti, slavan radi mudrosti, sugestivan u govoru, raspaljen u ljubavi, primjer u siromaštvu. Istakao se otmenošću i blagošću u saobraćaju i, kratko rečeno: u svemu je bio drag Bogu i ljudima«.

Legenda »Benignitas«, koje je vrijednost u tom da je sakupila tradiciju o svecu iz 13. stoljeća, doslovno piše: »Njegova je duša bila plodan vrt orošen milošću, u kojem je izraslo najmirisnije nebesko cvijeće: poniznost, mudrost, duh siromaštva i anđeoski žar, njegovo govorništvo, elegancija vladanja, plemenitost karaktera, ljubeznost i prijaznost prema svima.«

I Wadding u svojoj Kronici ističe Antunovu odmjerenost i diskreciju, a one su majka drugim krepostima bez kojih se plemenite crte karaktera okreću u mane. Primjenjivao ih je osobito u propo-

vijedanju i u davanju savjeta u ispovjedaonici. Ne može se na njemu ništa pronaći što nije bilo začinjeno tim krepostima.

Te tvrdnje ne smijemo smatrati neosnovanima i pretjeranima. Ti su pisci iznijeli povijesnu istinu. S njom su suglasni provjereni dokumenti kao i izjave nekojih papa, koji su govorili ili pisali o svecu.

Kad je riječ o tajni Antunovih uspjeha u propovijedanju, treba uz nadnaravne darove, kojima je Providnost obasula njegovu dušu, i uz dar čudesa, svakako spomenuti i svetost njegova života. Antun je bio vojnik koji je u borbi za Kristovo kraljevstvo u najvećoj mjeri iskoristio oružje što ga je svojim sinovima označio sv. Franjo: poniznost, žrtvu i ljubav. Gdje u svećeničkoj duši nema znanja i ljubavi, ondje ne može biti govora o tako plodnom propovijedanju kakvo je bilo Antunovo. Iz njega je govorilo osvjedočenje, srce ispunjeno ljubavlju prema Bogu i bližnjemu. Zato su i njegove jednostavne riječi i slike iz prirode zanosile, zato su padale suze iz očiju slušatelja i mijenjao se njihov život.

Da je svetac bio prožet ljubavlju za krepost, dokazuju u prvom redu njegove moralne propovijedi. Njegov osobni kreposni život dao je ono što Antun sam naziva »auctoritas loquendi« — »pravo naučavanja«. Svetac tvrdi da se »to pravo gubi kad djela propovjednikova ne podupiru njegov govor« (2. po Us, 146).

Krist nije u javnosti nikada nastupao sam — već uvijek u pratnji svojih učenika. Tako on ni u dušu ne dolazi sam, već ga uvijek prate kreposti »učenici Kristovi«. Tu misao usvaja i Antun. Upravo Gospodinove kreposti najbolje nam pokazuju kakav je on bio u životu (1. po Duh, str. 243). Krepost je »krv duše«, u kojoj ona živi (Šesd, 27). Kreposti omogućuju čovjeku da ide »kraljevskim putem« i da ne skreće ni na lijevo ni na desno (3. po Us, 174). U istoj propovijedi upozorava svetac da su najopasnije p r i v i d n e kreposti. Njih uspoređuje s trojanskim konjem, najpoznatijom varkom antičkog svijeta. Prave kreposti treba da se odlikuju »čvrstoćom i nježnošću, da budu vino i ulje, okovi i majčinska prsa, čelik i balzam« (str. 175).

Kad svjedočimo za Krista poniznošću, siromaštvom, strpljivošću i poslušnošću, tada govorimo onim ž i v i m j e z i k o m koji udahnjuje Duh Sveti. Uzalud se hvasta da poznaje i učvršćuje zakon Božji među ljudima onaj koji svojim djelima ruši taj zakon (Str. 226).

Na Kristove riječi: »Sazidat ću svoju Crkvu« razvija Antun svoju teologiju o krepostima ovako: »Razlikujemo: Crkvu slavnu, Crkvu u borbi i Crkvu vjerne duše. Kad je Krist izgrađivao prvu Crkvu, njegova su građa bile blažene duše; kod gradnje druge Crkve

ta su građa bili vjernici na zemlji, a onu treću gradi od materijala kršćanskih kreposti. Upravo zato, jer je takva duša Kristova građevina, ne treba se plašiti ni đavolskih progona ni ljudskog bijesa« (Str. 818).

U apokaliptičkoj ženi, ogrnutoj suncem, okrunjenoj zvijezdama i ukrašenoj mjesecom, našao je svetac sliku koja nam najbolje iznosi njegovo osobno oduševljenje za kršćansku krepost. Ta veličanstvena Ivanova prikaza zaslužuje ime »jake žene, koja više vrijedi nego biserje«. Blažena takva žena, koja obučena u krepost s visine, ostaje jaka u sreći i nesreći i svladava vlasti tmine. Cijena takve žene je velika, kao što je velika cijena Kristova Otkupljenja i kao što je velika cijena kreposti koje joj je dalo nebo. »Troje uočujemo kad je govor o suncu: blistavost, krasotu i žar. U blistavosti se odražava čistoća, u krasoti poniznost, a u žaru ljubav. Od ta tri elementa satkan je ogrtač vjerne duše, koji poklanja nebeski zaručnik svojoj zaručnici.« I Antunova duša je ukrašena ogrtačem, na kojem blistaju upravo te tri kreposti.

2. Blistavost čistoće

Sv. Antun je u narodnoj duši nerazdruživ od ljiljana. To je njegov simbol gotovo šest stoljeća. Drugi simboli, s kojima ga slikaju u ranim stoljećima kao na primjer s r c e, v a t r a i k r i ž izčezli su, ali ljiljan je ostao. Bez njega kršćanski svijet jedva može zamisliti pravu sliku našeg sveca. Učeni pisac na polju povijesti umjetnosti p. Kleinschmidt proputovao je sve kontinente svijeta da prouči ulogu sv. Antuna u umjetnosti. On je našao ljiljan uz Antuna i u najzabitnijim kršćanskim općinama Indijanaca blizu sjevernog pola. Čistoća srca je najzreliji plod prave religije. Za sveca je napisao general Franjevačkog reda Marrani: »Kao djevica je rođen, takav je i umro.«

Antun je sačuvao čistoću uz najteže borbe. U punoj mjeri je iskusio ono što je napisao sv. Augustin: »Među svim okršajima kršćana najteži su bojevi za čistoću!«

Njegovo rodno mjesto bila je trgovačka luka cijeloga tadanjeg svijeta- Lisabon. Taj grad je sa svojim žarkim podnebljem i zamamljivostima lučkog pristaništa povećavao i onako velike mladićeve napasti. Rigauld opisuje opasnost u kojoj se nalazila Antunova čistoća. Napast je bila strašna. Borba najvišeg stupnja. Pogibelj najbliža. Ali svi su se bijesni valovi razbijali o pećinu njegove odluke da ostane čist. Isti biograf tvrdi: »On nije nikada ni okom, ni pameću, ni srcem sašao sa stava božanskog zakona.«

U njemu se razbuktjela jaka tendencija proti čistoći. Snažno ga je vukla nedopuštenome. A nevini mladić nije ni za momenat popustio. Što je navala bila snažnija i otpor se povećavao. Božanski zakon je trajno odnosio pobjedu nad zakonom koji je i on, po dopuštenju Božjem, tako neobično osjećao u svojim udovima. Njegovo je tijelo ostalo »dobri i vjerni sluga« njegove odvažne duše.

»Kad se približio muževnoj dobi, uslijed razvoja požude, osjetio je, da ga snažnije nego to redovito biva, muči sklonost tjelesnosti«. Na temelju te Rigauldove izjave neki opovrgavaju, da je Antun ušao u Red augustinaca neposredno iza svoje 15. godine. Oni razlikuju kod njega dvostruku mladost: do 15. godine, koju je proveo sretno kod kuće bez posebnih teškoća, i mladenačku dob, period proveden u teškoj borbi sa sklonostima tijela. Ta je s razvojem postajala sve jača, a i njegovi su prijatelji u tom razdoblju nastojali vršiti na nj loš utjecaj. Jedva se može prije petnaeste godine govoriti o teškim porivima naravi i o smetanju vršnjaka. Bit će da se tu radi o godinama bližim dvadesetoj kad se mladići običavaju ženiti.

O tome periodu Antunovih borba i pobjeda za čistoću piše Pijo XI: »Među ovim uresima svetosti, kojima je svom snagom i trudom kitio svoju dušu, ističe se u prvom redu ljepota najsavršenije čistoće radi koje su ga, kao anđela u ljudskom biću, svi promatrali s udivljenjem. Ne kao da on nije osjetio požude; štoviše, postoje pisana svjedočanstva, da se on još u mladenačkoj dobi tužio, da osjeća drugi zakon u svojim udovima. Ipak on mu se tako žestoko i tako neumorno odupirao da je, svladavši i ukrotivši porive požude i neuredne naravne sklonosti, uščuvao neokaljen cvijet stidljivosti« (0 700. god. smrti).

Prema mudroj i prokušanoj smjernici sv. Augustina Antun je ljubav prema nedopuštenome posve potisnuo u pozadinu pravom ljubavlju, a vatru požude ugasio oduševljenom revnošću za Božji zakon. Onaj koji je imao da bude vanredno nesebični dobročinitelj svijeta, nije nikada popustio sitnom egoizmu, a taj je uvijek posljednji izvor nečistoće. Ljiljan u njegovoj ruci je veliki simbol pobjede njegova altruizma. Čisto srce padovanskog sveca je veće dobročinstvo svijetu nego čudesa kojima je doskočio nebrojenim potrebama siromašnih i ojađenih. Rana nečistoće na organizmu svijeta je opasnija od siromaštva, pogibeljnija od fizičkih bolesti, i zato više vapi za pravim liječnikom. A taj može da bude samo liječnik svetačkog primjera.

Kao što bistra voda, kolikogod je mutiš, ostaje bistra, a nečista se zamućuje zbog najmanjeg gibanja, tako je čista Antunova duša ostala neokaljanom i u velikim poteškoćama, u kojima bi nečista

duša našla prigodu da sve dublje pada. Kod njega se potpuno ostvarila riječ Zlatousnoga: »Raduj se, nevinosti, i kliči! Raduj se, jer si svuda nepovrediva, svuda sigurna. Ako si napastovana, to ti koristi; ako te ponize, ti se uspravljaš; ako se boriš, ti pobjeđuješ; ako te ubijaju, ti dobivaš krunu!«

Veliku Antunovu ljubav za čistoću objašnjava nam i njegova težnja za mučeništvom. Kako je krvno mučništvo u nekim vremenima rijetka pojava, Antun se ogledao za nečim, što će mu donekle nadoknaditi milost mučeništva. I našao je to u djevičanstvu. Izvršio je prvi, što je napisao u propovijedi na Pedesetnicu: »Prinesi cijelo svoje tijelo Isusu Kristu koji se čitav prikazao Bogu Ocu da uništi čitavo tijelo grijeha« (Str. 35).

Rigauld piše kako je Bog čudesno proslavio Antunovu čistoću. Na svojim putovanjima dođe jednog dana bolestan u benediktinski samostan opatije Silinjak. Bilo je to blizu Limoža. Neki redovnik, koji ga je posluživao, trpio je od neke teške napasti. Svecu je to bilo objavljeno nadnaravnim načinom. Pun sućuti prema nesretnom bratu dade mu da obuče haljinu koju je on malo prije svukao. Onaj je odmah oćutio olakšicu svoje nevolje i čistoću srca, kao da je u haljini bila skrivena neka božanska snaga. Poslije toga nije nikada osjećao prijašnjih napasti.

Antun nije samo primjer već i učitelj svete čistoće. Svako mjesto Sv. pisma, koje se samo moglo primijeniti na tu krepost, on skreće na tu temu. Najsnažniji lijek proti nečistoći je Kristova muka. »Misao na Raspetoga raspinje grijeh« (Str. 34).

Duša ima ostati vladarica a tijelo sluga. »Sluga pravednika je njegovo tijelo. Kako je sretan onaj koji ima poslušnog slugu, koji sluša sve što mu se pravedno zapovijeda. Kad mu kaže: Posti, i on posti, bdij, i on bdije...« (Str. 681).

Kad raspravlja o ljepoti čistoće, onda dovodi u sjećanje Kristovu poredbu o ljiljanima i Salomonovoj odjeći (Lk 12, 27): »Mudri Salomon označuje mudrace ovoga svijeta, koji uza svu obmamljivu govorničku vještinu nisu obučeni, ukrašeni, kao jedan od čistih Kristovih siromaha. Prvi su ukrašeni njegovanim tijelom i žarom požude. Druge krasi siromaštvo, dok prve obilje ogoljuje. Pokriveni su svojom nepravednošću i nevjerom, a goli su i bez kreposti. Ovdje su obučeni, a na drugom svijetu bez odijela. Oni su »trava«, koju Bog na ovom svijetu bogato obasipa zemaljskim dobrima, a sutra ih — u budućnosti — baca u peć. Nečisti sami podržavaju vatru, koja ih pali, svojim vlastitim bićem. Tamo ćeš izgarati od vatre, koju sada ovdje potpaljuješ svojom bludnošću! Hoćeš li da joj izbjegneš?

Ne raspaljuj je ovdje! A ako si je možda raspalio, ugasi je, svladaj požar grijeha« (Str. 454).

Teškoće napasti i kušnje podnose dobri i zli. Svi su kao grožđe pod prešom. S tom razlikom, što dobri od zgnječenog grožđa postaju vino, a zli otpatcima, koji se bacaju na smetište (3. Kor, 78). Svetac propisuje lijek proti požudi tijela: odricanje. Na svom receptu dodaje pacijentima ovu opasku: »Bila bi velika ludost, kad netko ne bi htio ozdraviti od lijeka jer mu je gorak. Isto vrijedi za čovjeka koji neće lijeka pokore za dušu samo zato jer mu je pokora nešto gorka« (Str 806).

Za Antuna — mistika je posebna vrijednost čistoće u tom, što ona čovjeka disponira za kontemplaciju. Samo oni, koji su čista srca, mogu gledati u kontemplaciji Isusa Krista »silu i slavu Božju« (Str. 86).

Svoje nazore o čuvanju čistoće primjenjivao je svetac osobito kao odgojitelj mladih redovnika. O tom piše papa Pijo XII: »Nije samo (kao učitelj bogoslovlja) predavanjem i riječima, već i primjerom sveta života uzgajao svoje pitomce pazeći osobito na cvijet čistoće. Koliko je to bilo milo neokaljanom Janjetu, to je više puta ono pokazalo. Često, dok se molio očima uprtim i duhom uzdignutim prema nebu, evo iznenada Dječaka Isusa u velikom sjaju, kako grli mladog franjevca i kako nasmiješen usrećuje sveca djetinjim milovanjem; a on izvan sebe i postavši od čovjeka anđelom, sada s anđelima i s Janjetom pase među ljiljanima« (Exulta Lusitania felix).

Pijo XI slavi Antuna kao učitelja i uzor čistoće. On smatra prikladnim da ono što je u njegovoj okružnici napisano o Antunovoj čistoći, bude vjernicima predmet razmišljanja, i da svi primijene na se njegov primjer. Papa osim toga želi »da svi istražuju na koji način i kojim sredstvima je Antun sačuvao neokaljanu svoju nevinost i kako se mogao dovinuti do vrhunca svetosti« (Breve o 700. god. smrti).

3. Sjaj poniznosti

Zašto poniznosti pridavati sjaj? Zato što je ona ukras svih kreposti. »Što je životu drveta korijen, to je životu čovjeka poniznost« (Str 790). Po njoj zaključujemo na pravu veličinu čovjeka. Čovjek je toliko velik, koliko je velik pred Bogom, a pred njim raste u istom omjeru, u kojem pred sobom postaje manji. Drugim riječima: Naša čast se objektivno toliko diže, koliko pada naša oholost. »Ima li odličnijeg dostojanstva nego kad čovjek vlada nad samim sobom i kad drži u poniznosti vlastiti ponos?« (Božić, str. 714).

Svečeva je misao da nije lako nešto veliko stvarati, a kraj toga ne misliti visoko o sebi. S tim je istakao glavnu oznaku kršćanske poniznosti. Ona nije nikakva bezvoljnost, inertnost, uzmicanje. Poniznost ne isključuje stvaranje v e l i k i h djela. Ona isključuje uzveličavanje sama sebe. Ona nije egoistična. U svojoj suštini ona je altruizam. Ona uvijek daje prednost Bogu i ljudima. U tome je njezin dragocjeni plod što ispravno rješava odnos Boga i čovjeka i odnose ljudi među sobom.

O poniznosti sv. Antuna pišu svi njegovi životopisi. Iz njih se dade sažeti formula, da je on bio utjelovljena poniznost. Sv. Bonaventura tvrdi da se on na početku svoga franjevačkog puta više vježbao u pranju posuđa nego u proučavanju svetih knjiga. Njegovu poniznost dokazuju njegova djela. On je nezapažen na generalnom kapitulu Reda kao i u samoći u Monte Paolo. Ponizan je kad mu je dodijeljena najniža služba kao i na katedri profesora Sv. pisma. Ponizan na propovjedaonicama koje su okruživale tisuće slušalaca. U svojim pisanim djelima toliko je izdizao poniznost da iz toga možemo zaključiti, kako ju je žarko ljubio.

Pijo XI ovako piše o njegovoj poniznosti: »Iako su mu se svi divili, iako ga je njegov Serafski otac i učitelj iz poštovanja nazivao s v o j i m b i s k u p o m, on sam, smatrajući se beskorisnim slugom, nije težio za višim službama i dostojanstvima, već je tražio one najniže i težio za blaženom samoćom« (Pismo biskupu Padove 1931).

Nije to bila slabost čovjeka koga je slomio životni napor. Njegovi energični nastupi za pobjedu svete stvari upravo protivno dokazuju. Na stazama osobnog i apostolskog života trajno ga je pratila izvanredna energija duha.

Krepost poniznosti dosegla je kod sveca tako visoki stupanj savršenstva da je želio da bude preziran, a smatrao je počašću da bude posljednji i zabačen među braćom. Svojom urođenom pronicavošću nastojao je sakrivati darove i rijetke milosti koje mu je nebo tako obilno dijelilo. Na činjenicu da je čistio stanove braće i prao kuhinjsko posuđe, nadovezuje Wadding da mnogi drugi ne rade tako. Oni — piše taj kroničar — prije nego postanu učenici, žele da budu učitelji i ne stide se bezobzirno gurati na katedre. Antun je protivno radio. Već usavršen u poznavanju Sv. pisma, volio je da ga drže za neznalicu nego li za učenjaka i učitelja.

Ako saberemo iz svečevih djela nauk o poniznosti, vidimo kako ju je on najčešće povezivao s nasljedovanjem Isusovim, s molitvom, kontemplacijom i ispravnim odnosom prema ljudima.

Budući da je Antun želio da bude savršeni sljedbenik Kristov, prigrlio je s entuzijazmom poniznost koju Isus toliko ljubi. Položio ju je kao ugaoni kamen u mističnu zgradu svoje svetosti. Jedna

riječ u Evanđelju dosta mu je da s nedostiživom govorničkom vještinom raspravlja o poniznosti Sina Božjega. »S i š a o« Isus s Marijom i Josipom u Nazaret. Kad je Sin Božji s i š a o, tada treba da sva ljudska veličina siđe i padne u prah. Neka sama od svoje volje siđe s Isusom prije nego je on baci u pakao. Neka se zastidi paklena oholost, neka se sruši naduta drskost, jer je s i š l a Božja strpljivost. Dok bijedan čovjek puže rukama i nogama da se uspne do časti koje ga obeščašćuju, dotle dobri Isus na poziv svoje Majke napušta mjesto u hramu — usred učitelja — odgađa učiteljsku službu od dvanaeste do tridesete godine, iako su ga svi koji su ga slušali hvalili i divili se njegovoj mudrosti i odgovorima, te se povukao u Nazaret« (Str 659).

Posluh Isusov svetom Josipu i Mariji u Antunovim je očima zapanjiv primjer, koji on opširno komentira. »Takav i toliki »i m« je bio poslušan. Na koga misli evanđelista kad piše »i m«? Na tesara i siromašnu Djevicu. On Prvi, on Najviši, On Gospodar anđela bio je poslušan ljudima! Stvoritelj neba podlaže se tesaru; Bog vječne slave siromašnoj Djevici. Tko je ikada što takvo čuo? I tko je ikada vidio što slično?

Neka se, dakle, ne ustručava podložiti filozof ribaru, učenjak priprostome, pisac neukom, kneževski sin plebejcu« (Str 661).

Antun je tu krepost personificirao. On s njom razgovara kao s dobrim prijateljem. U njoj gleda snagu koja postizava u moralnom svijetu velike uspjehe. »Poniznost je kao vatra. Ona snizuje ono što je visoko, i ono što je kompaktno, pretvara u prašinu. Tako i poniznost savija oholost, a tvrda srca smekšava i potresa istinom: Prah si i u prah ćeš se vratiti (Post, 3, 19). O poniznosti, kad si priklonila božansku Glavu u krilu siromašne Djevice, što je tada tako visoko što ti ne bi mogla sagnuti?« (Str 536).

On dovodi u usku vezu m o l i t v u i p o n i z n o s t. »Onaj koji je postigao siromaštvo u duhu taj jedini može iskreno moliti s Isusom za svoje progonitelje: Oče, oprosti mi jer ne znaju što čine! Tko je od srca ponizan taj opršta svima koji su ga uvrijedili i za njih moli« (Str 566).

Njemu nije izmakla ni misao o plodovima poniznosti. »O Božje dobrote! O dostojanstva skrušenog grešnika! Onaj Bog, koji ispunjava vječnost, nastanjuje se u poniznu srcu i u skrušenom duhu« (Str 45).

Poniznost je temelj zdrava socijalnog poretka. »Tri božanske Osobe svojim djelovanjem obuhvataju sve pojave kod svih ljudi. One nisu dale jednom čovjeku sve. To »s v e« je dano svim ljudima zajedno. I ono čega pojedinac nema u sebi — ima u drugom. Tu treba da nađe poticaj da ostane u ljubavi i u poniznosti« (Str 369).

Samo Bogu treba pripisivati mudrost, moć i vlast. On je jedini Gospodin i učitelj, a mi smo podanici, sinovi, braća — pa prema tome svi smo među sobom jednaki. Imamo isti početak, isti cilj, otkupljeni smo istom cijenom i određeni da uživamo istu nagradu vječnog života. Sve su to motivi da njegujemo ljubav i poniznost.

4. Žar ljubavi

Mistični nadarena Umbrija dala je sv. Antunu u ruku simbol ljubavi — srce iz kojega plamsa vatra. Taj mu simbol potpuno odgovara. Kreposti, kaže sv. Jeronim, bez ljubavi ne mogu se smatrati krepostima. One su, ako nemaju pečata ljubavi, novčanice bez vrijednosti.

Antunov biograf dr Wilk zaključuje svoju knjigu o svecu ovako: »Ja bih sažeo značenje sveca u ovu rečenicu: Antun pripada onim likovima koji su — kao konkavno zrcalo svoga doba — upili svu bijedu svojih suvremenika, a iz sebe puštaju zrake onoga što je potrebno svakom, vatru žarke ljubavi prema Bogu i bližnjemu.«

Kod Antuna, kao i kod svetog Franje, lako je uočiti da njihova ljubav smjera na tri glavna objekta: na Isusa Krista, Bogorodicu i na duše braće ljudi.

Za Antunovu ljubav vrijedi tvrdnja da je čudesna jer se ispoljavala u čudesnim i junačkim djelima. Dodajemo da je njegova ljubav u isto vrijeme i velika tajna, većim dijelom sakrivena u njegovu srcu.

Augustin u svom tumačenju prve Ivanove poslanice piše da je svaki čovjek takav, kakva je njegova ljubav. Ako ljubi zemlju, on je zemaljsko biće, a ako ljubi Boga, što drugo da kažem nego da je božansko biće. Antun je opravdao svoju raniju pripadnost Redu »Učitelja ljubavi« sv. Augustina. On nije ljubio zemlju. Njegova herojska i čudesna djela, njegove kreposti i njegov nauk o ljubavi: sve nam to daje pravo da zaključimo na njegovu vatrenu ljubav.

On je najpouzdaniji svjedok svoje ljubavi kad piše: »Kao što je Bog početak svega, tako i mi moramo prije svega posjedovati ljubav, najvažniju krepost. Ako je ona u z a j a m n a i t r a j n a — tada ona opršta mnoge grijehe. Uzajamna znači: izmjenična i zajednička, a trajna ljubav je ona koja ne prestaje ni u sreći ni u nesreći, koju krasi konačna ustrajnost« (6. po Us, 212).

Iz njegovih rasprava o ljubavi lako je prepoznati Antuna m i s t i k a i u č i t e l j a kršćanskog života. Ljubav prema ljudima tako je snažno povezala Isusa Krista s nama da ga je privukla u našu bijedu »kao da bez nas nije mogao izdržati u nebu« (Nevina dječica, 773).

»Vjera bez ljubavi je isprazna. Tek povezana s ljubavlju odaje prava kršćanina. Vjerovati Bogu i vjerovati u Boga dvije su različite stvari. Vjerovati Bogu znači: smatrati istinitim ono što je on govorio. Tako vjeruju i đavli. I mi često vjerujemo pojedinom čovjeku, ali ne vjerujemo i »u čovjeka«. Vjerovati »u Boga« znači s ljubavlju obuhvatiti onoga, u koga vjerujemo, znači za njim težiti, uza nj prianjati i pripadati njegovu otajstvenom tijelu. Gdje je takva vjera, tamo je i pouzdanje u njegovo milosrđe, a tamo je onda i oproštenje grijeha« (19. po Duh, 506).

Blagoslovljeni utjecaj ljubavi treba da obuhvati čitavu Kristovu Crkvu. Sam Gospodin je opisao kakva treba da je ljubav u njegovoj Crkvi, kad je rekao Petru: pasi jaganjce moje, pasi ovce moje. Na te riječi nadovezuje Antun: »Gle! Tri puta je rečeno: pasi a ne striži ili muzi. Ako mene ljubiš radi mene, a ne radi sebe, pasi jaganjce moje; kao moje, a ne kao svoje. U njima traži moju, a ne svoju slavu, interese moje, a ne svoje, jer se ljubav prema Bogu pokazuje ljubavlju prema bližnjemu. Jao onima koji rijetko pasu, a često strižu i muzu!« (Petrovo, 918).

Kad raspravlja o ljubavi, tada je svečevo srce osjetljivo kao radar. Zapaža što možda nitko prije njega nije tako ingeniozno zapažao. »Gospodin dva puta preporučuje one slabije »jaganjce, ovčice« koje su nježnije i slabije konstrukcije, a samo jedanput ovce...« Iz toga povlači moralnu pouku, dostojnu Evanđeoskog učitelja: »Nekada je Krist rekao apostolima: Pustite malene da dođu k meni! Ovdje kaže: pasi jaganjce moje i opet (prema grčkom tekstu): pasi ovčice moje!, da im stavi na srce posebnu brigu za mladež, kojih treba da u isto vrijeme nasljeđuju jednostavnost i nedužnost. S drugom riječi im opet preporuča one vjernike u Crkvi. koji su ćutljiviji i neznatniji, kojima treba više pastirske brige« (Str. 926).

Papa Pijo XI želio je prigodom 700-te obljetnice svečeve smrti svratiti posebnu pažnju svijeta na Antunove kreposti. Ustvrdio je da je svetac neprestano napredovao u redovničkom načinu života tako, da se činilo, da se svaki dan vidljivo približava najvišem vrhuncu svih kreposti. Želja je papina bila da Antunov kreposni život bude ogledalo kršćanskom svijetu. S tom nakanom ovako apelira na vjernike: »Na to svjetlo svetosti, kojim se diči katolička Crkva, neka svi gledaju, a prema njegovim djelima i krepostima, neka svi nastoje urediti svoj život. Neka omladina od njega nauči zazirati od zavođenja ovoga svijeta i dizati čistu i pobožnu

dušu k uzvišenim idealima. Neka se nauče oni koji se bave svetim misijama, odvažnosti, da ih protivštine ne slome i da ih ne uznesu uspjesi. Da ustrajno revnuju u apostolskoj službi. Neka, napokon, sveti propovjednici nauče da iz njegovih spisa, punih Božjeg duha, crpe svoju mudrost i — prilagođujući se živo zapovijedima i primjerima Isusa Krista — urede svoju dušu za vrlo ozbiljnu službu propovijedanja. A najviše želimo da svi oni koji su prihvatili redovnički život, plemenitim natjecanjem nasljeduju prednosti i izvanredne zasluge ovoga preslavnog uresa franjevačke obitelji« (Iz pisma biskupu Padove).

STUP CRKVE

Riječi Otkrivenja (12, 1) »Potom se na nebu pokaza veličanstven znak: Žena obučena u sunce« primijenjuje sv. Antun alegorijski na Crkvu. Dobro se ona naziva »ženom« radi velike svoje plodnosti. Vodom i Duhom Svetim dala je ona život nebrojenoj djeci. Sunce, u koje je obučena, Isus je Krist. Jedino to Sunce među planetima pravog neba svijetli svojim izvornim svjetlom. On je jedini izvorna dobrota, pravednost i svetost. Ta Žena i to Sunce su nedjeljivi. Gdje je Crkva, tamo je i Krist. »Ja sam s vama — u Crkvi — u sve vrijeme do svršetka svijeta« (Mt. 28, 20). On u njoj neprestano živi, djeluje, poučava, trpi i slavi pobjedničko slavlje (2. po Us, 138).

Crkva je čuvarica istine. Sv. Petar izrekao je riječ neprolazne vrijednosti: »Gospodine, komu ćemo otići? Ti imaš riječi vječnoga života!« (Iv. 6, 68). Iste riječi možemo upraviti i Isusovoj Crkvi. Ona stoljećima nastoji da istina zavlada svijetom. A jer su istina i znanost nerazdružive — slijedi da je Crkva i jaki oslonac znanosti.

Crkva je kula ćudoređa. Ona kultivira cijelog čovjeka. Paralelno s razumom ona pozitivno utječe i na volju. Tako uz istinu promiče i dobrotu. Dok Crkva propovijeda uređenje svijeta na bazi dekaloga, ona uspješnije od svih zajednica promiče i socijalnu pravdu među ljudima. Duhovnim i tjelesnim djelima milosrđa, što ih vrši na svim područjima privatnog i javnog života, dokazuje kako joj je na srcu opće dobro. Tu se pokazuje u svoj privlačivosti majčinsko srce Crkve, taj nepresušivi izvor blagoslova za čovječanstvo.

Crkva je ustanova koja propovijeda kršćansku savršenost, a time vodi svijet do savršene sreće.

Dok slavimo Crkvu kao učiteljicu i čuvaricu istine, slavimo paralelno u njoj sv. Antuna kao učitelja istine. U Crkvi gledamo zaštitnicu sirota i zapuštenih a u njezinom vjernom sinu Antunu »pomoćnika bijednih«. Crkva, majka svake svetosti, uzdigla je svojom

kanonizacijom na nebrojene oltare Antuna »ogledalo svake kreposti«. Svojim naukom o Crkvi, svetošću svoga života i apostolatom postao je Antun ne samo vjerni sin već i stup Crkve.

1. Učitelj univerzalne Crkve poučava o Crkvi

Antunova pisana djela dokazuju da je njihov pisac bio prožet najdubljim pijetetom prema Crkvi. On je bio u punom smislu riječi crkveni čovjek. Svoje propovijedi napisao je na temelju liturgijskih tekstova, dakle, na temelju službenog kulta Crkve. U svojim Govorima je dogmatski osvijetlio sva važnija pitanja, koja danas obrađuju u teologiji traktati o Crkvi. On ne piše kao učenjak, koji potvrđuje i dokazuje nauk Crkve, već kao govornik koji dogmatski poučava da moralno popravlja. Konačni cilj njegovih teoloških rasprava je uzoran kršćanski život, prožet ljubavlju prema Bogu i bližnjemu. On podvlači posvetiteljsku ulogu Crkve. Ona posvećuje svijet po afektivnoj ljubavi i po praktičnim djelima milosrđa.

Najmilije njegove teme o Crkvi jesu: Crkva — zaručnica Kristova i Crkva — mistično tijelo Kristovo. Uz govor o mističnim zarukama tu i tamo dodaje i govor u mističnoj gozbi u Crkvi. Upravo ta dva predmeta njegovih raspravljanja pružaju mu najpovoljniju prigodu, da se raspjeva o odnosu između Krista i njegove Crkve.

Na Veliki četvrtak piše: »O ljubavi Zaručnika prema svojoj Zaručnici, Crkvi! Svojim presv. rukama pružio joj je na današnji dan vlastitu krv, koju je trebao sutradan proliti za nju. Neka uđe Zaručnica Crkva u šumu svih dobrohotnosti i muka svoga Zaručnika. Neka skupi zajedno pogrde, zaušnice i pljuvačku, ismjehivanje i udarce bičeva, sad opet križ, čavle i koplje — i neka sve to poveže konopcem ljubavi. Neka si načini stručak smirne — sućuti i supatnje i neka ga postavi na grudi, tamo gdje je srce, u kojem je ljubav. Dragi, koji će sutra biti svojoj Zaručnici stručak smirne, on joj je danas »grozd ciprov«! (Str 848).

Druga je istina o Crkvi, koju svetac toliko ističe, istina o mističnom tijelu Kristovu. Na dan obraćenja sv. Pavla piše: »Glava Crkve bila je u nebu, noge su njezine hodale zemljom. Po njima je Savao gazio i zato je Glava viknula s neba: Savle, zašto me progoniš? Ovaj je progonio, a Onaj je osjetio bol i zajauknuo: Zašto me progoniš?« (Str 798).

Krist, Milosrdni Samaritanac, uvijek je bliz svojoj Crkvi. »Nitko nam nije bliži nego Onaj, koji je izliječio naše rane; jer Glava i tijelo su jedno« (13. po Duh, 417). Nije dosta da vjernici pripadaju Crkvi samo po imenu. Treba da su u njoj svojom voljom i po milosti.

Otajstveno tijelo Kristovo je ugroženo od mnogih izvan Crkve i od mnogih u samoj Crkvi. Zato Crkva mnogo t r p i. I otajstveno tijelo Kristovo razapinju, napajaju žučju i octom boli. Ljubavlju žrtve uzvraća Crkva ljubav svom nebeskom Zaručniku. Svetac proživljava s Crkvom njezine patnje i pun sućuti piše: »O, Siromašna — Crkvo! Suočena s nevoljama, bez svake utjehe, povjeri Gospodinu svu svoju brigu, i on će te okrijepiti!« (9. po Duh, 351).

U Antunovoj ekleziologiji najviše se govori o crkvenoj hijerarhiji. Prelati Crkve su njezin n e b e s k i s v o d. Njihov čisti život je s u n c e. Njihovo je znanje, kojim druge prosvjećuju, m j e s e c. Njihov dobar glas kod vjernika su z v i j e z d e. Kao nekada Duh Gospodnji nad vodama, tako lebdi crkvena hijerarhija nad narodima, da ih štiti i brani (357).

U crkvenom poglavaru gleda Svetac »Adama koga je Bog uzeo i postavio u edenski vrt da ga o b r a đ u j e i č u v a. Taj vrt je Crkva. On treba da u Crkvi vrši djela milosrđa prema podložnicima i da svojim propovijedanjem čuva Božji narod« (Petrovo, 918).

Antun sjajno osvjetljuje primat sv. Petra i njegovih nasljednika. Petar je zavrijedio da čuje od Isusa: »Ti si Petar! Ne kaže mu se: Ti ćeš se zvati Petar, već: Ti to jesi. Ti si Stijena od mene Stijene. Ipak ti si to tako da ja sebi zadržavam dostojanstvo da budem temelj« (Stolica sv. P, 818).

Kad Petar nastupa kao Kristov namjesnik, on je »sapientissimus — najmudriji«! Tu mudrost je stekao kao Kristov pratilac (Dj. 13, 4) jer je Isus Mudrost Očeva. Petar je više od drugih ljubio Krista, zato je u njegovoj školi i više naučio od drugih nebesku mudrost. On je bio neuk za ovu zemlju, ali mudar za nebo. On je danas primio nebeske ključeve i sjeo danas na nebesku stolicu da vrši sudačku vlast vezanja i odrešivanja« (Str 820).

Kristov namjesnik »sjedi na katedri«, dakle, na povišenom mjestu, s kojega uočava i uništava »svako zlo od strane đavla, tijela i svijeta«. On je kao kormilar na lađi »koji sve vidi, za sve se brine; nehajne potiče, marljive sokoli, a onima koji su u opasnosti, obećava tišinu i mir« (821).

»Onaj (Petar) koji je pred svima drugima priznao, pred svima drugima bio je nadaren ključevima«. Na tu svoju tvrdnju dodaje Antun tumačenje sv. Jeronima: »Čitava Crkva ima vlast, ne samo njezini Apostoli već i biskupi i svećenici, a Petar je tu vlast dobio u posebnoj mjeri da svi shvate, da nijedan koji se odijeli od jedinstva vjere i povezanosti s njim, ne može dobiti oproštenje grijeha niti ući u nebo« (str 825).

Antun je učitelj papine neprevarljivosti. Jedva je moguće teološki snažnije istaći tu istinu nego je to on učinio. On Kristovu namjesniku na zemlji pridaje isti naslov koji je Gospodin dao samom sebi: J a s a m i s t i n a. Jednakom pripravnošću treba slušati Krista i njegova vikara na zemlji, jer je i on » i s t i n a«. Jedan i drugi imaju službu da uče vjernike istini, da u istini sude i zapovijedaju« (Treća Korizmena, 89).

Crkva nastavlja Kristovo djelo. Da to uspješno izvrši, potrebna joj je snaga koja proistječe iz sloge i ljubavi. Bratska je ljubav kormilo Crkve Božje te je usmjeruje sigurnom spasu (5. po Duh, 291).

U dvije papinske bazilike u Rimu na najistaknutijem mjestu nalazimo u mozaiku likove sv. Franje i Antuna. Ispod mozaika u Lateranskoj bazilici nalazimo i sliku pape Nikole IV s natpisom: Nikola IV — sluga Bogorodice. Svojim postupkom želio je taj papa naglasiti kako mu je na srcu kult tih svetaca. Njegov nasljednik Bonifacije VIII mislio je, da ovi sveci nisu na tim mozaicima na pravom mjestu. Dok je ipak Franju kao utemeljitelja Reda kanio ostaviti pokraj svetih apostola, naredio je da se mjesto sv. Antuna izradi lik pape Grgura Velikoga. Čudo je, navodno, spriječilo, da se odstrani sv. Antun. Čim su radnici počeli udarati s dlijetom da izvrše papinu odredbu, pali su mrtvi na pod bazilike. De Rossi, koji je napisao više stručnih rasprava o rimskim mozaicima, spominje da su se tragovi započetog odstranjivanja zapažali na kukuljici sv. Antuna sve do restauracije g. 1663. Ta »umjetnička kanonizacija« pape Nikole IV, koja u spomenutim bazilikama daje Antunu mjesto uz svete apostole, govori indirektno o ugledu, što ga naš svetac uživa u očima Crkve. To je najviši »imprimatur« njegovom nauku o Crkvi.

2. Promicatelj svećeničke svetosti

Sv. Franjo je bio pravednik koji posve živi iz vjere. On je odvažno i bezuslovno prihvatio sve što iziskuje nasljedovanje Gospodinovo. Vjera i ljubav su mu ulile u dušu jedinstveno štovanje presvete Euharistije, bezgraničnu odanost Crkvi, koja nas vodi Kristu. Franjo je te spontane zaključke vlastite duše prenio u svoja Pravila i u svoj Testament. U tom Testamentu piše da neće istraživati svećeničke grijehe!

Sv. Antun je taj testamentarni amanet sv. Franje najsavjesnije provodio u životu i iscrpivo obradio u svojim Govorima. Na osnovi Sv. pisma on je na mnogo mjesta opisao, kakvi moraju biti i kakvi ne smiju biti službenici Crkve, osobito njezini prelati.

»Dobri prelati i svi sveti su lice Isusa Krista, i preko njih kao po licu, upoznajemo Krista« (2. po Us, 148). Uz takve poredbe kojima Antun izdiže crkvene prelate, nanizao je svetac i teške optužbe proti onim prelatima koji ne odgovaraju svom visokom pozivu. Sveca treba razumjeti.

Franjo je propovijedao u Umbriji, koja je bila uvijek vjerna Crkvi i papi. Antun je propovijedao u pokrajinama Francuske i Italije koje su bile zaražene krivovjerjem. A za krivovjerje su bili odgovorni i prelati i svećenici u tim pokrajinama. Zato je Antun veliki obnovitelj evađeoskog života, temeljito zahvatio u život klera o kojem uvelike ovisi takav život kod naroda. Evanđeoskom slobodom žigosao je i poroke tadašnjeg klera. Da li je u tom prekoračio svoju misiju?

Svetac je bio izvanredni Božji poslanik. O tome nisu nimalo dvojili njegovi slušatelji. To njegovo poslanje odavala je čitava njegova svetačka pojava kao i njegove snažne riječi. To je bilo svima očito, kao da je to bilo napisano na njegovu nevinu čelu. Navest ćemo zato samo jedan sigurni podatak iz njegova djelovanja u Francuskoj.

U Buržu (Bourges) bio je godine 1218—1232. nadbiskupom Simeon de Silly. Za njegova pontifikata održana je u sijelu biskupije sinoda. Dr de Lemp misli, da se tu radilo o narodnoj skupštini od 30. studenog 1225, na kojoj je bila proglašena vojna proti Albigenzima, povjerena francuskom kralju Ljudevitu VIII. Jedan drugi povjesničar misli da se tu radi o običnoj biskupskoj sinodi. Rigauld, i sam Francuz, koji je mogao doći do najboljih izvora, izvještava o svemu ovako:

»Najslavniji govornik onoga vremena Antun iz Lisabona bio je pozvan da održi govor. Za vrijeme govora svetac, rasvijetljen odozgo, saznao je da je nadbiskup bio jedan od plašljivih pastira koji se nisu usudili suprotstaviti neprijatelju. Slijedeći božanski impulz, koji je s njim obvladao, u danom času govora, oborio se svom snagom duha na nadbiskupa uskliknuvši: »Sada govorim tebi, mitronošče!« Zatim je u govoru ožigosao nekoje mane kojima je bila opterećena savjest toga prelata s takvim žarom, jasnoćom i solidnošću dokaza, da se nadbiskup iznenada ganuo na skrušenost i suze. Iza završetka sinode pozvao je svetog propovjednika na stranu, ponizno mu otkrio tajne svoje duše i od onoga dana bio je vjerniji Bogu, skloniji braći i zdušniji u izvršivanju svojih dužnosti.«

Uz taj »božanski poticaj« vodila je Antuna u popravljanju klera najčišća nakana da koristi Božjoj stvari. U pojedinim razdobljima crkvene povijesti bilo je među klerom pojava, koje Crkva nikada nije odobravala i koje nikada nije ni pokušala tajiti. Crkva, učiteljica istine, ne plaši se nijedne istine iz svoje tisućljetne povijesti. Moral, koji ona naučava, ostaje najsavršeniji moral, makar ga pogazili i njezini odabrani sinovi. Tolika svetost svećeničkog staleža, izgrađena na ljudskoj slabosti, ne potamnjuje kad u pojedinim slučajevima ta ista slabost prestaje da bude nosilac svetosti. Protivnici Crkve izgubili su pravo razumijevanje, kad iz svećeničkih nedostataka izvode zaključke, da se smije omalovažavati ili čak napuštati takvu Crkvu, koja ima i loših službenika.

Antun uzvišenom svetačkom indignacijom, uspješnom retorskom formom i argumentacijom žigoše mane svećenstva XIII stoljeća samo zato da ga dovede natrag na staze svetosti. U tom njegovu postupku nipošto ne smijemo gledati sklonost nedopuštenoj kritici. On sam piše, kad govori o Noemovu sinu Kamu, »koji je sramotio svog oca: Kam, to jest zao podložnik, razglašava grijeh svoga prelata, dok Sem i Jafet, to jest dobri podložnici, pokrivaju njihove slabosti, a da ih i ne gledaju« (Str 520).

Nedostaci, koje najviše žigoše, jesu: ambicija za crkvenim častima, pohlepa za zemaljštinom, pretjerani interes za svjetovne probleme i popuštanje strogosti u samostanima.

Crkveni službenici tražili su za svoje vladanje opravdanje u Justinijanovu zakoniku. Mnogi su se služili privilegijima koji su tamo popisani. Takvima svetac piše: »Kako je bijedan onaj koji se povodi za zakonima, po kojima se sudi u zemaljskim stvarima, a ne pazi na zakon po kojem će biti sam suđen« (Str. 350).

Antunove riječi bile su po Božjem promislu gorki lijek kojim je liječio svoje suvremenike. One donose stoljećima slatke plodove, kad ih crkveni službenici apliciraju na se da postanu »sveti, neporočni i besprijekorni« (Kol, 1, 22).

Padovanski svećenici štuju do danas u Antunu promicatelja svećeničke svetosti. Njihova zadruga dala je izraditi bakrorez, na kojem je autor prikazao gradski kler, kako ponizno kleči pred svečevim likom. Antun u sjajnom oblaku pruža ruke prema Djetetu Isusu. Slika nosi natpis na latinskom jeziku: »Društvo dijecezanskih svećenika pod zaštitom sv. Antuna Padovanskog, u župnoj i kolegijalnoj crkvi sv. Marije Magdalene.«

Visoki su zahtjevi koje Antun postavlja na službenike oltara. Ali oni više privlače nego odbijaju. Svetac ih je s njima više častio nego omalovažavao. Prema svecu svećenik treba da ima sjaj munje, da njegova pojava bude ljudima pobuda, poticaj i opomena.

»Prigrlimo Gospodnje siromaštvo, poniznost i njegovu gorku muku. Vođa duša treba da ima trajno na pameti siromašnog golgotskog Patnika.« To ističe u vezi s Kristovim riječima: »Mnogi su

proroci i kraljevi željeli vidjeti što vi vidite, ali ne vidješe« (Mt. 13, 17. »Pod prorocima razumijevamo crkvene pastire, a pod kraljevima velikane svijeta. I jedni i drugi rado bi vidjeli Krista u nebesima, ali ga ne žele gledati na križu. Rado bi s Kristom vladali, a u isto vrijeme rado bi se u svijetu veselili. Rado bi — kao što su to imali sreću apostoli — gledali ljepotu Kristove božanske naravi, ali ne žele s njim dijeliti sramotu njegove muke ni siromaštva, kao što su to dijelili s njim apostoli« (Str 409).

Na nedjelju dobrog Pastira nabraja Antun vlastitosti koje treba da ima dobar prelat: neporočnost života, poznavanje Božanskog pisma, rječitost, ustrajnost u molitvi, milosrđe prema siromasima, disciplinu kod podložnika i neumornu brigu za vjernike (Str 148).

Prelati treba da pjevaju Gospodinu novu pjesmu (Ps 95, 1) za razliku od stare pjesme, pod kojom smatra svjetovne i lukrativne znanosti. Bogoslovska znanost je ta nova pjesma koja obnavlja duše i koju uho Gospodnje sluša s dopadnošću. Svećenička sadržajna propovijed obnavlja svijet (Str 148). Svećenici su »zemljoradnici« koji u znoju lica treba da obrađuju »zemlju« sv. Crkve (Str 149).

Prelat treba da drži strogi crkveni zakon rezidiranja uz svoje ovce. On ih ne smije napustiti nezakonito ni uz kakvu pogibao. Tu zapovijed Crkve svetac postavlja ovako: »Prelat, koji napušta stada, nije drugo do idola u Crkvi. On kao Dagon pokraj škrinje zavjetne, predstavlja utvaru, a ne realnost. On zaprema mjesto, a od njega nitko nema nikakve koristi. On ima oči za svjetsku ispraznost, a ne za ljudsku bijedu; ima uši da sluša laskanja, a ne zato da zamijeti uzdisaje siromaha; ima nos da uživa u mirisima kao žena, a ne osjeća mirisa neba ni smrada pakla; ima ruke da s njima zgrće novac, a ne da s njima dotiče brazgotine Kristovih rana; ima noge da oblijeće dvorce, a ne da obilazi propovijedajući Božju riječ. Njegov glas ne odzvanja u čašćenju Božjem. Pa što je konačno taj idol za Crkvu? On kao demon ili vuk raspršuje stado. On je u vodama protivnika i krivovjeravaca. A dobrog pastira, koji je s cijelim srcem uz svoje stado, Krist nagrađuje povjerenjem, kojim je nagradio i sv. Petra riječima: »Pasi jaganjce moje (Iv. 21, 25). Pasi —, to jest vodi ih i čuvaj: propovijedanjem, molitvom i primjerom pobožnosti« (Petrovo, 918).

S jednakom indignacijom osuđuje nedostatke nekih redovničkih zajednica. »Skakavci (radi skakanja) označuju one redovnike, koji s dvije noge »siromaštva i posluha« skaču do visine vječnog života. Ali, jao! Danas, žalibože, nekoji od njih skaču natraške! Kupuju i prodavaju, grade i razgrađuju, vode parnice i prepiru se pred

sucima, dozivaju u pomoć odvjetnike, skupljaju svjedoke, koji su pripravni da se i zaklinju za prolazne, ništetne i isprazne stvari« (Str 64).

Na Cvjetnicu ovako moli: »Gospodine Isuse! Tko će biti taj koji će skršiti okove tvojih nedostojnih slugu? Okove bogatstva, časti, koji ih drže okovane uz zemlju? Tko će ukrotiti njihovu oholost i dovesti ih natrag na tvoje grudi?« (113).

Dovesti kler, dijecezanski i redovnički, na grudi Kristove! To je uzvišeni cilj Antunovih opomena. Njihovo mjesto nisu trgovi ni ulice sa svojom bukom, već Kristove grudi! Ta nam riječ otkriva veliku Antunovu ljubav za Krista, ali i za Kristove službenike. Svetac nam se u svjetlu tih riječi prikazuje kao Jeremija, koji je izvršio misiju, koju mu je Bog povjerio riječima: »Gle, postavljam te, da istrebljuješ i rušiš, da zatireš i ništiš, da gradiš i sadiš« (115).

3. Na braniku prave vjere

Kad je manihejsko i paulicijansko krivovjerje poplavilo Crkvu u sjevernoj Africi, naišlo je na svog najžešćeg protivnika u sv. Augustinu. A kad je to isto krivovjerje u ponešto drugom ruhu oživjelo u južnoj Francuskoj i sjevernoj Italiji, sukobio se s njim uz ostale i sv. Antun, veliki Augustinov učenik. I jednome i drugome dala je religiozna povijest ime »malj krivovjeraca«. Zašto baš malj? Tim se oruđem kovalo željezo, svladavala njegova tvrdoća. Malj čisti željezo od rđe, savija ga i bezobličnom daje oblik. Takvo željezo su krivovjerci. Željezo, otvrdnulo u herezi, prekriveno rđom krive nauke. Antun je ponovo dao njihovu životu, koji se toliko izobličio od pravoga evanđeoskog života, katolički karakter.

Hereze Antunova doba nosile su različita imena. U Pijemontu nazivali su se Katari, tj. čisti. Ti su dominirali u Romanji. Patareni, koji su se najviše proširili po Lombardiji, Valdenzi ili Dolinjaci, nastanjeni po dolinama, Albigenzi po gradu Albi u južnoj Francuskoj. Sve su te sekte bile i potpuna negacija kršćanske civilizacije. One su rušile blago vjerskih i moralnih istina kršćanstva. U krajevima, u kojima su se proširili, bio je uzdrman čitav društveni poredak. Crkva, država i obitelj bile su teško pogođene prevratničkim idejama i radom pristaša spomenutih sekta. Oblačili su se u anđele svjetla. Isticali su svoju umrtvenost, svoje poslove i siromaštvo. Hvastali su se etiketom evanđeoskog života. Uistinu je pak njihovo siromaštvo bilo oholo isticanje i plod njihove lijenosti. Bili su neutrudivi u nasilnom širenju svojih zabluda. Osebujan je bio i način njihova širenja. Obilazili su po kućama, nagovarali ljude, prijetili im, napadali crkve, svećenike i redovnice, ismjehivali crkvene

obrede. Posljednji im je bio cilj: uništiti katoličku Crkvu. U suštini je to bilo srednjevjekovno krivovjerje: lažno kršćanstvo i licemjerna krepost.

Licemjerje im je tako prešlo u narav da bi se pretvarali i onda, kad se ne bi pretvarali. Njihove laži su bile kao lavina snijega koja se ruši s visokih planina. Što dublje pada, to kupi sa sobom više snijega i postaje veća.

Da se uništi krivovjerje i obnovi pravi kršćanski život, bili su potrebni sveci. Antun je jedan među njima. Ognjenim mačem jasne i neodoljive riječi, obasjan svjetlom nadnaravnih pojava, vodio je bojeve Gospodnje gdje je opasnost bila najveća.

Svetac je upotrebljavao u suzbijanju krivovjerja pravo oružje. Za vrijeme pape Inocenta III imamo kraj heretičkog i katolički pokret siromaštva. Predvodili su ga prosjački Redovi sv. Dominika i sv. Franje. Propovjednici — putnici, predvodili su pučke misije svjetskih dimenzija. Cilj je bio obraćenje zavedenih masa. Antun je imao sve uvjete za uspjeh u tom radu. Sam vrlo siromašan, posjedovao je najsolidnije poznavanje Sv. pisma i žar pobožnosti.

Rad u vezi s pobijanjem hereza počeo je g. 1222. U pokrajini Romanji, a nastavio ga bez prekida u Francuskoj. Nakon povratka iz Francuske posvetio se tom radu u Milanu.

O tom Antunovu radu imamo dvostruka svjedočanstva. Jedna u njegovim pisanim djelima, a druga u dokumentima o njegovu životu. Iako Franjevački red nije direktno ustanovljen da suzbija krivovjerja, svetac se posve predao tom radu. Imao je za to djelovanje mnogo razloga. Heretici su stvorili svoj posebni nazor na svijet, organizirali pravu protucrkvu, uspostavili hijerarhiju, podigli svoje školstvo.

S druge strane glavni cilj njegova rada bio je u tom da u dušama vjernika oživi i raspali ljubav prema Isusu Kristu. Kako su heretici bili izmiješani s vjernicima, kojima je on posvećivao sve svoje sile, nije mogao izbjeći, a da s njima ne dođe u sukob. On je prihvatio borbu i vodio je neustrašivo do kraja.

Kad tumači bogati Petrov ribolov, ovako primjenjuje riječ o m r e ž a m a, koje su se gotovo razdirale: »Razdire se mreža od mnoštva riba jer sada upadaju u mrežu s odabranima i mnogi opaki. koji razdiru i samu Crkvu svojim herezama. Razdire se mreža, ali se ne gubi riba jer Bog svoje čuva i usred sablazni progonitelja« (Str 298).

Ni tako teška situacija nije obeshrabrila Antuna. To zaključujemo iz redaka, koje je nadovezao: »Na tvoju riječ bacit ću mrežu. Kad god sam je bacio iz vlastite pobude, kad god sam isticao sebe, a ne tebe, nisam ništa ulovio. A ako sam ipak što ulovio, nije to bila

riba, već žaba-kreketuša koja me je hvalila. A sve je to ništa. Na tvoju riječ, Isuse Kriste, onaj baca mrežu koji živi onako kako propovijeda. Ako radi kako govori — ulovit će veliko mnoštvo riba« (Str 298).

Praživotopis tvrdi da je svetac požeo veliki plod ne samo time što je heretike smeo i natjerao ih da ušute već i time, što je znao obratiti i najtvrdokornije među njima. Isti izvor spominje svečeve uspjehe u gradu Rimini. A Rigauld piše: »Svuda je u propovijedima i u javnim nastupima suzbijao krivovjerje.« Isti autor spominje i to, kako su sveca naumili otrovati. Svetac je znao u svojim nastupima skidati obrazinu s njihova lica tako da mu se nije nitko usudio oprijeti. Kad je primio propovjedničku službu, počeo je u stupice svojih govora hvatati lisice, koje su pustošile Gospodnje vinograde. Jasnim dokazima svladavao je krivovjerce i u disputama s njima, mnoge je obraćao Kristu.

Kroničar Wadding skupio je sva ranija svjedočanstva o Antunovu radu među hereticima ovako: »Otkrivao je njihove laži i njihovu podmuklost, osujećivao njihove pothvate, snažnim razlozima obarao njihove zablude, neprestano ih nemilice progonio i sipao na njihovu glavu pravu tuču udaraca. I to mu je pribavilo, da su ga svuda svi nazivali »neslomivim maljem krivovjeraca«.

Na temelju izvora možemo nabrojiti razloge radi kojih je požeo tolike uspjehe u toj najtežoj vrsti apostolata. To je u prvom redu b l a g o s l o v s n e b a. Na njemu se ispunilo Isusovo obećanje, koje nam je napisao sv. Luka: »Ja ću vam dati rječitost i mudrost kojoj se neće moći suprotstaviti ni oduprijeti vaši neprijatelji...« Gospodin je blagoslivljao njegovu revnost i davao njegovoj osobi osvajalačku snagu.

Nebo je priteklo u pomoć tome apostolu i č u d e s i m a kojima je potvrđivao svoje riječi. Dogma, na koju su heretici tada najviše nasrtali, bila je ona o presv. Euharistiji. Da je dokaže, načinio je čudo koje u njegovu životu zaprema eminentno mjesto. Samo čudo je povijesno zajamčeno. Tek pojedinosti ostaju nerazjašnjene. Jer se u najstarijim izvorima ne spominje mjesto čuda ni pokrajina u kojoj se ono dogodilo, mogla se je uz povijesne činjenice skovati putujuća legenda, koja spominje tri mjesta gdje se dogodilo čudo: Rimini, Bourges i Toulouse.

Rigauld donosi stvar ovako: »Neki opaki i lukavi krivovjerac, unatoč Antunovim izlaganjima i pobudama, nije vjerovao u stvarnu prisutnost tijela Gospodnjeg pod prilikama kruha i vina u presv. Sakramentu. Svetac, ganut tolikom bijedom i raspaljen revnošću

za vječni spas njegove duše, reče nevjerniku: »Ako se tvoj konj pokloni pravom tijelu Kristovu pod euharistijskim prilikama, hoćeš li tada povjerovati u istinu Gospodnjeg Sakramenta kako to uči Crkva?« Krivovjerac, razjaren tim prijedlogom, razdražen zlobom, odgovori: »Kroz dva dana neću dati svom konju nikakve hrane, a treći dan dovest ću ga na javni trg. Na jednoj strani iznijet ću pred izgladnjelu životinju svježe zobi, a na drugoj strani stajat ćeš ti držeći u ruci Hostiju za koju kažeš da je tijelo Kristovo. Ako se konj ne osvrne na zob, već se prostre pred tijelom Kristovim, priznat ću i ja istinu o tom Sakramentu.«

Kako je bilo uglavljeno, nisu konju davali dva dana nikakve hrane. Treći dan stigne povorka na javni trg. Na jednoj strani postaviše zob, dok je na drugoj strani Antun pokazao kalež u kojem je bila posvećena Hostija. Pred velikim mnoštvom naroda razvezaše konja. On pođe naprijed odmjerenim i svečanim korakom k Antunu, koji je držao kalež s Hostijom, prigne s počitanjem koljena i nije se digao dok mu to nije Antun zapovijedio. Vidjevši to zapanjivo čudo, nestalo je iz duše heretika zablude.«

Provjereni dokumenti 13. stoljeća spominju još nekoja čudesa u vezi s Antunovim apostolatom među hereticima. Najglasovitije je čudo s ribama. Ono nas sjeća sv. Franje i njegove propovijedi pticama. Što neki slikari u Italiji rišu nad svečevim simbolom, knjigom i ribu, tome je uzrok upravo čudo s ribama, a možda i čudo, kad je u ribi nađen prsten nekog Antunova štovatelja.

Događaj s ribama nije se dogodio u talijanskom gradu Rimini na obali Jadranskog mora, već na obali rijeke Brente u okolici Padove. Isti Rigauld opisuje nam ga ovako: »U okolici Padove ismjehivali su neki krivovjerci Antunove propovijedi. Jednoga dana, okrijepljen molitvom, uputi se prema rijeci koja teče nedaleko grada — a slijedilo ga je veliko mnoštvo. Podignuvši glas reče krivovjercima: »Jer ste se pokazali nedostojni Božje riječi, evo, ja se obraćam ribama da se ožigoše vaša nevjera.« Zatim, okrenut prema valovima rijeke, pun žara u duši, počne propovijedati ribama nabrajajući dobročinstva kojima ih je Bog obasuo: Kako ih je stvorio, kako im je dao čistu vodu, kako ih je nadario slobodom i kako ih hrani bez njihova truda. Na te se riječi ribe sakupe, poredaju u krugu pred njim, podignu svoje glavice iznad vode, pootvaraju svoja usta u znak odobravanja i u znak, da su ga dobro razumjele. Napokon, blagoslovljene od svoga novog apostola, vesele se raziđu.«

Nekom zgodom krivovjerci, vidjevši Antuna tako uljudna i kako rado udovoljava kad ga se što zamoli, — želeći da s njim zbijaju

šalu — pozvali su ga na objed. Priredili su žabu, a govorili da se radi o piletu. Rekoše mu: »Antune, samo jedite, to vam je izvrsno pile. Zar Evanđelje ne naređuje da se jede sve što se ponudi« (Lk 10, 8)? Antun hladnokrvno, s jednostavnim znakom križa pretvori žabu u pravo pile i počne jesti. Krivovjerci, pucajući od smijeha, zbijali su šale na račun siromašnog redovnika. Ali su brzo prestali sa svojom bezobraznošću kad su opazili čudo koje je učinio njihov gost. Upokorili su se i upoznali Isusa Krista.

Antunovi biografi iskitili su tu i tamo spomenuta čudesa legendarnim umecima ili izmjenama. Ipak su ona najpobudnija u svom prvenstvenom povijesnom ruhu, kako su nam ih ostavili pisci 13. stoljeća — a jedan od njih je i Rigauld.

Uspjehe Antunovih propovijedi treba pripisati i naravnim uzrocima. Među ta ubrajamo njegovo oštroumlje i bogoslovsku spremu. Jedan stari biograf piše da je heretike pobjeđivao jasnim dokazima. Krivovjerci su priznavali samo 4 Evanđelja i Djela apostolska. Stari Zavjet su pripisivali duhu tmine i odbacivali ga. Antun im se suprotstavio stručnim poznavanjem svih knjiga Sv. pisma. Sve ih je znao skladno povezivati s Evanđeljem. Dokazivao im je kako je jedan te isti Bog i onaj iz Staroga kao i onaj iz Novoga Zavjeta. Rušio je njihove tvrdnje o dva počela: dobra i zla. Najviše se obarao na njihov licemjerski moral koji su oni prikazivali kao savršeno izvršivanje evanđeoskog zakona.

Antun je nastupao i pozitivno. Isticao je prednosti katoličkih istina. Prava vjera je život u Bogu i za Boga. Ona nas vodi k ljubavi prema Bogu, Kristu i međusobnoj ljubavi. Plodovi vjere su mir i sigurnost. Vjera pruža najbolju garanciju ljudskih prava i najpotpunije nas poučava o našim dužnostima. Prihvaćanje prave vjere je najozbiljnija dužnost ali i najodličnija prednost.

Podaci iz Antunovih propovijedi i čudesa pred krivovjercima svjedoče da je njegova borba s njima bila trajna, teška i opasna. On nije zatvarao oči pred svim opasnostima, već ih je svladavao otvorenim očima.

Kakva je nečija vjera, takva je i njegova žrtva. Samo velika svečeva vjera mogla je doprinijeti takve žrtve. On nije bio jedan od onih propovjednika koji su prešućivali istinu iako mu je istina pribavila mržnju. On je onako iznosio istinu kako to zahtijeva sama istina. Zato se ne treba čuditi da svi izvori, koji govore o njegovu apostolatu među hereticima, govore i o velikim uspjesima toga apostolata.

4. U afričkim misijama

Pod kraj Antunova boravka u Redu sv. Augustina rasplamsala se u njem želja, koja je dugo tinjala. Mučeništvo, a s njim i poziv u misije, obuzeo mu je svu dušu. Njegov prvi biograf dovodi jedno i drugo u vezu s franjevačkim prvomučenicima sv. Berardom i njegovim drugovima. Ti su se na putu u arapske pokrajine navratili u samostan Sv. Križa u kome je boravio Antun. U Koimbri su promijenili odijela, da se preobučeni u svjetovna odijela lakše prebace u muhamedovsku Sevilju. Tako je naš svetac imao prigode da upozna njihovu apostolsku revnost i želju za mučeništvom.

Kad je sv. Franjo, u božanskom rasvjetljenju spoznao, da je njegov Red pozvan na apostolat, sve je poduzeo što je bilo u njegovoj moći, da on i njegova braća doprinesu svoj dio za širenje vjere. Žar svoga srca znao je preliti i u srca svojih učenika. U ono doba značilo je u očima Franjinih sinova poći u misije isto što i umrijeti za vjeru.

Povijesna svjedočanstva o neustrašivim nastupima sv. Berarda i njegovih pratilaca pred Arapima svjedoče kako su svi izgarali od želje za mučeništvom. Došavši u Sevilju, najprije su nasrnuli u mošeju. Tu su odmah osudili Muhamedovu vjeru. Zatim su istim ciljem otišli do kraljevskog dvora. Jedino na intervenciju sultanova sina nisu odmah smaknuti, već su ih zatvorili u neki toranj. I odavde su navještali svoju vjeru, dok ih nisu protjerali u Maroko. Ondje su bile ponešto povoljnije prilike nego u arapskoj Španiji. Abu-Jacuk, marokanski sultan, više je volio raskoš nego surovost ratnih sukoba. Na čelo svoje vojske postavio je kršćanskog princa, infanta Pedra Portugalskog, koji je radi suparništva s bratom, portugalskim kraljem Alfonzom, morao ostaviti domovinu. U Maroku je bilo i mnogo kršćanskih trgovaca. U takvim prilikama mogli su naši misionari izbjeći mučeništvo. Ali oni su upravo išli za njim. Kad su ih iz Maroka dvaput protjerali radi njihova propovijedanja, oni su se ponovno vratili da nastave radom. Sad ih istom sve zajedno osude na smrt i poubijaju.

Spomenuti Pedro pošalje njihova tjelesa u Koimbru. Tu su bila izložena u samostanu Sv. Križa. Ovdje su se na njihov zagovor dogodila i prva čudesa. Te su činjenice proizvele kod Antuna velik duševni preokret. Bilo bi teško dokazati da prije njih nije postojao u svečevoj duši misijski poziv. Iz nekih pojava dade se zaključiti, da se težnja za mučeničkom krunom javljala kod njega i mnogo ranije.

Rigauld gleda u njegovu premještaju iz samostana u Lisabonu u samostan Sv. Križa u Koimbri posebni utjecaj mudre providnosti.

Bog je htio »da onaj koji je ljubio sve što je nosilo znak Raspetoga — na m j e s t u križa produbljuje t a j n e križa«. Isti autor spominje da se tamo Antun posvetio neumornom studiju Sv. pisma »da može uvjerljivo propovijedati i braniti istinu«. Komponente njegova misijskog poziva treba prema tome gledati već ovdje u njegovoj želji za radom, trpljenjem, navještanjem i obranom vjere.

Tom nutarnjem elementu njegova poziva pridošli su i neki vanjski elementi. Papa Inocent III apelirao je na IV Lateranskom koncilu na čitav kler po svijetu, da poradi na oslobođenju Palestine i na obrani vjere od muslimanskih zavojevača. Ako imamo na pameti, da je u Antunovim žilama tekla viteška krv, da je odgojen u obitelji koja je aktivno sudjelovala proti istom neprijatelju kršćanstva, lako ćemo shvatiti, s koliko je oduševljenja pozdravio papin poziv.

Pijo XI ovako piše g. 1931. o Antunovoj težnji za apostolatom među nevjernicima i za mučeništvom: »On je već od ranih godina svoga redovničkog života, kad je saznao za slavno djelovanje franjevačkih prvomučenika, plamteći od želje za apostolatom i mučeništvom, uporno molio da i njemu bude dopušteno da bude dionikom takva poslanja, te da svojim nastojanjem — ako bude potrebno, i svojom krvlju — širi i utvrđuje Kristovo kraljevstvo.«

Praživotopis nam je sačuvao svečevu molitvu za milost mučeništva. »O Previšnji, vapio je drhćući, udostoj se učiniti me dionikom palme svojih mučenika! O kad bih mogao klečeći na zemlji i savijenim vratom dočekati mač barbarske zemlje! Hoću li postići tu krasnu sudbinu? Hoće li mi osvanuti taj dan?«

Za ljude pune duševne jakosti, nema veće kušnje nego kad ne mogu postići ono što su spoznali kao svoj životni poziv. Sveti Bernardo tvrdi, da je sva zasluga u v o l j i. Čovjek treba načiniti velikom svoju volju ako hoće da ima velikih zasluga. Bog se kod Antuna zadovoljio s tom velikom voljom, da širi njegovo kraljevstvo u dalekim krajevima i da umre mučeničkom smrću.

Veličinu njegovih zasluga pokazuje njegova volja za koju piše jedan biograf: »Žeđ za mučeništvom bila mu je vrhovna čežnja koja ga je dan i noć izjedala.« »Obući ću franjevačko odijelo i otići kao i oni u misije«. Tu svoju odluku sproveo je u djelo.Otišao je u Maroko, ali da li je bar jedanput tamo propovijedao, o tome šute izvori. Štoviše, oni daju naslutiti da nije.

Tek što se Antun iskrcao na afričko tlo, napala ga je teška i duga bolest. Njegovoj nježnoj tjelesnoj kondiciji, koju je svojevoljno bdijenje i mrtvenje još više oslabilo, prijetio je slom od klime koja mu nije nikako pogodovala. Te vanjske okolnosti su omele — po Božjem dopuštenju — njegove ideale, koje je ovako izrekao prije

stupanja u Franjevački red: »Moja predraga braćo! Ja bih se želio zaodjeti odijelom vašega Reda, ako mi obećate da ćete me poslati, čim budem među vama, u saracenske krajeve. Tako bih stekao zasluge vaših svetih mučenika i postao dionikom njihove krune.« Svetac je otišao na drugo polje rada i trpljenja. Ipak možemo govoriti o velikom uspjehu njegova misijskog poziva.

Antun, kao i Franjo, pobudio je svojim primjerom oduševljenje za misije u tisućama kasnijih misionara. Sve tamo od osmoga stoljeća, može se reći, da je misijska djelatnost na zapadu gotovo zamrla. Franjo je ponovno pobudio misijsko gibanje. On je, prvi među ustanoviteljima redova, napisao u svom Pravilu posebno poglavlje o braći koja bi htjela ići u misije. To poglavlje Regule i dodir s marokanskim mučenicima bili su posljednji vanjski momenti, koji su prethodili Antunovu odluku da svoj život žrtvuje na misijskim terenima. Franjo i Antun ostat će uvijek patroni sve one braće, koja u misijama ostvaruju ono što oni sami nisu mogli ostvariti.

Na Isusove riječi: »Tko te god ište, daj mu!« nadovezuje: »Daj dobru volju, ako ne možeš pomoći djelom. Daleko je ipak savršenije ako dadeš i jedno i drugo« (Str 453).

On sam je dao u afričkim misijama svetoj Crkvi dobru volju a po prostranim pokrajinama Evrope sve svoje sposobnosti i isti život. S prvim darom dokazao je Crkvi savršeno, a s drugim još savršenije svoju ljubav. Time je opravdao naslov »Stup Crkve«.

EVANĐEOSKI UČITELJ

Uvod mise na dan sv. Antuna ukratko, na temelju Sv. pisma, resumira njegove izvanredne darove: »Usred Crkve otvorio je njegova usta i napunio ga duhom mudrosti i razuma«. Tri svečeve odlike zavređuju posebnu pažnju: S govorničkim darom zasvijetlio je on usred Crkve da su ga svi mogli zapaziti. Dok lažni učitelji sami svojom pobudom otvaraju usta da govore zlo, ili da govore dobro iz zlih motiva, dotle crkvenom učitelju otvara usta sam Gospodin. Mudrost je u shvaćanju božanskih, a razum u shvaćanju zemaljskih stvari. Tu se radi o mudrosti, koja je puna ljubavi i svetosti. Treću svečevu odliku, njegov razum, možemo porediti s iskrom. Kao što ona, tako je i njegov razum bio suptilan i pokretan u rasuđivanju, jer je unaprijed raspoznavao opasnosti na životnom putu; imao je moć da druge raspaljuje vatrom ljubavi. Veliki govornici bili su uvijek i veliki mislioci. To je slučaj i kod njega.

Tko posjeduje mudrost, a ne zna se njome okoristiti, taj je kao čovjek koji obilno sije, a malo žanje. Naprotiv: tko ima znanja i primjenjuje ga samo na tuđu korist, taj je sličan slijepcu-bakljonoši. Taj, dok drugima svijetli, sam ostaje u tami. Sakriveno blago i sakrivena mudrost ne donose nikome koristi. Antun je sa svojim darovima donio stostruki rod i kod sebe i kod drugih. On je obogatio i Crkvu i svoj Red.

Sveti Franjo je zapostavio mudrost poniznosti. Život apostolskih prosjaka pretpostavio je životu učenjaka. Da nagradi toliku velikodušnost i odricanje, poslalo mu je nebo muža, koji je u Redu sv. Augustina stekao golemo znanje, da ga iskoristi u Redu asiškog Siromaha.

1. Čudo svetosti i učenosti

Kod Antunove kanonizacije zapjevao je papa Grgur IX antifonu: »O najbolji učitelju, svjetlo sv. Crkve, blaženi Antune, ljubitelju božanskog zakona, moli za nas Sina Božjega!« To se pjeva

samo na dane crkvenih učitelja. To je prvo papinsko priznanje u sa-noj liturgiji za Antunovu učenost. Iza toga pozna povijest Crkve čitav niz papa i pisaca koji su isticali naučnu crtu svečeva života i djelovanja. Konačno ga je Pijo XII i formalno proglasio učiteljem univerzalne Crkve 16. siječnja 1946.

Tako je antifona kanonizacije bila intonacija veličanstvenog himna u čast Antunove učenosti. Taj je himan kroz stoljeća odzvanjao u Crkvi, a svoju kulminaciju dostigao je baš u pismu Pija XII koje počinje riječima: »Kliči, sretni Portugale, raduj se, o sretna Padovo!«

Leon XIII je okarakterizirao Antuna lapidarnom izrekom: »Svetac čitavog svijeta!« Leonov treći nasljednik sažima sva ranija svjedočanstva o Antunovoj učenosti kad ga naziva: »Čudom svetosti i učenosti!« Time što je Pijo XII odobrio njegovo štovanje kao učitelja univerzalne Crkve i što mu je dao naslov »Evanđeoskog učitelja« dobile su sve ranije izjave pisaca svoju punu vrijednost.
Siksto IV piše godine 1472. o Antunovoj »dubokoj mudrosti i učenosti u svetim stvarima«. Siksto V tvrdi da je svetac bio »napunjen božanskom mudrošću«. Svetom Bonaventuri pripisuju, iako bez povijesne vjerodostojnosti, dva govora o svetom Antunu. U njima piše da je imao »u sebi mudrost svih starih, to jest otaca i svetaca«.

Bogoslov svjetskog glasa Matej kard. d'Acquasparta iz druge polovice XIII stoljeća piše: »Blaženi Antun bio je savršen u učenosti, jer je svuda s uspjehom propovijedao tako da je pogađao strelicama istine jednako velike i male.« Toma Celanski dokazuje kako je Gospodin otvorio njegov duh da je potpuno ušao u smisao Sv. pisma i da je po čitavom narodu sipao o Isusu riječi slađe od meda i saća. Papinski legat Gvido Montfort naziva ga »Ocem znanosti i učiteljem istine«.

Glas o njegovoj učenosti dopro je već g. 1223. do Pariza. Tamo je čuo za njegove propovijedi i za uspjehe koje je postigao, sin portugalskog kralja Sanchesa I. On je zatražio od pariških franjevaca da mu dadu iscrpive izvještaje o Antunovu djelovanju. Kroničar Rolandino često je isticao njegovu učenost. Njegova je riječ: »On je upućen u mnoge znanosti.«

Svetac je zadužio svijet svojom učenošću. Oko njegove propovjedaonice sakupljali su se izobraženi i učeni, jer je pokazivao savršeno poznavanje bogoslovskih disciplina. To potvrđuje i papa Pijo XI prigodom otvaranja papinske akademije znanosti: »Prigodom svoga jubileja bio je padovanski svetac u stalnom smislu riječi uklesan u triumfe znanosti. Znanost mu daje ono što mu duguje, a to je on u osobitoj mjeri i zaslužio. Jer on nije bio samo svetac koji

je, kako je poznato, uživao srdačnu povezanost s božanskim Djetetom, nije samo ni veliki čudotvorac. On je bio i zublja znanosti. To dokazuju njegovi pisani Govori i velik, upravo čudesan dar govorništva. Već su njegovi suvremenici stvorili sud: »Kad bi nestao posljednji trag Sv. pisma, Antun bi bio dosta da ga sačuva za čovječanstvo.«

Svetosti života, učenosti u božanskim stvarima pridošao je i treći uvjet da ga se može štovati kao crkvenog učitelja: papinska odluka. Pijo XII u svom apostolskom pismu kojim ga pribraja dvadesetosmorici učitelja univerzalne Crkve nabraja najvažnije momente iz Antunova života i niže izjave svojih prečasnika o njegovoj učenosti i djelovanju.

Među drugim papa piše: »Ako čovjek pažljivo proučava Govore padovanskog sveca, upoznat će ga kao najboljeg stručnjaka u produbljivanju vjerskih istina. A i u asketskim raspravama i mističnim stvarima on je učenjak i učitelj- vrijedan divljenja.«

Ta papinska riječ, da je Antun i učenjak i učitelj, ističe njegovu karakteristiku među ostalim učiteljima Crkve. On je bogoslov propovjedničke teologije. On nije pisao sistematskih bogoslovskih rasprava, on je pisac propovijedi. Ipak on ispunja misiju crkvenih učitelja. Sveti Augustin definira propovjednika: »On je učenjak i učitelj«. A takav je upravo Antun. Kao što se u riznici svečeve bazilike u Padovi zajedno čuvaju i svečev jezik i rukopis njegovih propovijedi, tako je i u riznici kršćanske tradicije nedjeljiv Antun-propovjednik od Antuna-učenjaka. On je u jednom i u drugom tražio samo slavu Božju. Žar njegova glasa na propovjedaonici i dubina njegovih misli davale su njegovoj revnosti za spas duša izuzetnu snagu. Franjevački je pokret u svojoj biti evanđeoski pokret. Sva učenost u Redu, sav apostolat i način života braće, treba da se odvija u smjeru Evanđelja. To je vrhovni princip franjevačke duhovnosti. Antun je prvi među svom braćom znanstveno obradio ulogu Evanđelja u toj duhovnosti. On je pokazao i primjerom, kako se izvršivanjem Evanđelja privode duše Kristu, središnjoj njegovoj točki. Na profesorskoj katedri bilo mu je Evanđelje izvor istina koje je docirao. Za njim su se u tom kasnije poveli mnogi bogoslovski učenjaci i pisci. Pijo XII spominje jedan od razloga, zašto je usvojio naslov »Evanđeoskog učitelja« za Antuna. Taj veliki franjevački apostol — obilno nadaren božanskom mudrošću — uznastojao je obnoviti shvaćanje i svetost kršćanskog života po Evanđelju.

Antun je do kulminacije protkao svoje Govore evanđeoskim duhom i citatima. On ih sam naziva: Opus evangeliorum--Evanđeosko djelo. Ako Sv. evanđelje nazovemo grožđem, onda su

Antunove propovijedi slatko vino iz toga grožđa. Ako su riječi te svete knjige pšenično zrnje, onda su njegove propovijedi tečni kruh priređen od toga zrnja.

Kad je Crkva dopustila već od prvih početaka Antunova kulta da se u njegovoj misi čitaju odlomci, koji se pridaju učiteljima Crkve, indirektno je potvrdila da je svetac već onda kao učenjak i pisac imao velik utjecaj u Redu. Kad ga papa diže na dostojanstvo učitelja univerzalne Crkve, tada time želi potaći bogoslove i vjernike današnjice da žive prema smjernicama novog učitelja.

2. Kovčeg zavjetni i otac mističnog nauka

Ta dva počasna naslova našega sveca obuhvaćaju dvije grane svetih znanosti, u kojima je bio posebno verziran: biblijsku i mističnu. Kad je govor o njegovu dubokom znanju, nameće se pitanje: Kako ga je stekao? Prema provjerenim izvorima treba uzeti u obzir njegovu izvanrednu m e m o r i j u i njegov ustrajni s t u d i j.

Prva podloga za njegovu kasniju izobrazbu položena je već u katedralnoj školi u Lisabonu, koju su polazili dječaci do svoje petnaeste godine. Tamo su, uz drugo, učili napamet dijelove psalterija. Na to školovanje proteže se izvještaj Praživotopisa da su ga roditelji dali u školu, koja se nalazila uz crkvu Majke Božje »da se uvede u svete knjige«. Između petnaeste i dvadesete godine studirao je slobodne svjetovne predmete, koji se nisu učili u katedralnim školama. Bit će da je studirao u kojoj svjetovnoj ustanovi s onim drugovima, za koje tvrdi isti Praživotopis, da su ga kasnije, kad je otišao u samostan sv. Vincencija, smetali u njegovu nastojanju oko što sabranijeg načina života. Vjerodostojan povijesni izvor kaže da je ušao u taj samostan »oprostivši se sa svjetovnim studijem«. Kako je dugo studirao svjetovne predmete, ne može se iz izvora izvesti. Sigurno je samo to da je poznavao filozofiju, humanističku književnost i biologiju. To se jasno vidi iz njegovih spisa. On citira Seneku, Cicerona, Horacija, Aristotela, Virgilija. Osim toga i Rolandino svjedoči »da je bio upućen u književnost.« Njegove propovijedi su pune komparacija iz flore i faune.

Solidnu znanstvenu spremu stekao je Antun kroz studij u samostanu Sv. Križa u Koimbri, koji je trajao 9 godina. U tom samostanu spremali su se profesori za katedre sveučilišta. Studij i meditacija proučene građe bila je njegova metoda rada. Prvi njegov biograf piše: »S ustrajnim naporom — a bio je nadaren oštrim umom i čudnovatom memorijom-izoštravao je sve više i onako oštri um. Sad je, čitajući svetu povijest, utvrđivao svoju vjeru; sad opet jačao svoj duh alegorijskim poredbama; sad je meditiranjem Sv. pisma

crpao hranu za vlastito izgrađivanje; sad se sretnom radoznalošću bacio na duboke božanske govore, i svoj duh jačao za borbu proti zamkama heretika, koje su oni dokazivali Svetim pismom.«

Cio taj rad odvijao se prema smjernicama koje je dao još sv. Augustin svom Redu. Njegova koncepcija redovništva ujedinjuje u sebi tri elementa: idealni, realni i personalni. Prvi je uzeo iz najstarije kršćanske općine u Jeruzalemu; drugi iz rimskih i milanskih samostana, a treći elemenat augustinske koncepcije redovničkog života njegova je vlastita zamisao o zajednici odanoj studiju i molitvi. Prema tim zamislima Augustin je napisao Pravilo, koje traži, da sva aktivnost njegovih redovnika treba da proizađe iz temeljite naobrazbe i duboke kontemplacije.

Svoju augustinijansku naobrazbu dopunio je Antun u Franjevačkom redu. Neko vrijeme bio je učenikom opata Tome Galla iz Verćelija. Kod njega je proučavao mističnu teologiju. Izvori prve ruke svjedoče da je taj opat Regularnih kanonika došao u Italiju iz Pariza na poziv kardinala Ricchierija, koji je u svom rodnom mjestu Verćelima osnovao g. 1220. samostan sv. Andrije. Tu je spomenuti opat predavao mistiku i komentirao spise sv. Dionizija Areopagite. Isti opat je dao Antunu ovu svjedodžbu: »Mnogi su prodrli u tajne presv. Trojstva, kako sam ja to sam iskusio na Antunu iz Reda male braće, u povjerljivom odnosu što sam ga s njim održavao. On je manje upućen u profane znanosti, dok je u kratko vrijeme tako rapidno napredovao u mističnoj teologiji da je raspaljen iznutra nebeskim žarom i izvana pokazivao božansko znanje.«

Antunov naziv: Otac mističnog nauka- sam po sebi govori, da je njegov nauk imao utjecaj na kasnije stručnjake u mistici. Ne treba posebno isticati da njegova mistična teologija nosi franjevačko obilježje. Kao što je cijela franjevačka duhovnost protkana vedrinom, jasnoćom i religioznošću, tako i svečeva mistična teologija nosi te oznake. I tamo, gdje njegov učitelj iz Verćelija nije posve jasan ili ne odgovara Antunovim pogledima- on i prema njemu zauzima kritični stav i zabacuje učiteljeve konkluzije.

Franjevački nauk je afektivan i praktičan. Bitna oznaka franjevačke duhovnosti je ljubav prema Kristovu č o v j e š t v u. Kristova muka, njegovo siromaštvo, njegova povremena povučenost u samoću obrađene su tako da ih je lako primjenjivati u životu. Iako je svetac učio od mnogih, posljednji izvor njegova nauka bilo je vlastito iskustvo, koje je u primanju tuđeg i u sticanju novih pogleda bilo presudno. Ima autora koji tu činjenicu nazivaju tipično antunovskom.

Kardinal Ivan de Monfort jedan je od svjedoka da se u ono doba veoma mnogo držalo do učenosti. Taj je kardinal i ozdravio na svečev zagovor i u zahvalu za to ozdravljenje hodočastio u Padovu i poklonio godine 1350. svečevoj bazilici divni relikvijar. Na njemu je dao urezati ove strofe: »O svjetlo Španije, dragulju siromaštva, Antune, oče znanosti, uzore čistoće. Ti svjetlo Italije, učitelju istine, ti sjajno sunce Padove, što svijetliš očitim čudesima!«

Što se tiče Antunova poznavanja Sv. pisma, ono je tako temeljito da se može mjeriti s prvacima biblijskih stručnjaka do njegova doba. Ono što je sv. Jeronim u povijesnom, to je Antun u moralnom i alegorijskom tumačenju. Slikar Paris Bordone (umro 1571), naslikao je sveca uz prijestolje, na kojem sjedi Gospa s Djetetom. U ruci mu je otvorena knjiga. On ne piše, već nad knjigom drži križ. Taj križ je druga svečeva knjiga, iz koje sveci uče više nego iz pisanih knjiga. Marija drži u ruci neku knjigu- vjerojatno onu koju je Antun napisao. Nije slučajno da je s druge strane prijestolja postavljen sv. Jeronim, taj najveći učitelj u tumačenju Sv. pisma, kao pendant sv. Antunu. U Prologu svojih Govora odaje nam svetac vlastiti pogled na poznavanje Sv. pisma: »Kao što je zlato dragocjenije od svih drugih kovina, tako i poznavanje Sv. pisma nadilazi sve ostale znanosti. Tko ne pozna Sv. pisma, taj uopće ne zna ništa« (Str. 3).

Profesor biblijskih znanosti na Gregorijani, isusovac Fonseca, tvrdi da je opći utisak, što ga čovjek dobiva proučavajući Govore sv. Antuna ovaj: »On je znao napamet cijelo Sv. pismo; bio je živa i savršena konkordancija prije nego je bila sastavljena prva knjiga te vrste«.

Sam Antun gleda u Sv. pismu knjigu, koja može da digne čovjeka do pravog znanja, jer je u njemu p u n i n a cjelokupne znanosti. Prema svečevoj definiciji, teologija je znanost Božanskog pisma. Zato on naziva teologiju »gospodaricom«, a ostale znanosti njezinom »sluškinjom« (9. po Duh, 350).

Imamo prvorazredno svjedočanstvo o tom kako je Antun iskorišćavao svoje biblijsko znanje. »Duh ga je upućivao -dajući mu neko naslućivanje budućnosti- na studij božanskih knjiga. Razmatrajući neprestano o njima, upoznao je kako će ne samo na svome, već i kako će i na tuđem polju iskorjenjivati nedostatke, sijati kreposti, usavršavati samoga sebe a druge poučavati u pravoj vjeri i pobijati zablude« (Legenda anonyma).

Kad je govor o Antunovu tumačenju i primjenjivanju Sv. pisma, treba imati na pameti njegovo doba. On ga je tumačio kao i drugi bogoslovi onog vremena. Jedanput primjenjuje sveti tekst u

povijesnom smislu, i to kad je trebalo naglasiti pojedinu činjenicu; drugi put ga je primjenjivao u alegorijskom smislu da istinu bolje protumači ili da je dokaže iz druge istine. Ipak kod njega nalazimo najviše tumačenja u anagogičnom ili duhovnom smislu. S takvim je tumačenjem volio voditi duše u nebeske sfere sveta života.

U ono doba se smatralo da je riječ Božja i ostavljena ljudima u prvom redu zato, da im pomaže u spasavanju i posvećivanju duša. Već je Apostol napisao Timoteju: »Svako je Pismo od Boga nadahnuto i korisno za pouku, za karanje, za popravljanje i odgajanje u pravednosti, da čovjek bude savršen, opremljen za svako djelo ljubavi« (Tim, 3, 16). Apostolski propovjednik i tumač Sv. pisma, nizao je na stranicama svojih Govora pouke, opomene, ukore, prijetnje, a sve na podlozi svetog teksta. On je temeljito iskorištavao Sv. pismo na moralnom polju.

On, kao i sv. Augustin, vidi u stvaranju, u prirodi veliku objavu Božju. Uz objavu u Sv. pismu i u duši pojedinog čovjeka, to je treća vrst Božje objave. U njoj se isto tako, kao i u prve dvije, objavljuje Božja svemogućnost, istina i dobrota. I priroda nas vodi k sumi svega dobra- Bogu. U tom smislu rekao je Nobelovac kemičar Ružička prigodom proslave 300-godišnjice hrvatskog sveučilišta, da mi, doduše, u Boga samo vjerujemo, ali ga neprestano otkrivamo.

Sadržaj svečevih Govora dade se obuhvatiti u dvije riječi: Činite pokoru! »Narod Božji je narod pokornika« (Str. 355).

Sam svetac nam opravdava svoj postupak, zašto mu je toliko na srcu moralno tumačenje Sv. pisma. Propovjednik treba da »iz prsa istine« istisne mlijeko povijesti, da iz njega opet sakupi maslac moralnih pouka. Mlijeko sadrži: surutku, sir i maslac. Surutka označuje povijest, sir alegorijsko, a maslac moralno tumačenje. Pred ljudima, kod kojih je ponestalo morala, treba više pažnje posvetiti moralnom nego alegorijskom primjenjivanju svetog teksta. Opadanje ćudoreda ima za posljedicu opadanje vjere. »Amissa caritate fides moritur- Kad ljubav ohladi, umire vjera!« (Str. 33).

O vrijednosti Antunova tumačenja Sv. pisma, rekao je učesnik na I. Vatikanskom koncilu V. Gasser: »To tumačenje uistinu je bogati ormar biblijskih događaja i misli, iz njega bi se mogla nadomjestiti tumačenja svih ostalih tumača.«

3. Pero Duha Svetoga

Ako je već srce obična čovjeka tajna, koliko je to više srce sveca. Jedan od putova, kako možemo upoznati bogatstvo mudrosti jednog sveca, jest taj da čitamo njegove spise i knjige. Zato je sv.

Filip Neri posebno cijenio i preporučivao one knjige koje su napisali sveci.

Antun je napisao zbirku od 75 velikih govora, koji se mogu razdijeliti u 250 manjih. Tu se ne radi o propovijedima kako ih je on usmeno govorio, već više o pomoćnom priručniku za propovjednike. Kako su ugledni kroničari sudili o vrijednosti tih Govora, vidi se i iz nadimaka što su ih davali sv. Antunu. Jedan ga suvremenik naziva »Perom Duha Svetoga«, a drugi kroničar iz 14. stoljeća »Drugim svetim Pavlom«. Iako su svečevi spisi najsigurniji izvor da upoznamo njegov duh i način djelovanja, ipak moramo dodati da je slika, koju možemo iskonstruirati iz njegovih pisanih djela, blijeda i nepotpuna. Čitava bujica alegorija, citata Sv. pisma, skolastičkih definicija i moralnih sentencija tek nam daje naslutiti sugestivnu snagu kod Antunovih govorničkih nastupa.

Na temelju dosada kritično obrađenih svečevih spisa znamo da u njima nemamo cjelokupne njegove govore, već samo nacrte i kosture. Kad ih čitamo, dobivamo dojam, da je pred nama nebrojeno mnoštvo izbrušenih zlatnih kamečaka, od kojih je on slagao mozaike svojih usmenih propovijedi. Ti nacrti svjedoče o bogatstvu svečeva bogoslovskog znanja, govorničke vještine i utjecajne snage. Analitičari svečevih spisa zaključuju da su njegove usmene propovijedi bile suvremene, biblijske i franjevačke. On je tako zvane pokorničke ekshortacije, koje su bile uobičajene od osnutka Reda, uzdigao na visinu tematskih propovijedi. To je bio zahtjev njegove misije među hereticima i među onima, koji su bili u opasnosti da ih ovi zavedu.

Da je svetac ostavio pismenu ostavštinu, nema nikakve sumnje. Svečev suvremenik Bartol iz Tridenta O. P. piše: »Antun, koga sam ja glavom vidio i poznavao, propovijedao je i sastavio tamo (u Padovi) dobre propovijedi.« (Cfr. Spicilegium Franciscanum IV, Miscelanea Antoniana, Roma, 1902. str. 68).

Pitanje, koje sve do danas nije posve raščišćeno, u tom je, koja su svečeva prava, koja dvojbena, a koja podmetnuta djela. Među prava uvrštava suvremena kritika njegove Nedjeljne propovijedi, Pet propovijedi o bl. Djevici Mariji i Propovijedi o svecima. Stručna kritika pridaje svecu i neke druge, koje po svemu odgovaraju pravim Antunovim djelima. Dvojbene su Korizmene propovijedi i Propovijedi o psalmima. Ostale, koje mu se pripisuju, stručna kritika odbacuje kao umetke.

Propovijedi o psalmima i Korizmene propovijedi su drugačije građene od onih Nedjeljnih. Kod ovih je svaka propovijed zaokružena cjelina, dok to nije slučaj u onima Nedjeljnim. Prave Antunove

propovijedi ne donose toliko citata crkvenih učitelja kao što ih donose ove. Ni sam sadržaj ne odaje istog pisca. U tim djelima ne nalazimo onih oštrih svečevih kritika na račun crkvenih osoba, koje nisu bile na visini svoga poziva. Ipak kraj svih tih razlika, ne može stručna kritika donijeti ni za ta djela da nisu autentična.

U uvodu u Nedjeljne propovijedi svetac ih naziva »Mistični četveropreg-Mystica quadriga«. S tim naslovom aludira na ono mjesto u Sv. pismu (II. o Kraljevima 2, 12), gdje se pripovijeda kako je prorok Ilija uzašao na nebo u ognjenim kolima. Tako već samim naslovom izriče Antun želju da i njegovo djelo diže duše k Bogu. Kao što kola imaju četiri kotača, tako je pisac svoje misli i tumačenja nadovezao na četiri vrste tekstova bogoštovnih knjiga: na čitanja iz brevijara, na uvode svetih misa, na poslanice i evanđeoske perikope, koje su se čitale po nedjeljama, odnosno na dotične svetkovine. Te svoje nedjeljne propovijedi pisao je u Padovi. Tu je na želju kardinala Reginalda, kasnijeg pape Aleksandra IV, pisao i Svetačke propovijedi. Taj je posao prekinuo u korizmi godine 1231. kad je u istom gradu propovijedao gotovo svakog dana. Posljednja napisana propovijed je ona na dan sv. Pavla (30. lipnja), a ni ta nije dovršena.

Kako su vrlo brzo nakon svečeve smrti pojedini pisci citirali mjesta iz Antunovih Govora, lako je iz toga dokazati, da su ih smatrali autentičnim njegovim djelima.

Svečeva pisana djela ne sliče ni predavanjima, koja je držao svojim slušačima, ni burnim diskusijama s krivovjercima. Ona su mozaički skup misli, koje je popisao dosta vremena nakon što ih je iznosio na propovjedaonicama. Svečeva pisana baština, to »prekrasno i suptilno djelo«, donosi stoljećima nakon njegove smrti svoje plodove, kakve je imala nekada njegova živa riječ.

Sačuvana najstarija izdanja svečevih Govora potvrđuju svojim izgledom da su ih mnogi iskorišćavali i proučavali. Antunov autoritet kao tumača svetih knjiga priznat je odmah iza objavljivanja njegovih spisa. Taj svečev ugled je doživio svoj vrhunac kad je papa Pijo XII u dogmatskoj buli o Marijinu uznesenju naveo i njegova svjedočanstva. Time, što ga je Crkva uvrstila u broj učitelja, utrla je put da se njegova djela još više uvažuju i šire.

U doba kad teolozi obrađuju vjerske istine tako da spajaju teologiju uma i srca, mogu Antunovi spisi odlično poslužiti kršćanskoj prosvjeti. On postavlja temelje moralnog utjecaja na to, da stvar razumski dokaže i da pokrene srce. Samo jezik srca osvaja srca! On je dobro poznavao tajnu uspjeha: treba misliti srcem, a osjećati razumom!

Kad je izdao najbolje izdanje svečevih Govora kanonik Locatelli, popratio ga je padovanski biskup Josip Callegari pohvalom »da će ono veoma mnogo doprinijeti sjaju kršćanske mudrosti i da će plodovi, koje je uživalo trinaesto stoljeće u nebeskoj rječitosti čudotvorca usrećiti i naše vrijeme«.

Iza kako se svetac povratio s neuspjela puta k Ezzelinu u svoju omiljelu Padovu zaželio se samoće. U mjestu San Piero načinili su mu siromašnu pustinjačku ćeliju gdje se, »prebirući danju i noću Stari i Novi Zavjet, pripravljao da napiše djelo na korist svemu kršćanskom narodu«. Taj Rolandinov izvještaj smjera na Svetačke propovijedi. Sam papa Grgur IX naložio mu je, poslije njegova višemjesečnog boravka na papinskom dvoru u Ananjiju (godine 1230.) da udovolji želji njegova nećaka kardinala Reginalda i tolikih drugih, pa da se dade na pisanje svojih propovijedi.

Antun je »mnogo prije« sastavio Nedjeljne propovijedi. To »mnogo prije« bilo je godine 1229. i kasnije — za vrijeme njegova prvog boravka u Padovi. Prije svoga odlaska na apostolsko putovanje u Asiz i Rim, ostavio je svom ljubljenom gradu Padovi prvo napisano djelo. Drugi svečev dolazak u Padovu pada u jesen na Martinje g. 1230. Cijelu zimu je proveo u pisanju. Antunova pojačana bolest i smrt prekinule su konačno njegov spisateljski apostolat.

U riznici svečeve bazilike u Padovi čuva se rukopis Antunovih Govora- tako zvani Codex thesauri. Ni to nije svečev rukopis, ali se on s njim služio i dodavao mu bilješke. Njegove propovijedi izrađene su na osebujan način. Općenita im je karakteristika, da su napisane pregledno i sastavljene po ustaljenoj shemi onog doba. On ne samo da je isprepleo djelo citatima Sv. pisma već i svoje vlastite misli zaodijeva u biblijski jezik. Čini se da mu je taj jezik prešao u krv. Stručnjaci tvrde da upravo citati Sv. pisma daju njegovim propovijedima svu ljepotu. Oni naglasuju i činjenicu da su ti citati uvijek na pravom mjestu i da su majstorski protumačeni. Usto svetac niže izjave svetih Otaca, Učitelja Crkve a k tome nalazimo i pravu riznicu komparacija iz prirode.

Njegove Nedjeljne propovijedi predane su javnosti u prijepisima već godine 1230. Original njegovih Svetačkih propovijedi častio se odmah nakon smrti kao dragocjena relikvija.

4. Dragulji srednjevjekovne književnosti

Službeni cenzor-teolog, koji je prije proglašenja sv. Antuna crkvenim učiteljem proučio njegova djela, ustvrdio je, da se u tim shemama svečevih propovijedi nalazi daleko više nauka, nego se

to na prvi pogled uočuje. On tvrdi da ne možemo Antuna ubrojiti među najveće učitelje Crkve, koji su ostavili goleme spomenike nebeskog nauka. Ali za učiteljima drugog reda nipošto ne zaostaje, ni po obujmu spisa, niti po količini nauka, koji se odnosi na njegovanje kreposnog života. Način njegova govora odlikuje se osebujnošću, finoćom, snagom i neodoljivošću.

Navedimo ovdje nekoliko stavaka iz svečevih Govora koji potvrđuju mjerodavni sud predstavnika Crkve. U obrađivanju perikope o izgubljenoj ovci i drahmi (Lk 15, 1), piše: »Svi se carinici i grešnici približavali Isusu da ga čuju. To nas sjeća onog mjesta u Samuelovoj knjizi: »Tada se sabraše sva izraelska plemena k Davidu u Hebron i rekoše: »Evo, mi smo od tvoje kosti i od tvoga mesa.« Tako treba da Kristu govore pokornici: Smiluj nam se i oprosti nam naše grijehe, jer mi smo od tvoje kosti i od tvoga mesa. Iz ljubavi prema nama, da nas otkupiš, ti si postao čovjekom. Tvoje trpljenje je temelj naše nade u tvoje milosrđe. Mi ne možemo reći nijednom anđelu: Evo, mi smo od tvoje kosti i od tvoga mesa. Ali tebi, Sinu Božjemu, koji nisi prigrlio anđele, već potomstvo Abrahamovo, mi ti s pravom možemo reći: Evo, mi smo od tvoje kosti i od tvoga mesa. Smiluj se svojim kostima i svome mesu! A tko je ikada mrzio svoje meso? Ti si naš brat i naše meso: to je razlog da s nama budeš milosrdan i da sućustvuješ s bijedom svoje braće. Ti i mi imamo zajedničkog Oca; ti po naravi, a mi po milosti. Sve, što ti možeš postići u očinskoj kući, toga ne uskrati ni nama, svojoj baštini, jer: Evo, mi smo od tvoje kosti i od tvoga mesa. Sinovi Izraelovi odnijeli su sa sobom Josipove kosti u obećanu zemlju. Ti odnesi nas, svoje kosti, iz tame ovog Egipta u zemlju blaženstva, jer: Evo, mi smo od tvoje kosti i od tvoga mesa« (str. 258).

Na Prvu nedjelju muke piše: »Tada digoše kamenje, da ga bace na njega« (Iv. 8, 59). Ljudi kamena srca dižu kamenje da kamenuju Ugaoni kamen! A taj je povezao dva — međusobno tako oprečna zida — židovski i poganski« (105).

Komentirajući Lukin izvještaj o velikoj večeri (Lk. 14), piše o dvostrukoj večeri: pokore i slave. Bez prve se nikako ne može prisustvovati drugoj večeri. »Zapamti! Kad majka hoće da svoje dijete odbije od prsa, namaže ih gorkim sokom da dijete, dok traži slatkoću mlijeka, nađe gorčinu, koja ga odbija od slatkoće. Tako i milost Duha Svetoga primiješava zemaljštini gorki sok nevolja, da čovjeku omrzne slatkoća zemaljštine naprskana gorčinom i da se okreće pravoj slatkoći!« (2. po Duh, 246).

Na dan Mladenaca u svom moralnom komentaru toga bolnog događaja, piše: »Sinovi tvoji kao mladice masline oko stola tvojega«

(Ps 127, 3). Trostruki je stol i na svakom posebna okrepa. Prvi je stol z n a n j a. O njemu je napisano u psalmu dvadeset drugom: »Trpezu preda mnom prostireš na oči dušmanima mojim, to jest hereticima. Drugi je stol p o k o r e. O njem govori Job (36, 16): Izbavit ću te iz ždrijela tjeskobe, k prostranstvima bezgraničnim izvesti, k prepunu stolu mesa pretiloga. »Blažena ona pokora, koja uživa u mirnoj savjesti i u pretilom mesu, to jest u bratskoj i nebeskoj ljubavi.« Treći je stol onaj E u h a r i s t i j e. O njemu spominje Apostol (I. Kor. 10, 21): »Ne možete piti kalež Gospodnji i kalež vražji. Ne možete biti dionici stola Gospodnjega i stola vražjega. »Na stolu okrepe je riječ života, na onom pokore jecaj i suze, a na trećem Tijelo i Krv Gospodnja« (774).

Svetu ispovijed kao sud obrađuje na četvrtu nedjelju po Uskrsu. »Na svakom sudu treba da bude šest osoba: sudac, tužitelj i krivac, i tri svjedoka. Sudac je kod ispovijedi svećenik, tužitelj i krivac -grešnik, koji treba da se optuži kao krivac. Trojica svjedoka jesu: kajanje, priznanje i zadovoljština. Oni svjedoče za istinu, to jest da je od grešnika postao pravi pokornik« (187).

Antunovi Govori potpuno opravdavaju sud što ga je o njegovoj učenosti i prodornoj rječitosti izrekao opat Toma Gall: »Po primjeru Ivana Krstitelja on je g o r i o i svojim plamenom r a s v j e t l j i v a o«. Gorio je kad je ljubio Boga, njegovu presvetu volju, njegove stvorove. Svjetlio je kad se ta njegova ljubav odražavala na cijelom njegovu biću i kad se oblačila u riječi kojima je raspaljivao vatru ljubavi u drugima da i oni gore i svijetle.

PUČKI MISIONAR

Svijet odbacuje Kristov križ, koji bi mu donio blagoslov i nagomilava si na ramena stotinu drugih križeva, koji nose prokletstvo. Nijedan čovjek i nijedan narod nije ostavio Boga, a da time nije izgubio i svoj blagoslov. Veliki Božji poslanici dolaze pojedincima i narodima s k r i ž e m b l a g o s l o v a u ruci da skidaju križeve prokletstva. Na starim i novim slikama nalazimo Antuna s uzdignutom desnicom i s križem, na kojem je lik Kristov ili s križem, bez toga lika. Uzdignuta ruka nije znak blagoslivanja već simbol propovjednika. Takav simbol je i križ.

Antun je spasavao duše. Svaka duša je jedan svijet za sebe. On je osvajao te pojedinačne svjetove duša za dobro i krepost. Ali on je misionar većeg stila. Čitav svijet je bio cilj njegova apostolata a taj svijet je jedna velika duša. Svetac je u svom kratkom životu vrlo nastojao da i tu d u š u s v i j e t a povrati Bogu. On dovikuje svijetu: »Radost svijeta je sjeme vječne žalosti. Ovdje vino, tamo otrov« (Str. 667).

Dva neosporiva autoriteta svjedoče da je on bio uistinu svjetski misionar. Kardinal Odo de Šartoru piše kako je Bog dao da po naučavanju bl. Antuna svijet ponovno oživi i da mnogi, koji su već bili povenuli, iznova procvatu. Sv. Robert Bellarmino tvrdi, da je slavni čudotvorac svojim naukom i čudesima obratio veliki broj duša s krivovjerja k pravoj vjeri i s puta grijeha k žaru uzornog i pokorničkog života. Ima pisaca koji svrstavaju Antuna među najbolje propovjednike XIII stoljeća. Njemu pripisuju velike uspjehe i smatraju da je njegov utjecaj na Crkvu onog vremena bio od presudne važnosti.

Najveća svečeva slava dolazi od njegova propovijedanja. Legenda mu je u kršćanskom svijetu pribavila štovanje nalaznika izgubljenih stvari i patrona u najrazličitijim potrebama. Kritična povijest ne navodi činjenica koje bi opravdavale takvo štovanje. A ta ista povijest je sva ispisana dokazima njegova apostolata. Brevijar na njegovu svetkovinu ističe, da je snaga njegova propovijedanja bila

veća od snage njegovih čudesa. Rolandino je sakupio sve podatke u tom smjeru, kad ga je nazvao: Trbuhom Mojsijeva zakona, Proročkim glasom, Vjesnikom Evanđelja i Glasnikom vječnih istina. To je potvrdio i sv. Bernardin Sijenski kad je nazvao Antuna »Stjegonošom Kristovim na zemlji.« On nije od svijeta ništa očekivao, ali ga se nije ni bojao.

Čast Crkve, korist društva tjerala ga je da bez predaha obilazi pokrajinama i čini dobro. Iz svečeve propovijedi na dan sv. Ivana apostola vidimo, otkuda je potekla njegova revnost za duše. »Tko se dao na to da slijedi Gospodina, on želi jedino to, da ga i drugi slijede« (Str. 762).

Vatreni plamen u svečevoj ruci na mnogim slikama označuje žar ljubavi prema Kristu; taj žar dolazi osobito do izražaja u njegovu revnom propovijedanju. U žalosnim vremenima krivovjerja svake vrste i moralne raspuštenosti propovijedao je Antun istine pune svjetla i topline. Njima je nastojao ponovno osvojiti svijet za Krista.

1. Tragom apostola

Red Regularnih kanonika sv. Augustina, kome je Antun ranije pripadao, bio je posvećen studiju i kontemplaciji. A to je bilo u glavnom- ako još dodamo tu i tamo fizički rad- zanimanje svih Redova onoga doba. Sv. Dominik i sv. Franjo donose novu koncepciju redovničkog života. Ta je uzeta iz Evanđelja. Njihovi sinovi treba da nasljeduju apostolski život. Riječ sv. Petra: »Evo, mi smo sve ostavili i pošli za tobom« (Mt 19, 27), je i njihova deviza. Ali oni treba da preuzmu od apostola i djelovanje: u svijetu i za svijet. Apostolsko siromaštvo i apostolska propovijed- to je sinteza franjevačke duhovnosti.

Kako se divno popunjuju te apostolske oznake. Siromaštvo nije samo sebi svrhom. Ono pripravlja put apostolskoj propovijedi i daje joj neobični autoritet. Ono lišava propovjednika svega što bi mu moglo vezati polet. Franjevačka propovijed je propovijed života po Evanđelju. I Antun je u prvom redu evanđeoski propovjednik--putnik.

Pučke misije su specijalna svrha Franjevačkog reda. Sv. Bonaventura naziva malu braću »Ljudima druge lađice«. Kad ljudi dožive brodolom u prvoj lađici redovite duhovne pastve, franjevački pučki misionari spasavat će ih u drugoj lađici svoje izvanredne pastve. Od početka Reda pučke su misije područje rada sinova sv.

Franje. Sam on se smatrao pozvanim na takav apostolat. Zato njegov Red gleda s ponosom i s oduševljenjem na dugu povijest takva apostolata.

Antun je podigao pučko govorništvo u Franjevačkom redu na njegovu pravu visinu. On je prvi u velikom nizu franjevačkih pučkih misionara. Za njim se u načinu propovijedanja poveo i patron pučkih misija sv. Leonardo a Porto Mauritio. Papa Pijo XI istakao je da je Antunu pribavila toliku slavu u prvom redu njegova apostolska revnost.

Svetac poredi propovijed s perom, koje piše u ljudska srca vjeru i lijepo vladanje (Str. 145). Na njegov jezik smijemo s pravom primjeniti riječ Sv. pisma: »Jezik mi je kao pisaljka hitra pisara« (Ps 44, 2). Antun se, kao i sveti pisac psalama, žurio da u malo godina života izgovori sve što mu je sugerirala apostolska revnost. Jezik mu je bio pokretljiv kao perce. Obilazio je pokrajine i mjesta da raznosi po njima sveti nauk. Pero ne piše bez ruke. I on je govoru pridružio djela- što ih ruka simbolizira. Njegov je jezik bio pero Duha Svetoga. Pisao je u ljudska srca samo ono Božje.

U njegovu je jeziku bio život i smrt. Njegovo propovijedanje uskrisivalo je duhovne mrtvace na praktični kršćanski život, pokapalo razbuktale grijehe. On je kao Ahilov mač ranjavao i liječio. Od njegovih propovjedaonica odilazili su ljudi ranjeni pokorničkom dispozicijom, koja je izazivala bol kajanja i suze skrušenja. Kao Ilijin i njegov je jezik otvarao i zatvarao nebo. Otvarao ga je da ljude rosi milošću, a zatvarao ga da ih ne kazni.

Svečev apostolat proteže se na četiri područja javnog života: religiozno, svjetovno, socijalno i političko. On ide za tim da čovjeka ponovno približi Bogu, da ponizi oholost prepotentnih, da pridigne one, koji su klonuli pod ugnjetavanjem silnika. Antun nastoji da bude ocem i braniteljem progonjenih, pomoćnikom udovica i siročadi, da stane na put sablažnjivim pojavama u društvu, da vrati mir među zavađene knezove i gradove. Da postigne svoje ciljeve iskorištava uz redovita sredstva pučkih misionara: molitvu, javne rasprave, pohode moćnicima i čudesa. Čini se da je obnovu vjerskog života najviše očekivao od obnove duhovnog staleža.

Praživotopis svjedoči »da je Antunova vatrena riječ tako snažno ražarila srca, da su svi u suzama i u iskrenom pokajničkom jecanju krenuli na put obraćenja spasonosnim djelima pokore. O koliki jauk, koliki uzdisaji ... Idući jedino za tim da iz srca iščupa mane, da ukloni prigode za grijeh, da u srca usadi blagi evanđeoski nauk, bez ikakvih ljudskih obzira. Njega nisu zanosile časti, ljudska priznanja ili laskanja. On je rekao svima istinu u lice.«

Rigauld piše: »Izabran po volji Božjoj za propovjednika, živo je nastojao da potpuno udovolji svojoj misiji. Prolazio je plemičkim dvorcima, selima i gradovima i svuda je sijao Božju mudrost. Iz njegovih riječi odsijevao je osobiti osjećaj za pravednost. Svakoj vrsti ljudi znao je reći istinu a da kraj toga nije druge povrijedio.«

Kad je tu i tamo nastupao pred mogućnicima odlučno i žestoko, bilo je ljudi koji su slušajući Antuna »skrivali lice s rukama i drhtali kao šibe«. S perspektive svojih nadnaravnih ideala vidio je stvarnost društva svoga vremena u pravom svjetlu. U njegovu svijetu nadnaravi »dozrela je odluka da Isusu Kristu, svome bratu, prvorođenom među mnogom braćom, podigne što više duhovnog potomstva, koje će ga žarko ljubiti. Svetac, koji danas ispunja svijet glasom svojih čudesa, isto je tako za života punio svijet čudesima svoje apostolske revnosti i svoje neodoljive rječitosti« (P. Fonseca D. I.).

Sam Antun je u Prologu svojih Govora pisao o načinu svoga propovijedanja: »Na početku svake svoje propovijedi donio sam Uvod, koji je trebao slušače spremiti za propovijed.« Iza takvog uvoda nalazimo prijelaz na samu temu a zatim razdiobu na tri ili više dijelova. On izričito naglasuje: »Počinje prvi dio« ili »Slijedi drugi dio«. Svaki ovakav dio završava posebnom molitvenom formulom, koja se logički nadovezuje na obrađeni sadržaj. Tako na primjer završava peti dio svojeg govora na Osminu Uskrsa: »Molimo, dakle, predraga braćo, i smjerno zazivajmo milosrđe Isusa Krista da došavši stane u našu sredinu, da nam dade mir, da nas odriješi od grijeha, da nam iz srca ukloni svaku sumnju, da u naše duše utisne vjeru u svoju muku i uskrsnuće, da zavrijedimo sa svetim apostolima i onima, koji su vjerni Crkvi, dobiti vječni život. Neka nam to udijeli onaj koji je blagoslovljen, dostojan hvale i slavan u vjekove. Neka svaka vjerna duša usklikne: Amen, Alleluja« (5).

2. S puta grijeha k žaru uzornog i pokorničkog života

Sveti Antun, koji je i u svemu drugome nasljedovao svoga Gospodina, nasljedovao ga je i kao liječnika duša. Nastavljao je njegovu samaritansku službu. Iako su rane trinaestog stoljeća bile drugačije nego one kad je Gospodin Isus propovijedao svijetu- ipak im je bio isti izvor. Gospodin je označio čovječje srce (Mt. 15, 19) izvorom zla u svijetu. Time je božanski dijagnostičar izrekao neprevarljivi sud. Svijet boluje u prvom redu na srcu, iz kojega dolaze zle misli, ubojstva, preljubi, bludnost, krađe, lažna svjedočanstva, psovke. Zato svi veliki reformatori kršćanskog života, a s njima i Antun, liječe izvor ćudorednog zla, čovjekovu nutarnjost.

Da shvatimo svečevo obnoviteljsko djelo, treba da poznamo tadašnje prilike u svijetu. Crkva uživa velik autoritet ne samo kod običnog puka, već i kod vlastodržaca. Biskupi i svećenici vrše svoju misiju u punoj slobodi. To je vrijeme jake vjere, ali i opasnih krivovjerja, vrijeme velike ljubavi, ali i velike mržnje. Veliko u grijehu, ali i veliko u kajanju. Znanost je zapremala svoje visoko mjesto. Katoličke univerze su cvale, podizale su se veličanstvene katedrale, križari su svuda, gdje ih je bilo, branili kršćanske svetinje.

Carevi i njihovi pristaše Guelfi teško su podnosili ugled i moć Crkve. Tu je bio uzrok stoljetnim trvenjima između njih i rimskih papa. U takvim prilikama ojačao je treći -građanski- stalež koji je iskoristio antagonizam prvih dviju skupina za svoje egoistične ciljeve. Car je posizao u prava Crkve, a ova ih je najenergičnije branila. I Crkva i država imala je svoje pristaše. Dugotrajna zategnutost među njima urodila je nepoželjnim posljedicama: tiranijom svake vrsti, osiromašenjem i opadanjem ćudoređa. Brutalne strasti i razuzdanost našle su nadomjestak vjere u sujevjerju. Podivljala strast za novcem izazivala je mržnju, sukobe, ugnjetavanja slabijih, lihvarenje i prevare. K tome je pridošao nekršćanski utjecaj arapskog istoka. Prenosili su ga u Evropu križari. Taj se ispoljavao u razvratu i težnji za istočnjačkim sjajem. Građanski stalež nastojao je doći do što veće slobode ne samo na političkom već i na drugim područjima. Gradovi su bili žarišta državnih i vjerskih prevrata.

Četvrti lateranski koncil g. 1215. donio je mudre odredbe za sanaciju tih prilika. Franjevački red pregnuo je svim silama da uporedo s propovjednicima iz Reda sv. Dominika, primjenjuje u život koncilske odredbe i direktive. Objektivna povijest im priznaje, da su svojim utjecajem omogućili sretno rješenje sporova između Crkve i trećeg staleža. Oni su skrenuli bujicu, koja se razlila iz svoga korita, u pravu kolotečinu. Sinovi sv. Franje pod lozinkom »Mir i dobro« uspješno su rješavali moralne, socijalne i političke zategnutosti.

Kad je Antun nastupio svoj veliki apostalat, nije mu bilo još ni 30 godina. Njegovo propovjedničko djelovanje možemo vremenski razdijeliti na tri perioda:

Od g. 1222.—1224. propovijedao je u sjevernoj Italiji. Najzapaženiji su njegovi nastupi u centrima krivovjerja: u Milanu i u Rimini. Godine 1224. počinje drugi period rada u južnoj Francuskoj. I ovdje su historijski dokazane činjenice da je često morao propovijedati pod vedrim nebom radi prevelikog broja slušatelja. Iza sebe ostavljao je svoju braću da nastave djelovanje u istom pravcu. Treći period odvijao se ponovno u sjevernoj Italiji. Taj je kulminirao u Padovi g. 1231. kad je tamo održao korizmene propovijedi.

Ispočetka je branio stvar mira. Sokolio je kolebljive i stišavao svađe. Iza toga je prešao u otvorenu borbu s krivovjerjem i zabludama svake vrsti. Deviza mu je bila: »Evo Gospodnjeg križa, bježite paklene sile, pobijedio je Lav iz Judina plemena!« (Otkr, 5, 5).

Sam svetac nam je ovako označio svrhu svoga propovijedanja: »Slaviti Boga, zaštititi bližnjega i slomiti đavla.« Ta svrha davala mu je neprestano novi polet i novu snagu, pa je govorio- ne o naporu- već o »slatkoći Gospodnje propovijedi«.

Zaštita bližnjega po svečevoj je koncepciji u tome da ga se obrani od žara požuda, od nasrtaja đavla i od neprijatelja u svijetu. Drugim riječima: on pretpostavlja pitanje morala, koji ruše požude i đavao, svim ostalim problemima apostolata. Nakon dublje analize dolazimo do zaključka, da pod »neprijateljima« misli u prvom redu na one koji škode duši.

Gospodin je iz mudrih razloga dopustio da na ovome svijetu ostanu zajedno dobri i zli, jedni pokraj drugih. »Kao što je Crkva između neba i pakla, tako su u njoj pomiješani dobri i zli« (Str. 517). Ima Petra i Judu, zrnje i pljevu. Ta činjenica traži da bude u Crkvi uvijek budnih čuvara morala. Najveća mudrost stvaranja je baš u tome da sve u prirodi ima svoje neprijatelje. Ta činjenica ima za posljedicu živo gibanje i životni polet. I neprijatelji Božje stvari treba da po odluci Božje providnosti ostanu pomiješani s dobrima do sudnjeg dana. Velika je stvar ostati dobar među neprijateljima dobra, još je veća, ako njih dobri svladavaju, a najveća ako ih pridobiju za Boga. To je postavio sebi za životnu zadaću i Antun. Da to postigne spojio je u sebi žestinu Atanazija, znanje Jeronima s osjećajnošću Augustina.

Kontakt s grešnicima promatra svetac kao ulaz u neku šumu »hladnu, tamnu, punu zvjeradi.« Ona je hladna jer će ljubav kod mnogih ohladnjeti kad se razmaše bezakonje (Mt 24, 12); ona je tamna jer su »ljudi više voljeli tamu nego svjetlo, jer su im djela bila zla« (Iv, 3, 19); po njoj harači divlja zvjerad, osobito prokleta trojka oholosti, škrtosti i bludnosti (Str. 684). Svetac je takve šume godinama pretvarao u vrtove kršćanskih kreposti.

Na blagdan Prikazanja Kristova u hramu tvrdi da spomenute tri mane najviše škode pravednicima (Str. 812). On je gradio svoju moralnu fizionomiju na poniznosti, siromaštvu i čistoći; nemilo se obarao na sve zlo, koje ruši privatni, socijalni, vjerski i moralni život.

Propovjednik mora biti farmaceut, koji od Kristove krvi i ulja, kojima je Crkva pomazana na Duhove, zna prirediti medicinu, kojom će na Kristovim udovima liječiti rane grijeha (Uskrs, str. 122).

Dobar dio moralnog zla pripisuje svetac utjecaju đavla. Zato plastično razotkriva svojim slušateljima sotonsku taktiku u osvajanju duša. Đavao razapinje mreže kao pauk. Taj počinje plesti mrežu na krajnostima nekog prostora, zatim s tisuću niti tke sredinu, u kojoj se sam smještava i odanle mirno promatra. Ako muha upadne u mrežu, pauk brzo dotrči, dotuče je i odnosi u svoju spremnicu gdje joj isisava krv. Tako radi i đavao.

Kad hoće da uhvati čovjeka najopreznije razapinje niti svojih napasti i to na ekstremnim točkama naših tjelesnih osjetila. Najdeblje niti, najteže napasti, razapinje u centru, u srcu. Ovdje izabire najpodesnije mjesto za lov. Ta koje je mjesto za to prikladnije od srca, toga izvora života? I ako uspije uhvatiti »muhu«, to jest dobiti čovječji pristanak na grijeh zapliće ga u najrazličitije zamke a razum mu obavija tamom, dok mu ne skrši snagu duha. Kad je u tom uspio-obara svoju žrtvu i zadaje joj smrtni udarac (Str. 79).

Svečeva opisivanja napasti i grijeha uvijek idu za tim da potaknu na pokoru i obraćenje. Da u tom uspije, traži osobite metafore i alegorije, koje narodna duša bolje shvaća i više voli od bogoslovskih argumenata.

U srednjoj Italiji, gdje je bilo mnogo labudova, potiče svoje slušatelje na pokornički život ovako: »O braćo! Nasljedujmo labuda, koji umire pjevajući. Labud je radi svoje bjeline simbol grešnika, koji se obratio pokorničkom životu. Po tom obraćenju on je postao bjelji od snijega. I kad mu dođe smrtni čas, on otvara usta u skladnoj melodiji slatke boli« (Str. 76).

Za razliku od pisanih Antunovih Govora — njegova usmena propovijed je bila daleko više usmjerena na ćudoredne motive. Tako svjedoče izvještaji očevidaca. Tu se sve kretalo oko nižih stepenica duhovnog života: pokore, obraćenja srca i revnijeg sudjelovanja u životu Crkve. Tu se ne radi o pokori osjetila, o vanjskim činima mrtvenja, već o nutarnjem odvraćanju od onoga što je zlo i o okretanju prema Bogu. Ta pokora (grčki metanoia) uključuje novo usmjerenje cjelokupnog ponašanja. Paralelno s takvom pokorom Antun propovijeda i sakramenat pokore.

Za sveca možemo reći s O. Benjaminom Costa: da je on apostol riječi, čistoće, pokorničkog života ali prije svega apostol sakramenta ispovijedi. Tu najviše vidimo duboku psihologiju njegova apostolata. Tamo gdje se taj sakramenat prima često i s pravom dispozicijom, osigurana je karakternost i krepost. Ispovijed zahvaća duboko u dušu i ima najpovoljniji utjecaj na samoodgoj i na formiranje značaja.

3. Vođa na stazama duha

Kako je na svijetu mnogo izgubljenih srdaca! Srca se češće gube od stvari. A kako je teško naći samo jedno srce! Sveti Antun, nalaznik izgubljenih stvari, bio je trajno nalaznik i ljudskih srdaca. Kad je našao, obratio koje ljudsko srce, nije ga napuštao. I poslije obraćenja posvećivao je dušama veliku pažnju. Cilj mu je bio, da ih dovede do onoga stupnja ljubavi, koji im je nebo namijenilo.

Jedna izvanredno plastična poredba u njegovim Govorima razotkriva nam bogatstvo revnosti, ljubav za duše i metode u svečevu vodstvu duša.

»Budimo milosrdni kao ždralovi! Kad oni odabiru postojbinu, traže visoke predjele da s njih odmjere položaj. U lijetu jednom povjeravaju vodstvo jata. Ovaj spočitava sporost u lijetu i zapovijeda mnoštvu. Kad promukne, njegovo mjesto zauzima drugi — dok svi ostali vode brigu o klonulima. Ako koji klone, svi se slete i pridržavaju ga, dok mu se ne vrati snaga. I kad pristanu na zemlju, ne smanjuje se njihova briga. Tu najprije raspoređuju noćne straže, tako da svaka deseta bdije. Ptica — stražar drži prstima komadiće zemlje da njima rastjeruje san, ako taj koju počne svladavati... Ako zaprijeti što zla, stražari dižu viku i nagone u bijeg neprijatelja.

Budimo, dakle, milosrdni kao ždralovi da, postavljeni na najviše životne položaje, vodimo brigu za se i za druge; onima koji ne znaju puta, pružajmo vodilju ruku. Glasom propovijedi prenimo nemarne i mlake! Pritecimo u pomoć jedni drugima u radu — jer bez izmjeničnog odmora — postaje posao nepodnosiv. Na vlastitim plećima ponesimo bolesne i slabe da ne klonu na putu. Straže Gospodnje probdijmo u molitvi i kontemplaciji. Zagrlimo Gospodnje siromaštvo, poniznost i njegovu gorku muku i ako na nas nasrne što nečista, vičimo na uzbunu! Iznad svega izbjegavajmo noćna strašila: slijepu svjetsku ispraznost!« (4. po Duh, str. 273).

»Pružajmo vodilju ruku!« Antun traži vodstvo duša. On računa s mogućnostima da se ljudi u duhovnim stvarima ne znaju uvijek orijentirati. Svi doduše imaju savjest. Ona je zakon nad zakonima. Ona je veličanstvo pred kojim treba da se svi poklone. Ona je i vrhovni sudac i od njezine presude nema priziva. Razumu je prirođeno da prosuđuje i određuje, a volji da nešto prihvati ili odbaci, već prema tome, da je to razum pronašao za dobro ili zlo. Ali čovječji razum je prevarljiv. Put spasa nije uvijek ravan i gladak; kako je i među dobrima velik broj slabih, umornih i opterećenih! Te patničke duše iziskuju posebnu pažnju. Krivo bi učinio, tko bi podcijenio njihovu vrijednost.

Sve te okolnosti traže nježnu, nesebičnu, samaritansku ruku duhovnog vođe. On je pravi melem za duše. Antun je to bio na svim područjima svoga djelovanja. On je nastojao da velikom zakonu savjesti pribavi kod svih apsolutni autoritet.

Uzor toga vođe duša bio je njegov Gospodin, prvi i najsavršeniji vođa na putovima svetosti. On nije samo vodio računa o ljudima, nije samo pokazivao svima put. On je sam sebe postavio za P u t. Njegova je narav da bude P u t. Put i onima koji pružaju drugima ruku-vodilju na stazama duha.

»Pritecimo u pomoć jedni drugima u radu!« Ovdje nastupa srednjevjekovni svetac kao suvremeni organizator pokoncilske duhovne pastve. On zahtjeva dijalog, zajednički dogovor i zajedničku akciju. Bez toga je mnogi vođa na stazama duha osuđen na neuspjeh i iznemoglost. Povezivanje duhovnih pastira učinit će njihovo polje rada paradizom na zemlji.

Antunova pradavna sugestija uključuje jedinstvo i povezivanje radnika na stazama duha u ostvarivanju zajedničkih interesa. Taj se cilj ne može svesti na hladne paragrafe. On se postizava ljubavlju, koja nije od ovoga svijeta, koja od srca dijeli posao, žalosti, utjehe, koja časti brata koji radi na istom poslu vodstva duša.

»Straže Gospodinje probdijmo u molitvi i kontemplaciji!« Ni najveći poslovi ne odvajaju duhovnog oca od razmatranja i usmene molitve. Ovdje nalazi duhovni vođa snagu i rasvjetljenje za sebe, a milost za druge. Kod sveca s pravom predmijevamo i naravno poznavanje duša i nadnaravno svjetlo kojim je gledao u duše. On je bio pun ljubavi za duše, a ljubav nije nikada bez svjetla. Evanđeoska ljubav je vatra koja svijetli i grije. Za razliku od svjetovne ljubavi, koja doduše plamsa, ali bez svjetla i sjaja. Razumijevanje ljudskih potreba kod Antuna dokazuje da je poznavao duše koje je vodio.

4. Metoda okrunjena uspjehom

Sadržaj Antunovih spisa može izvrsno poslužiti svrsi pučkih misija. Iz nepregledne gomile njihovih sastavnih dijelova mogla bi vješta ruka iskonstruirati misijske teme koje su potresale pokrajinama gdje je on misionario. Pogotovo je on sam koji je suvereno vladao tim »nacrtima propovjedi«, odabirao sadržaj koji odgovara misijama. Misli, kako ih je on ostavio napisane, bile su u njegovoj pronuncijaciji kao S a u l o v kraljevski oklop u kojemu je taj kralj uspješno vodio bojeve Gospodnje. Isti taj oklop nikako nije prista-

jao mladom D a v i d u, i on ga je otklonio prije sukoba s Golijatom. Tako i Antunovi Govori u ustima drugih propovjednika ne bi mogli nikada proizvesti onih učinaka što su ih polučili kod njega.

Antun je bio uzor pučkog misionara. Što se tiče njegova nastupa, zabilježio nam je fra Julijan iz Špajera u svečevu liturgijskom oficiju, da je bio l j u b e z a n i s t r o g. Tu sliku upotpunjuje o. Vuillot kad kaže: »Antun Padovanski je bio takav da ne znam čemu bi se više kod njega divio: da li neporočnosti života ili velikoj erudiciji.«

Kao pučki misionar mogao je on propovijedati samo p u č k i. To vrijedi najprije za sam j e z i k, kojim je govorio. Iako se povijesno ne može potvrditi kojim je jezikom govorio, ipak je općenito mišljenje, da je govorio n a r o d n i m, a ne latinskim jezikom. Iz toga što je kasnije napisao svoje Govore na latinskom jeziku., nipošto se ne može zaključiti, da je tim jezikom i govorio.

Antun je izvrsno pogađao u k u s tadašnje slušalačke publike koja je voljela shvatljiviji jezik poredbe, alegorije, pabirčene po ljepotama i osobitostima prirode. Priroda je oduvijek ona knjiga koju narod i najčešće čita i najbolje razumije. U prirodi se vrlo zorno odrazuje Božja ljepota i veličanstvenost.

U stilu franjevačke duhovnosti svetac je osobito isticao otajstva Kristova čovještva: otajstvo jaslica, križa, Imena Isusova, Euharistije i Majke Božje. Povijest dokazuje da je kršćanski puk upravo ta otajstva najviše zavolio i da se preko njih najviše podizala kršćanska pobožnost.

Sam Antun spominje u Prologu (5), da je nastojao gradivo tako rasporediti da otkloni d o s a d u i d u g o č a s n o s t. Osobita prednost toga pučkog apostola bila je u tom što je poznavao narodne potrebe što je s osjećajem sućuti dijelio njegove teškoće i liječio njegove rane. On se tako uživio u žalosne posljedice lihvarstva i ugnjetavanja od strane upravljača onoga doba da se činilo da i on sam sve to trpi. A sve te prednosti provejavao je duh njegove osobne svetosti i umrtvenosti. S ispaćenih njegovih obraza žarila se svetost duše. Uza svu trajnu boležljivost, a kasnije i očitu vodenu bolest, on se energično uspinjao na propovjedaonicu i satima prosjedio u ispovjedaonici. Svetac je bio jedna od onih apostolskih duša koje su rado učile sa propovjedaonice, ali su i rado žele plod svoga truda u ispovjedaonici. Tu je često, kaže Praživotopis, ostajao do zapada sunca, da dovede u svoj ljubezni zagrljaj one koji su duboko zabrazdili i klonuli u grijehu.

Sve je to davalo Antunovim nastupima na propovjedaonici naročitu privlačivost i snagu. Milost s neba davala im je poseban

uspjeh. Za taj u s p j e h spominju biografi da je bio »b r z, o p ć e n i t i č u d e s a n«. Autentični izvori svjedoče, da je glas o slavnom propovjedniku okupljao oko njegove propovjedaonice sve više duša. Ni najveće crkve nisu uvijek bile dosta prostrane da obuhvate tolike slušatelje. Nije bila rijetkost da je propovijedao na javnim trgovima i poljima.

U korizmi g. 1231. dizao se narod u padovanskoj okolici već o ponoći. U svjetlu bakalja odilazio je da čuje propovijed. Na otvorenu polju sakupljalo se svećenstvo s biskupom, vojnici, trgovci, ljudi i žene svakoga staleža. Dolazili su i razbojnici i javne grešnice. Svi su klicali svecu, plakali, ispovijedali se, vraćali ukradeno i stečeno lihvarenjem. Svetog propovjednika znalo je okruživati i do 30.000 ljudi. Za vrijeme propovijedi prestajali su sudovi obavljati svoje poslove, zatvarale se trgovine. Sve je bilo usredotočeno samo na jedno: na Antunovu propovijed.

Povijesni izvještaj o pokornicima u Padovi — a taj nije osamljen — opisuje nam svečev odnos prema njima. Grešnici i krivovjerci, obraćeni snagom Antunove riječi, željni pokore, dolazili su u masama k njemu u Padovu, da im bude učitelj i vođa na novom putu. Mnogi su tražili, da ih zaogrne i pokorničkim odijelom. Oni su, na svečev savjet, sagradili u gradu kapelu u čast bl. Djevice Marije zvane »Della Colomba«. Tako je nastala i pokornička bratovština u toj kapeli, a članovi su se prozvali »Colombini«. Prve njezine članove obukao je sam Antun u pepeljasto grubo odijelo i opasao ih konopcem, s kakvim je i sam bio opasan. Praživotopis opisuje kako su svi slušatelji dolazili na propovijed u čednom odijelu, bez ikakva nakita i kako su u dubokoj sabranosti promatrali Božjeg propovjednika. I kad je on u pratnji biskupa Jakoba Konrada i gradskog klera stigao na mjesto, podiglo se iz mnoštva neopisivo klicanje. Zatim je zavladala najdublja, svečana, čudnovata šutnja, koju nije prekidao ni najmanji žamor, »dok su se srca otvarala slatkoj okrepi milosti.«

Kad je počeo govoriti, slušateljstvo je ostalo zapanjeno, kao da je pred njim anđeo što je sišao s neba. Riječ mu je bila ugodna i jasna. Razlijegala se kao zvuk trube iznad mora i dopirala do dna duše. Suze su tekle obilno. Glas govornika pratilo je kod mnoštva jecanje, bolni i pokajnički uzdisaji kao tutnjava bijesnog mora. A kad je završio, piše Praživotopis, mnoštvo, pokretano vjerom i ljubavlju, nasrnulo je na apostola, ljubilo mu ruke i noge, trgalo s njega odijelo da se domogne komadića za relikviju i spomen. Svi su ga željeli vidjeti iz bliza, dotaći, poljubiti, otkinuti nešto od njegova siromašnog odijela.

Ti triumfi bili su popraćeni izmirivanjem zavađenih, prestankom starih, najtežih svađa, obraćanjem grešnika, opraštanjem dugova i davanjem slobode zatvorenicima.

Obraćenjima su pridošla i čudesa. Mladića koji je udario svoju majku tako snažno, da ju je oborio na zemlju, jedna svečeva propovijed tako je potresla, da je sav skrušen došao k Antunu i u suzama ispovijedio svoj grijeh. Antun, ganut tolikom skrušenošću, odredio mu je uz drugo, da u ime pokore ponizno zatraži majku, da mu oprosti nanesenu uvredu. Mladić je poslušao svečev nalog i na koljenima zatražio od majke oproštenje. Ona mu je odgovorila: »Ja ću ti lako oprostiti, ali mislim da Bog ovakav grijeh ne oprašta.« Na te riječi mladić je, u teškoj duševnoj boli, otišao u svoju sobicu i odsjekao onu nogu, kojom je udario majku. Na sinovljevo i majčino zapomaganje sletilo se tamo sve susjedstvo. Za taj događaj dočuo je i svetac i došao na mjesto nesreće. Odmah prepozna mladića i uhvativši nogu — s pouzdanjem u svemogućnost Onoga, »koji liječi one koji su srca skrušena i povija rane njihove« (Ps, 147, 3) — priljubi stopalo uz nogu. U tren se spoje kosti, sraste meso, a siromašni mladić ustane zdrav i čitav.

Efikasnost Antunovih propovijedi vidi se osobito iz autentičnog Rigauldova izvještaja o obraćenju 12 razbojnika. Pripovijedao ga je franjevcima 60 godina kasnije jedan između obraćenih. »Bio sam — tako je govorio — profesionalni razbojnik. Učlanio sam se u bandu dvanaestorice razbojnika, kakav sam bio i ja. Sakrivali smo se u grmlju i robili sve putnike koji su onuda prolazili. Čuvši da se govori kako je Antun stekao silan ugled svojim propovijedima, odlučili smo sva dvanaestorica iz radoznalosti da i mi jednog dana odemo, preobučeni kao stranci, da ga čujemo. Nismo htjeli vjerovati pripovijedanju jer nam se činilo, da se pretjeruje o uspjesima tih propovijedi. Činilo nam se pretjeranim poređivati franjevca s »gorućom bakljom« i nazivati ga »novim Ilijom«. Dakle, jedne večeri, kad je trebao naviještati Božju riječ, uputili smo se da ga čujemo. Čim je počeo govoriti, probudila se u našim dušama teška grižnja savjesti. Iza propovijedi bila je naša skrušenost i iskrena i duboka. Ispovijedili smo mu svoje zločine i nedjela.

Kad je blagi otac, saslušavši ispovijed jednoga za drugim, naređivao spasonosnu pokoru, tražio je da mu obećaju, da se više neće povratiti prijašnjem životu. Onima koji budu ustrajali u dobru, obećavao je nebesku radost, a onima koji bi se povratili na staze razuzdanosti, nečuvene kazne.

Nekoji su pogazili svoju zakletvu i prepustili se grijehu. Ali, kao što je svetac prorekao, za kratko su vrijeme sramotno svršili. Oni koji su vjerno ustrajali u svojim svetim odlukama, mirno su umrli u Gospodnjoj ljubavi.

Što se mene tiče — nastavio je starac — svetac mi je naložio kao pokoru, da 12 puta hodočastim na grob apostola. Sada svršavam svoju pokoru jer se upravo dvanaesti put vraćam iz Rima. Ja ne zdvajam i prema svečevu obećanju čvrsto se nadam da ću očišćen pokorom ući u vječnu radost.«

5. Svečev autoportret

Ciceron piše, da je »govorništvo kraljevska umjetnost koja svladava duše«. Ono je nešto »tako velika, da to ljudi jedva naslućuju; ono je složeno iz mnogih umijeća i studija«. Govorništvo obuhvaća sva područja privatnih i javnih interesa, sve svjetovne i religiozne probleme u prošlosti, sadašnjosti i u budućnosti. Govornik ide za tim da svlada čovječju volju; on hoće, da zamijeni razum, to jest da vodi slušatelje po onim stazama po kojima oni nikada ne bi išli.

Velika je zasluga sv. Antuna u tome što je u svojim Govorima ostavio mnogo dragocjenih direktiva, kako će duhovni govornik vršiti s uspjehom svoju službu. Iz te činjenice da je on o toj temi mnogo pisao, da joj daje toliku važnost proizlazi, da mu je ona bila neprestano živa u duhu. Iz pravila i uputa, koje daje propovjednicima, dade se razabrati dvoje: prvo, svečev propovjednik je izgrađen prema Božanskom uzoru, kakav je bio sam Gospodin Isus, i drugo, svetac je u tom idealu kršćanskog propovjednika iznio svoju propovjedničku praksu. Njegov rad na propovjedaonici odvijao se prema tim smjernicama, pa ih s pravom nazivamo njegovim autoportretom.

Glavni je preduvjet za plodnu propovijed, prema Antunovoj homiletici: s v e t o s t ž i v o t a samoga propovjednika. »Djela pomažu propovijed« (Str 78). Kršćani očekuju od propovjednika da ih o zakonu ljubavi poučava najprije svojim primjerom, da onda lakše i plodnije slušaju o tom zakonu nauk iz njegovih usta (Str 36). Propovjednik ne smije biti k a n a l, kroz koji prolazi religiozni nauk i milost u duše naroda. On treba da bude posuda iz koje on dijeli svijetu to blago.

»Propovijed mora biti s t v a r n a, to jest puna dobrih djela, i s t i n i t a, a ne izmišljena ili podrugljiva; bez tričavih i kićenih riječi. Ona treba da pobuđuje na pokajničke suze... Treba da je p o d u š i, to jest da ne bude disonance između propovjednikova života i onoga što iznosi u svom govoru. Ako propovjednikov glas

ne prati njegov dobar život, on gubi autoritet i pravo propovijedanja. Propovijed treba da ljude popravlja, da ono što je uho čulo, prijeđe u popravak života« (Druga po Us, str 145).

Kad propovjednik tako dijeli od bogatstva božanske riječi vjernicima to i njega samoga diže k nebu (Str 354). Na dan Duhova napisao je svetac: »Propovjednik ima toliko jezika, koliko kreposti!« (Str 226). Ta njegova riječ imat će svoju punu vrijednost u kršćanskoj homiletici dok bude postojao i jedan Isusov propovjednik. Snaga propovijedi nije u propovjedniku već u Kristu. On treba da sve pripiše Gospodinu, bez kojega ne možemo činiti ništa dobra (3. Kor, str 78).

Misao o propovjednikovoj svetosti kao da je njegova zavjetna misao. Ona se neprestano ponavlja u Govorima. Kad ih čovjek čita, ostaje pod dojmom da je pisac više učitelj svoje braće na putovima svetosti nego učitelj puka. Time što je Antun formirao u Redu propovjednike sveta života, postigao je u najvećoj mjeri i duhovnu korist naroda.

Drugi svečev zahtjev za dobru propovijed je z n a n j e. »Propovijed obuhvaća pravednike i grešnike, koji vjeruju u Krista i sve ih veže vezom ljubavi. Propovjednik treba da bude s i n z n a n j a i psihološkog poznavanja. On najprije treba da zna što će, kome i kada propovijedati, a zatim treba da sam sebe dobro ispita, da li sam živi po onom što propovijeda ... Oko razuma opaka propovjednika je slijepo, jer on — iako ima uvid u mudrost Svevišnjega i makar vidi viđenja Svemogućega po svom znanju — ne pozna sve to po vlastitom iskustvu« (Str 257).

Doktor, učenjak i propovjednik bili su u Antunovo vrijeme jednako vrijedni. Antunov propovjednik govori jezikom koga svi razumiju. On pruža zdravu hranu za zdrave i bolesne duše. U njoj svaki prima ono što mu je potrebno. Propovjednici su p r s a C r k v e, koja djecu te dobre Majke griju i doje. Ta p r s a presušuju kad ljubav ostaje neiskorištena za dobro drugih i kad znanje propovjednikovo ne koristi nikome (Haye).

Kad svetac govori o znanstvenoj spremi govornika, on ima u prvom redu pred očima bogoslovsko znanje, i to ono koje se temelji na Sv. pismu. Njegov je ideal p o n i z n i u č e n j a k. Njegova je najkraća formula za propovjednika, koji koristi Crkvi, »p l o d n a p o n i z n o s t«.

Daljnja vlastitost propovjednika je n e u s t r a š i v o s t. Naviještati istinu — prema svečevoj tvrdnji — znači priznavati Krista, a prešućivati je, znači, nijekati Krista. Time što naviješta Krista, propovjednik često navlači na se mržnju. Ta ga činjenica ne smije

zastrašiti da pokrivalom šutnje prekrije usta. Slijepi su oni propovjednici koji se plaše da će sablazniti slijepce koji ne vole čuti istine (Str 213). Propovijed se ne sluša rado jer propovjednici ne laskaju, ne obećavaju zemaljskih dobara; traže da svladavamo tijelo i da preziremo grešne zamamljivosti svijeta (Stjepanje, str 754). Svetac upozorava i na ono, što zaslađuje sve što je u propovijedima gorko. »Sve je slatko onomu, koji ljubi« (Str 163).

On nam je u svojim Govorima ostavio i d e a l n u, a u svome životu, r e a l n u sliku apostolskog propovjednika. Jedna je vjerna kopija druge. Zato obadvije imaju veliku vrijednost.

S koliko je apostolskog žara sam sebe izgrađivao za plodna pučkog misionara, svjedoči Antunova autentična molitva prije propovijedi: »Svjetlo svijeta, neizmjerni Bože, Oče vječnosti, davaoče mudrosti i znanja, blagi i predarežljivi djelitelju duhovne milosti; koji za sve znaš prije nego postane, koji stvaraš svjetlo i tamu: ispruži svoju ruku i takni moja usta i načini ih oštrim mačem da rječito naviještaju tvoje riječi. Učini, Bože, moj jezik kao istančanu strelicu da vjernom pameću slavim tvoja čudesa. Nadahni me pobožnim, milosrdnim i blagim osjećajima. Pouči, sredi i obnovi moja sjetila i moje misli! Neka me tvoj nauk vodi i popravlja do konca!«

SOCIJALNO DJELOVANJE SV. ANTUNA

Isusova parabola o milosrdnom Samaritancu uzidana je u temelje svih kršćanskih karitativnih ustanova. Svrha im je da ublaže sudbinu izranjenog i ostavljenog čovjeka čije rane krvare u jednom stoljeću više, u drugom manje — ali one krvare uvijek.

Nisu samo tjelesne rane što krvare. Nije zločin onih razbojnika, među koje je pao nesretni čovjek na putu iz Jeruzalema u Jerihon, samo u tome što su mu oduzeli novac, izranili tijelo i ostavili ga pola mrtva. Njihovi razbojnički ubodi pogodili su također istinu o bratstvu i ljubavi među ljudima. Ta istina uključuje sve što je časno i pravedno, lijepo i dobro, plemenito i nesebično.

Utješna je činjenica što tolike fizičke i duševne rane patnika ovoga svijeta nisu ostale bez milosrdnih Samaritanaca. Oni posvećuju svoje sile socijalnoj bijedi i liječe ne samo fizičke nevolje već i izranjene i napuštene moralne vrijednosti. Jedan od njih je i sv. Antun. On je imao za sve bijednike oko, uho, noge i ruke, a najviše srca. Bogato svečevo socijalno djelovanje sažeo je sastavljač njegovih litanija u zaziv: Sv. Antune, pomočniče bijednih — moli za nas!

Možemo ustvrditi da je svečeva neisporediva popularnost upravo u direktnoj povezanosti s fizičkom i moralnom bijedom velikoga broja ljudi. On ne bi bio nikada tako velik, da nije bio tako socijalan. Njegova socijalna djelatnost nije kao meteor koji bljesne i nestane. Ona je slična nepresušivu izvoru koji ključa sve do danas.

1. Veliki prijatelj malog čovjeka

Ako poredimo ljudski život igri, u kojoj se može dobivati i gubiti, onda moramo priznati da se u toj životnoj igri mnogo više gubi nego dobiva. Upravo zvuči paradoksalno da u toj životnoj igri najviše gube upravo oni koji misle da na račun drugih najviše dobiju. To su egoisti. Stvarno najviše dobivaju altruisti, koji nesebično

žrtvuju sebe i svoje da drugima koriste. Oni dobivaju zato jer daju. Njima se oprašta jer oni opraštaju drugima. Oni su sretni jer nastoje druge usrećiti.

Ti evanđeoski principi vodili su razgranatim socijalnim akcijama sv. Antuna. On nije bio po zvanju socijolog. Bio je veliki prijatelj malog čovjeka. Nježnim osjećajima gledao je na njegove potrebe, a divovskom snagom branio njegova prava. Svoj socijalni program vadio je iz Evanđelja. Radio je na tom, da i kod drugih probudi socijalnu svijest.

On ističe božanskog Samaritanca kao vrhunski uzor svima. U četvrtoj nedjelji po Uskrsu komentira riječi iz Pjesme nad pjesmama (2, 12): »I glas se grličin čuje u našem kraju«. Glas grličin sliči uzdisanju i plaču. Krist je sišao na zemlju da uzdiše i plače, a ne čitamo da se ikada smijao, da nas nauči uzdisati i plakati.« On ne samo da nije nad sobom plakao već nije dopuštao ni drugima da to čine. Njegovi osjećaji smjerali su na boli i patnje drugih (str 184). Obvezu čovjeka da bude milosrdan izvlači iz činjenice, što je čovjek stvoren na sliku Božju. Kao što je Bog sama ljubav, dobrota, blagost i milosrđe, treba da te odlike odsijevaju i s Božje slike — s čovjeka (23. po Duh. 565).

Bratsku ljubav poredi smokvi, koja donosi nekoliko puta godišnje svoje plodove. »Bratska ljubav je plodnija od ostalih kreposti. Ona popravlja onoga koji je pogriješio, oprašta onome koji nas je uvrijedio, ona hrani gladne. Dok takav vrši jedno djelo milosrđa, već misli na to, kako će i drugo ostvariti« (Sv. Križ 875).

I današnji kult sv. Antuna nosi izrazito socijalni karakter. To je odjek njegova socijalnog djelovanja za života. Kruh sv. Antuna je vrlo raširena pojava svečeva štovanja. Svecu se utječu i članovi kršćanskih obitelji da sredi ono što narušuje tu osnovnu stanicu društva ili što prijeti da joj naškodi. Njemu se mole zaljubljeni prije braka, njega zazivaju bračni drugovi. Njemu se mole nerotkinje i žene u porodu. Preda nj, zaštitnika prosjaka, iznose i ovi svoje jade. Od njega putnici mole sretan povratak. On je mnogima savjetnik. I vojnik mu preporuča opasnosti u kojima se može naći. Šutljivi seljak stavlja u njegove ruke sudbinu svojih usjeva. On, patron pomoraca, sluša molitve zabrinutih članova njihovih obitelji. Jednom riječi: Antun je zaštitnik u svim potrebama dnevnog života. To je razlog što je u njegovu kultu — daleko više nego kod ostalih svetaca — naglašeno ono ljudsko, povezano s našom svagdašnjicom.

Njegovi štovatelji povjeravaju mu upravo nevjerojatne uloge. Časopis »Franjino zvonce«, što je izlazio na njemačkom jeziku, donosi ovaj slučaj (g. 1912): »Neka gospođa u Oviedu trebala je g. 1729.

da svom mužu pošalje hitno pismo u Peru, u Južnoj Americi. Pismo je zahtijevalo i hitan odgovor. Žena nije imala nikakvih mogućnosti da pošalje pismo. Odnijela ga je u crkvu i stavila u široki rukav na kipu sv. Antuna. Drugog dana našla je u istom rukavu odgovor svog muža.«

Provjereni biografi i kroničari potanje opisuju svečevo socijalno djelovanje. Praživotopis nam je sačuvao podatke o takvom djelovanju u Padovi. Rigauld tvrdi da se sve što je napisano za Padovu, može protegnuti i na ostala mjesta njegova rada. Evo izvatka iz Praživotopisa: »One koji su živjeli u neslozi privodio je natrag k bratskom izmirenju; oslobađao je one koji su bili u tamnici; radio je na tome da se natrag povrati dobro stečeno lihvarenjem i koje je bilo ukradeno; bludnice je sprečavao u njihovim nakanama a razbojnike, poznate radi njihovih nedjela, obuzdavao je da ne diraju više u tuđe.«

2. Obnovitelj mira

Prve brazde svog socijalnog djelovanja zaorao je Antun na području bratskog izmirenja. To tvrdi Praživotopis i padovanski pjesnik Antun Querengus, koji piše da je svetac povratio svijetu mir. S tim svojim radom zadovoljio je suvremenoj potrebi tadašnjeg društva. Sukobi između cara i pape razdvojili su plemstvo, građanstvo i najsiromašnije slojeve društva. Zavladalo je i vjersko sektaštvo i moralna podivljalost. Prema Rolandinu: gost više nije bio siguran pred svojim gostoprimcem, brat pred bratom. Trajni nemiri bili su najkrvavija rana u svim talijanskim gradovima. Zato je težnja za mirom bila z n a č a j k a v r e m e n a. Svi moralni i vjerski propovjednici nastojali su doprinijeti stvari mira. I biografije sv. Franje pune su dokaza za tu tvrdnju.

»Opus justitiae pax — Mir će biti djelo pravde.« Tu riječ proroka Izaije i devizu Pija XII komentira Antun: da samo pravednima pripada mir. Kod njih je mir srca temelj za svako dobro djelo (Haye, Expositio mystica, str 504). U tom pravcu je i svetac razvijao svoju mirovnu akciju.

Njegova je misao da svaki treba da najprije kod samoga sebe načini »prevrat« pa će tek onda svijetom zavladati mir. Antun je onamo nosio zastavu ljubavi i mira gdje je mač bio najveće pravo a pobjeda prvi zakon. Išao je za tim da iz zajednice ljudi načini bratsku obitelj koja priznaje Boga svojim Ocem.

Cjelokupno svečevo djelovanje možemo u neku ruku smatrati mirovnom akcijom. Rolandino piše da godine 1229. i 1230. »nije bilo otimanja teritorija niti ikakvih neprijateljskih pothvata«. On to

pripisuje činjenici što je u tim godinama djelovao, uz druge apostolske muževe, i blaženi Antun, apostol Isusa Krista. Suzbijajući krivovjerja, suzbijao je on i društvenu anarhiju koju su oni i u teoriji propovijedali i u praksi provodili. Poznato je da su heretici onog doba išli za rušenjem autoriteta Crkve i države. Na mnogo mjesta su u tom uspjevali radi nesređenog odnosa između svećenstva i naroda. Zato je Antun posvetio upravo tom odnosu veliku brigu.

On je direktno i indirektno radio i na dobrim odnosima između velikaša i naroda. Kad je udarao po duhovnim ili svjetovnim knezovima, nije to činio zato da među njima produbi jaz već da ga premosti. Onaj koji je nekada išao za mučeničkim vijencem, nije sada prezao pred opasnostima koje su prijetile onima, koji su se usudili dirnuti u povlašteni položaj tiranskih gospodara onoga vremena. Njega nije zavelo laskanje ni priznanje naroda, kao što ga nije plašila ni moć silnika.

Slavu mirotvorca stekao je svetac osobito radi svojih nastupa u političkoj misiji kod tiranina Ezzelina. Bio je kod njega u dva navrata: g. 1228. i 1231, neposredno pred svoju smrt. Legenda je upravo dramatski iskitila te pohode. U pozadini Antunovih pohoda Ezzelinu bili su najokrutniji događaji onog vremena.

Ezzelin, eksponent carske stranke, skučio je pod svoju vlast cijelu sjevernu Italiju osim Venecije. Svoje podanike ugnjetavao je upravo neronskom okrutnošću. U njegovoj tamnici u Veroni čamio je među drugima i grof Rizzardo i grupa njegovih prijatelja. Bili su ratni zarobljenici. Nijedna intervencija, pa ni ona vojnička iz Padove, nije mogla da te jadnike oslobodi. Verona je bila neosvojiva tvrđava.

Posljednji pokušaj učinio je Antun. Otišao je — već bolestan — iz Padove u Veronu »i molio upravljače Lombardije, gradsku upravu, Ezzelina i njegove savjetnike« za oslobođenje grofa i njegovih prijatelja. Rolandino, koji nam to kritički opisuje, dodaje da ni Antun nije uspio u svojoj misiji.

Čini se da je nišanio na Ezzelina u svojoj propovijedi na šestu nedjelju po Duhovima. Tu poređuje »nekog tiranina ovoga svijeta« s baziliskom. To je neka vrst zmije — piše Antun — koja svojim dahom i zubima truje i uništava sve oko sebe.« Tako tiranin zatrovan bijesom — kao bazilisk — dahom svoje zloće, uništava travu, to jest siromašne; uništava stabla — bogataše, trgovce i bankare; ubija životinje — iste svoje ukućane lišava života i spaljuje. On truje i isti zrak, to jest život redovnika. Digao je svoja usta prema nebu, a jezik mu plazi po zemlji. I iste zmije, to jest njegovi ortaci u zlu,

strahuju pred njim i bježe bilo kuda, makar i u stanove svinja. Toga okrutna i paklenim duhom razbješnjela gospodara mogu svladati samo lasice, to jest siromašni duhom, koji ga se ne plaše jer nemaju što da izgube. Ljudi puni novca ne usuđuju se izaći preda nj, skrivaju se po spiljama i šalju siromašne s riječima: »Vi mu govorite, jer mi se ne usuđujemo« (str 310).

Okolnosti što ih svetac ovdje spominje, posve odgovaraju povijesnim podacima o Ezzelinovu postupku i o Antunovu pohodu u Veronu. Povjesničar Raumer piše o Ezzelinu, zetu cara Fridriha II da je postupao s podanicima kao s najbjednijim robljem. Nijedan stalež nije poštedio. Tko je umro brzo i naravnom smrću, smatrao se sretnim. Mnoge je prije smrti dao strašno mučiti. Vadili su im oči, sjekli udove. Događalo se da su neki optuženi sami pregrizli jezik da ne bi bili prisiljeni da svjedoče protiv nevinih ljudi. I sam tiranin nije prezao od toga, da osobno sudjeluje kod mučenja. Na životu je ostavljao onoga, koji je želio smrt. Već same tamnice bile su strašne. O kakvoj pravoj ili formalnoj obrani nije bilo govora. Računa se, da je broj ubijenih dosegao 55.000. Među njima je bilo i 67 franjevaca. Iz Antunova govora dade se zaključiti, da su upravo siromašni franjevci bili oni koji ga se nisu plašili jer nisu imali što izgubiti.

Ne može se povijesno utvrditi da je Antunov mirovni put Ezzelinu i njegova misija u oslobođenju Padove, bila uzrokom, da ga se naziva zaštitnikom u ratnim strahotama. Njemu se pripisuje da je prorekao iz groba oslobođenje Padove od Ezzelinove tiranije: »U osmini moga blagdana bit će Padova slobodna«.

Uzrok da ga štuju kao zaštitnika u ratovima, treba tražiti u kasnijim stoljećima. Vjerojatno u čudesnom zauzeću Orana u sjevernoj Africi. Uloga je svečeva u tom uspjehu kršćanske vojske povijesno zajamčena.

Poslije oslobođenja pirinejskog poluotoka od Maura, bio je oslobođen i Oran u Alžiru, ali ga je g. 1708. alžirski Bej opet zauzeo. Španjolski kralj Filip izdao je g. 1732. nalog admiralu Mondeu da ga oslobodi. Upravo iz njega su gusari teško uznemirivali Španiju. Admiral sakupi flotu u Tirenskom moru. U gradu Alikante je prisustvovao misi u čast sv. Antuna. Tu se u crkvi ljestvama uspeo do svečeva kipa, metnuo mu na glavu šljem, o vrat mu objesio vrpcu vojskovođe, opasao mu mač, a u ruke mu stavio komandnu palicu. Taj svoj gest popratio je riječima: »Ti si, sveti Antune, onaj koji možeš zauzeti Oran. Ja to ne mogu. Odsada si ti admiral, a ja tvoj sluga i vojnik. Stojim pod tvojom komandom i čekam tvoje zapovijedi. Sva moja nada stavljena je iza Boga u te, čudotvorče!«

Poslije toga ode floti. Pred Oranom očekivala je admiralova mornarica topovsku paljbu. Kad se to nije dogodilo, ispali sam admiral jedan topovski hitac. Nije uslijedio odgovor. Admiral odredi da se određeni broj vojnika iskrca na obalu. Oni nađu na svoje zaprepaštenje gradska vrata otvorena, a grad prazan, kao da je u njemu sve izumrlo. Napokon se dovuče do vojnika nekoliko starih ljudi iz svojih kuća i ispripovjedi kako se prije dolaska njihove flote pojavio u zraku jedan franjevac u admiralskoj uniformi na čelu nebrojene vojske i zaprijetio tvrđavi posvemašnjim uništenjem. Svi su stanovnici od užasa pobjegli.

Na vijest o pobjedi bez okršaja naredi kralj, da se samostanu u Alikante dodijeli godišnja milostinja u visini admiralske plaće. Velik je bio odjek toga događaja u svijetu. Antun u admiralskoj uniformi postala je omiljelom slikarskom temom.

I Portugal je zazivao Antuna kao zaštitnika u ratnim pothvatima. Zapovjednik Francisko de Morais dodijeli 17. srpnja 1710. pred lukom u Rio de Janeiro — u opasnosti pred francuskom flotom — svetom Antunu isprave kojim ga unapređuje u čin generala. Na samostanskom zidu postavi njegov kip, da odanle upravlja bitkom, koju su nakon borbe od dva i po sata izvojevali Portugalci. Kip je kasnije ostavljen na onom mjestu. Svaku noć je pred njim gorjela svjetiljka. Povremeno su vladari dodjeljivali svecu unapređenja i veća odlikovanja. Vrhovni komandanti su mu donosili znakove svoje časti. O svečevu blagdanu kite kip znakovima vojničkih osoba.

Portugalci su bili oni koji su raznosili kult svoga sunarodnjaka po svijetu. On im je vrijedio kao zaštitnik svake pravedne stvari u miru i ratu. Pater Kleinschmidt je našao u Bozenu (Tirol) sliku Maksa Badena koja prikazuje Madonu i Antuna kao zaštitnike glasovite bitke s Turcima kod Lepanta godine 1571.

Ljudevit Badenski, pobjednik nad Turcima kod Slankamena, pripisuje tu pobjedu zagovoru svetog Antuna. Proti turskoj vojsci, koja je brojila oko 100.000 vojnika, stajala je kršćanska vojska od 40.000 vojnika. Do odlučne bitke došlo je 19. kolovoza. Ona je trajala od tri sata poslije podne do kasno u noć s izmjeničnom srećom. Konačno pobijede kršćani. Turci ostave na bojištu 12.000 mrtvih. Zapovjednik je i prije i za same bitke opetovano preporučivao svecu ishod okršaja. Nepoznati pjesnik opjevao je Antunovu ulogu u toj pobjedi.

3. Otac siromaha

»Propovjednik neka se snizi i tako uživi u stanje bližnjega da može pridići onoga koji je klonuo« (4. Doš, 628). Takav je bio Antun u teoriji i u praksi. Osjećaji za siromahe izbijaju na toliko mjesta njegovih Govora. On s mnogo simpatija govori o seljacima i staricama »koji su željni Božje riječi«; o jednostavnom puku, koji gleda u propovjedniku svog anđela, koji ga potpuno razumije. On vodi računa i o prosjacima. Ipak uza svu sućut, žigoše one koji profaniraju siromaštvo svojom nestrpljivošću i koji svojim dronjcima osvajaju tuđe simpatije, dok svoje bolje odijelo skrivaju. Antun, socijalni svetac, zagovara davanje milostinje.

»Kristu daje, tko daje siromasima« (str 829). »O bogatašu, daj Kristu od onoga, što ti je dao!« (Početak posta 827). »Čovjek zalijeva vrt da mu bolje rodi. Zalijevaj i ti srca siromaha vodom milosrđa da satereš plodove za vječni život« (829). Milostinja je dužnost iz pravednosti. I naravni razlozi potiču nas da dijelimo milostinju. Ako se voda češće vadi iz zdenca, ona je bistrija i tečnija. Ona se tim ne smanjuje već umnaža. Tako se i bogatstvo umnaža kad se daje sirotinji i ono se uživa s većom radosti radi čistoće savjesti. Zato treba da nam siromasi budu najpoželjniji prijatelji.

Tim razlozima pridolaze još i vrhunaravni razlozi. Darežljive ruke bit će krila s kojima će se milosrdni dići u nebo. U tom smislu tumači Antun riječi Sv. pisma: »Stecite sebi prijatelja!« (Sedam, str 16).

Smeće i gnoj, skupljeni na jednom mjestu ne donose koristi, ali razbacani po polju i te kako koriste. Tako je i s novcem. Ako se dijeli siromasima, on oplođuje zemlju duše onoga koji ga dijeli. Svetac je isprepleo svoje Govore nemilosrdnim žigosanjem onih koji zgrću blago i jedinstvenim poticajima za pomaganje siromaha.

»Svi oni koji gramze za novcem i svjetskom slavom, padaju ničice i klanjaju se đavlu« (1. Kor, 43). Bogatstvo je kao štap od trske. Ako se čovjek na nj oslanja, brzo pada u propast (Str 357).

»Lakomac ostaje uvijek siromašan jer njegov novac neide za njim, već on za novcem. On nije posjednik svoga novca, već njegov zarobljenik« (2. po Duh, str 253).

Kad tumači dijalog između Krista i Samaritanke, ovako nadovezuje na njezinu tvrdnju: »Zdenac je dubok«: »O Samaritanko, pravo, istinito si rekla da je zdenac dubok. Duboka je lakomost svijeta i nema dna jer joj nikada nije dosta. I zato tko god pije od vode iz toga zdenca bogatstva i prolaznih užitaka, opet će ožednjeti« (Str 64).

Nesretni duh čovjeka koji je toliko manji koliko više posjeduje i koji je uvijek onda manji kad sebe podlaže materiji, a ne materiju sebi. Ta servilna uloga duha vidi se najočitije tada, kad čovjek gubi s bolju ono, što je s radošću posjedovao (Str 638). »Škrci su »besplodna stabla u kasnoj jeseni« (Jud 12), što beskorisno zauzimaju zemlju i koju je Gospodin prokleo, jer nije našao na njima ploda« (Str 185). »Kao što se kod izgradnje zida stavlja kamen na kamen i povezuju se žbukom — tako radi i bogataš u svom obilju. On slaže novac na novac, niže kuću do kuće, njivu do njive, i sve to povezuje cementom lakomosti« (Str 112).

»Tko drugoga stišće za grkljan, oduzima mu glas i život. Posjed Isusovih siromaha je njihov život. Kao što krv podržava u nama život, tako i oni žive od svoje sirotinje. Uzmi mu to malo imutka — ti mu piješ krv, daviš ga — kao što će na koncu đavao i tebe zadaviti« (Str 548).

»Lakomci i lihvari su k r v n i č k i g r a d (Nah 3, 1), jer otimaju tuđe« (Str 791). Kad tumači parabolu o bogatašu i prosjaku Lazaru, ističe kako se Gospodin nije udostojao ni da spomene ime bogataša. Okrstio ga je s »neki«. Dok samo ime siromaha »Lazar« označuje »pomognut« od Boga. A taj je siromah predstavnik svih siromaha (Str 234). Proročanstvo Joelovo primjenjuje na lihvare ovako: »Pojavio se na zemlji prokleti rod lihvara, moćan i bezbrojan; zubi su mu kao zubi lavlji. Kod lava osobito zapažamo: neslomivu šiju i smradno zubalo. Tako je i lihvar neslomiv jer se ne boji Boga niti plaši ljudi. Zubi mu zaudaraju jer mu je trajno u ustima blato novca i gnoj lihve; očnjaci su mu kao u lavice, jer on grabi, mrvi i proždire vlasništvo siromaha, siročadi i udovica« (Str 27).

Neiscrpiva svečeva ljubav za one koji trpe, vidi se i iz mnogih njegovih čudesa. Navest ćemo jedno: Neka pobožna gospođa u francuskoj pokrajini Limuzen, često je pomagala manjoj braći obilnom milostinjom. Njezin je muž bio zbog toga ljubomoran i kadšto joj je to i teško predbacivao. Kad se jednog dana ponešto kasnije povratila kući, muž je upita, otkuda je došla. Ona mu odgovori: »Dolazim od manje braće koju ljubim radi Boga«. Bijesni muž je pograbi za kose i onako razdražen, dobrano ih iščupa. Drugog jutra nesretna žena zatraži da joj pozovu sveca. Antun, koji nije nikada nikoga odbio, koji je tražio njegovu pomoć, uputi se kući pobožne dobročiniteljice. Ona ga usrdno zamoli, da joj isprosi od Boga da joj se udostoji povratiti kosu iza kako mu je ispripovijedala bolni događaj.

Antun se povrati u samostan, ispripovjedi braći slučaj i s njima se dade na molitvu. Dok se molio da Gospodin utješi pobožnu dobročiniteljicu, iščupana kosa ponovo ukrasi glavu nesretne žene. Zaprepašten muž se opameti i od toga je vremena i sam postao dobročiniteljem Franjevačkog reda.

4. Kruh sv. Antuna

Nije u kršćanskom svijetu teško naći kip ili sliku, na kojoj je naslikan motiv, kako Antun dijeli kruh sirotinji koja se oko njega poredala i koja gleda sveca s osobitim pouzdanjem, kao da mu tim pogledom želi zahvaliti, što kod njega nalazi sigurnu pomoć. Kao da im se čita s lica: ovaj svetac je upravo zato i određen da uvijek dijeli. Antunov izražaj lica je smiren i ljubezan. Onome, koji ga promatra, šutke govori: Nijedan mi siromah nikada ne dosađuje; za njih me nijedan trud ne umara. Dobro se ne može nikada previše činiti.

U Francuskoj su osobito dragi kipovi s dva pretinca: u jedan se meću pisma s molbama, a u drugi novac za Kruh svetog Antuna. Dok on s jednom rukom dijeli kruh, na drugoj gotovo uvijek drži Dijete Isusa. Ponekad nalazimo da Isus pruža svecu kruh koji on onda dalje dijeli. Tu Dijete Isus ističe veliku istinu: Antun dijeli samo od onoga što dolazi od Isusa Krista. On je djelitelj Isusovih dobara. Isus je dao svijetu četiri vrste kruha: onaj naravni, kruh mudrosti, euharistijski i nebeski. Naravni kruh je univerzalan, određen za sve. Kruh mudrosti je za one, koji su našli u Bogu smisao života. Euharistijski kruh je određen za odabrane, a kruh slave za blažene.

Naziv: »Svetac s kruhom« ima svoje opravdanje u njegovim propovijedima, a još više u njegovoj karitativnoj djelatnosti. Narod, slušajući o svečevoj zauzetosti za siromahe, zaključio je u svojoj invencioznoj ljubavi da će svecu najbolje ugoditi, ako ugodi siromasima. Narod je zato tako rezonirao, jer se uvjerio da Antun toliko vodi brigu za siromahe i da im tako rado pomaže. Tako je vrlo rano iza svečeve smrti počelo njegovo štovanje u obliku dijeljenja kruha siromasima.

Prve početke toga štovanja nalazimo u Padovi kraj svečeva groba. Rigauld nam s originalnom jednostavnošću piše o tome ovako: »Neko dražesno dijete od 20 mjeseci imenom Tomica, čiji su roditelji stanovali kraj svečeve bazilike, koja je tada bila u gradnji, neoprezno se približilo nekoj velikoj kadi za vodu. Mališan se zabavljao s vodom, kako to već djeca običavaju činiti. Možda je gledao

u vodi svoju sliku. Želeći joj se približiti, padne naglavce u vodu i utopi se. Povrativši se kući opazi majka na veliko zaprepaštenje kako noge njezina djeteta vire iz jednoga kraja kade. Sva zdvojna baci se za djetetom, ali izvuče samo hladnu lješinu. Na bolno zapomaganje siromašne žene strči se susjedstvo, a među njima i neka manja braća s radnicima koji su radili na svečevoj crkvi. Svi su dijelili bol s bezutješnom majkom, koja se — sjećajući čudesa sv. Antuna — obrati na nj za pomoć. Napamet joj padne sretna misao, da će dati siromasima toliko pšenice, koliko je teško dijete, ako ga uskrisi na život. Majčina je molba bila odmah uslišana. Tomica oživi, otvori oči i raširi ruke prema majci prepunoj radosti.«

Primjer te žene kao i mnogi drugi slični primjeri bio je početak ustanove »Kruh sv. Antuna«. Taj način kulta je bio poznat najprije pod imenom »Pondus pueri — Težina djeteta«. Osobito je procvao u prošlom stoljeću. S tim je povezan slučaj jedne Francuskinje.

Djevojka Lujza Bufije (Bouffier) gajila je želju da se posveti Bogu kao Karmelićanka. U tom su je spriječili njezini roditelji. Tada se posvetila svom dušom radu za misije među nevjernicima.

Od sv. Antuna je jedanput izmolila neku milost, i to ju je povezalo sa svecem osjećajima iskrene zahvalnosti. Dobivši od neke svoje prijateljice kip sv. Antuna, smjestila ga je još istog dana u svoju malu trgovinu. Odsada je svetac bio središte njezine pažnje u dnevnim poslovima i izvor mnogih milosti. Ona koja je sanjala, da postane duhovna kćerka sv. Terezije, postala je promicateljicom štovanja sv. Antuna.

Lujzino pismo što ga je pisala jednom ocu kapucinu 15. studenoga 1892. najbolje nam razjašnjava njezinu ulogu u svečevu kultu.

»Velečasni oče! Vi želite saznati, kako je nastala u ovome našem gradu Tulonu pobožnost sv. Antunu. Kao sva Božja djela, i ona se razvila bez buke i u skrovitosti. Prije 4 godine ni ja sama nisam imala nikakvih ideja o pobožnosti sv. Antunu. Samo sam čula kako se dosta konfuzno govori da on, zamoljen, nalazi izgubljene stvari.

Jednog jutra nisam mogla otvoriti vrata svog spremišta. Patentna brava je bila polomljena. Pošaljem po bravara. Ovaj je stigao s velikim obručem ključeva i jedan se sat mučio oko toga da otvori vrata. Sad izgubi svako strpljenje i kaže mi: Idem po potrebni alat da razbijem vrata. Dok njega nije bilo — nadahnuta od dragog Boga — kažem sama sebi: Da ti obećaš malo kruha svetom Antunu za njegove siromahe, moglo bi se dogoditi da se vrata otvore bez uništavanja. U taj se čas vrati bravar sa svojim drugom. Ja im kažem: »Obećala sam dati nešto za kruh sv. Antuna. Pokušajte još jedanput otvoriti vrata prije nego ih razbijete. Možda će nam

taj svetac priskočiti u pomoć.« Oni poslušaju. I gle! Prvi ključ, koji su metnuli u polomljenu ključanicu, otvori bez teškoće vrata. Nije potrebno govoriti o zaprepaštenju prisutnih. Od toga vremena molile su se sa mnom dobrom svecu sve moje prijateljice i obećale kruh za njegove siromahe. Jedna moja najvjernija prijateljica, u znak odanosti, nabavila je svečev kip i poklonila mi ga. Smjestile smo ga u moju trgovinu. To je mala tamna prostorija, gdje je potrebna jaka svjetiljka da se u njoj može vidjeti. Ta mala sobica cio dan je puna naroda, koji žarko moli. Ali i sve te molbe su bile spojene s obećanjem, da će darovati za kruh. Iz malog zla načinio je Bog veliko dobro!«

Tri mjeseca kasnije piše ista Lujza uredniku časopisa »Annales franciscaines« (Paris 25. II. 1893.) o uspjesima u širenju započetog djela. Tu čitamo o čudesnim uslišanjima i o velikim svotama novca što se izdavaju za kruh siromaha kao i o velikim količinama kruha koji se tamo dijeli. Već g. 1892. razdijeljeno je 13. 788 kg kruha. U siječnju druge godine razdijeljeno ga je 2.680 kilograma.

Svoj izvještaj završava ovako: »Snaga našeg pothvata je u žarkoj i pouzdanoj molitvi. Tri put na dan tisuće naših staraca i djece dižu svoje ruke k raspelu, zahvaljujući punim izljevom srca velikom svecu, koji bdije nad njima. Oni ga mole da ne dopusti da im ikada ponestane kruha.« Potpisala se: »Sretna služavka siromaha«. Njezine su izjave: »Neka živi lijepi bijeli kruh sv. Antuna; sam Bog je iznašao ovako divno sredstvo ljubavi prema bližnjemu; pobožnost uistinu divna!; pobožnost providencijalna! Kćerka ljubavi i čuda!« »O koliko bi nam donijela blagoslova, kad bi se ta ustanova proširila na sve gradove. Ona bi spasila narode jer ljubav pokriva mnoštvo grijeha.«

Ta divna želja Lujze Bufije polako se ispunjava. Ustanova Kruha sv. Antuna rasprostranjena je po svim kontinentima i rađa divnim plodovima vjere i ljubavi. Tako naš svetac, koji je u 13. stoljeću mržnje, suza i zabluda, bio anđeo mira i utjehe, nastavlja i u našem vijeku, preko ove ustanove svoju blagoslovljenu misiju pomaganja sirota.

Socijalni papa Leon XIII ovako se osvrće na ustanovu Kruha sv. Antuna: »Svi katolici imaju posebni razlog da štuju sv. Antuna. On je stvarno onaj koji svaki dan, po posebnoj milosti Božjoj, dijeli kršćanskom puku bogata dobročinstva. Čini se da su u sadašnjim teškim vremenima sv. Antun i sv. Vinko Paulski sklopili savez, koji nosi pečat ljubavi: oni sjedinjenim silama otklanjaju ili bar ublažuju bijedu i boli siromaha. Dok jedan svojom intervencijom pribavlja kruh, drugi ga dijeli.«

S Kruhom sv. Antuna povezao je kršćanski svijet i različita vjerovanja. Ako ga se baci u vatru, gasi se požar. Ako ga se baci u vodu, naći će se u njoj leš utopljenika. Ako ga se postavi na kućna vrata, kradljivac neće moći provaliti kroz njih.

Socijalna nota Antunova apostolata ima u pobožnoj ustanovi Kruha sv. Antuna svoj snažni odjek. Svečevi štovatelji u posljednja dva stoljeća ostvaruju u njegovu čast krepost ljubavi prema onima koji si sami ne mogu pomoći. A to je svecu bilo za života toliko na srcu. Ljubav je najdragocjeniji izdanak iz korjena socijalne pravde. Kad bi svijetom zavladala pravednost, kako ju je sv. Antun naglašavao, još bi uvijek ostalo na tijelu čovječanstva dosta rana koje može izliječiti samo ljubav. A ta je tako očita u ustanovi Kruha sv. Antuna.

5. Antun lomi fizičke i moralne okove bijednika

Sv. Augustin piše o nekom nesretniku koji je pao u zdenac. Voda mu je bila do grla. Na njegovo zapomaganje došao čovjek, nadvio se nad zdenac i počeo ga ispitivati: »Čovječe, kako si dospio ovamo? Kako si bio tako nesretan?« Ovaj mu je odgovorio: »Ne pitaj dugo. Radije me izvuci napolje!«

Tko pročita biografiju sv. Antuna, prepoznaje u njoj sveca koji je kroz godine neprestano izvlačio ljude iz najrazličitijih nevolja. On ne ispituje one koji su pali u bijedu i ne raspravlja s njima o uzrocima zla. Antunova biografija je popis, registar, tuđih tjelesnih i duševnih nevolja i njegove samilosne pomoći.

Praživotopis spominje, kako je utamničenike oslobađao i kako je radio na tome da im se povrati imovina, ugrabljena lihvom i nasiljem. Da se shvati svečevo djelovanje u ta dva smjera, potrebno je nešto reći o stavu ljudi onoga doba prema novcu i o posuđivanju novaca.

Do početka 13. stoljeća odvijala se sva trgovina u Italiji s izmjenom naravnih dobara. U to je vrijeme nastala novčana trgovina. S tim u vezi pojavila se velika lakomost za novcem i njezino čedo: lihva. Mnogi pisci onoga vremena tuže se na te mane.

Sv. Antun je prva karika u dugačkom lancu srednjevjekovnih propovjednika, koji su sa svom apostolskom žestinom suzbijali lakomost za novcem, koja je u lihvarenju donijela najporaznije socijalne rezultate. Svi su oni, kao i Antun, polazili sa stanovišta da novac sam po sebi ne može biti plodonosan, to jest da nije dopušteno na posuđeni novac udarati posebne dobitke. Tko ih ipak traži, nanosi drugima nepravdu. Ta vrst obogaćivanja bila je rak-rana vremena. Vjerovnici su na posuđeni novac udarali goleme kamate.

Najteža je okolnost kod toga bila u tom, što je postojao zakon da su vjerovnici mogli strpati dužnike u zatvor, ako nisu bili u mogućnosti da udovolje preuzetim obvezama. Time je bijeda takvih ljudi dosegla vrhunac. Takvi su bili lišeni mogućnosti, da nešto zarade, otplate dugove i uzdržavaju svoje obitelji.

Antun je oružjem riječi i zauzimanjem suzbijao u Padovi — a vjerojatno — i u drugim krajevima povampirenu lakomost. Svetac nije ostao samo kod propovijedanja s kojim »je predobio mnoge lihvare te su povratili lihvarski novac«. On je i odvažno radio, i to s uspjehom, da se zatvorenici koji nisu mogli udovoljiti lihvarskom potraživanju, puste iz zatvora na slobodu. Jedan dokumenat, sačuvan u padovanskom muzeju, potvrđuje istinitost navoda, koji nalazimo u Praživotopisu: »Zasužnjene je oslobađao.«

Tu se govori o jednom zakonu o dužnicima koji nisu mogli vratiti vjerovniku glavnicu ili kamate. Taj je zakon donesen na traženje sv. Antuna 15. ožujka 1231. Gradom je tada upravljao Stjepan Badoaro. Prema tom zakonu nije smio nitko biti bačen od svojih vjerovnika u zatvor ako je založio svoj imutak. Kasnije je taj zakon — iz počasti prema svecu- uvršten među municipijalne statute pod Antunovim imenom. U bazilici sv. Franje u Asizu sačuvana je slika, na kojoj je prikazano sedam svezanih zatvorenika pred jednom tamnicom. Sv. Antuna je slikar prikazao s crvenom knjigom u lijevoj ruci a s desnom daje znak tim nesretnicima da razriješe svoje okove.

Dokumenat iz 13. stoljeća donosi jezovit događaj, koji pokazuje neumoljivu svečevu strogost sa škrcima i lihvarima. Iako se kritički ne može poreći vjerodostojnost toga dokumenta, šteta je, što se u njemu ne spominje mjesto događaja. Budući da ga donosi jedan biograf iz Firence, moderna kritika naslućuje, da se stvar dogodila u tom gradu.

Jednog je dana Antun bio pozvan da održi posmrtni govor nekom odličnom građaninu. Obradio je tekst iz Matejeva Evanđelja: »Gdje ti je blago, tu će ti biti i srce« (6, 21). Za jedan tren stane u svom govoru i zamisli se. Njemu je bilo poznato, da je duša pokojnikova osuđena na pakao, pravednu kaznu za svoje nepravde i lihvarenje. »Taj bogataš- proslijedi svetac- pokopan je u vječnom ognju. Idite i otvorite njegovu blagajnu i naći ćete tamo njegovo srce.«

Rođaci i prijatelji, prenerađeni otrče škrčevoj kući, otvore blagajnu i nađu usred novca pokojnikovo srce, još toplo i krvavo. Legenda i slikarska umjetnost iskitile su i to historijsko čudo nepotvrđenim dodacima.

Ništa ne svjedoči za čovjeka tako glasno kao tiho dobročinstvo, kao dobro djelo koga je učinio skromno i s dobrom nakanom. Takva djela su zvijezde koje nikada ne gube sjaja. Lik sv. Antuna je vjekovima obasjan takvim zvijezdama. On je cio život dijelio dobročinstva. Ispunio je Isusovu riječ. »Dajite«, zato se na njemu ispunila druga riječ- nedjeljiva od one prve: »Pa će vam se davati« (Lk 6, 38). Zahvalni ga svijet stoljećima neprekidno duboko štuje, pun entuzijazma.

Sigurno je da Antun zaostaje po učenosti za sv. Tomom, po utjecaju u svijetu za ustanoviteljima Redova. Ali milijuni njegovih štovalaca gledaju u njemu dobročinitelja svijeta, prvog pomoćnika u svim nevoljama. On je u punom smislu riječi narodni svetac. Njegova učenost bila je pristupačna i malom čovjeku, jer je njegova fantazija znala pronaći alegorije koje su uvjeravale razum i zagrijavale srca. Slušati sveca značilo je u isto vrijeme i u nj slijepo vjerovati. Što vrijedi za govor njegovih usta, još više vrijedi za »govor« njegovih ruku: njegovih dobročinstava. Njegovo socijalno djelovanje uže je povezalo narod uz Antuna od njegova propovjedničkog apostolata. Siromašni svijet i njegov siromašni zaštitnik- postali su nerazdruživi. I svečev kult kroz vjekove nije drugo, do jeka zahvalnih srdaca za neustrašivog socijalnog sveca 13. stoljeća.

Najbolji dokaz za tu tvrdnju je žalost naroda kod njegove smrti. Praživotopis ovako o tom izvještava: »Redovnici, muževi i žene, plemići i poslodavci, svi su na vijest o smrti oplakivali gubitak ljubljenog oca: O, oče, kamo si otišao, da se više ne vratiš među nas? Oče Padove i njezina zvijezdo, kamo si otišao bez njezinih sinova? O oče, naš poštovani oče! Mi jadna siročad, gdje da nađemo apostola slična tebi, koji si nam naviještao Božju riječ? Ti si onaj, koji si nas rodio po svetom Evanđelju za Isusa Krista!«

VELIKI ČUDOTVORAC

Jedno od najtežih pitanja u Antunovim životopisima jest pitanje čudesa. Teško je s obzirom na njihovu povijesnu istinitost, na njihov broj, mjesto i način, na koji su se ona dogodila. Uz one biografe, koji nekritično nagomilavaju čudesa, ima dosta takvih koji su svako čudo istražili kritičnim povećalom. Nekritičnost u navođenju čudesa imala je za posljedicu da su mnogi bolje upoznali blistava čudesa nego njegov interesantni i značajni svetački život. Ispravnim putem idu samo oni biografi koji s promatranja kritički utvrđenih čudesa, dižu oči suvremenog svijeta na pojavu samog čudotvorca. Preko čudesa i čudesnih uslišanja treba da se svijet oduševi za kreposti, radi kojih mu je Bog udijelio toliku čudotvornu moć.

1. Istina ili poezija, povijest ili legenda

Prvi i najmjerodavniji dokumenat o čudesima sv. Antuna je papinska bula Grgura IX, izdana 30. svibnja 1232. Ona počinje riječima: »Cum dicat Dominus- Kad Gospodin kaže«. To je bula Antunove kanonizacije. Čitav njezin sadržaj zapravo i ne govori o drugome nego o čudesima. Među one svece, koje je Bog proslavio na zemlji brojnim čudesima, spada i Antun, »koji se živeći nedavno na zemlji, proslavio velikim zaslugama, a sada, živeći na nebu, sjaji mnogim čudesima, pa je njegova svetost potvrđena sigurnim dokazima«.

Da netko bude u Crkvi proglašen svecem, potrebno je dvoje: prvo, zasluge sveta života, i drugo, prava čudesa. Jedno upućuje na drugo. Da nečija svetost bude očita, nisu dostatne zasluge bez čudesa, niti čudesa bez zasluga. Crkva traži prije beatifikacije izvanredne učinke, koji nadilaze red i moć u čitavoj stvorenoj naravi. To mi zovemo čudesima. Takva djela utvrđuju vjeru osobito onih kojima nisu dosta riječi o nebeskim tajnama. Čudesa uzveličavaju Crkvu. Tu misao ističe Papa Grgur IX u svojoj buli ovako: »Mi pak želimo da se grob tolikog ispovjednika, koji sjajem čudesa rasvjetljuje čitavu Crkvu, posjećuje doličnom počašću.«

Kroničar Wadding spominje učinke Antunovih čudesa, kad kaže da se njegovim čudesima uzvisivala katolička vjera, da je ostalo posramljeno slijepo nepoštenje, da su se lomili zubi krivovjeraca, koji su neprestano svojim klevetama napadali Kristovu zaručnicu — Crkvu.

Papinska bula potvrđuje da su čudesa, koja su se dogodila na svečev zagovor s jedne strane, dokazala Antunovu svetost, a s druge strane, da su utvrdila vjeru u čitavoj Crkvi. To je prva svečana povelja, koja toliko ističe Antuna kao čudotvorca. A to je upravo ono, što je posebno odjeknulo tadašnjim svijetom. Trinaesto stoljeće je bolovalo od težnje za čudesnim pojavama. Zato se ne treba čuditi, da se svečevo štovanje već u najranijim počecima pokazalo u traženju čudesne pomoći i isticanju čudesnih uslišanja.

Bilo je biografa, u čijim životopisima poglavlje o čudesima zasjenjuje sva ostala poglavlja. Da točnije kažemo: sva poglavlja u njihovim biografijama upravo vrve od čudesa. Za njima su se poveli i mnogi umjetnici. Do god. 1450. sva umjetnička djela u vezi sa sv. Antunom ustupaju najviše mjesta prikazivanju tzv. klasičnih čudesa u Padovi. Među tima se navode ona svečeva djela, koja ga stavljaju uz sv. Grgura Čudotvorca: počast Hostiji, govor dojenčeta, ozdravljenje odsječene noge, lihvar, kojemu je srce bilo kod njegova blaga, i propovijed ribama.

Noviji biografi nisu mnogo drugačiji od starih. Opasnost od nagomilavanja čudesa, tvrdi P. Kleinschmidt, dolazi od krivog mišljenja da se time doprinosi veličini sveca. Ti su se biografi smiono udaljili od primjera, koji nam je ostavio sv. Grgur Nazijanski, prozvan Teolog.

Njemu je umrla sestra, sv. Makrina. On je kasnije napisao njezin životopis, u kojemu spominje ovu zgodu. Na povratku sa sprovoda, pripovijedao mu je njegov otac sv. Bazilije, visoki rimski časnik, o nekom čudesnom ozdravljenju, koje se dogodilo na Makrinin zagovor. Iako je kasnije Gregorije čuo za mnoga druga i veća čudesa, u svojoj biografiji iznio je samo ono jedno čudo. Spomenuo je i razlog, zašto je to učinio: »Iznio sam čudo da se kod slabijih ne pokoleba vjera u Božju milost kod te svetice; a naveo sam to jedno čudo držeći, da sam udovoljio svojoj zadaći, jer sam time dokazao njezinu svetost.«

Na temelju dokazanih čudesa, Crkva je potvrdila Antunovu svetost. Ali oduševljenim Antunovim štovateljima kao da to nije bilo dosta. Antun je kao malo koji drugi svetac svojim kratkotraj-

nim apostolatom, brojnim čudesima, ljubavlju prema sirotinji i zauzimanjem za sve vrsti nesretnika upravo zanio dušu naroda. Stoljeća su prolazila, a da taj zanos ne samo da nije opadao, on je s njima sve više rastao. Čitave generacije gajile su prema svecu kult, u kojemu je imala svoju ulogu i pjesnička mašta puka. Povijesnim činjenicama u životu svoga ljubimca dodao je puk g r a c i o z n e l e g e n d e.

Narod ne da ni pomisliti da njegov patron ima koju sjenovitu stranu života. On drži da je njegov ljubimac sve od svoga djetinjstva onakav kakvim ga on gleda: svetac, čudotvorac, izvanredna pojava na svim područjima djelovanja. U narodnoj duši ključa težnja da počasti takvog svoga patrona što više može. Narod mu pridaje i ono što on nije bio. O njemu misli da je učinio i ono što nije učinio. Časti ga na svoj poseban način, koji je sam pronašao. Jednom riječi: narod stvara od povijesnog sveca — legendarnog velikana.

Iako legende imaju svoju važnost, jer nam pomažu da bolje shvatimo svečevu d u h o v n u f i z i o n o m i j u, njegovu p o p u l a r n o s t i š t o v a n j e, ipak ih treba strogo dijeliti od povijesno provjerenih činjenica. Njima treba posvetiti stalnu pažnju, ali uvijek samo kao legendama.

U tom smjeru osobito su se istakli Antunovi životopisci Dal-Gall Nikola i Leon Kerval. S izvrsnim poznavanjem izvora i cjelokupne antunovske literature, oni su odijelili u životu svečevu istinu od legende. Kerval je osim toga pokazao, kako legende ne samo da nisu ništa dodale privlačivosti Antunove pojave već su je i zasjenile. Kad je jedna legenda bila usvojena, ona se dalje širila kao povijesna istina i time naškodila samoj stvari.

Legenda je između ostaloga nastojala da nadoknadi čast Antunu, koju mu je tobože povijest umanjila. On je pod konac života poduzeo naporan i opasan put k Ezzelinu da tamo posreduje u stvari zasužnjenih. Rolandino svjedoči da se Antun »neuspjevši ni u čem, povratio u Padovu... i zaželio da proživi u kraju, koji je naličio pustinji«. Takav svršetak stvari nije, prema mišljenju legendarnih pisaca, pristajao tako velikom čudotvorcu. Oni su taj posjet iskitili s navodima koji nipošto ne odgovaraju povijesnom neuspjehu njegova pothvata.

Legenda dalje pridaje čudesni karakter onim događajima u kojima nije bilo ništa čudesna. Tako su, na primjer, mogli djećaci poslije njegove smrti bez ikakva čudesnog poticaja razglašivati: umro je svetac, umro je sv. Antun.

Drugim opet historijskim čudesima dodavala je legenda okolnosti kojih povijest ne spominje. Tako je u čudu sa škrcem povijesno zajamčena istina da su našli njegovo srce u blagajni među

novcem. Legendarno je tvrđenje da su kasnije rastvorili grudi i ustanovili da u njima uistinu nema srca. U životu svečevu nalazimo i tako zvanih p u t u j u ć i h legendi. To su one koje se pridaju većem broju svetaca.

Mi tvrdimo, da su katolički sveci najljepši u svjetlu istine. Ni Antun nije ništa manji svetac, ako se njegovo čudesno djelovanje iznosi na temelju provjerenih izvora. To su u prvom redu: bula kanonizacije, izvještaj komisije koju je papa Grgur IX, malo iza Antunove smrti, imenovao u Padovi da ispita njegova čudesa, zatim Praživotopis i biografija o. Ivana Rigaulda. Sve su to izvori 13. stoljeća. Istina, koja počiva na spomenutim provjerenim izvorima kao na četiri neoboriva stupa, gleda u Antunu velikog i slavnog čudotvorca, koga je Providnost dala Crkvi iz mudrih razloga.

Posve bi imao krivo tko bi osporavao sv. Antunu čudesa navedena u kritičnim biografijama, pripisujući ih južnjačkoj lakomislenosti, koja u svemu voli gledati čudo. Ispitana, neotkloniva, božanska čudesa su pečati, udareni na zlato njegove svetosti, a ta čudesa i najvjerodostojnije dokazuju njegovu svetost.

Povijesne činjenice, popisane u knjigama, mogle bi ostati nepristupačne narodu, mogla bi ih prekriti prašina zaboravi. Pučke legende, naprotiv, omiljela građa za pisce i umjetnike, imaju tu zadaću, da uščuvaju u svijetu uspomenu na velikog sveca, čudotvorca i ljubimca kršćanskog puka.

2. »Činio je čudesa u svome životu«

Da je sv. Antun bio i za života čudotvorac, to nam svjedoči Rigauld. Tko bi pokušao nijekati tu činjenicu, taj bi se ogriješio o povijesnu vrijednost autora i vjerodostojnost dokumenata prvoga reda.

Kao što je svečev jezik ostao sačuvan, tako je sačuvana i živa vjera u Antunovu čudotvornu moć u životu i iza smrti. Zašto je upravo njemu dao Bog dar čudesa u tolikoj mjeri, na to mi ne možemo odgovoriti. Ali s time u vezi možemo ustvrditi: Antun je ostvario u sebi onakvog čovjeka kakav je izašao iz Božje ruke kod stvaranja. On je bio n o v o s t v o r e n j e i zato je imao udjela u velikoj moći, koju su imali praroditelji prije grijeha. Tu im je moć dao Bog riječima: »Vladajte ribama morskim, pticama nebeskim i svakim živim bićem« (Gen, 2, 8). Antunovu svetost je pratila, kao i onu sv. Franje, velika ljubav prema prirodi, ali i velika moć nad prirodom.

Oni koji su se radi Boga odrekli svega što nije Bog; oni kojima je Bog bio sve bez ičega drugoga, postali su u neku ruku gospodari

nad svim. Na veliku moć Antunovu nad prirodom sjeća nas jedno mjesto u njegovu oficiju: »Neka hvali Gospodina i priroda, u kojoj je po Antunu učinio toliko čudesa«.

Na čudotvornu Antunovu moć, koju je pokazivao za života, smjeraju i riječi Pape Pija XI, upravljene padovanskom biskupu Iliji Dalla Costa: »Ovom apostolskom propovjedniku nisu nedostajali ni oni čudesni znakovi i znamenja, kojima običaje Bog, osobito u teškim olujama, podržavati svoju Crkvu i s božanskim pečatom potvrđivati nauk i djela svojih apostola. S njima je (Antun) često uspijevao ne samo svladati krivovjerce, koji su se protivili katoličkoj nauci i osujetiti njihove pothvate već i smiriti i srediti građanske razmirice i neprijateljstva.«

Papinska riječ, prema tome, dovodi Antunova čudesa, što ih je učinio za života, u vezu s njegovim apostolatom među krivovjercima. I svečev oficij spominje da je on »čudesima uništavao krivovjerja«. Sjaj čudesa sv. Antuna branio je Božju stvar među krivovjercima, a među vjernicima afirmirao mir i dobro.

Kao što je raznolik čovječji život, jednako su raznolike i prilike koje narušuju mir i sreću života. Tako je mnogostruka i svečeva čudesna intervencija, da uspostavlja te narušene vrednote. Kroz cjelokupnu njegovu čudesnu intervenciju provlači se, kao zlatna nit kroz tkanje, svečeva tankoćutnost i zauzetost za čovjeka i njegove potrebe i nevolje. Povijest čudesa među krivovjercima rasvjetljuje nam revnost apostola, a među vjernicima njegovu ljubav za bližnjega. Dobrota daje najveću moć nad ljudima. Ona je najuspješnije oružje u bitkama za osvajanje ljudskih srdaca.

Nekoje stare biografije iznose čudesne događaje iz onoga perioda svečeva života, dok je još bio u samostanu Augustinaca, tj. prije 1220. godine. Na primjer: Ferdinand je čitajući misu, vidio dušu nekog manjeg brata koji je umirao, zatim je naglo prošao kroz čistilište i ušao u nebo.

Kroničari 17. stoljeća donose — a da ne spominju izvora, odakle su ih uzeli — ova dva događaja: Dok je Ferdinand radio neki ručni posao, začuje misno zvono kako javlja podizanje, baci se ničice na koljena da se pokloni. Najedanput se rastvore zidovi i pokaže se sveta Hostija. Poslije podizanja zid se opet zatvorio, a na njemu je ostao trag čuda. Isto tako navode da je Antun oslobodio jednoga opsjednutog. Uz ova legendarna čudesa spominjemo, na temelju povijesnog Rigauldovog izvještaja, nešto o čudesnim uspomenama na sveca u Augustinskom redu.

Iza Antunova odlaska u Franjevački red, prijašnja su njegova braća sačuvala ležaj na kojem je ležao kroz 9 godina. Taj je ležaj, kad je svetac preminuo, postao čašćena relikvija radi milosti i čudesnih događaja što su ih vjernici s njom u vezi dobivali. Poslije smrti navraćao se svetac u samostan sv. Križa u Koimbri i iskazivao tamo neke osobite milosti.

U Francuskoj, u pokrajini Provansi, dogodila su se ova dva čuda, u kojima odsijeva svečeva plemenita sućut s tuđom bijedom. Antun je s pratiocem prolazio selom. Neka gospođa iz naroda, vidjevši tu dvojicu siromašne braće svladane umorom, ganuta sućuti, pozove ih da se u njezinoj kući odmore. Antunov pratilac je razbio staklenu čašu, koju je gospođa radi njih posudila. Svetac se za čas pomoli, skupi komade i postavi čašu čitavu na stol. Kad je ista žena htjela da natoči braći vina što ga je donijela iz pivnice, sjeti se da je zaboravila zatvoriti bačvu. Kad je sa svijećom došla na mjesto, opazi, da je sve vino isteklo. Antun načini novo čudo. U praznoj bačvi proključa najbolje vino i napuni je do vrha. Povjesničar ovako završava taj svoj izvještaj: »Ali svetac, uvijek ponizan, trajno je od sebe otklanjao priznanje i želio da se sve pripiše Bogu.«

Najveći dio čudesa učinio je Antun u vezi sa svojim propovijedanjem. Spominjemo tek nekoja kritički posve utvrđena.

Jednoga dana sakupio se narod iz Limoža na golemom trgu da čuje propovijed. Iznenada se nebo smrači, nadviju se tamni oblaci, zabljesnu munje, zagrmi grom i spusti se pljusak. Narod, prestrašen, počme žamoriti, uskomeša se i uznemiri. Bio je spreman da bježi. Antun se usprotivi uzviknuvši: »Ne bojte se, neka se nitko ne makne sa svoga mjesta jer se ja čvrsto nadam da će vas Onaj, u koga se čovjek nikada uzalud ne pouzdaje, sve zaštititi od kiše.« Na tu riječ zaustavi se slušateljstvo i s velikom sabranošću sasluša propovijed. Vihor zazuji natjera kišu u susjedne potoke, dok je trg, na kojemu je Antun propovijedao, ostao suh.

Rigauld, koji to piše, dodaje: »Mnogi od braće, koji su prisustvovali toj propovijedi, živjeli su još u vrijeme kad sam ja ušao u Red manje braće i sjećali su se, o čemu je propovijedao. Njihovo pripovijedanje zaslužuje apsolutnu vjeru, jer svjedoče o događaju koji su vidjeli i čuli.«

Isti pisac donosi i čudo koje se dogodilo na trgu u Sen Žilien (Saint Julien) u biskupiji Limož. Antun je prorekao da će se improvizirana propovjedaonica, na koju se morao uspeti, srušiti. Pakleni neprijatelj — bile su njegove riječi — odigrat će ružnu psinu, ali se ne bojte. Ona će se srušiti, ali nitko neće stradati. Za kratko vrijeme govornica se srušila, raspala u komade, no svi su ostali neozlijeđeni.

Taj događaj pobudio je u narodu golemu privrženost i poštovanje prema svetom propovjedniku, o kome su se uvjerili, na temelju

vlastitog iskustva, da posjeduje proročki duh. Iznova su podigli govornicu i s velikom pažnjom slušali riječi iz ustiju franjevačkog čudotvorca.

Legendarni autori navode niz čudesa što ih je učinio na korist svojih slušatelja. Njihovi navodi su odjek oduševljenja s kojim su ga vjernici slušali.

Wadding tvrdi da je Antun neprestano činio silno mnogo čudesa. Iako čudesa uvijek iznova izazivaju čuđenje, kod Antuna bi to čuđenje bilo veće da je prestao činiti čudesa. Tako je u duši naroda bilo uvriježeno uvjerenje da je Antun nedjeljiv od čudesnih događaja.

Dokumenti 13. i 14. stoljeća nabrajaju čudesa, koja su se dogodila u Padovi za posljednje korizme, dok je svetac propovjedao. Evo jednog povijesno zajamčenog čuda iz toga doba.

Jednoga dana prolazio je svetac gradom. Sastane se s čovjekom po imenu Petrom, koji je nosio svoju četirigodišnju kćerku zvanu Padovana. Imala je padavicu, bila uzeta na obadvije noge tako, da se mogla kretati tek puzanjem. Tužni otac, pun pouzdanja u Čudotvorca, padne preda nj na koljena i zamoli ga da učini znak križa na čelu nesretne djevojčice. Antun, ganut tolikim pouzdanjem, blagoslovi nesretnu djevojčicu i proslijedi svojim putem. Kad se povratio kući, postavi dijete na noge. Gle čuda! Spuštena na zemlju počne djevojčica hodati, najprije oslonjena na štaku, zatim na štap, a napokon je hodala bez ikakva pomagala. Bila je oslobođena od uzetosti i od padavice.

Legende 14. stoljeća spominju jedno Antunovo proročanstvo iz vremena njegova boravka u Francuskoj. Neka odlična gospođa iz grada Le-Puy, na putu da postane majkom, preporuči se u Antunove molitve. »Budite srčani, gospođo, i radujte se — odgovorio je Antun kao nadahnut — Gospodin će vam dati sina koji će biti velik u Božjoj Crkvi. Bit će franjevac i mučenik.« Proroštvo se obistinilo. Nedugo iza toga gospođa je rodila sina i nazvala ga Filip. On je rano išao Gospodnjim putovima i stupio u Franjevački red. Po nalogu poglavara otišao je u misije na Istok gdje je umro mučeničkom smrću.

Filip se nalazio u Azotu u Palestini, kad je taj grad izdajom pao u ruke Saracena. Sultan je zatražio od dvije tisuće branitelja da se odreknu Kristove vjere. U protivnom slučaju zaprijeti im smrću. Među njima bio je i fra Filip. Svi su ustrajali u vjeri i podnijeli mučeništvo. Posljednji je bio upravo spomenuti franjevac. Iza drugih mučenja, njemu živome oderu kožu i dok je usred užasnih muka neprestano propovijedao vjeru Isusovu, odrežu mu nožem jezik. On je čudesno nastavio hvaliti Krista dok mu nijesu odsjekli glavu.

Njegovo ime uvršteno je u franjevački martirologij ovako: Dana 7. ožujka u Azotu u Idumeji spomen bl. Filipa, koji je od saracenskog Sultana najokrutnije mučen. Najprije su mu sasjekli na komade ruke, zatim do prsa oderali kožu, napokon odrezali jezik. Kad ipak nije prestao propovijedati vjeru s čudesnom ustrajnošću, završio je mučeništvo glavosjekom.

3. Čudesa iza smrti

Tko proučava Antunova čudesa, odmah vidi da najugledniji dokumenti posve drugačije izvješćuju o njima prije i poslije smrti. Dok o čudesima prije smrti ti dokumenti ili posve šute ili ih jedva spominju, dotle su njihovi izvještaji o čudesima iza smrti upravo bogati. O uzrocima takva postupka ne možemo donijeti mjerodavni sud. Ipak možemo nagađati razloge takvu postupku.

Čudesa za života učinjena su po raznim državama, pokrajinama i mjestima. Događala su se kroz vremenski razmak od nekoliko godina. Piscima, a i samoj papinskoj komisiji, nije bilo moguće u ono doba doći do svjedoka tih čudesa. Svečeva smrt uslijedila je nenadano, pa ni sama braća nisu došla na misao da za vremena sakupe vjerodostojne podatke o čudesima koja bi se mogla podastrijeti sudu sv. Crkve.

Stvar je posve drugačija s čudesima poslije smrti. Ona su se dogodila u velikom broju na svečevu grobu. Dogodila su se u gradu u kojem je bilo izvrsnih kroničara, u sijelu biskupa i u crkvi uz samostan, gdje je bilo mnogo ugledne braće. Dogodila su se u uzbudljivim danima koji su prethodili svečev pokop ili neposredno iza njega. Pažnja tisuća građana i ljudi iz okolice bila je usredotočena na Antuna. U njihovim dušama bila je još veoma živa uspomena na korizmeno svečevo djelovanje kad je požeo neisporedive uspjehe. Zahvalna ljubav tolikih obraćenika, tolikih utješenih, privukla je legije štovatelja grobu svoga dobročinitelja. Tu duševnu dispoziciju u narodu odabralo je nebo za najveća svečeva čudesa. Ona su od presudne važnosti za njegov kult sve do danas. Sve su te okolnosti kao stvorene za to, da se mogla sačuvati vjerna uspomena na svaki događaj toga vremena. Već sam momenat svečeve smrti povezan je s velikim povijesnim ukazanjem.

U vrijeme kad je svetac ispustio svetu dušu, trpio je opat Toma Gallo u Verćelima od neke teške grlene bolesti. On je ranije bio Antunov učitelj i osobiti prijatelj. Uza sve svoje boli nije prekidao svoj ljubljeni studij Sv. pisma. Dok je uronjen u svete knjige podnosio teške boli, iznenada mu se prikaže svetac i uljudno ga pozdravi: »Eto, moj opate, ja sam svoje magare (tj. tijelo)

ostavio u Padovi i vraćam se hitno u svoju domovinu.« Tada se lagano dotakne opatova vrata, i bolest je bila u čas izliječena, a sveca je nestalo.

Opat je držao da se Antun vraćao u svoju domovinu Portugal, i pojurio je da ga zaustavi. Nitko od ukućana nije ništa znao da je ikoji franjevac bio u kući. Ni u gradu nisu mogli ništa doznati o Antunu. Sad je opat razumio da se tu radi o putu u nebesku domovinu. Naknadna vijest o Antunovoj smrti razjasnila je sve. Sat smrti svečeve točno se podudarao sa satom ukazanja.

Poslije toga čudesnog ozdravljenja prošlo je pet dana. Svetac je umro u samostanu klarisa u blizini Padove u petak 13. lipnja, a njegovo je tijelo preneseno najsvečanije u Padovu u utorak 17. lipnja. Taj je prijenos početak velikih Antunovih čudesa koja je učinio poslije svoje smrti.

Praživotopis o tome izvještava: »Odmah istog dana počela je oko blagoslovljenog lijesa svijetliti svjetlost čudesa. P r e m n o g i bolesnici i patnici, nesretnici svake vrsti, jedva što su dotakli slavni Antunov lijes, dobili su u istom trenu žuđeno zdravlje. A oni, koji radi mnoštva nisu mogli ući u crkvu i približiti se lijesu, ozdravljali su na trgu u prisutnosti svega naroda. Tamo u siromašnoj crkvi sv. Marije otvarali su slijepi oči, da gledaju ljepote stvaranja; gluhi su pročuli i zamijetili glasove svojih milih; hromi su bez smetnje prohodali; nijemi propjevali hvale Bogu, uzeti ustajali snažni i puni života.«

Taj prvi utorak iza svečeve smrti bio je triumfalni početak čudotvorne Antunove misije po cijelome svijetu. Čudesa na njegov zagovor tako su česta da možemo za njih reći da su jedno neprekidno čudo. Najviše čudesa dogodilo se u Italiji i Portugalu.

U Buli kanonizacije spominje papa Grgur IX da su ga padovanski biskup i načelnik obavijestili preko svojih poslanika, kako je »Gospodin dao, da njegov (Antunov) grob zasja s toliko i s takvih čudesa, da bi bilo nedostojno da se ne zaziva njegov zagovor među drugim svecima«.

Papa se pobrinuo da uz biskupa odredi dvojicu svojih opunomoćenika iz Reda sv. Dominika, da ispitaju svjedoke tih čudesa. Na temelju pismenih i usmenih svjedočanstava, tvrdi papa, da je svetac primio nebeske počasti, što se može lako zaključiti» iz utvrđenih čudesa i evidentiranih argumenata«.

Bolandisti donose popis čudesa — njih 19 na broj — koja su bila pročitana pred papom i narodom u spoletskoj katedrali prigodom kanonizacije. Popis svršava ovako: »Ova spomenuta čudesa udostojao se Gospodin učiniti po svome sluzi Antunu, uz mnoga druga, koja nisu u ovoj knjizi napisana. Ova su sabrana od mnogih da pruže njegovim štovateljima dokaze svečeve slave i da ih ne zamore opširnim prikazom. Kad bi se njegova čudesa pojedince nabrojila, njihov veliki broj učinio bi se slabim dušama sumnjivim«

4. Ako čudo tražiš gle

Učeni Isusovac Franjo Mendozi u svome panegiriku u čast sv. Antunu govori o čudesnoj svečevoj moći: »O sretni triput i još više puta sretni Portugale! Zbog mnogo razloga blaženi Lisabone! Najsretnija među svim cvatućim gradovima Koimbro! Plodnosti vaše zemlje, zdravom podneblju, privlačivom moru, vašoj sreći, da posjedujete sve ono što čovjek samo može poželjeti, pridošao je novi dodatak nadzemaljske sreće... To je Antun, narešen krepostima, koji usrećuje Koimbru, uzveličava Lisabon, spremom i odličjima ukrasuje čitav Portugal. Koliko je Portugal stekao slave oružjem — a stekao je mnogo — sve je neznatno, ako se usporedi s onom slavom koja je pala u dio domovini radi preslavnih Antunovih kreposti. Vlast Portugalaca rasprostrla se nadaleko i široko, ali mnogo dalje i šire rasprostrla se moć jednog jedinog Portugalca, Antuna. Njihov imperij, iako prostran, omeđen je granicama pojedinih zemalja, a vlast i utjecaj ovoga nije ograničen cijelom zemaljskom kuglom... Antun v l a d a n a d č i t a v o m z e m l j o m do njezinih krajnjih granica. On kroti buntovnu moć mora, koje ne pozna ničijeg jarma. Na njegov mig pokorava se zrak, koji slobodno luta svemirom, on zauzdava nezasitnu vatru, da ne proždire ono do čega dođe. Svojim pogledom zapovijeda svemu što je pod mjesecom.«

Nebeska moć, koju ima sv. Antun nad prirodom, obraća njezine sile na dobro njegovih štovatelja. Moć sv. Antuna nad živom i neživom prirodom opjevao je do danas nepoznati pisac u njegovu responzoriju: »Ako čudo tražiš gle!« U njemu se nabraja trinaest slučajeva, u kojima se osobito zaziva sv. Antun i u kojima on najviše pomaže. Sve su to redom boli na tijelu i duši, od kojih trpi čovječanstvo. Nazivaju ih »povlasticama sv. Antuna.«

Te povlastice pružaju umjetnicima građu za njihova djela sve do najnovijeg doba. Na jednoj od takvih slika prikazao je umjetnik, kako Dijete Isus iz oblaka govori sv. Antunu, ispod kojega je prikazano trinaest privilegija: »On će činiti djela koja ja činim i veća od ovih će činiti« (Iv 14, 12). Natpis izlazi iz Isusovih usta. Anđeo iza Isusa nosi na rukama natpis iznad grupe nevoljnika: »Prizivajte njegovo ime!«

Spomenuti responzorij nalazimo od početka u svečevu oficiju. Iz toga se još ne može zaključiti da je i on od istog autora fra Julijana iz Špajera od koga je i cijeli oficij. Evo pojedinih privilegija:

S m r t

Da je svetac uskrisio više mrtvaca, potvrđuju životopisi zajedno s Waddingovom kronikom. Najpoznatije je uskrisenje mladića u Đemoni (Gemona). Svetac je u tom gradu osnivao samostan i gradio crkvu Majke Božje od Milosti. Zamolio je nekog seljaka, što je onuda prolazio svojim kolima u koja su bili upregnuti volovi, da mu odstupi kola za prevoz kamena. »Ne mogu jer vozim u kolima leš mladića«, odgovorio je seljak, koji nije bio spreman da badava učini uslugu. »Dobro, neka bude kako kažeš«, odgovori Antun. Kolima se uistinu vozio neki mladić koji je spavao. Antun je otišao, a seljak, podsmjehivajući se, počne buditi mladića. Kad je vidio, da se mladić ne miče, navalio je da ga silnije budi. Sad opazi da je mrtav. Ostavivši kola i volove, otrči kukajući Božjem čovjeku, baci mu se plačući pred noge, stade ga zaklinjati i moliti da uskrisi mladića. Blaženi čovjek ganut molbom i samim događajem načini znak križa nad mladićem. Pritom je ustima i srcem zazivao Božju pomoć. Mladić ponovo oživi.

Taj događaj prikazao je u mramoru Donatello na svečevu grobnom oltaru.

Iako kritični biografi ne spominju svečevih čudesnih uskrisenja, teško je protumačiti, kako je mogao pisac responzorija odmah iza svečeve smrti, dok je još bila živa uspomena na njegovo djelovanje, bez realne podloge opjevati njegovu vlast nad životom i smrti. Dvadesetak godina, koje su prošle od smrti do vremena, kad je responzorij ušao u svečev oficij, premalo je, a da bi se moglo nešto tako važno podmetnuti svecu.

B l u d n j a

Ta svečeva povlastica proteže se na slučajeve kojima se htjelo sakriti istinu, zanijekati pravo stanje stvari. Antun je otkrivao istinu, raskrinkavao klevete, suzbijao lažne optužbe i dokazivao tuđu nevinost. U vjerskim stvarima on je suzbijao krive nauke, a snagom svoje riječi i čudesa ušutkavao začetnike krivovjerskih sekti.

Blagodati te povlastice shvaća onaj koji shvaća prokletstvo laži. Laž ubija međusobno povjerenje među ljudima i korijen je nebrojenih zločina. Gdje se ona udomi, tamo nestaje svake sigurnosti i za ljude i za njihova dobra. Laž je uzrok sablazni, mržnje, pocjepkanosti, strančarstva.

Sveti Bernardin savjetuje: »Otkloni laž i svijetom će zavladati gola istina, iskrena vjernost, tvrda nada, međusobna ljubav, sveta jednostavnost, pošteno drugarstvo, pravo prijateljstvo, istinita sloga nepomućeni mir i staloženost. Među ljudima će nastati novi način života.« Time je on indirektno posvjedočio koliko koristi donosi svijetu ova druga Antunova povlastica.

N e s r e ć a

Nemoguće je nabrojiti nesreće po njihovim vrstama i po uzrocima iz kojih one nastaju. A kako nesreća ne dolazi nikada sama, što tek da se kaže o njezinoj nepoželjnoj pratnji? Možda je najteža okolnost kod nesreće ta što se ona pojavljuje iznenada i što ju je u najviše slučaja nemoguće predvidjeti. Da se otkloni, često ne pomaže ni naobrazba, ni urođena razboritost i spretnost. Nesreća rađa osamljenošću. Kad ona čovjeka snađe zatajuju prijatelji, nestaju sumišljenici i uzmiču savjetnici. Najgore je kod nesreće to, što ljudi ne znaju kako da je podnose.

Antun je vjerni pomoćnik i iskušani učitelj u nevoljavama duše i tijela. On ih ili snažno otklanja ili okreće na dobro. Klug piše, da se u svim jezicima svijeta dižu Antunu vapaji za pomoć. Nebrojeni su oni kojima je svetac pomogao u trenucima nesreća, tjeskoba i briga.

Đ a v a o

U toj se povlastici podrazumijeva velika svečeva čudesna moć u vezi s pogubnim utjecajem đavla na ljude. Svoju veliku moć nad tim drskim neprijateljima čovjeka pokazao je svetac u tome, što je istjerivao đavle iz opsjednutih, iz kuća ili drugih mjesta. Pomagao je malodušnima, koje je zao duh zavodio iluzijama i zavodljivim prikazama.

Jedan izvještaj 13. stoljeća tvrdi i za samog sveca u vrijeme njegova boravka u Monte Paolo: »Čini se da je tamo mnogo puta trpio đavolske navale i nasrtaje, koji su ga nastojali po mogućnosti, uznemirivati u molitvi.«

Kritika nije jednodušna s obzirom na povijesnu vrijednost toga izvještaja. Jedni misle da se radi o pučkom vjerovanju što ga je narod prenio sa sv. Antuna Pustinjaka na našeg sveca. Za toga starog pustinjaka i legenda i povijest spominju da je mnogo trpio od nasrtaja zlih duhova. Drugi, s uvaženim Kervalom, drže spomenuti izvještaj istinitim.

Zazivanje sv. Antuna protiv nasrtaja đavolskih počiva na nepobitnim činjenicama iz njegova života i iz njegovih pisanih djela. U spisima on često spominje sotonu i njegov porazni utjecaj na život ljudi. Đavao, prema svečevom pisanju, ima više imena: Abdon,

što znači sluga; Apolion i Exterminium, što oboje znači: protjerani. Đavli su uistinu protjerani, jer su izvan granica vječnog života. On daje đavlu i ime »Smrt«, jer je po njemu došla smrt na zemlju. Daljnja imena jesu: drako, što znači duh oholosti i satan, tj. protivnik.

Povijesno je utvrđena činjenica, koju je Antun za života povjerio nekom bratu. Jedne noći, na početku korizme, za vrijeme kratkog odmora, prikaže mu se anđeo tmine. Bijesno navali na nj, uhvati ga za grlo prijeteći mu da će ga zadaviti. Antun zazove Blaženu Djevicu Mariju. To je bilo dosta da na Marijino ime đavao pobjegne pobijeđen i posramljen od Božjega sluge. Iza toga slijedilo je rajsko viđenje. Svetac otvorivši oči opazi svoju sobicu svu u velikom sjaju.

Zazivanje svečevo protiv đavla poznato je već u XIII stoljeću. Tako zvani Breve ili Zapis sv. Antuna je vrst pobožne vježbe koja je nastala upravo u vezi s đavolskim napadajem.

U Portugalu je živjela neka gospođa, koju je često uznemirivao nečisti duh. Jednog dana je teško uvrijedi muž, predbacivši joj njezinu bijedu. Siromašna žena izađe sva ojađena iz kuće s odlukom, da se utopi u rijeci.

Bio je upravo 13. lipnja, dan posvećen sv. Antunu. Ona da dospije do rijeke morala je proći ispred franjevačke crkve. Kao po nadahnuću uđe unutra da se posljednji puta pomoli. Umorna od hoda, a malaksala od teških misli, za kratko vrijeme zaspi. Veliki čudotvorac se u snu ukaže jadnici, odvrati je od zdvojne odluke, uruči joj listić s ovim riječima: »Ustanite, gospođo, uzmite ovaj listić. Ako ga stavite na sebe, oslobodit ćete se od đavolskog uznemirivanja.«

Na listiću je pisalo: »Ecce, vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum et solvere signacula eius — Evo je pobijedio lav iz plemena Judina, Davidov Izdanak da može otvoriti knjigu i sedam njezinih pečata« (Otkr, 5, 5).

S nadom da će se osloboditi, objesi žena cedulju o vrat i njezino je opsjednuće iščezlo.

Sva razdragana razglasila je događaj i pokazivala drugima čudotvoran listić. U želji da se proširi vijest o čudu, njezin muž o svemu obavijesti i kralja. Ovaj je zatražio listić i zadržao ga. Žena ubrzo padne u raniju nevolju, i ponovno je obuze napast, da si oduzme život. Kako joj kralj nije htio povratiti čudesni listić, posredstvom manje braće pribavi točnu njegovu kopiju i brzo se oslobodi opsjednuća.

Pod imenom **Breve** ili Ceduljica sv. Antuna, proširilo se njegovo štovanje u mnoge krajeve. Papa Siksto V dao je urezati citat iz Brevea u podnožju glasovitog obeliska u Rimu na trgu sv. Petra.

Guba

Ta strašna bolest harala je kroz stoljeća po svim krajevima svijeta. Grci su je nazivali elephantiasis. Jedina je bila zaštita protiv nje, da se bolesnika odstrani iz ljudskog društva. U Sv. pismu čitamo, kako je izraelski kralj Joram razderao haljine, kad mu je susjedni kralj poslao gubavog Naamana da ga iscijeli od gube. Usto je povikao: »Zar sam ja Bog koji može ubiti i život povratiti, te ovaj šalje k meni čovjeka da ga oslobodim od njegove gube« (Ljetopisi II).

Ta povlastica ušla je u svečev responzorij jer je on izliječio mnoge takve nesretnike.

Bolesnici

Mnoge Antunove slike svjedoče da su ga častili kao zaštitnika protiv kuge. Na koncu srednjeg vijeka harala je ta bolest u užasnim razmjerima po Evropi. Ljudi su tražili pomoć u zazivanju svetih. Uz dotadašnje zaštitnike proti toj bolesti počeli su franjevački krugovi zazivati i sv. Antuna, a to su kasnije prihvatili i mnogi drugi. Što vrijedi za kugu, vrijedi i za ostale bolesti. Nepobitni svjedoci da je Antun ozdravljao i te bolesnike, jesu zahvalnice po antunovskim časopisima i zavjetni darovi po njegovim crkvama i kapelama.

Uzmiče more

Antun je zaštitnik pomoraca i splavara na opasnim rijekama. Njegov kult u vezi s putovanjem po moru i rijekama ima svoje početke gotovo odmah iza svečeve smrti. Već Praživotopis izvještava o jednoj osobitoj pogibelji na moru u kojoj je svetac pomogao.

Lađa sa dvadeset i šest osoba, među kojima je bio i jedan svećenik, plovila je iz S. Hilario u Veneciju. Kad je putnike snašlo nevrijeme, oni su se ispovijedili i zavjetovali sv. Antunu, da će otići na svečev grob i darivati crkvu voštanicama ili modelom lađe. Oluja je prestala, ali su putnici ostali u tami, u kojoj se nisu mogli orijentirati. Iznenada ih je obasjala neka svjetlost i pokazala im put prema Veneciji.

Veliki otkrivači novih zemalja u 15. st. kao i siromašni ribari mediterana stavljali su svoje pothvate pod svečevu zaštitu. Nakon uspješnog iskrcavanja u novim krajevima, iskazivali su svecu različite počasti za milosti koje su primili po njegovu zagovoru ili za

koje su mislili da im ih je on izmolio. P. Kleinschmidt nalazi tragova takvu zahvalnom štovanju u Texasu, Mexiku, Kubi, Brazilu, na obali La Plate i u Ognjenoj zemlji. Njegovoj su se zaštiti osobito utjecali Portugalci. I u Francuskoj pokrajini Bretanji utječu se pomorci posebnoj zaštiti sv. Antuna. Franjevac Honnepin stavio je god. 1628. svoja istraživalačka putovanja po Americi pod njegov posebni zagovor. Dapače je i jedan vodopad okrstio svečevim imenom.

Padaju ropski okovi

Ta svečeva povlastica bazira na povijesnim dokazima iz života i kulta našeg sveca. Pa zatvorima pronađeni su natpisi, iz kojih se vidi veliko pouzdanje zatvorenika u svečevu pomoć. Onaj koji se za života zauzimao za utamničenike, ostao je njihova nada sve do danas.

Tjelesne ozljede i izgubljene stvari

Svečevi štovatelji izmolili su od njega udove tijela koji su radi bolesti ili drugih uzroka izgubili svoju prirodnu funkciju.

Iako se svecu pridaju najrazličitije uloge, ipak je prevladalo njegovo zazivanje kao nalazitelja izgubljenih stvari. Kao takva zazivaju ga po čitavom svijetu. Nije povijesno uglavljeno, gdje su počeci te pučke pobožnosti. Neki autori vide te početke u jednoj zgodi koju donosi legendarna Knjiga čudesa.

Kad je svetac predavao teologiju u Monpelieu, jedan redovnički klerik ukrao mu je knjigu psalama s tumačenjem, što ga je napisao sam svetac. S tim tumačenjem služio se Antun u predavanjima. S ukrađenim rukopisom pobjegao je klerik u svijet. Sveca je to veoma ražalostilo. Žarkom molitvom obrati se Bogu. Mladić se povratio u samostan, klečeći pred svecem požalio svoj čin, zamolio za oproštenje i predao svecu njegovu knjigu.

I svečev liturgijski oficij iz prve polovice 13. stoljeća spominje njegovu ulogu kao nalazitelja izgubljenih stvari.

Responzorij: »Ako čudo tražiš gle«, u prvotnom obliku nije obuhvatao izgubljene stvari, već izgubljene sile. Ta promjena provedena je kašnije, ali još uvijek u 13. st.

Da je Antun vrlo rano bio poznat kao nalazitelj izgubljenih stvari, vidi se iz izjave pariškog propovjednika Feldbarta (1482. g.). On piše: »Kao što je Bog dao Antunu u životu milost da dovede natrag k vjeri otpale duše, tako mu je dao u nebu milost da nalazi izgubljene stvari.« Bolandisti donose pedeset primjera, iz kojih se vidi da je pomagao onima koji su što izgubili.

Nalaženje izgubljenih stvari je Antunova posebna općenito priznata povlastica. Najveći broj učinjenih čudesa u vezi je baš s tom povlasticom. Evo jedno čudo, što ga je donijela svečeva revija La voce di S. Antonio u Italiji (God. 1895).

Prema koncu svibnja god. 1894. našla se neka gospođa u brzom vlaku u društvu većeg broja putnika. Putovali su već četiri sata kad je ona primjetila, da je izgubila voznu kartu. Iza strpljivog i potankog uzaludnog traženja uskliknula je: »Sv. Antune, potraži mi je!« Na te riječi prasnu suputnici u neobuzdani smijeh. Jedan od njih, zaboravivši na osnovnu pristojnost, dometne: »Gospođo, sv. Antun će vam je sigurno dobaciti kroz prozor.« Dobra gospođa sva je protrnula, što je izvrgla smijehu svoju vjeru. Nije progovorila ni jedne riječi, ali je u srcu molila svoga velikog zaštitnika. Za nekoliko se minuta zaustavi vlak na jednoj postaji, a zatim nastavi juriti dalje. Pojavi se kondukter. Vidjevši ga gospođa, smete se i pokuša po posljednji put tražiti svoju kartu. Jedan joj od suputnika kaže: »Zbilja je besmisleno dalje tražiti. Vi sigurno nemate svoje karte. Sigurno je da ste je izgubili.« Na te riječi, popraćene prostačkim smijehom prisutnih, dometne kondukter: »Vi ste izgubili kartu? Za kamo je glasila karta?« Gospođa imenuje postaju. »Dobro, budite mirni, vaša je karta nađena na pločniku polazne stanice. Na posljednjoj stanici primio sam telegram.« Odmah joj pruži neko uvjerenje koje joj je služilo mjesto karte. Dobra gospođa usrdno zahvali kondukteru i okrenuvši se onom putniku koji joj je najviše dosađivao dosjetkama, reče »Vi ste pogodili. Sv. Antun mi je povratio kartu kroz prozor.«

Iščezava pogibelj

Među opasnostima, iz kojih izbavlja naš svetac svoje štovatelje, spominje pučka legenda osobito one koje čovjeka mogu zadesiti na putovanju.

Blažena Krescencija Höss, redovnica TR-a sv. Franje, zaželjela je hodočastiti s jednom sestrom u proštenište Lehfeld, udaljeno šest sati. Tamo su mnogo častili sv. Antuna. Kad je poglavarica bila u neprilici, koga bi im dala za pratnju, javi se sam neki kurir koji izjavi, da bi mogao pratiti sestre. Kad su došli u blizinu svetišta, nestade kurira. Krescencija kasnije ustanovi da je to bio njezin posebni patron sv. Antun.

Prefekt etiopske misije javlja Propagandi u Rimu u pismu od 6. travnja 1639. godine da je na jednom misijskom putu bio napadnut od razbojnika i oslobođen na zaziv sv. Antuna.

Da osiguraju svečevu zaštitu na putovanjima, nose ljudi sa sobom kipiće sv. Antuna u veličini od par centimetara. Iste kipiće nose u Italiji đaci za vrijeme ispita. U Švicarskoj ih nose kod

porođaja. U Austriji vješaju djeci o vrat Antunove medaljice proti bolestima grla, a u Njemačkoj protiv prestrašenja. Nose ih vojnici u opasnostima i ljudi u svojim novčarkama da ne izgube novac.

Nestaju potrebe

Antun je u punom smislu riječi socijalni svetac. Za sebe je tražio »najviše siromaštvo«, ali kod drugih ga je nastojao svuda ublažiti. Tu svoju providencijalnu misiju nastavlja čudesnim pomaganjem.

Ljudske su potrebe različne kao što su različita zvanja i društveni položaji. U prvome redu ulaze u obzir obiteljske potrebe. Antun je pomoćnik kod prevažnog koraka sklapanja ženidbe. Nalazitelj izgubljenih stvari traži i sve drugo što čovjeku treba, čega mu nedostaje. To vrijedi i za pojave, za koje se nikada u životu on nije zanimao. Njemu se obraća djevojka, koja se želi udati, da joj nađe dobrog muža. Tu mu tešku zadaću povjeravaju u mnogim krajevima. Žene i djevojke poklanjaju mu igle i ukosnice, mole mu se da im udijeli onu boju kose, koju žele imati. I u nekim našim krajevima sačuvan je taj običaj, unatoč tome što su mu se svećenici opirali. On je zaštitnik neopskrbljenih djevojaka koje vide svoj spas u ženidbi. Taj predmet njegove zaštite opjevan je u pjesmi i prikazan u filmu.

Zaštitnik u svim nevoljama osobito zaštićuje djecu. On je njihov veliki prijatelj. Franjevački obrednik pozna obred blagoslova djece.

Zahvalne majke ističu na zavjetnim slikama i natpisima pomoć što su je postigle za svoju djecu. Njemu se obraćaju za pomoć i u slučajevima kad bi željele dobiti djecu. Ima krajeva, u kojima majke iz zavjeta oblače djecu kroz stalno vrijeme u blagoslovljeno franjevačko odijelo. Franjevački obrednik donosi obrazac blagoslova i obred oblaćenja u takvo odijelo. U Holandiji nose takvi zavjetovanici građansko odijelo u franjevačkoj boji.

Franjevačke crkve na Antunovu svetkovinu pune se majkama koje donose djecu na blagoslov i na zavjet. Svetac s Djetetom u ruci vrijedi kod puka kao najpouzdaniji zaštitnik djece.

Potrebe svijeta, osobito onoga siromašnog, javljaju se često u vezi s bolestima domaćih životinja. I u tim potrebama istaknut je sv. Antun Padovanski kao pomoćnik i patron. U ranijim stoljećima bio je poznat kao zaštitnik marve sv. Antun Pustinjak. Do toga štovanja je došlo zato jer je narod krivo shvatio svečev simbol — svinju. Najprije je sv. Pustinjak zazivan kao zaštitnik od đavolskih napasti. Umjetnici, da to označe, slikali su uza nj svinju kao simbol nečistoće, na koju đavao toliko napastuje ljude.

Narod je taj Pustinjakov simbol protumačio na svoj način i počeo ga zazivati i častiti kao zaštitnika domaćih životinja.

Već je o. Ivan de la Haye, izdavač Antunovih djela u 17. stoljeću, rekao, da je nemoguće da obični puk razlikuje dva sveca istog imena. Kad je štovanje padovanskog Čudotvorca sve više prodiralo u svijet, počeli su ga zazivati i kod bolesti svinja. Postoje slike Ex voto — Iz zavjeta, voštani kipići koji nas podsjećaju na tu njegovu ulogu. Kako svinja sv. Antuna Pustinjaka nosi o vratu zvono, vješaju i Antunovi štovatelji životinjama o vrat zvonce s njegovim likom. Možda su tome štovanju doprinijele i slike o euharistijskom čudu, kad se životinja poklonila presv. Sakramentu.

Učeni Robert Alicio, biskup akvinatski, piše da su se na svečev zagovor oslobodili od najopasnijih pogibelji oni, koji su plovili morem, zatim rodilje, teški bolesnici, žene-nerotkinje, koje su radi toga postale mrske muževima, putnici ugroženi od pogibeljnih rijeka, razbojnika i drugih kriza. Svi ti gledaju u Antunu najvjernijeg zagovornika.

Iako je cio svijet područje njegove samilosne djelatnosti, ipak je to u najvećoj mjeri grad Padova, u kome počivaju njegove svete moći. Nije samo divna crkva puna spomenika, koji govore o uskoj povezanosti Padove sa sv. Antunom. Čitav grad je jedan veliki spomenik zahvalnosti svome svecu. On je njezin »il Santo«, tj. svetac Padove. Hodočasnici idu »Svecu«, vraćaju se od »Sveca«, prolaze ulicom »Sveca«.

Sv. Antun se zauzima uspješno za svoje štovatelje. On pomaže i koristi u svako vrijeme narodu Padove, kojega je on »nada i oslonac, skrbnik, utočište i patron«. Tako ga zove Antunov suvremenik Rolandino. Time on ne navodi samo ono, što se dogodilo u ono doba. Taj navod je proročka riječ koja se ispunja kroz vjekove. Padova prednjači svijetu u štovanju i priznanju svečeve moći i pomoći.

Jedna poslovica kaže: »Ako imaš oči iz priča, tada je svijet za te pun čudesa«. Za Antunove štovatelje, koji imaju oči iz vjere, ovaj svijet je pun njegovih čudesa. Kad kritični svečev biograf Dal-Gal govori o broju Antunovih čudesa, citira riječ Sv. pisma koju je Bog upravio Abrahamu: »Pogledaj na nebo i prebroji zvijezde, ako ih možeš prebrojiti« (Gen. 15, 5).

Na obzorju Crkve sjaju kroz stoljeća bezbrojna Antunova čudesa kao zvijezde. Svaka noć ima svoje zvijezde, iako one nisu uvijek vidljive. Noći ljudskih potreba i nevolja nisu uvijek obasjane zvijezdama njegovih čudesa. Ipak uza sve to njegova moć nikada ne ponestaje. On s neba bdije nad ljudima i pomaže im. Njegova zaštita neprestano veseli Božju Crkvu. S neba je on utvrđuje duhovnom pomoći i tamo je zagovara da uzmogne uživati vječne radosti (Liturgijska molitva).

SLAVAN KROZ VJEKOVE

»Dat ću vam čast i diku među narodima zemlje« (Sef 3, 20). S tom prorokovom rečenicom počinje bula kanonizacije sv. Antuna. Ona ima dvostruko značenje: povijesno i proročko, a vrijedi za vrijeme, kad je bila napisana kao i za daleku budućnost. Čast i slava, koju je dobio od Boga na zemlji, vrijedila je za papu Grgura kao dokaz da je on proslavljen i na nebesima.

Svečeva slava i dika među narodima zemlje ne prestaje ni danas. Ona je preživjela sve promjene i bure stoljeća.

Prema sv. Bernardu: majka slave i časti je krepost. Zato poglavlje o svečevoj slavi baca sjajno svjetlo na njegovo nastojanje oko kreposti. Kako je bila veličanstvena »majka« koja je rodila ovakve »kćeri« časti i dike. Život poslije smrti je pouzdan kriterij za prosuđivanje života prije smrti. Trideset šest godina nastojanja oko najvišeg stupnja ljubavi, slijedi triumf kroz stoljeća — na nebu i na zemlji. Obasjane sjajem slave, Antunove riječi, patnje i kreposti žive vjekovima.

1. Vizije daleke budućnosti

Postoje dva govora o sv. Antunu koje pripisuju svetom Bonaventuri. U prvom od tih govora iznosi autor da je Antunova veličina u izvanrednoj svetosti, u preziru svjetskog ništavila i u jedinstvenoj popularnosti. Sam svetac je predvidio i prorekao da će u Franjevačkom redu postići svetačku aureolu i da će nebo radi njega proslaviti grad Padovu.

Dokumenti spominju svečev ganutljivi rastanak sa samostanom augustinaca Santa Cruz u Koimbri. Rigauld, iza kako je opisao zanosnim riječima Antunovo oblačenje u franjevačko odijelo, nastavlja s popratnicom u novo franjevačko gnijezdo ovako: »Budi srčan, hrabri borče! Nosi oružje nepobjedivog Kralja slave. Nosi njegov križ pod ovim svetim odijelom, kojim ćeš natjerati u bijeg paklene moći i potući Gospodnje neprijatelje.«

Tako snabdjeven oružjem nove vojske odvažni borac Kristov spremio se da slijedi svoje drugove na bojno polje najvišeg siromaštva. Kad mu jedan od njegove prijašnje subraće, koji ga je nježno ljubio, uzbuđen i pun negodovanja dovikne u svom revoltu: »Idi samo... još ćeš postati svetac.« Na to mu Ferdinand ponizno ali odlučno i s golubinjom jednostavnošću, uistinu prosvijetljen nadnaravnim nadahnućem odgovori: »Kad se to dogodi, tada za to zahvali Bogu.«

Taj Antunov odgovor ne pretpostavlja nužno nadnaravni božanski utjecaj. Ali ga i ne isključuje. Prvi njegov životopis ne spominje u tom proročko nadahnuće. Tek kasniji biograf dodaje tom događaju: »Taj odgovor je dao pod utjecajem proročkog duha.«

Antunovu svetost pratili su križevi i poniženja, napori i boli svake vrsti. U nebo se putuje samo »teretnim vlakom«, i to obilno natovarenim trudom i poslom, žrtvom i borbom. Antunov put vodio ga je ravno u raj ali ne i kroz raj. Ipak je nebo kroz te oluje obasjavalo pojedine momente u njegovu životu sjajnim pramenom slave i počasti.

Prvi takav momenat bila je propovijed kod ređenja u Forliju, u drugoj godini njegova života u Franjevačkom redu pod jesen 1222. »Nitko nije nikada ovako govorio.« Ta pohvala, koju su izricali slušatelji, a koju je registrirao pouzdani biograf, kaže sve o nastupu poniznog redovnika.

Svečeve uspjehe u radu među krivovjercima naziva kritični životopis »sjajnim pobjedama i svijetlim triumfima«.

Svečevoj slavi doprinosi i ukazanje sv. Franje za vrijeme njegove propovijedi o križnom naslovu u Arlu (Arles). Izvještaj o tom događaju završava da je tako Franjo »sjajno potvrdio riječi svoga najslavnijeg i najpopularnijeg učenika«.

U najplodnijoj godini svoga apostolskog djelovanja u Francuskoj (1226.) dočekali su ga u pokrajini Limusen (Limousin) »kao Gospodnjeg anđela«.

Slavan je bio i svečev nastup u Rimu g. 1230. pred papom i njegovim dvorom. Biografi spominju da se tom zgodom ponovilo jeruzalemsko duhovsko čudo. Hodočasnici iz različitih krajeva svijeta razumjeli su Antunov govor. Budući taj izvještaj potječe iz 14. stoljeća, ne može mu se priznati puna povijesna vrijednost. Ona mu se s druge strane ne može ni zanijekati. Taj legendarni dodatak Antunovu povijesnom govoru u Rimu tumači kritični izvještaj, da je on tako snažno djelovao svojim nastupom, da su i oni hodočasnici, koji nisu razumjeli njegova jezika, stvarno bili ganuti i potreseni kao da su ga razumjeli. Taj zaključak dade se obrazložiti izjavom kardinala Otona de Šatoru (Chateauroux): Propovijed sv. Antuna djelovala je snažno i kod onih koji je nijesu razumjeli.

Ono što je u Spasiteljevu životu bio Kafarnaum, to je u Antunovu bila Padova. Ona je uistinu »njegov grad«, gdje ga je Bog najviše proslavio.

Ali prava slava Božjih slugu nije na ovome svijetu. Tamo gdje prestaje slava sinova ovoga svijeta, ondje upravo počinje čast sinova Božjih. Ta granica je grob. Upravo na svečevu grobu počinje njegov slavni kult po čitavom svijetu. Tu činjenicu je prorekao i sam sv. Antun neposredno prije smrti. Stoga to svečevo proročanstvo možemo s pravom nazvati svečanom intonacijom slavnog himna, koji se njemu u čast pjeva svuda, gdje ima njegovih štovatelja. Taj događaj, tu veličanstvenu svečevu viziju, iznosi Praživotopis, a o njegovoj vjerodostojnosti ne može biti nikakve sumnje.

30. svibnja 1231. god., 14 dana pred svoju smrt, Antun je s neke uzvisine, koja dominira Padovom, pun radosti promatrao grad. U jednom momentu poprimi njegovo lice posebni čar. U tome svečanom času svete radosti okrene se k svom pratiocu i proreče mu: da će Padova ubrzo izaći na veliki glas. U svojoj velikoj poniznosti nije svetac razjasnio drugu kakva će to biti slava. Budućnost je pokazala da je on sam imao biti uzrokom te slave. Time što je taj grad dao Antunu grob, postao je središte u koje hodočaste ili u koje ushićeno gledaju katolici sa svih strana svijeta. Slavu Padove kratko izražava natpis na svečevoj grobnoj kapeli: »Gaude felix Padua, quae thesaurum possides — Raduj se, sretna Padovo, koja posjeduješ blago.«

Dvije Antunove vizije: ona o svetačkoj aureoli i ova o slavi, koja će mu pasti u dio, poprimaju posebnu utjecajnu moć, kad ih se gleda u svjetlu kasnijih događaja. Do današnjeg dana ispunjuju se svečeva proročanstva. Bez božanskog rasvjetljenja ne bi Antun nipošto mogao proniknuti u budućnost svojih godina u Franjevačkom redu prije smrti i tolikih vjekova iza smrti. Osim toga, ne bi ponizni Antun — bez nadnaravnog utjecaja — nikada izrekao ništa o svojoj proslavi. Kad je on sve to predvidio i unaprijed spomenuo, učinio je to iz najuzvišenijih nadnaravnih motiva. Držao se riječi Sv. pisma: »Dobro je kriti tajnu kraljevu. Ali je časno otkriti i hvaliti djela Božja« (Tob. 12, 7).

2. Slavan grob padovanskog sveca

Sv. Antun je umro na putu u Padovu u samostanu klarisa zvanom Arćela. Odmah iza smrti nastala je žučljiva prepirka između stanovnika padovanskog predgrađa Campo di Ponte, uz koji se nadovezivao samostan klarisa, i samoga grada, kome treba da pripadne svečevo tijelo. O tome nas potanko izvještava Praživotopis.

Franjevački provincijal zastupao je mišljenje, da tijelo pripada samostanu sv. Marije u Padovi. Svoje je mišljenje potkrijepio snažnim argumentima, pa ga je prihvatio i biskup. Bilo je određeno da će se prijenos svetih ostataka u spomenuti samostan obaviti u utorak 17. lipnja.

Taj je prijenos bio triumfalni Antunov ulaz u Padovu. Biskup Konrad i provincijal sa svim klerom, gradski načelnik sa svojim vijećem predvodili su padovansko građanstvo u Arćelu po svete ostatke. Najviši plemići smatrali su za osobitu čast, da nose svečeve moći, iz kojih se širio miris kao iz aromatičnih biljaka. Smatralo se za posebnu milost ako se netko, bar za momenat, mogao dotaći nosila.

Golema povorka neprestano se povećavala. Prolazila je ulicama predgrađa koje su bile ukrašene i posute cvijećem. Pjevanje psalama i himana odavalo je jednodušnost vjernika i njihovo radosno raspoloženje. Činilo se da je čitav grad u plamenu radi gorućih voštanica. Kad je povorka stigla u Marijinu crkvu, biskup je otpjevao pontifikalnu misu i obavio svete obrede. Iza toga su pohranili svete ostatke u mramorni lijes, u kome su počivali 32 godine. Kasnije su u nj metnuli tijelo svečeva pratioca bl. Luke Belludi. Taj utorak, dan svečeva pokopa, ujedno je i prvi dan Antunovih velikih čudesa iza smrti. On je toga dana očitovao na svečani način svoju moć i slavu.

Praživotopis iznosi povijest svečeva štovanja nakon što je pokopan u sjeni oltara svoje drage Gospe. On je za života nježno ljubio nebesku Majku. Ona je opet dala svom odanom sinu mjesto za grob. Ustupila mu je dapače čitavu crkvu. Marijina crkva ne zove se više drugim imenom nego Svečeva crkva ili talijanski »Il Santo«.

Potaknuti tim čudesnim događajima dolazili su svečevi štovatelji sa svih strana u procesijama k njegovu grobu. Prednjačili su stanovnici iz Campo di Ponte. Oni isti koji su, da zadrže za sebe svečevo tijelo, porušili jedan most i vladali se upravo nedostojno. Pod vodstvom svoga svećenstva, s raspelom i zastavama, došli su da pohode bosonogi i suznih očiju grob Čudotvorca. Njihova je pobožnost bila tako velika, da su svojom skrušenošću potresli i druge i ganuli ih do suza.

Dolazili su vitezovi i gospođe, redovnici iz brojnih samostana padovanske okolice, biskup s klerom, načelnik s vojnicima, profesori sa studentima. Redom su dolazili u procesijama svi slojevi građana, bosonogi i u pokorničkom odijelu. S pokorničkim suzama u očima pjevali su naizmjence svete pjesme i žalobne himne.

Pred svakom grupom u procesijama nosili su svijeće, od kojih su neke bile upravo umjetnički izrađene i tako velike da su ih teško

mogli smjestiti u malu crkvu sv. Marije. Neke od njih bile su tako teške, da su ih morali nositi na leđima ili voziti kolima. Oni koji nisu mogli, radi velikog mnoštva, donijeti svoje svijeće na grob Čudotvorca, odlagali su ih na trgu pred crkvenim vratima, dok su drugi stavljali svoje svijeće uz zidove. Obilazeći trgom bili su zaokupljeni jedino slavljenjem i zahvaljivanjem svecu, pa im stoga nije smetala velika vrućina. Padova, sva u svijetlu, plivala je u radosti.

U Padovi su se mogli zapaziti Venecijanci, stanovnici Treviza i Vićence, Lombarđani, Slaveni, stanovnici Akvileje, Nijemci i Mađari. Mnoga i vanredna čudesa raspalila su u ljudima žar i oduševljenje. Dan i noć izmjenjivao se neprekidni talas vjernika.

Kasniji svečev kult odvijao se u istom pravcu. Događalo se nešto slično onome, što gledamo danas u Lurdu i Fatimi. Sa svih strana donosili su ka grobu sve vrste bolesnika. Hodočasnici su razgovarali s Antunom kao da on još živi.

Godine 1236. zabrani padovansko vijeće, da se na svečev dan otvaraju trgovine osim onih sa živežnim namirnicama. Svečevo štovanje osobito je poraslo kad je — prema pučkom vjerovanju — godine 1257. oslobodio Padovu od Ezzelinove tiranije. Uz sv. Prosdocima izabran je Antun gradskim patronom. Na svečanostima u čast Antunovu sudjeluje službeno izaslanstvo grada. U predvečerje Antunova nose bratovštine na grob zavjetne svijeće. Prema gradskim statutima odilazi na osminu svečeva blagdana načelnik s pratnjom da sluša sv. misu i prinese svijeću. U vezi sa samim blagdanom održavaju se pučke svečanosti.

Veliku proslavu na svečevu grobu zabilježili su anali i u vezi s prijenosom njegovih relikvija u novi grob, i to 8. travnja 1263. Iz Rima je došao general Reda sv. Bonaventura da obavi taj sveti obred.

Tko je mogao bolje poznavati od dubokog Serafskog učitelja svu dubinu spisa Evanđeoskog učitelja? Tko je mogao savršenije procijeniti veličinu njegove svetosti? Tko je mogao bolje istaći Antunove zasluge u počecima Reda od toga »drugog ustanovitelja Reda«? Tko je mogao bolje od ovoga kasnijeg kardinala i predsjednika crkvenog koncila, bolje ocijeniti Antunove zasluge za Crkvu? Kad sve to imamo na umu, nije nam teško shvatiti s kakvim je svetim uzbuđenjem Bonaventura otvarao lijes svoga slavnog subrata. Sveti Bonaventura je odredio da se sačuvani svečev jezik rastavi od ostalog tijela i posebno čuva i štuje. Danas se nalazi u skupocjenom relikvijaru koji nalići na pokaznicu.

Ima pisaca koji dovode u vezu Bonaventurino štovanje svetog jezika s njegovim uspjesima na drugom Lyonskom crkvenom koncilu, gdje se raspravljalo o sjedinjenju istočne i zapadne Crkve. Da je taj svetac uspio u tako kratko vrijeme postići jedinstvo među rastavljenom braćom, narušeno stoljećima, treba — kažu neki — pripisati Antunovu jeziku. Moć, koju je imao taj jezik nad slušateljima padovanskog propovjednika, prešla je sada na Bonaventuru.

Ponovni — drugi — prijenos svetih moći bio je proslava većega stila. Bilo je to godine 1310. prigodom tridesetog kapitula Reda. Sveto tijelo preneseno je u srednju lađu crkve za vrijeme, dok se izgrađivala nad prvim grobom nova kapela. Već prve godine iza svečeve smrti radilo se na tome, da se nad njegovim grobom podigne i ukrasi crkva, dostojna blaga kao što su Antunove moći. Crkva sv. Marije sagrađena je g. 1100. Kad su je dobili franjevci, bila je vrlo trošna. Prvi, koji je iza Antunove smrti radio da se ona proširi i poljepša, bio je Nikola iz Pize. On je počeo radom g. 1231. Ezzelinova okupacija spriječila je za nekoliko decenija taj rad.

Treći prijenos svečevih ostataka u novu kapelu izvršen je najsvečanije 15. veljače 1350. Obavio ga je kardinal Gvido di Monfor (Montford). U četrnaestom stoljeću opustošila je Evropu kuga. Počela je jenjavati tek nakon što je bješnjela čitavu jednu godinu. Papa Klement VI pošalje iz Avinjona svoga legata Gvidu, da u znak radosti spremi u Rimu jubilarnu godinu.

On na putu teško oboli. Na prolazu kroz Padovu obrati se za pomoć Antunu. Zavjetuje se, da će doći osobno u Padovu i obaviti prijenos sv. tijela u novu sagrađenu baziliku ako ozdravi. Kad je ozdravio, uistinu je došao da izvrši zavjet.

Tom zgodom, prvi put nakon što je sv. Bonaventura zatvorio lijes, otvori ga kardinal i izvadi nešto relikvija. Lijes je prenesen na današnje njegovo mjesto. Poslije toga nije se on nikada više otvarao. Kardinal je poklonio dragocjeni srebrni ostenzorij u kojem se nalazi svečeva čeljust, koja je odijeljena od glave.

Ljubav prema svecu i dalje je izgrađivala i poljepšavala njegovu baziliku. Kroz stoljeća borila se s elementarnim nepogodama, orkanima i požarima, osobito s ljudskom zlobom, koja je pljačkom i nasiljem oštećivala i oskvrnjivala tu svetinju. Na poljepšavanju uvijek su se našle spretne ruke najpozvanijih umjetnika.

Cijela građevina je čudo umjetnosti, a u njoj je opet najveće čudo svečeva kapela i riznica. Kor, glavni oltar i svetohranište, uz kapelu i riznicu, spadaju među prve umjetničke vrijednosti u Italiji. Na sredini pročelja je natpis: »RE. PA. PO.«, tj. izgradila republika Padova. Na jedanaest stupova postavljeno je jedanaest mramornih ploča, na kojima je urezano 113 reljefa iz svečeva života. Usred kapelice položen je lijes. Pred njim je pedeset i jedna

srebrna svjetiljka. Iznad lijesa diže se Donatellov oltar, na koji se uspinje preko sedam stepenica. Oltar resi svečev kip s pozlaćenom aureolom i pozlaćenim ljiljanom u ruci. Bazilika obiluje veličanstvenim kupolama, ogradama, tornjevima, slikama, kipovima, svijećnjacima, križevima i relikvijama.

Genijalni Donatello načinio je na glavnom oltaru bazilike četiri glasovita reliefa iz života sveca. Novih devet ih je načinio u 16. st. u samoj bazilici Lombardi. U istom stoljeću naslikao je Tizijan u jednoj sali u blizini bazilike šesnaest slika. Sala nosi ime »Padovanska škola«. Tu se ne radi o školi u užem smislu riječi, već o dvorani za sastanke religiozno-karitativne bratovštine sv. Antuna. Ta bratovština je održavala sastanke u nedjelju iza svečeva blagdana. Bilo je to na uspomenu na one dane, koje je svetac prije svoje smrti proveo u ćeliji na orahovu drvetu u razmatranju i studiju. Bratovština je vjerojatno ustanovljena vrlo brzo iza svečeve smrti, iako prvi pisani dokumenti o njoj potječu iz god. 1334. U 15. st. prestala se ugledna i bogata bratovština sastajati u samoj bazilici. Sagradila je posebnu kapelu koju su uz Tizijana ukrasili najbolji majstori.

Prva svečeva bratovština osnovana je u čast »Učitelja, priznavaoca i uzvišenog gospodina sv. Antuna, posebnoga zaštitnika grada Padove«. Bratovština prisustvuje procesiji kod koje jedan svećenik nosi svečev jezik, a drugi njegovu čeljust. Članovi su obvezani na različite molitve, na mjesečnu misu svečevoj kapelici, a dužnost im je da pridonose za rasvjetu crkve i za siromahe.

Antunova je misao da su u svetačkim kostima označeni njihovi primjeri, koji podržavaju našu slaboću, kao kosti meso. To se kroz stoljeća ispunjuje u njegovoj bazilici u Padovi. Sva ta umjetnička djela, sve te antunovske pobožnosti, govore na svoj način o Antunovu životu, krepostima i moći. Ali najrječitije govore o svemu tome njegove relikvije. One, iako bez riječi, proizvode u dušama najpoželjnije učinke. One su uzrokom da cio svijet upire oči prema Antunovu grobu za koji se može reći da je uistinu slavan.

3. Dio je njegov među svetima

Da je Antun primljen među nebeske stanovnike, on je to sam saopćio u svome povijesnom ukazanju opatu Galu odmah iza svoje smrti kad je rekao: »Vraćam se hitno u svoju domovinu«. Da je uistinu u nju hitno stigao, potvrdilo je nebo glasom najočitijih čudesa. To je snažno istakao i glas naroda svojim štovanjem i zazivanjem. Preostalo je još, da progovori Kristov namjesnik na zemlji.

Padovanski kler i narod bili su jednodušni, već prvih mjeseci nakon svečeve smrti, da se treba obratiti na Svetu Stolicu u pitanju Antunove kanonizacije.

Papa Grgur IX bio je određen od Božje providnosti, da pravničkim ugledom sudjeluje kod izgrađivanja temelja Reda, u sastavljanju franjevačke Regule, da svojim neprevarljivim autoritetom proglasi svetima prvake: Franju i Antuna i da prvi od papa proširi njihov kult. On je obavio Antunovu kanonizaciju lako i radosno. Lako, jer je sam osobno bio svjedokom njegova svetog života, jer je slušao njegove propovijedi i pratio kroz više godina njegov blagoslovljeni rad. Učinio je to radosno, jer se radilo o »Ispovjedniku, koji sjajem čudesa proslavljuje čitavu Crkvu.«

Nakon što se Padova obratila Papi u svrhu Antunove kanonizacije, Grgur IX je odredio sve što je potrebno za proces. Taj će se voditi najprije u Padovi, zatim u Rimu. Nepristrano povjerenstvo sačinjavali su uz biskupa dvojica učenih sinova sv. Dominika. Kad je papinska komisija provela proces, otišlo je Papi poslanstvo klera, grada i sveučilišta. Molbu su poduprli kardinali: Oto di Monteferrato i Jakov di Palestrina, papinski legati u Lombardiji. Revizija procesa povjerena je kardinalu Ivanu od sv. Sabine. On je s mnogo ljubavi u najkraće vrijeme priveo čitav proces kraju.

Poslije najstrožih procedura potvrdio je Papa radove komisija i zakazao dan kanonizacije za 30. svibnja 1232. Svečanost se obavila u Spoletu, gdje se Papa u to vrijeme upravo nalazio.

Stara katedrala bila je sva u svjetlu, cvijeću i drugim ukrasima. Svečanost su uzveličali uz papinski dvor svjetovni velikaši, biskupi i opati iz različitih krajeva svijeta i golema masa vjernika. Papa, obučen u najsvečanije ruho, dao je sa svog prijestolja nalog da se pred narodom pročitaju najuzbudljivija čudesa koja su na kanonskim procesima usvojena kao autentična.

Kad je dovršeno čitanje, Papa ganut do suza, svečano se digne i stojeći na prijestolju, s rukama uzdignutim prema nebu, zazvavši Presveto Trojstvo proglasi, da je Antun uvršten u broj svetaca. Na to intonira Te Deum koji su otpjevali prisutni prelati s narodom. Papa je zaključio svečani obred otpjevavši u čast Antuna, velikog učenjaka, antifonu: »O najbolji učitelju, svjetlo svete Crkve, blaženi Antune, ljubitelju božanskog zakona, moli za nas Sina Božjega.«

Jedinstveni je slučaj u povijesti Crkve, da je Antun bio uvršten u broj svetaca, a da nije prošla od njegove smrti ni puna godina. Kritični biograf Dal-Gal nesmiljeno se obara na »ludu mudrost oholog racionalizma« nekih autora, koji tu brzinu razlažu politič-

kim momentima. Prema njihovu tvrđenju Papa je tom kanonizacijom htio osigurati za sebe savezništvo Padove u borbi protiv Fridriha II.

Papa, Namjesnik Kristov u donošenju infalibilnog suda, ne može imati u stvari kanonizacije nikakvih veza sa svjetskom politikom. U izricanju takva suda ulazi u obzir jedino »čast i slava Božja i uzvišenje Katoličke Crkve«, kako se to spominje u samome obredu kanonizacije. Ako se potanje analizira tekst papinske bule, koja je izdana istoga dana u vezi sa svečanom kanonizacijom, može se lako opaziti da je Papa posebno istakao Antunovu ulogu u obraćanju krivovjeraca i suzbijanju tadašnjih krivovjerja. Iz toga bi se dalo zaključiti, da u toj činjenici treba tražiti jedan od najvažnijih uzroka, zašto je Papa s toliko žara i u tako kratkom roku priveo kraju proces kanonizacije.

Luka Wadding spominje na temelju dokumenata 14. st. kako se onaj isti dan, kad je Antun proglašen svetim, dogodilo u Lisabonu pravo čudo. Muževi i žene na neki tajanstveni nutarnji poticaj, kojemu ni sami nisu znali uzroka, pjevali su i plesali po gradskim ulicama, a sva su gradska zvona sama od sebe zvonila. Kasnije su u Lisabon došla manja Braća i javila da je toga dana bila svečeva kanonizacija — uzrok njihove neuobičajene radosti.

4. Narodi će ga zazivati

Za vrijeme neke skupne audijencije upitao je papa Leon XIII hodočasnike na kojem su se mjestu zadržali prije Rima. Kad su oni odgovorili, da je to bila Padova, rekao je papa spontano: »Ah, kod sveca svega svijeta«.

Ta se riječ više nije zaboravila. Brzo je našla svoje mjesto u antunovskoj pobožnosti i literaturi. Papa nije mogao kraće i sažetije izreći svečevo pučko-crkveno značenje.

Antun je svetac za koga svijet zna, s kojim je usko povezan, u koga polaže toliko nada, kojega vrlo štuje. Ako vrijedi riječ da dobar čovjek nosi sa sobom blagoslov, tada to pogotovo vrijedi za sveta čovjeka. Svetac svega svijeta raznosi blagoslov po svemu svijetu.

Od onoga veselog dana kada je Grgur IX podigao na čast oltara velikog čudotvorca i dobrotvora čovječanstva, kad ga je okrunio najvišom slavom koju čovjek na svijetu može postići — aureolom svetosti, kroz neprekidni niz godina postizavao je sv. Antun najveće štovanje i čast. Ona djeca, koja su u pjesmi i plaču obilazila padovanskim ulicama i jakim djetinjim glasom vikala: »Umro je svetac, umro je sv. Antun«, bila su prva, koja su otvorila

dugu i sjajnu povorku Antunovih štovatelja koja traje do danas. Antun je svetac svih, pomoćnik u svim potrebama i čašćen u svako doba. Njegovo štovanje ne pozna prekida. Kad posljednji Antunov štovatelj na jednom kraju svijeta navečer izađe iz njegove crkve, na drugoj strani svijeta ranom zorom prvi štovatelj ulazi u nju. A kad i nema ljudi pred njegovim kipovima i slikama, ostaju zapaljene voštanice da plamenom govore svecu o njihovoj žarkoj ljubavi, gorućim potrebama i nadama. A kad se i one ugase, ostaju napisane zahvalnice i zavjetni darovi koji svjedoče o zahvalnosti svijeta za primljena dobročinstva.

Drugi sveci nose u rukama simbole svoga djelovanja ili trpljenja. Sv. Antun nosi na njima Dijete Isusa, izvor svih milosti. To božansko Dijete u njegovim rukama je znak da on raspolaže s njegovim milostima. Narod razumije taj svečev simbol. On zato Antuna toliko voli i štuje. Ono što je Leon XIII obuhvatio riječima: Svetac svega svijeta, to je već u 16. stoljeću izrekao Siksto V kad ga je nazvao Nebeskom dugom. Duga je prema srednjevjekovnom shvaćanju u uskoj vezi s kišom, koja oplođuje zemlju i donosi bogatstvo plodova. Između Antuna i njegovih štovatelja, tvrdi učeni franjevac bl. Andrija Chiavasso iz 15. stoljeća, postoji neka posebna familijarnost. Čini se da on s njima zajedno živi i stanuje.

Kad je govor o štovanju sv. Antuna, treba razlikovati njegov liturgijski kult sa strane Crkve i neliturgijsko pučko štovanje.

Svečevo liturgijsko štovanje počinje s danom kanonizacije kad je papa Grgur IX prikazao u njegovu čast prvu misu i obavio prigodne obrede. Isti je papa odredio u buli kanonizacije svim biskupima svijeta da slave svečev blagdan u svojim biskupijama 13. lipnja i da promiču svetkovanje toga dana. Papa je podijelio oprost od jedne godine uz obične uvjete onima koji budu svake godine u osmini svečeva blagdana posjetili njegov grob. Biskupima i ostalim poglavarima razaslan je zajedno s bulom i liturgijski tekst sv. mise koji je uzet iz zajedničke mise za Crkvene učitelje. Kasnije su se ponavljali slučajevi da su pape podjeljivali oproste i drugim svečevim crkvama.

Osim blagdana njegove smrti, slavio se u Franjevačkom redu od generalnog kapitula u Lyonu godine 1351. i blagdan prijenosa njegova tijela, i to na dan 15. veljače.

Za proširenje Antunova štovanja osobito su zaslužni Urban IV, Siksto IV, Inocent VIII i Siksto V. Za Siksta IV štampan je g. 1474. rimski misal i u njemu formular Antunove mise. Kad je kasnije papa Pijo V reformirao misal, uz mnoge druge svetačke mise, ispustio je i obrazac Antunove mise. Već drugi njegov nasljednik Siksto V promijenio je tu odredbu svoga prečasnika. Isti je papa izdao

1586. bulu u kojoj ističe velike Antunove zasluge za sv. Crkvu i određuje da se njegova svetkovina ima slaviti s višim liturgijskim stupnjem. On dopušta Franjevačkom redu da ga i dalje časti kao Crkvenog učitelja.

Generalni kapitul Cistercitskog reda u Aragonu odlučio je da se u njihovom Redu slavi sv. Antun s istim slavljem kao i dan sv. Jeronima. Wadding tvrdi, da je to učinjeno na nalog pape Aleksandra IV.

Oko g. 1500. ušao je padovanski svetac u tiskane martirologije, to jest knjige u kojima su popisani sveci katoličke Crkve. Taj tekst je glasio: »U gradu Padovi smrtni dan bl. Antuna, znamenitog ispovjednika, iz Reda manje braće koji se veoma proslavio životom, čudesima i učenošću.«

Paralelno sa svetom misom štovalo se sveca i s crkvenim oficijem. U Franjevačkom redu sastavio je taj oficij Julijan iz Špajera. On je bio kapelnik na dvoru francuskog kralja Ljudevita VIII, a možda i Ljudevita IX Svetog. Julijan je upoznao franjevce u Parizu a u Red je stupio još za života sv. Franje. Njegov oficij je remek-djelo latinskog liturgijskog pjesništva. Prednost toga oficija je u tome što je vjeran povijesnim činjenicama. On obuhvata cio svečev život. Govori o njegovu rođenju, ulazu u red Regularnih kanonika sv. Augustina, pozivu u Franjevački red. Pjesnik izbraja njegove kreposti, spominje čežnju za mučeništvom, put u Afriku, čudesa, smrt i kanonizaciju. Divno pjeva o svečevu odnosu prema sv. Franji. Oficij je do danas ostao nepromijenjen.

Vrijedno je govoriti o propovijedima u svečevu čast. Iz njih se može razabrati kako se svijetom širio njegov kult. Od sačuvanih propovijedi spadaju među najstarije panegirici kardinala Ota de Šatoru (Chateauroux), prijatelja Ljudevita IX. Od njega su sačuvane 4 antunovske propovijedi, za koje sam pisac spominje, da ih je držao na svečeve blagdane.

Iza kako je izumljen tisak, nalazimo u svim krajevima katoličkog svijeta mnogo propovijedi napisanih u njegovu čast. Augustinac p. Augustin Pauletti u svoje zbirke talijanskih propovijedi »Santuario« uvrstio je prekrasni panegirik sv. Antunu, u kojem veliča njegov sačuvani jezik.

Isusovac Franjo Höger napisao je dvije propovijedi o Antunu. U jednoj od njih kaže: »Možemo ga nazvati svjetski Antun, jer ni o jednom svecu nisam čitao, da je iza smrti tako često i tako mnogo bio u saobraćaju sa svijetom i miješao se u zemaljske stvari kao on. On je neobično veliki svetac, da, veći i od velikih svetaca«.

Posljednji gest u izgrađivanju svečeva liturgijskog kulta učinila je Sv. stolica posljednjih godina kad je za cijelu Crkvu propisala obrazac mise određen za crkvene učitelje.

Rimski obrednik ima obred blagoslova ljiljana na svečev blagdan. U tom obrascu moli Crkva da posvećeno cvijeće po Antunovu zagovoru potakne na spasonosnu uzdržljivost, suzbije slabosti i udijeli mir i milost.

Kad čovjek proučava religiozno pučko štovanje sv. Antuna dolazi do zaključka, da je on uistinu narodni svetac. O njegovu značenju piše dr Georg Schreiber: »Sv. Antun živi stalnošću populariteta koji je gotovo pobožnost. On se odrazuje u duši puka kao konture susjednog brijega u jezeru. Taj svetac živi. On govori u mnogobrojnim dijalozima s hodočasnicima i moliteljima. On kraljuje u crkvama. On stoji često kao vratar na ulazu u crkve ili na tihom pokrajnjem oltaru. Njega neprestano salijeću zavjetima i molitvama, uzdasima i zavjetnim darovima. Njegovu uspomenu čuvaju svete slike po siromašnim kućama. Oči ih promatraju tisuću puta. Na njima je često malo umjetničke vrijednosti, ali je mnogo onoga što potiče na pouzdanje u njegovu zaštitu. On živi u umjetnosti. On ju je u mnogo slučajeva nadahnuo. Vjera i pobožnost pružaju neprestano ruku za umjetninama takve vrsti. On živi u pjesništvu i legendi, u narodnoj pjesmi i slici, dapače i u filmu. Onaj uistinu živi, koga ljudi bez prestanka štuju.«

Pučko neliturgijsko štovanje sv. Antuna nije vezano kao ono liturgijsko na određene formule ili bilo koje propise. Ni onda kad se obavlja u crkvi. Dok se liturgijsko štovanje vrši koji puta na godinu, pučko nije vezano na stalno vrijeme. Zato je i povijest pučkog kulta sv. Antuna puna originalnosti i promjena. Njegov kult je lokalnog i svjetskog karaktera.

Popularnost sv. Antuna, kakvu susrećemo u naše vrijeme, nije pojava iz srednjeg vijeka. Istina je da su ga mnogo častili u Padovi, u franjevačkim crkvama i mjestima, do kojih je dopirao utjecaj franjevaca. Ali sve to još ne možemo nazvati popularnošću jednoga sveca. U srednjem vijeku uživao je popularnost sv. Antun Pustinjak. Do konca srednjega vijeka zadržao je sv. Pustinjak u narodnoj duši veću popularnost od našega svetog Čudotvorca. Otada je on svoju popularnost polako odstupao svome imenjaku, franjevačkom propovjedniku. U potrebama, u kojima se puk dotada obraćao na Pustinjaka, počeo se sada obraćati na padovanskog sveca. S tim u vezi prenosili su slikari i kipari i atribute Antuna Pustinjaka na sveca iz Padove.

Razlikujemo tri razdoblja u razvitku pučkog štovanja sv. Antuna: prvo razdoblje od svečeve smrti do pape Siksta IV, kad je svečev kult neprestano rastao. Drugo razdoblje cvata do Klementa XIV. Treće razdoblje do pape Leona XIII (umro 1903.) kad je to štovanje teklo ujednačeno bez posebnog uspona ili opadanja.

U prvom razdoblju prenosio je narod sve vrste štovanja, koja su se svecu iskazivala u Padovi, u svoja mjesta. To posebno vrijedi za franjevačke samostane kao i za ona mjesta, koja su se domogla Antunovih relikvija. Na koncu XV stoljeća dosegao je svečev kult svoj puni cvat. To treba pripisati zaslugama trojice velikih i uplivnih članova Reda: Sv. Bernardinu Sijenskom, Franji della Rovere, kasnijem papi Sikstu IV i franjevačkom generalu Franji Samsonu.

Sv. Bernardin, pučki misionar Italije, došao je u Padovu godine 1442. Tom prigodom je vatrenom svojom riječi nastojao da ponovo oživi svečevo štovanje koje je tamo bilo u opadanju

Kasniji papa Siksto IV (1471—1484) studirao je u Padovi; tu je bio promoviran za doktora Sv. pisma. Na svečevu grobu rodilo se njegovo štovanje prema sv. Antunu koje je okrunio kao papa. Već prve godine svoga pontifikata dijeli posjetnicima padovanske bazilike posebne oproste. Taj papa, koji je svoje ime ovjekovječio sikstinskom kapelom, mnogo je doprinio svečevu štovanju na polju umjetnosti. On poklanja bazilici divnu kadionicu od majstora Bartola iz Bolonje. Podiže novu kapelu u bazilici sv. Petra i posvećuje je blaženoj Gospi, sv. Franji i sv. Antunu. U jednoj od papinskih dvorana daje naslikati dvadeset pet slika, koje prikazuju Antunov život i djelovanje. Može se ustvrditi, da je Siksto IV svakom prigodom nastojao da istakne sv. Antuna.

General Reda Franjo Samson, inače po pravom prezimenu Nani, treći je član toga triumvirata. Pridjevak Samson dao mu je Siksto IV iza jedne pobjede u disputi o Bezgrešnom začeću. Kroz dvadeset pet godina, što je upravljao Redom, obilno je pomagao baziliku u Padovi. Najljepšu kapelu svijeta, s oltarom relikvija dao je veličanstveno ukrasiti. Davao je impuls svuda, gdje se radilo o većoj svečevoj slavi.

U doba cvata svečevo pučko štovanje manifestiralo se na najrazličitije načine. Povećanje kulta vezano je uglavnom na antunovske bratovštine i utorke. Bratovštine su u tome razdoblju poplavile svijet, osobito ondje gdje su postojali franjevački samostani. Za samostane u Italiji, bile su uzorom bratovštine u Padovi, a za one u svijetu, one u Italiji. Iz pravila tih bratovština razabire se, da su one ustanovljene s najrazličitijim svrhama, iako je sve u njima bilo usmjereno časti sv. Antuna.

One su prvenstveno njegovale pobožnosti: pjevanje Antunova responzorija, posjećivanje crkava utorkom, procesije, slušanje svete mise za žive i mrtve; njihovi su članovi palili svijeće za utjehu pokojnika, na dane sastanaka primali su sv. sakramente, postili, obavljali pobožnost devet utoraka, sprečavali su psovku, na koju je sv. Antun tako žestoko navaljivao. Upravo su te bratovštine najviše pridonijele da se svečev kult utorkom učvrstio i proširio.

Od dana prijenosa svetih relikvija iz padovanskog predgrađa u sam grad, utorak je smatran njegovim danom. Iz Padove proširio se kult u utorke po svem svijetu. Kao i sve ljudske stvari, tako je i ta pobožnost imala svoje peripetije, procvat i zaborav. Ona je ponovno procvala u 17. stoljeću što se pripisuje jednom povijesno dokazanom čudu.

U Bolonji su živjeli g. 1616. odlični supruzi koji kroz 22 godine braka nisu imali poroda. Radi toga podnosila je žena od strane muža teška predbacivanja. Obratila se žarkom molitvom svecu za pomoć. Antun usliša molbu nesretne žene. Noću iza žarke i pouzdane molitve, ukaže joj se svetac u snu i rekne joj: »Posjećuj kroz 9 utoraka moju sliku u crkvi manje braće, primaj svete sakramente i tvoje će želje biti uslišane«. Tek što je izvršila svečeve naloge, plemenita je žena postala majkom. Ali rodila je izobličeno dijete. Žena opet s pouzdanjem pošalje dijete pred svečev oltar. Čim je novorođenče bilo položeno do nogu Čudotvorca, poprimi dječju milinu i lijepi izgled. (Acta S. Sedis T. III Jun. 11. n. 129).

Glas o tome događaju brzo se proširio, a s njime i pobožnost 9 utoraka. Na čast trinaestog lipnja, dana svečeve smrti, nalazimo u pravilima bratovština propis da ga treba častiti kroz trinaest utoraka.

Tako je utorak postao Antunovim danom. Molitvenici iz doba cvata Antunova štovanja pokazuju, kako je obavljanje devet utoraka bilo omiljelo i rašireno. Kad je papa Benedikt XIV podijelio potpuni oprost za tu pobožnost (7. svibnja 1751), bio je to odlučan poticaj da se ona još više proširi.

Članovi bratovštine trebali su imati u svojim kućama svečeve slike. U nekim bratovštinama članovi su njegovali pobožnost prema Presv. Euharistiji. Slike tih bratstava prikazuju sv. Antuna kao velikog poklonika presv. sakramenta. Franjevački muzej u Asizu posjeduje veliki broj bakroreza na kojima je sv. Antun prikazan kao zaštitnik euharistijskih društava.

Iza cvata antunovskog kulta nastupilo je opadanje, zatim ponovni porast do stupnja, na kojem je on ostao do danas. Za vrijeme najvišeg uspona Antunova kulta zadao mu je teški udarac car Josip II sa svojim reformama. On je u svim pokrajinama svoga prostranog carstva udario na bratovštine i vanjske pobožne vjezbe zato, što su one tobože štetne za vjeru. Bez carske privole nisu se smjele osnivati nove bratovštine. One koje su već postojale, vlast je dokinula ili ometala u djelovanju. Carske naredbe dokinule su vanjske znakove pripadnika bratovštine, provodile zapljenu imovine, dokidale hodočašća, branile komunikaciju s centralama, koje su bile izvan države. Kako je car ukinuo mnoge samostane, s njima su zauvijek propale i bratovštine, koje su uz njih postojale. Papinski

oprosti imali su povoljan učinak na razvoj antunovskog kulta, ali ni oni nisu nadoknadili goleme gubitke, koje su nanijele Josipove »reforme«.

Papa Leon XIII nastojao je da ponovo uspostavi štovanje sv. Antuna, gdje je ono propalo. U tu svrhu ustanovio je god. 1894. dvije bratovštine: Zadrugu i Omladinsku zadrugu sv. Antuna. Obdario ih je mnogim oprostima. One se ograničuju uglavnom na molitve i pobožnosti, i ne mogu nadomjestiti starih bratovština, koje su bile daleko opsežnije u svome djelovanju. Ipak je Leonovo doba podiglo u visokom stupnju Antunovo štovanje. Kad pogledamo na mnoštvo pobožnih vježbi, pokorničkih djela, sjaj liturgijskog kulta i tolike druge manifestacije, u kojima se odrazuje ljubav prema sv. Antunu, moramo zaključiti, da je njegov kult ponovo na visini. U stotinama gradova dizale su se crkve, kapele i oltari u svečevu čast.

Ipak to bogatstvo vanjskih pojava navodi dobre poznavaoce antunovskog kulta na misao, da se treba bojati, da taj porast kulta napreduje u v a n j š t i n i, a gubi na n u t a r n j o j s n a z i. Svečevo štovanje treba skrenuti k unutarnjem produbljivanju.

Svečev kult raširen je po svim zemljama. Iako se u pojedinim zemljama obavljaju njemu u čast iste pobožnosti, ipak u svakoj od njih Antunov kult ima svoju posebnu notu. Ta nota odgovara mentalitetu pojedinih naroda i potrebama pojedinih krajeva.

Iz Padove raširilo se Antunovo štovanje najviše po romanskim zemljama. One su danas na prvom mjestu u štovanju sveca. Tome se ne treba čuditi. One su mu dale kolijevku i grob, u njima je propovijedao i pisao, u njima je činio velika čudesa. One su povezane sličnim jezikom i lakim morskim putovima, koji su u prijašnjim stoljećima najviše povezivali zemlje i narode.

Papinski Rim slavi veoma svečano njegove blagdane u bazilici sv. Antuna i u glasovitoj crkvi Ara Coeli na Kapitoliju. Veliki broj svečevih oltara u vječnom gradu svjedoči za pobožnost Rimljana prema svecu. U bazilici sv. Antuna u blizini Laterana podigao je kardinal Lucid Marija Parochi prema Papinim direktivama 13. veljače 1894. »Opću molitvenu zadrugu« u čast sv. Antuna. Njezina glavna svrha je svečevo štovanje. Ali ona uključuje i nasljedovanje njegove najizrazitije kreposti: revnosti za spas duša. Članovi vrše najprije molitveni, a onda i drugi apostolat. Oni obnavljaju serafski duh u tri Franjevačka reda tako da za njih mole. Ne smije im biti tuđa ni kršćanska karitas.

I Omladinska zadruga pod zaštitom sv. Antuna ustanovljena je sa sličnom svrhom. Ta svrha potpuno opravdava suvremenost Leonovih zamisli, koje treba da ostvare Antunovske zadruge. Zadruga najprije promiče podlogu vjerskog života kod omladine: vjersku

naobrazbu, i to preko slušanja propovijedi, vjeronauka i religioznog štiva. Ona potiče svoje članove na izvršivanje vjerskih dužnosti, primanje sakramenata i pomaganje siromaha. Apostolat antunovske omladine treba da nosi socijalnu notu: ona širi dobru štampu, a vodi borbu protiv zlih knjiga. Uz djecu i mladež iza prve sv. pričesti organizacija uključuje i odrasle, koliko se oni obvezuju, da će molitvom, dobrim primjerom i odgojem utjecati dobro na antunovsku omladinu.

U rimskoj Kampanji, koja je do nedavna bila radi neisušenih močvara leglo bolesti, gledaju u Antunu l i j e č n i k a protiv svih bolesti duše i tijela.

Mlečani ga nazivlju Ocem domovine, jer su njegovim zagovorom uspjeli očuvati svoju s l o b o d u o d T u r a k a.

Francuska ga časti kao oca siromaha. Korzika ističe njegov ljiljan i časti u njemu prijatelja djetinjstva i čuvara nevinosti. Portugal mu iskazuje čast kao patronu škola i uzoru kršćanske mladeži. Brazil poštuje Antuna kao zaštitnika vojske. Zemlje, u kojima je razvijeno stočarstvo, štuju ga kao zaštitnika marve. Tamo gdje je glavni prihod ribarstvo, časte ga kao zaštitnika pomoraca i ribara. Rudari glasovitog solnog rudnika u Wieliczkoj (Poljska) podigli su u svoje vrijeme u samom rudniku divnu kapelu u čast svome patronu. P. Kleinschmidt našao je svečev kip u Kaliforniji kod indijanskog plemena Pala star oko 150 godina, vjerojatno načinjen od nekog urođenika. Kad su Portugalci stigli na zlatnu obalu Gvineje g. 1481. da trguju s plemenom Ahantis, sagradili su tamo kapelu sv. Antuna. U Kini poznaju sv. Antuna i kršćani i nekršćani.

U Brazilu štuju sveca kao zaštitnika svake pravedne stvari. Njegovo ime daju mostovima, rijekama, mjestima, ljekarnama i hotelima. Pred njegovim kipovima i slikama gore kandila ne samo u privatnim kućama, već i po gdjekojim trgovinama. Antunove kapele nalazimo u starom Tiru, sirskom Alepu, Marašu u Armeniji, u kršćanskoj četvrti Carigrada. Sjeverna Amerika okrstila je njegovim imenom tri grada: u Texasu, Indijani i u Floridi. Svi narodi traže u njega pomoć u svojim posebnim potrebama jer je on s v e t a c z a s v e.

Povijest svečeva kulta je upravo bogata u vanjskim manifestacijama. Osim već spomenutih, govore o svečevu štovanju zavjetni darovi, govore pučke pjesme, devocijonalni predmeti. U 15. stoljeću nalazimo proštenjarske sličice, koje proštenjari kupuju za spomen. Imamo i dva slučaja da se kovao novac s Antunovim likom. Isto tako nalazimo posebnih serija p o š t a n s k i h m a r a k a u svečevu čast. Bilo je i maraka za zatvaranje pisama s Antunovom slikom. Ima krajeva u kojima povjeravaju Antunu svoja pisma tako,

da na poleđini pišu s kraticama riječi preporuka. Svečeve slike krase prstenje, naušnice, kaleže, majolike za ljekarne i tolike druge predmete, koji su u vezi s njegovim kultom. Pučki svetac povezan je na pojedinim mjestima s pučkim svečanostima i običajima. Njegovo ime čuje se u narodnoj pjesmi, spominje se u anegdoti i u uzrečicama.

Zar nije čudo i ne zvuči li paradoksalno da je onaj maleni, ponizni brat Antun, koji je započeo svoj život s pjesmom poniznosti, nastavio ga s pjesmom rada i žrtve, umro s pjesmom slave, tako velike slave kao jedva koji svetac; zar nije čudno da je on kroz duga stoljeća sve do najnovijih vremena ostao miljenik svega katoličkog svijeta?

Slava najvećih vojskovođa i pobjednika, zaslužnih izumitelja i istražitelja, glasovitih umjetnika živjela je na zemlji kratko vrijeme. Zasjala je kao bljesak munje da zatim iščezne u zaboravi. A slava sv. Antuna i dandanas sve više jača. Na njemu su se ispunile riječi Sv. pisma: »Blagoslovit ću te i proslavit ću ime tvoje... Blagoslovit ću one koji tebe blagoslivaju« (Post 12, 2, 3).

5. Antunovo štovanje među Hrvatima

Antun Padovanski, svetac čitavoga svijeta, koji je nosio na usnama podsmijeh i blagoslov, u ustima riječ utjehe za svaku žalost, u oku suzu samilosti za svaku bol; on, najmiliji svetac — nije mogao ostati nepoznat u našem Hrvatskom narodu. U onom narodu kojemu su sveti oci pape radi velikih zasluga u obrani vjerskih svetinja podijelili časni naslov: Predziđe kršćanstva.

Antunovo se štovanje kod Hrvata tako uvriježilo da je teško kod nas naći i jednu crkvu bez Antunova oltara ili slike. Različiti iskazi narodne pobožnosti prema sv. Antunu toliko su snažni da mu zaista daju pravo na ime h r v a t s k o g s v e c a.

Zemlje u kojima stanuju Hrvati, možemo u pogledu kulta sv. Antuna, u pogledu starosti, raširenosti i bogatstva toga kulta svrstati odmah iza romanskih zemalja. Nosioci štovanja bili su u prvom redu franjevci. Oni su već u najranijim decenijama svoga osnutka došli u naše krajeve. Kroničar Fortunat Hueberus donosi shemu podjele redovničkih pokrajina na generalnom kapitulu u Narboni godine 1260. Predsjedao mu je sv. Bonaventura.

Od osam kustodija, koje su pripadale Ugarskoj, tri od njih protezale su se po našim sjevernim krajevima. Jednoj od njih pripadali su samostani u Našicama i Požegi, drugoj samostani u Baču, Iloku i Zemunu, a trećoj oni u Mitrovici i Monoštoru.

Vikarija Bosne obuhvatala je u tom prvom franjevačkom stoljeću sedam kustodija. Paralelno sa širenjem franjevaca, širio se kult prvih svetaca: Franje i Antuna. Pogotovo to možemo ustvrditi za Dalmaciju, gdje se štovanje tih svetaca rano udomilo iz Italije. Na spomenutom kapitulu izdana je naredba da se u franjevačkim crkvama na oltarima, freskama i staklenim prozorima slikaju sveti Franjo i sv. Antun.

Još je jedan faktor važan kad je govor o prvome kultu sv. Antuna u našim krajevima. Hrvatska je bila u crkvenom i političkom pogledu usko povezana s Ugarskom. Kako su mađarski kraljevi iz kuće Arpadove i kasnije iz Anžuvinske mnogo širili svečevo štovanje, to je povoljno djelovalo na širenje i u hrvatskim krajevima. Blažene Jolenta i Kunigunda, kćeri kralja Bele IV, bile su klarise. Elizabetu, mađarsku kraljevnu, kanonizirao je isti papa koji i sv. Antuna. Mađarskoj kraljevskoj obitelji pripadale su klarise: bl. Hedviga, bl. Agneza Praška, bl. Salomea. S tom kraljevskom kućom bio je u srodstvu i franjevački sveti biskup Ljudevit. Krvno povezan s tolikom djecom sv. Franje, povezao se dvor Arpadovića i Anžuvinaca i s franjevačkom idejom. To je imalo za posljedicu da su članovi kraljevskih kuća širili kult franjevačkih svetaca. Za njima su se poveli velikaši.

Među one, koji su veoma zaslužni za promicanje Antunovog štovanja u našim krajevima, treba spomenuti i papu franjevca Nikolu IV (1288—1292). On posvećuje posebnu pažnju vjerskim prilikama u Bosni.

Uz te pogodne momente treba spomenuti i one nepovoljne. Nepopravljiv udarac širenju Antunova štovanja u mnogim našim krajevima, zadala je turska okupacija. Iza nje nam je ostalo malo spomenika o vjerskom životu iz predturskog doba. Ali kršćanska raja pod Turcima, pokraj srušenih Antunovih crkava i oltara, nije zaboravila na Antuna. Ono malo vjerskih spomenika što ih je ostalo, pripisuje Leon XIII franjevcima: »Što god ima katolička religija u Bosni — a to vrijedi i za krajeve izvan Bosne, gdje su djelovali sinovi Bosanske franjevačke provincije — poslije Boga treba to pripisati r a d u i z n o j u f r a n j e v a c a.«

Pritisak sa strane Turaka i raskolnika bio je nesnosan. Dosta je, npr., čitati izvještaj bosanskih vikara i nekih slavonskih gvardijana Kongregaciji za širenje vjere da se o tome dobije prava slika. Kršćani su stenjali pod udarcima siromaštva, progona i mučenja. Ali franjevci podržavaju vjeru i nepokolebivost u puku osobito s kultom padovanskog Čudotvorca, pomoćnika u svim nevoljama. On je u mnogim našim krajevima ostao jedina utjeha u nevolji. Jačanju svečeva kulta doprinijela je i okolnost što su bosanski franjevci isposlovali od turskih vlastodržaca dopuštenje, da školuju svoj redovnički podmladak izvan granica Bosne. Kroz sto-

ljeća sticali su franjevački klerici svoju filozofsku i bogoslovsku naobrazbu u Italiji. S njom su budući čuvari vjere usisali i pobožnost najpoznatijem talijanskom svecu.

Iz toga doba spominjemo samo jedan samostan, koji možemo s pravom nazvati **kulom antunovskog štovanja** u Slavoniji. To je samostan sv. Antuna u Našicama. Svečeva crkva ima svoje početke oko god. 1373. Odmah je bila posvećena sv. Antunu. Franjevci su uspjeli ostati u samostanu za cijelo vrijeme turskog gospodstva. Znalo ih je biti i do pedesetak a pastorizirali su veliki dio srednje Slavonije, i to u najtežim okolnostima. Velika oltarna slika, remek-djelo umjetnosti, donesena je iz Italije u nepoznato vrijeme. Uz nju je povezan izvanredni Antunov kult. Smatrala se, i danas se smatra čudotvornom. Samostanski kroničar piše za nju: »da je ukrašena mnogim zapisima i mnogim prikazanim darovima i da je časti vrlo veliki broj hodočasnika.«

Nakon oslobođenja gornjih hrvatskih krajeva od Turaka, opet su franjevci prvi koji su u opustošenoj zemlji i u opustošenim srcima podizali kult svecu tako da je on doskora poprimio upravo veličanstveni oblik.

Otac Emerik Pavić u svome djelu: Ramus viridantis olivae — Grana zelene masline (Budim, 1746) piše: »Po zagovoru spomenutog sveca dijeli Bog tamošnjim kršćanskim stanovnicima mnoga i osobita dobročinstva. Opsjednuti od đavla ili kako god mučeni od zlih duhova, bivaju izliječeni od muka; bolesnicima se dijeli zdravlje; izgubljene stvari vraćaju se posjednicima.«

Isti pisac spominje i čudo koje je kasnije opjevao nepoznati pučki pjesnik. Neki kršćanin iz okolice Našica pasao je ždrebad. Kraj toga posla otišao je na obližnji potok da lovi ribu. Za to vrijeme nestalo je ždrebadi. S pouzdanjem u pomoć sv. Antuna otišao je gvardijanu i dao čitati sv. misu da se nađu izgubljene životinje. Sam gvardijan je očitao misu kojoj je nesretnik prisustvovao. Iza svršene pobožnosti ode opet onamo gdje je prije izgubio ždrebad. Putem ga sastane jedan mladi franjevac, reče gdje je ždrebad i nestane. Seljak je životinje uistinu našao. U pjesmi se spominju i druge izgubljene životinje koje su ljudi našli po zagovoru sv. Antuna. Do naših dana sačuvan je u Našicama običaj, da na Antunovo u pola noći hodočasnici zajašu svoje konje i s njima tri puta obiđu oko crkve i samostana.

U hrvatskim zemljama koje su potpale pod vlast Josipa II doživio je procvali Antunov kult novi udarac. Od toga doba se štovanje u mnogim mjestima nikada više nije uspostavilo u svome prijašnjem obliku. Josip II ukinuo je i samostane i bratovštine, žarišta svečeva kulta. Našička kronika spominje na primjer u vezi s proslavom Antunova godine 1787. da se zbog careve zabrane prvi put od pamtivijeka nije propovijedalo na vigiliju blagdana jer u radne dane nije više dopušteno zvonjavom sakupljati narod.

Posljednjih decenija, iza kako je Leon XIII dao snažan impuls štovanju sv. Antuna, njegov liturgijski i neliturgijski kult u našim krajevima pokazuje snažan uspon. Franjevačke i druge crkve sv. Antuna daju dojam proštenjarskih crkava. Trodnevnice, pobožnosti devet utoraka, procesije s ljiljanima, blagoslov djece — sve su to i omiljele i posjećene pobožnosti!

Po franjevačkim crkvama poznata je tako zvana »antunovska misa« svakog utorka. U Bosni poznaju »mladi utorak«, koji s osobitom pobožnošću posvećuju Antunu. Postovi u njegovu čast, često vrlo strogi, nisu rijetkost. U našim je krajevima raširena krunica sv. Antuna ili »trinaestica«. Mjesto križa ima takva krunica svečevu medaljicu. Na 13 zrna moli se trinaest očenaša, zdravomarija i slavaocu. Kod toga se razmatra 13 Antunovih povlastica. Vjernici se zavjetuju svecu da isprose milosti u svojim dnevnim potrebama i teškoćama. Osobito utorcima pale pred Antunovim slikama i kipovima uljanice i svijeće.

U Bosni nije rijetko da s katolicima štuju sveca muslimani i pravoslavni. Ima slučajeva da su i sami muslimanski hodže slali svoje vjernike sv. Antunu. I nekatolici daju služiti u svečevu čast sv. mise i pjevati responzorij.

Bolesnoj djeci u našim krajevima oblače iz zavjeta kroz jednu ili dvije godine franjevačko odijelo, da postignu ili jer su postigli zdravlje. Mnogo su traženi životopisi, molitvenici i druga devocijonalija.

Po čitavom teritoriju na kojem stanuju Hrvati česta su krsna imena Antun u svim oblicima. Kroz prošla decenija bilo je mnogo organizacija s pobožnim ili karitativnim tendencijama. Kruh sv. Antuna poznat je svuda gdje ima franjevaca. Gradski i seljački svijet daruje Antunove crkve i oltare svijećama, voštanim likovima, platnom i drugim darovima. Ima slučajeva gdje narod donosi svecu na oltar cvijeće, a iza toga nešto od toga odnosi kući, da mu bude zaštita od zla.

Svečevo štovanje u našem narodu uzveličava i glazba i pjesma. Nastojanjem franjevačkog provincijala i pisca o. Josipa Jankovića, rukom su ispisani u Veneciji dragocjeni primjerci za samostane Kapistranske provincije pod naslovom: »Chorus seu missae chorales«. Nekoji su primjerci ukrašeni inicijalima. U tim svescima ispisano je u durovima, i to jednoglasno, trinaest misa u čast svetaca, osobito franjevačkih, jedan requiem i tri Tantum ergo u menzuralnim notama. Na devetom je mjestu misa uglazbena u čast sv. Antuna.

O. Marijan Jaić u svom »Vincu bogoljubnih pisamah« (Budim, 1857) donosi: »Pisma prva od sv. Antuna paduvanskoga: Zdrav, Antune, sveti oče« i to u osam kitica. Zatim donosi: Pismu od sv. Antuna, drugu: Ako tražiš ti čudesa. Iza prve kitice tiskan je kurzivnim slovima pripjev: Morska kada strašna sila...

Danas je najpoznatija svečeva pjesma: »Iz zemaljske suzne doli« od Augustina Dujmušića. U Serafskom cvijeću (Pjesmarica izdana g. 1915) uglazbio je o. Kamilo Kolb na riječi oca Nedjeljka Dugonjića pjesmu, koja se isto tako mnogo pjeva: Zapjevajmo harna srca. Isti kompozitor uglazbio je misu u čast sv. Antuna za dječački mješoviti zbor i orkestar. Ona je prvi put izvedena 14. lipnja 1935. u franjevačkoj crkvi u Varaždinu.

Otac Kolb je uglazbio i pjesmu za puk: O sveče veliki..., zatim ofertorij: Memoria eius (2 glasa, orgulje, dvije violine i dva roga, odnosno jednoglasno i orgulje). Napokon tri načina: Ako čudo tražiš gle...

I drugi hrvatski kompozitori zadužili su štovatelje sv. Antuna lijepim kompozicijama.

Štovanje sv. Antuna svojim mnogostrukim vježbama i svojom trajnošću dokazuje da je on i u našim krajevima najpopularniji svetac. Antunov vanjski kult ima svoju »dušu«, koja mu daje posebnu vrijednost. Duša svečeva kulta je l j u b a v prema svecu. Ta se ljubav očituje u pučkom štovanju u najrazličitijim oblicima. Ona je nadahnjivala kroz stoljeća njegove štovatelje da su postali pravi iznalažači novih načina štovanja.

Ljubav je nadahnjivala govornike, pisce, kompozitore, pjesnike i sastavljače molitava. Ona je davala ustrajnost hodočasnicima i snagu pokornicima. Ona je nadahnjivala graditelje i umjetnike.

Kraj tolikih crkava i oltara rasijanih po cijeloj Hrvatskoj, zahvalnost našega hrvatskog katoličkog naroda podigla je jedan veličanstveni hram velikome padovanskom čudotvorcu i svome dobročinitelju: hram, zidan ne od kamena, nego od žive i žarke ljubavi, koja će živjeti i opstojati, dok bude i posljednjeg Hrvata katolika na svijetu.

SV. ANTUN ZAGOVORNIK I UZOR

Papa Pijo IX u privatnoj audijenciji u razgovoru s jednim od kardinala neprestano je svraćao razgovor na to, kako je uvijek bila njegova najpreča briga da li na zemlji ima dosta svetaca. Nije to samo papina prva briga. I sam Bog to prije svega traži. »Jer je ovo volja Božja — svetost vaša« (Sol I. 4, 3). Bog i Crkva hoće svece. Dosljedno, oni hoće i njihovo štovanje. Kad je govor o štovanju svetih, postavljaju se dva zahtjeva koje treba primijeniti i na štovanje sv. Antuna.

1. Sv. Antuna treba upoznati kakav je bio u povijesti

Životopisi svetaca i druge knjige, koje o njima pišu, treba da budu o p u s v e r i t a t i s — istinito djelo. Oni treba da pokazuju duhovnu fizionomiju svetaca, kakva proizlazi iz povijesnih dokumenata. Svečev lik ne smije se risati onako, kako bi to kome ugađalo, već kako je ocrtan u provjerenim i kritičnim djelima prošlosti i sadašnjosti. Samo preko povijesne istine može se vidjeti Antuna u pravoj veličini: sveca, apostola i čudotvorca. Takav lik i povijesno osvijetljena njegova svetost privući će u kolo njegovih štovatelja i one, koji su radi nekritičnosti mnogih njegovih biografija ostali po strani, skeptični i neraspoloženi prema njemu.

Onima koji danas govore ili pišu o Antunu, nije teško doći do provjerenih i istinitih podataka. Sedamstota obljetnica smrti (1931.) i njegovo proglašenje učiteljem univerzalne Crkve (1946.) bile su sretne prigode, kad je ozbiljni studij na bazi kritične analize svestrano osvijetlio bogatu antunovsku literaturu.

2. Sveca treba štovati onako kako to traži Crkva

Životopisi i propovijedi o svecima treba da budu i o p u s p i e t a t i s, djelo pobožnosti. Oni treba da usađuju u duše ljubav za krepost, oduševljenje za molitvu i žrtvu.

Sveci su u prvom redu naši zagovornici. Njihov kult je molitveni kult. Oni su puni sućuti prema ljudskoj bijedi. Oni su je ublaživali dok su boravili na zemlji. Sad je ta njihova sućut još veća jer bolje spoznaju potrebe svijeta, a njihov je zagovor moćniji jer su bliži izvoru svakog dobra i jer njihov zagovor prati veća ljubav. Blaženo uživanje Boga povećalo je njihovu moć.

Sve to vrijedi i za štovanje sv. Antuna. Ipak treba naglasiti da on nije začetnik milosti i nebeskih darova, već onaj koji ih može izmoliti od Boga.

Sv. Jakov kaže u svojoj poslanici: »Svaki dobri dar i svaki savršeni poklon odozgo je, on silazi od Oca svjetlosti« (Jak, 1, 1). Taj katolički nauk treba da proniče naše pouzdanje, naše molitve i naše vladanje kad štujemo sv. Antuna. Mi moramo očekivati ponajprije sve od Boga. Naše riječi kad zazivamo sveca neka mu ne pripisuju ono što on nije ili što on ne može. Naše vladanje u crkvi treba da odaje u prvom redu poštovanje Bogu. Prve naše misli u crkvi imaju biti posvećene djelitelju milosti u svetohraništu. Tek iza poklona euharistijskom Kristu odlazi pravi katolik pred svečeve slike i kipove da tamo izvrši svoju pobožnost. Sv. Antun nam može izmoliti pomoć od nebeskog Oca samo po prvom i najvećem posredniku — Isusu. »Jer je jedan Bog i jedan posrednik Boga i ljudi, Čovjek, Isus Krist« (I Tim, 2, 5).

Ali svece treba promatrati i kao uzore. Njihov kult treba da bude k u l t n a s l j e d o v a n j a. Svijet voli sv. Antuna kao zagovornika. Od njega očekuje da ga čuva od zla, da mu nađe izgubljene stvari, da mu povrati zdravlje i olakša terete dnevnog života. Ali svijet u svome štovanju lako zaboravlja, da su sveci postavljeni na oltare zato, i da nam budu uzori. Svijet hoće svetaca ali neće svetosti.

»Život svetaca — piše Antun — nalikuje njihalu (sprava za točno mjerenje), koja lebdi iznad duše svakoga pojedinca. On mora svoj život mjeriti i ocjenjivati prema životu svetih. Kad god slavimo život kojeg sveca, uvijek se njiše takvo njihalo i nad našim grešnim životom; slavimo njihove blagdane da u njihovu životu nađemo primjer svom životu« (Str. 18).

Badava časti svece onaj koji gazi čistoću. »Smiješno bi bilo samo gozbama slaviti one, koji su postom zaslužili nebesa« (187). Uzalud časti pravedne onaj koji prezire pravednost. Prvi je stupanj pobožnosti da ljubimo svetost, a tek poslije svece. Nisu bili sveci prije svetosti, već svetost prije svetaca (Sv. Euzebije).

I kult sv. Antuna treba da bude kult nasljedovanja. Ispravan je nazor o pisanju životopisa sv. Antuna onaj koji posvećuje više pažnje obrađivanju njegovih kreposti, rada i trpljenja, a manje iznošenju njegovih čudesa.

Bog govori u prirodi, a čovjek u svojim djelima. Izvanredni darovi i čudesa sv. Antuna pobuđuju u nama divljenje, a njegova djela su ono što treba da nasljedujemo. M a n j e d i v l j e n j a, a v i š e n a s l j e d o v a n j a — to treba da bude refrain svakog poglavlja u životu sv. Antuna.

Kult nasljedovanja sv. Antuna osobito su naglasili svijetu dvojica posljednjih papa. U svome apostolskom pismu »Antoniana sollemnia« konstatira papa Pio XI da u kršćanskom puku zapaža porast svečeva štovanja. Njemu se svijet mnogo moli. Gotovo uvijek s nakanom da isprosi vremenita dobročinstva. Svijet traži od sv. Antuna čudesa. A kod toga pušta s vida njegova divna svetačka djela. Papa očekuje, da će pozvani poraditi na tome da svečevo štovanje umnoži u svijetu vjeru i ljubav, da svetac svoje štovatelje digne od zemljištine k nebeskim i vječnim stvarima. On očekuje da će kult nasljedovanja donijeti velike koristi u privatnom i javnom životu.

Papa naziva Antuna Lumen sanctitatis, Svjetlom svetosti. To svjetlo treba da osvjetljuje staze kršćanskog savršenstva svim kršćanima, a osobito sljedbenicima sv. Franje.

Današnji svijet ima svoj »Gloria« i »Credo«. Prvo je njegova slavičnost, a drugo njegovo uživanje. Lik sv. Antuna po svojim svetačkim potezima toliko je snažan da može zagrijati i naše doba da prihvati ono što je i s t i n i t o, da se oduševi za prave duhovne l j e p o t e i da slijedi ono što je po kršćanskom moralu d o b r o. Savršeni učenik serafskoga oca Franje, vatreni sljedbenik i apologeta Franjevačke Regule, prvi učitelj u Redu, najpozvaniji je da bude i danas svojoj braći i sestrama u sva tri Reda uzorom i vođom na stazama svetosti.

Ali Svetac svega svijeta i učitelj univerzalne Crkve treba da ima šire područje svoga utjecaja. Ti su mu naslovi dani od najvišeg crkvenog autoriteta zato što je pozvan da trajno utječe na **obnovu kršćanskog života na čitavu svijetu.**

Jedan Antunov biograf s pravom kaže: »Kad sveci ne bi bili sada modeli i primjeri našeg života, bili bi jednog dana povodom i uzrokom našeg osuđenja: kad se mi ne bismo poveli za njihovim načinom života.«

Štovatelji sv. Antuna najbolje će mu ugoditi ako ono isto, vječno nepromjenljivo Evanđelje, koje je on smatrao putokazom

svetosti, smatraju svojom knjigom života. Ako budu izvršivali evanđeoske zapovijedi, čeznuli za nagradom koju ono obećaje, ako budu vodili ozbiljnog računa o kaznama kojima ono prijeti.

Štovanje sveca »koji ne zaostaje za sjajnom zvijezdom, koji nije samo svetošću života i slavnim glasom čudesa, već i svjetlom nebeske nauke rasvjetljivao cijeli svijet i još ga uvijek rasvjetljuje najsjajnijim svjetlom« (Pio XII) treba da odgovara tim njegovim prednostima. To će biti ako svijet bude proučavao njegov nauk, divio se njegovim čudesima, molio njegov zagovor i slijedio njegove primjere.

VRELA I LITERATURA

Anonymus, **S. Antonii vitae duae,** quarum altera hucusque inedita. Izdao Leon de Kerval, Pariz 1904. Prvi životopis ili Praživotopis, prema prvim riječima Legenda »Assidua«. Principalno vrelo za svečevu povijest. Neosporno i sigurno. Pisac nepoznat. Nagađa se, da je to bio Toma iz Pavije **(1280)** ili bl. Luka Belludi. Legenda secunda auctore valde antiquo in Acta sanctorum. Stud Franc. 4 / 29 / 1932. 450 ff. Kao pisca drugog životopisa, koji s obzirom na elegantnost stila mnogo zaostaje za prvim, spominju fra Julijana iz Speiera.

Anonymus, **Die gekrönte evangelische Einfalt des Herzens,** Graz 1875. Molitveni priručnik u čast sv. Antuna na 760 strana obrađuje svečev životopis, razmatranja i molitve.

Antonianum, **Teološko-filozofska revija** istoimenog franjevačkog univerziteta u Rimu. Jubilarni broj (Fasc. 3) 1931. posvećen svecu.

Balić P. Karlo i P. Lorenzo di Fonzo, **S. Antonio dottore della Chiesa.** Citta del Vaticano 1947. Konferencije o sv. Antunu, obrađene sa svim suvremenim znanstvenim aparatom. Najistaknutije ličnosti s rimskih univerziteta, zatim profesori iz Padove i Venecije, održali su te konferencije u vezi s proglašenjem sv. Antuna Učiteljem univerzalne Crkve.

S. Bonaventura, **Legenda major.** Ad claras aquas 1898. Na temelju izvještaja prvih Franjinih učenika Bonaventura je dopunio ranije životopise.

Classen P. Dr Sophronius OFM, **Lehrer des Evangeliums.** Ausgewählte Texte aus den Predigten des H. Antonius von Padua 1954. Werl.

Dal-Gal P. Niccolò: **S. Antonio di Padova.** Thaumaturgo francescano. Studio dei documenti. Quarachi 1907. Kritična odobrena biografija.

Glasnik sv. Ante, Sarajevo, više godišta.

Gregorius IX., **Bulla canonisationis:** »Cum dicat Dominus« Annales Minorum.

Facchinetti P. Vitt. O. F. M. **Antonio di Padova** Milano 1925. Bogato ilustrirani prikaz svečeva života, apostolata i čudesa.

Haye P. Ioannes OFM., **S. Francisci et S. Antonii opera omnia,** Augustae 1739. Ovo izdanje svečeva djela je doduše najpoznatije, ali nije kritično.

Heim dr Nikola, **Život sv. Ante Padovanskoga.** S njemačkoga preveo fra Miron Kozinović, Zagreb, 1917.

Julijan iz Speiera, **Liturgijski oficij sv. Antuna.** Prema uvaženim svjedočanstvima taj franjevac, slavan radi učenosti i svetosti, stvorio je to remek-djelo. Umro je između g. 1278. i 1285. Oficij je sastavljen odmah iza svečeve kanonizacije. Glavni karakter oficija je u tome, što se u njemu resumira čitav Antunov život. Za nj tvrde liturgičari, da je biser liturgije srednjega vijeka.

Kleinschmidt P. Beda, **Antonius von Padua, in Leben und Kunst, Kult und Volkstum.** Düsseldorf, Schwann 1931. Izdao prof. dr Georg

Schreiber. Biografija posebne vrsti. Neki kritičar nazvao je ovo djelo »Povijest slave«.
Klug dr J, **Ringende und Reife,** Bonn 1922. Pisac dobar psiholog, iznosi među drugima i psihoprofil sv. Antuna. Posebno ističe njegovo značenje za moderno vrijeme.
Lequenne Fernand, Antoine de Padoue, sa vie, son secret. Massaggero-Padova-Editeur 1966. Pisac je u pet poglavlja umjetničkim stilom obradio svečevu dušu i djelovanje.
Locatelli A. Maria, **S. Antonii Patavini Thaumaturgi Sermones** Dominicales et in Sollemnitatibus; Vol. I. II. III. Dosada najkritičnije izdanje svečevih Govora. Izdano u Padovi MDCCCVC.
Maier Johannes, **Weg zum Glück,** Salzburg 1926. Pisac je sabrao poslovične izreke s područja duševnog života. Djelo namijenjeno odgoju mladeži i govornicima.
Meier P. Gabriel O. S. B., **Sveti Antun Padovanski,** preveo dr Ljubomir Maraković, Zagreb, 1925. Obrađen život, čudesa i djelovanje sv. Antuna.
Monteiro Jose de Sousa, **S. Antonio di Padova,** na talijanski preveo Mons. Benedetto Neri, Padova 1930. Na temelju dokumenata XIII. stoljeća autor prikazuje sveca kao govornika, misionara, učenjaka, pjesnika, asketu i mistika.
Pavić o. Emerik OFM., **Ramus viridantis olivae,** Budae 1746. Povijesne crtice o životu i radu franjevaca u našim krajevima.
Perantoni P. Pacificus, Min. Generalis O. F. M., **»Cordis laetitia«.** Okružnica iz g. 1951.
Petrov dr o. Stanko, **Svetac svega svijeta,** život sv. Antuna za narod. Bogata literatura, s kojom se pisac služio i izvrsno poznavanje hrvatskog jezika, omogućile su, da je dao našoj duhovnoj literaturi nešto najboljega.
Pius XII., **»Munificentissimus Deus«,** enciklika od 1. XII. **1951.**
Rigauld P. Jean O. F. M., **La vie de saint Antoine de Padoue,** Bordeaux-Brive 1899. Izdanje P. Ferdinand M. d' Araules. Ovo je najbolji svečev životopis, izdan prema rukopisu, koji se čuva u Bordeauxu. Rukopis datira iz XIII. stoljeća. O njegovu piscu znamo samo to, da je bio franjevac, papinski penitencijar. Francuz, biskup u Trgueiru, umro u Rimu 1323. Osobito iscrpivo obradio Antunovo djelovanje u Francuskoj.
Scaramuzzi P. Diomede O. F. M., **Parla il Santo di Padova,** dottore della Chiesa. Roma 1946. Pisac, profesor na franjevačkim visokim školama, radio je decenijima na proučavanju Antunovih djela. Izvrsno ilustrira Antunovu intelektualnu fizionomiju. U ovoj knjizi donosi izvatke iz svečevih propovijedi. U šest poglavlja donosi sistematski Antunov nauk o odnosu Boga i ljudi, o Kristu, Bogorodici, o moralnom životu i o posljednjim stvarima.
Schlund P. Ehrchard O. F. M., **Antonius von Padua,** Wien 1931. Krasno opremljeno djelo izdano o jubileju svečeve smrti. Strogo luči legendu od povijesti. Sakupio je dosta podataka o svečevu kultu po raznim stranama svijeta.
Vicenza P. Angelico O. F. M., **La vita di s Antonio di Padova,** Venezia 1748. u svom djelu nastoji uvaženi pisac ispuniti sve praznine u svečevu životu, koje su iza sebe ostavili biografi XIII. stoljeća.
Vita seraphica. Mjesečnik franjevačke Provincije sv. Križa u Saksoniji.
Wadding P. Lucas, O. F. M., **Annales Minorum.** Djelo izašlo prvi put u Lyonu 1603. u osam svezaka. Posljednje najbolje izdanje izašlo u Quarachiju g. 1931.

SADRŽAJ